

Белла Барцыццҗа

Аизга

Q-томкны

Актәи атом

Ажәеинраалақәа

Апқәынтшәкәтыжырта
Акәа – 2015

ББК 84 (5Абх) 6-5
Б 28

Барцыцпха, Б.У.
Б 28 **АИЗГА**. 0-томкны. Актәи атом. Ажәеинраалақәа.
Апхәынтшәкәтыжырта. Ақәа, 2015. – 608 д.

Белла Барцыцпха лышәкәы «Аизга» актәи атом еидна-
кылоит апоет еиуеипшым ашықәсқәа рзы итлыжхьоу ашә-
кәқәа ркынтә иалкаау лажәеинраалақәа.

Ари аусумта CC0 1.0 ала иарбоуп.

Алицензия ахылаа шәахәацшырц азы шәтал:

<https://creativecommons.org/publicdomain/zero/1.0/deed.ru>

© Барцыцпха, Б.У., 2015
© Апхәынтшәкәтыжырта, 2015

Споезиа – изыңсахуа Барцыцңха,
Споезиа – сзыңсхылйу Аңсны!
Укаңсахъан санкаңсоз сыццышәха,
Сыблыцңхъаза исхауңон уңсы...

**АГӘЫРҘА ИАИААИЗ,
АРАЗРЕИ АГӘЫҒРА ЗҘЫДЕИ РЫЛА ИРҒХОУ АЖӘА**

Белла Барцыццҗа исахьарку ацсуа литература адунеи далагылоижьтєи мацҗгы цуам. Итытцхьєит иакымкәа-иџбамкәа лажєинраалакәа еидызкылаз ашәкәкәа. Ацсуа сахьаркыратә литератураґы дааит уи лхатә җазшьа, лхатә идеиакәеи, лхатә темакәеи, лхатә хәыцшьақәеи лыманы. Апоет ахәатәы рацәа лымоуп, ахәашьагы дазыманшәалоуп. Уи лхәатәкәеи лгәытцхақәеи рацәоуп, итбаауп лыцсадгьыл атоурыхтә цстазаареицш. Лыжәлар – илызгәакьоу ацсуа жәлар ржәйтәи рґәтәи, рлахьынтца, иахьатәи ртагылазаашьа ишьтнахуа азцаара рацәа дрызґлымхауп, аихьзарақәа дрызгәдуны ашәа – ажәа рзылхәоит, аихьымзарақәа (рыцхарас иҗалаз, уртґгы атыц рымоуп) гәнылгоит, зыцсадгьыл бзиа избо, иахәтаку, иалахәу азә иеицш. Апоет лҗымтақәа зегьы лыжәлари лыцсадгьыли рыбзиабара, рыцшзара, рҗәыҗара, рлахьынтца аҗеицш ухәа ацстазаараґы атыц змоу азцаара рацәа ирзылкуеит.

Иахьатәи аамтазы хажәлари хацсадгьыли зтагылоу, уи иахылҗиаауа, ишьтнахуа азбатәкәа, азцаара рацәа апоет блатцырыла илбоит, илныруеит, урт мбашакә дывсзом, лгәаанагара аартны илхәоит, гәытцхас илымоуп, гәык-цсык ала рыкәҗиарақәа дреигәыргьоит, агәадура лзааргоит; ацстазаареи ауааи ирышьклахәу амҗеирақәагы драџсзом, иаахтны илхәоит, риашашьас, иааишьас иамоугьы даџсзом, ацхьаџ дрызхьалырцшуеит урт рҗеишьас ирымоу амџақәагы.

Ажәакала, Белла Барцыццҗа лпоезиа еихарак изыку лыцсадгьыли лыжәлари иахьа изтагылоу аамтазы рыкәҗиарақәа рзышәахәареи, ирыгу-ирыбзоу арҗеиразы амџа

азылхрей ауп. Апоем лзы иказам атема мац, атема ду, лпоезиазы ацстазаарафы атыц змоу акаларакаэ зегы: ихэычы, иду, итшэу, итбаау зызхацшра ахэтоу мацэахэуп лырфеиаразы. Убри аганахыала, апоем лырфеиашыа иштнакаау, дызлацэажэо, ацстазаара аган рацэоуп, инейцыхуп, лыцсадгылы лыжелари знысхэу ртоурых мэа, изтагылоу аамта, рацхакаатэи рлахынца, рпейцш – абарт зегы иналкааны ианыцшуеит апоем лырфеиара. Уи лыцсадгыл бзиа илбоит, дзыгэдууп, гэыкалагы ашэа азылхэоит, аацсарей гакахарей лычерымтакаэ.

Белла Барцыццха даеа цсыуа поетк диейцшымкэа лца здылцо ейхарак аграждантэ лирикоуп. Уи илыцэтэымзам абзиаабаратэ лирикагы, аха убри аганахыала иацылцаз афымта шыахэкаэгы ейхарак ирныцшуеит ацсуа цхэыс лэынкыларе, ацсуа леишэа иеиуоу ацхэыс-атыцха лыхныкэгашыа цшза – ацсуара иатэу аказшыа бзиакаэ.

Автор илымоуп даеа казшыа бзиакагы: Белла Барцыццха дзыхцаажэозаалак: дуафума, цсабароума, хтысума, зегы рфы дзышэтоу, ирытцылбаарц илтаху, зегь рацха иргыланы: ауафра, ацсыцкыара, акыиара, ацшзара, ауафытэыфса абзиара аганахыала илымшаша илзыршо аказшыакаэ. Уи деигыргэоит лара. Хыисхарак данзавымсуагы, убракагы уафрак лыцшаауеит, ацхаф гэыгра лашак ахь дхэазырцшуа.

Ацыхэтэаны, конкретла автор лажэеинраалакаэ рыхцаажэарахь хаиасаанза, абра иазгэататэуп уи лырфеиара зегы хэаакэызцо, лара илтэу аказшыа чыда: ауафра ахаракра, агэылрей, абзиа азыргарей, ахэахэа адымгыларей; ацсыуа цастцакыала ахныкэгарей, ацсадгыл гэык-цсык ала абзиабарей, иара иатэышэтроу ажэлар рызгэдурей роуп. Уи, лпатриотрей, лыуафра зфыдеи шыахэла ианыцшит лырфеиара – лпоезиазы, амца зыцрыдды икоу, гэыцкыала иаццоу лпублицистикагы (уи хазчыдала изыхцаажэатэу те-моуп). Автор лфырхацэеи ларей ирхэои ирыхныкэгашыоуи еивгазам, хтак еицтадыршэуеит. Уи ацхаф иганахыала, пату ду иацсоу казшыа шыахэуп, казшыа ейфеаауп. Автор лгэы-

блра, лыуафра, дызлацэажэо ирызку лыбзиабара шыахэла
ианыцшит лырфеиара зеггы.

«Жэлас ушытысхыргы, ацшалас, уамашэа ибатэзам»
лхэоит лара. Арт ацэахаақэа аагоуп апоет лажэеинраала
«Сыцшаласхоуп сшықэу амша» аќнытэ. Ажэакала, Белла
Барцыцпха дкэыпшны арфеиарамша дананыла нахыс мшақэ-
цагас илоуз, уахь дхьазырпшыз Баграт ду иажэеинраала
«Ацшалас» ауп. Уи мацарагы акэым, апоет лырфеиара зеггы
азы ғырпшыгас иќалеит ацсуа поезиа ахьзырхаага, ацсуа
жэеинраала азќаза ду Баграт ирфеиарамша зеггы. Убри азы
акэхоит Белла Барцыцпха лшымтаќэа рфы кырцьара апоет
ду иацтамтаќэа рхафсахьаќэа дызрызхьацшуа:

*Баграт-цаахаа енак санапхьа,
Схалеит ажэафан ахь сцыруа.
Баграт – Цшалас санафыхэа,
Салагеит ажэеинраала афра.*

*Баграт – «Ажэа» сгэафынтэ ицазшэа,
Имра шэахэаха иеырбоит.
Аќармайыс иазырпяз ашэахэашьа,
Баграт иакэушэа сгэы иабоит.*

Баграт инырра аныцшит апоет лажэеинраала «Сыцшалас-
гы.» Уи ус шаќэу автор лажэеинраала иацалшыз ажэаќэагы
ирхэоит: «Баграт Шыынќэбеи Ражден Гэымбеи ргэалашэара
иазыскуеит» хэа.

Баграт Шыынќэба иажэеинраала, зыцсадгыл зхы аќэыз-
таз арпыс ацшалас иаеидаз иажэаќэа ирхылфеиааз птам-
тоуп. Ажэеинраала атќаы абас иќоуп: аибашьрафы ахэра
гэгэа зауз, апсра алаќта итацшуа аибашьшы ацшалас дахэоит
иажэаќэа иахэшья, иан, иаб рќынза инанагаразы. Ажэеин-
раала аќаза ду инапы ишытцоу мшашьо, ихрестоматиатэ
птамтахеит. Иара иаќэнагоз Ашэа ацитцеит аќыбаф ду змаз
ацсуа композитор Ражден Гэымба. Ари ашэа шыцьа авторцэа

дукәа ирыбзоураны жәлары зегы ирашәахеит. Аңсны ахи атыхәеи иахытәеит. Уимоу, инагоу гәлымтәахк идунеи аниңсахлак аңсрақәа рҕы ари ашәа мыткәматас иадырхәо ақынза иөеит. Атрагедиа ауп игәытшәаагоу ашәа ду зхылтцуа.

Абарт аҕаза дукәа еицапыртцаз Ашәа гәытшәаага – ахатцарей ауафратцәкьей згәылазыггаз Ашәа, апоет илымхәар ада псыхәа змамыз, Ажәа – ажәеинраала лнархәеит. Амилат рдоуха, рыламыс, рыуафра зныпшыз ари афымта, нас аңсуа композитор Р. Гәымба иҕыбаф иабзоураны иашәахаз лгәи инартцаулань ианырит. Ажәеинраала оуп иаххаагаз ашәазагәаза халазыргылаз ақәылафцәа Аңсны ианалцаха, аңцәа ихатәеишәаз Ахақәйтра аңхылаша ашьтахь. Автор лгәыгра здылхәало ахақәйтра иахәтакуп апоети акомпозитори ражәа-рашәа:

*Уҕыха, «Сыңшалас», уҕыха,
Иубома, Ахыңшымыра хазшеит.
Хажәлар ирылнахит аңҕыха,
Хажәлар еакала илашеит.*

Ашәа аңызтаз аныҕам аңшалас амчра цхыраагзоуп, ҕахәхәагоуп, амилат иабирақуп, наунагга жәлар рыпсгазаара иацуп. Уи илтахуп лыжәларггы ларггы ари ашәа рыцзарц, гәаҕрак ианақәшәо ари ашәа еиқәырхагас ирзыкаларц. Убри азоуп ажәеинраалаҕы автор изылхәо «Рыбжәала рашәа ҕырпла» хәа.

Ашәа амч ду, ашәа аҕақы таула тбаатыцә дақәгәыҕуеит апоет:

*Ахра хаҕыгала лыңхала,
«Сыхарашәа» агәаҕа итхәаау.
Агәакраҕ ханзмышьюа ххала,
«Аңшалас», ххәырбгъыцқәа иреихау.
Хабациа рҕыхәтәа ушалаз,
Назарантә иаазгаз рыпсҕынха.*

*Ес-ишуа ирыциуа «Сыңшалас»,
Җыңаа рыңсы эхоу адоуха.*

Апоет конкретла лажәеинраала ззылкыз хдыруеит, аха ара ихәатәуп автор лажәеинраала иззылкыз ахәаакәа ирты-цит хәа. Уи апоет ду иажәеинраала лгәы итдасит, итцауланы дархәыцит, лара уи иадылбалаз ахәаакәа шыарда рееитдыр-хит, лыжәлар ртоурых цстазаарахь дхьанарцшит, иахьатәи хтагылазаашьей, хапхьаҗатәи хдеипши, хлахьынтдеи лгәы итхоит уаф зфыдак ишиказшьоу еипш. Убри азы акәхоит апоетесса изылхәогы: «Аңшалас», уцәырц, уехарба... Ахра хәфыгала лыпхала... Хабацәа... назарантә иаазгаз рыпстынха».

Атхьхәтәан автор лажәа хлыркәшоит гәыграла еифәаау ацәахәақәа рыла:

*Схьыңшырма, саңсшәа, схатәымца,
Ишәыхтнысдоит сгәи, нас, сыңси.
Ихацнай ихацуп назаза,
Раждени, Баграти, Аңсни!*

Апоет ду Баграт Шьынқәба Б. Барцыцпха лҗыбафи, лбаф-хатәрей, лпоезиа арыцжәла иаабахьоу дачәазәы итәы иша-ламфашьо аңсуа телехәапшралеипш, «Апоезиа – аеыццышә иафызоуп, ахы акра зегьы еицрылшом» хәа хыс измаз аста-тиафгы ихәеит: «Абар, ажурнал «Алашара» афы сара срып-хьейт Б. Барцыцпха лажәеинраалақәа. Неилымхрада урт зегьы сдыршанхеит. Истаххеит хаибадырыц, даапхьаны слацәажәарц. Исыздыруам изывбаз, аха убас ацәалашәара сызтысит ари апхәыс агәаҗрақәа ириааихьоу азәы лоуп хәа. Иахьзу жәдыруоу? «Атқы таата».

*Адақьанаф икнахан хәычтәы цкык зайәза,
Ихафсхьоу мыш гәаққәак хәйтхәйтүан ак сыцаза, –*

абас дналагоит, лылапш алахеит, икнылхит, ишлыхьтәыуоз дзымцеит.

Лышьтахь игылаз, – «Бзызхэыцуазеи, ибымгозар, истахуп схэычы лзы», – хэа дымтцас ианигоз лара дгылан дбылуа. Ззын лыпсы алахаз длымпытшэахьан, аха уи ззаархэоз дыл-ныхэон, изакэытэ мчузеи уака иаалырцшыз автор:

*Азгаб хэычы лыччапшь аафуан игэыкзэ,
Гэаныла дысныхэон: «Ақара наза».
«Айкы таата» зхацхэыз ирыманы ицауан,
«Таата!» – сгэацхэытэи бжык сахауан...*

Ижэлартэхаз иашэакэа рыла адунеи иадыруа икалаз акомпозитор Ражден Гэымба ишэкэы «Сара сажэа, сара сашэа» (Апхэынтшэкэтыжыртэ 2008 ш.) акны ифэуеит:

«Абар, 10–25-мшы инреихауп исыртэз суатахкэа рфэы смотэцэеи сареи хэфнеижытэи. Схы сзыфнакуам, исылшара, икастара хэагыы акы еилкааны схы-сгэахыы акы ааиуа збауам. Сытахмадара, сыкэра агэхьаа скуамызт, абцар аашытхыны харцарцэа ашыа илагылоу рааигэара сыказар стэхуп. Аха ачымазара сгэы ицоу снаруам, сыблакэа схьаауеит, «Глаукома» хэа ихэартамыз чмазарак сызцэыртцын. Ус сшааиуаз, даара хэмариала иныкэсзахьаз пианинок аасхэан, хазтагылаз айбашыра хлымзаах ахтыскэа рыла ашэакэа раптара салагеит. Иагызыфит айбашыра иалагыланы ахатара аазырцшуаз ирызкны 10–13 ашэа фыцкэа. Убас хатцарыла зыпсадгыл зхы акэызтэз ирызкны имацымкэан апцэамтэакэа кастеит. Абрака рапхьаза акэны хайбадырит апоетесса Белла Барцыцпхаи сареи. Хара хайбадырра иабзоураны арфеиамтэа фыцкэа апэахтеит. Ари аказара цыда злаз апхэыс кэыш, апхэыс маашыа, апсуарагыы апатриотрагыы злаэны иказ, лнапы иафуан иаацэоушыратэы, ухы-угэы ааимнадаратэы иказ ажэеинраалакэа, убас ажэабжыкэа, айбашыра хлымзаах хазлагылаз атемала. Аамтала зны, Апсны жэлар рпоеит Баграт Шынкэба иажэеинраалакэа сыткэаны сызмаз, ашэакэа сзырфэуаз, исзырхэоз лфымтэакэа рыдскылома схэаратэы даасывагылт Белла Барцыцпха.

Ари лажэеинраалакэа иргэылызбаауан ацсадгыл абзиа-
бара, уи ала хажэлар раазара, хацсуара, хдац, хтас, хтоу-
рых, хайдгылара. Уи лажэеинраалакэа ирытцатэахын рха-
тэы мелодиакэа, дара рфэхэы зхэашаз. Ишдыру еипш,
акомпозитор ажэеинраала ацакы, амазакэа, иара ахатэы
мелодиа иамоу еилымкаазакэа иапитцо ашэа, шамахамзар,
анцырагы мацхоит. Барцыц Белла лажэеинраалакэа рыла
иапыстеит имацымкэа ашэакэа, урт ироуит иназыгзозгы,
иара убас азызырщэагы. Урт иреиуоуп: «Ацсэатцэ́кыа ры-
бащкэа цысит», «Счымазара ахэшэ́кэа касыжт», «Ихтэаз
асаз цкэын иуаз ашэа». Аибашьцэа ирызыкн: «Шэнеибац,
шэнеибац», акантата «Ешыратэи аибашьра», «Кавказ ажэлар-
кэа шэахь», «Беслан Касланзиа» ухэа егыртгы. Белла лып-
шэма Иасон Сычынаа ижэла Басныкипацэа хэа жэйтэла
ирыштан. Гарц хэа иахьашьтоу ашьха акалт иадыз қытан.
Иара абра́ка ау́п рынхамо́а адацкэа ахьеибаркыз. Ацсуатас
ачеицы́ка хэаак ахьамамыз гэара́тан. 4–5-оык аишьцэагы
ашьхауаан, адауапшькэа реипш еидгылан. Таацэала аи-
фытракэа аны́кала, шьоу́кы Гагра, егырт а́еацъара иахьын-
хозаалак, еи́фьтит акэымзар, ишеишьцэ́аз, рхэычра а́кнытэ
изхылцыз ирылара́азаз абзиа́бара, аи́фцаара, реихатгы-
лара иацымлазар иагымхазеит. Ишдыру еипш, Ацсны и́ка-
лаз аибашьра ауаа даара́за иарга́рит, итнашэ́ааит, абло-
када хэа амацэ́аз иантарк амлакра калеит, ишакэ́замыз
и́фанахэеит, а́цъа днарбеит. Ао́ны́ка уааи хэа асас, ао́ыза
иаацхъарагы уадао́ны и́калеит. Аха сара излазбаз ала,
ари атаацэ́арафы ауаа штэ́аз итэан, сас дагны исымбеит.
Уахгы-чынгы анхара ианаамтоу абарт даара ры́е́кыаны
адгыл аус адырулон, раарыхрагы мацымкэан и́кан. Сара
стэала, дара атаацэ́ара ирызхашаз 10–15-нтэы инацданы
иаадрыхуан асас ихэы хэа. Ажэ́йтэ́кэагы ус и́кан, иара
иахьагы еиха́ханы иааргоит уи а́цсуа цас ду. Убри азакэ́хап
арт аби́парала инха́цэа ду́кэоуп, ичеи́цы́ка уаауп хэа хатыр
дула рыхьз зырхэ́ауагы. Ша́кантэы, их́амоу, Анцэ́а их́аи́таз
ала х́чеи́цы́ка хиоуп хэа а́тел иасны, х́неи́аанза рхэы

иакыымскэаны иахзыпшны итээз. Абринахыс араҕа – Гагра иҕаз ашәкәыџџцаа, акомпозиторцаа Иасони Беллеи рҕы тэартас, ғылартас, әжәеинраалақәеи амузыкеи реилыргартас, филармония хәычык аипш рҕеиаратә хәштәараны ирзыкалеит урт ыџны.

Аброуп иахыиз аибашыра амца иалиааз ансамбль «Псоу». Гагра иатаз ахтәацаа, зықкәынцаа тахаз атаацәарақәа рҕапхыа, иара убас Гәымстатәи атабиакәа иртатәаз хәруаа рҕапхыа иқәғылон. Әжәеинраалақәа ирыпхьон. Хҕырхацаа ирызкыз ашәакәа нарыгзон.

Б. Барцыцпҕа поетк лахасабала даацәыртцар, апышәа цәула змоу аҕазаратцааџы лзухәаратәи итлыжыит акомпозиторцаа Баграт Багәтелиеи Ражден Гәымбеи рҕазара иазылкыз ашәкәкәа: «Зуазашәа рлабашыахаз», «Ражден Гәымба». 2002 шықәсазы Апснытәи ахәынтқарратә филармонияҕы Р. Гәымба диижьтәи 75 шықәсхыттра аназгәартоз амш аены иара изкыз ашәкәы атыттра лыдныхәало әжәа лыртеит. Ыынтәны игәырғарахеит, Б. Барцыцпҕа лусумта ахәшыра ду ато илыдырныхәалеит.

Б. Барцыцпҕа лпоезиа арыцжәла еицгәартәит, амтәыжәџакәа рееитдырхит. Иааинырсланы, ма ус иааумџатәны узрыпхыазом инейтыху лырҕеиамта, Марттәи әжәылараан итахаз рыбаџкәа рытхра атоурых. Ари аџыза ахлымзаахра блала ибмакәа, укәицкәа кампсакәа хытхәаала, қалап ала ишузапымто уи иазылкыз лажәеинраалақәа рыла иубоит. Әжәеинраала «Апсуаа итырхуан рҕеицәа» агимн алихит Б. Багәтелиа.

Афольклортә ансамбль «Къараз» инанагзозар, уаҕа иқәылмыргылеит акәап. Соуп зхәо ахацаа излапшыз ргәи ишьтнамхкәа рышьтахыҕа ианыхынхәуаз, лара ахы инаркны иаахдыркәшаанза цшыымш ицоз апсытхра далағылан. Прозала иџу апоезиа азухәаратәи еиҕартәуп. Лажәа хырышәыгәкәа, лсахьаркышыа, лыжәлар ирылтә ахәара, цсыразала дазнейны еиқәлырхаз шыышықәсала бақара аует ақыртүа- апсуатә еибашыра атоурых аҕы.

Иазхоуп хәа акәац ыкәмыргылакәа ажәеинраала җыцкәа шырзылкыц ирзылкуеит хҗырхацәа.

Ажәеинраалакәа «Сыбаџкәа ахытырхуаз», «Арзик Тарба» изну агазеткәа жәдыруама хәа закашы анацәа гәаккәа ашьтатцауаз. Рацәак ртахума дара. Зхәатәы нымцәо аибашьра иазку арҗиамта җыцкәа, ихәшәтәыгоу ажәа, рҗацәеи рыпхацәеи ргәаларшәара дара рзын иреихау малуп. Рыхьзкәа схәахьеит, ирызкны изыџхьеит хәа ианазурха, усҗанууп ианушь...

*Ишьхныҗсылеит уа аҗсабара,
Иказ айыхәанза исымхәацт.
Аҗтакәа ирхәыҗалеит амра,
Саныҗырхуаз зымбаз – дмизацт.*

Итырхуаз лара лыбаџкәа ракәын. Лцәеиҗь иадыртцозаргы «җеҳ» игәаҗны илымхәо аҗынза гәыбылрала дахьырзыҗалоз иахытырхуаз атыҗкәа рҗоуп.

Б. Шынкәба ирҗиара лпоезиа ашәгәашә зыртбаакәаз ируакзар, убри инеиханы аџазаракәа рахь дназгаз асаз хәамтакәа роуп. Уеизгы, лара лыда дача поетк, шәкәыџык имазам дара рџызцәа. Урт рыҗсабаратә поезиа иаршәтит, иарбеиеит лжәар, лтышәынтәалара ианыҗшит.

Уамыҗхьакәа ус узахцәажәазом ажәеинраала «Сухәоит, Скарматцыс, умыцәан уахынла». Рыуа иалухуа узымдыруа удыршанхоит уи злаатуа ажәасақәа жәибжь.

*Саныхәычызнатә укәша-мыкәша,
Узакәыз сдырҗахьан, Скармаҗыс.
Ушадьргаз асазкәа ркәышра,
Акармаҗыс хәа иузтаз хьзыс.*

Акарматцыс иагьа икараханы иказаргы (амцқара ныҗкәызго рымшақә), имыцәазакәа ишышәахәо иаршарц азы ацхыраара азто Ахзоуп.

Ҳазызыршып ари аклассикатә жәеинраала злахыркәшоу:

*Уагәышыакоуп сара сырҕиара,
Самҕахырхәалоит убри Ухзы.
Ухзоуп измадоу шыта сыңсытҕбарта,
Аңсыгәагәра цәгъазаргь азды изы...*

Б. Барцыцпҕа лиубилеитә шәкәы иалкаау лажәеинраа-
лақәа реизга иазсырхиаз сапхьяжәа сазыразны иацсдоит
лажәеинраалақәа реизга «Аратла анышәтуа» злаатуа, аңсуа
поезиа абаагәара шыағамшла дшынталаз дағазныкгы арга-
ма иуазхәо «Сғәхәыназа сапхьяжәа» ацыпцәаха хәычык:

«...Дыкоумашь сдунеи ағы сыцәгәеи сыбзиет ззеипшым,
гәытхас сызмоу, уахатәи атх ағы сырҕиара хәычы иазхья-
пшуа, сеилызкаарц зтаху, ма ирымбазшәа иавсуа, иразар,
рқьышә иныкәызтдар цәгъа изымбо.

Сыблақәа ирхымпшылазакәа, сыжәла еилымкаазакәа,
блахәала, иамыпхьазакәа «саарыхра» ихпшыло. Абас агәытц-
хакәа санеимаркуагы ыкоуп. Ускан снапшуеит унапы назу-
каанза ачарахәа заартра мариоу, сапат зымбац сгәашәахь.
Шьапышьтыбжькәакгы саҳауеит. Сашта иааталоит бымшәан
зхәо исхьыпшьатроу Сбызшәа: – «Аңшалас», «Ажәа», «Ахьяа»,
«Аңьынць». Ус зака!.. Икаххаа сгәы мөас илырххьеит дара.
Сгәашәуп сара... Адгыл сацәеижхьеит. Сашәаны слатцоуп да-
ра рғы. Сара сиашара – сыблақәа роуп. Ирхумбаало шыа-
хагак рытатцәахым. Сылапшхәаа итцазо амацара акәзам
ирбо. Егри Цсоуи рыбжьара ииасуа азиаскәа, алакар зху
азыхькәа, аеышьта итатәоу аңсуа хәшәкәа злеитцартцоз
азы, хашьхакәа реибаркыра, хабақкәа цәахны измоу хара
хашьхагы ирыхызыаауа ахахәкәа, атышакәа, ацакьара зе-
гы срыхызыаауеит. Сангәакуа сыжәаа кны иаасыкәшоит
ашәакәа. Скәицкәа роуп дара рахь умәахызго. Икоума иреи-
хау даҕаакы! Дареи сареи ҳаизшоуп. Абарт зегы зхылшаауа
сгәоуп. Уи лакәштәхеит. Уа еизызгоит Аңсныжәлар. Мам-
зышьха сныкәгыланы Гагра санналапшуа еипш зегы шәыс-

бартоуп. Усмоу, хыызгәаҗуа рызқәаҗықәаҗы даеаҗы иа-
ламҗашьо рҗық ылырххьейт сгәаҗы. Убас иҗбаахейт, шәара
шәыгәқәа реиҗштәҗы. Сылаҗш иҗаҗоит: сыуа, сҗахыра,
сықәлацәа, арҗиаратә еибаркырақәа. Сҗахәы зласхәо сбыз-
шәа ашамҗазы инасхаҗыланы саанарҗшуейт. Исылабжьоит.
Сыннакылоит. Сҗахәы аласхәоит.

Ашәа сеиҗшуп, сажәзом сара. Сқәыҗшреиҗш схәычраҗы
сываҗыланы иаауейт. Гәырҗак уаниаҗҗхьаза акәзам агәаҗра
аҗәахшәа уанақәшәо.

Аҗсра еей абзара инейхауп. Сыҗсҗазаара аныбзиоу иаа-
шьҗысхуа, ианаасҗаҗыло зымҗа сназыхо занаат сымам. Спо-
езиа җызара сызнамуаҗҗҗы сҗәыкны сыҗсуан...

Сратҗлахазар, сыхәрашәахазар, саҗсыуа бызшәазар, ма
аҗшалас аҗсахра ансылшо қалахьазар, сара саҗхьа сызбар-
тоу, саҗхьаҗ, саҗта уҗал!..

Ахәрашәа – хабацәа иаҗырымҗаҗҗҗы сара иаҗысҗон.
Қахьба Хаҗьарат иаамҗазы ихазын ахәрашәа имхәаҗҗҗы,
хымҗада, сара исхәар акәхон... Сратҗлоуп сара!».

«Ес-иияу ирыциуа» Ашәа, ахацәа рашәа, рхатҗарей раҗс-
уарей абзырзы биҗарак ахьтә даҗа биҗарак ахь иааҗго
дрызгәдууп апоет. Ашәа рзылхәоит, дрызгәдууп ажәытә ашәа
аҗатә аамҗа иашьашәалаҗҗыз арҗиаҗцәа наҗақәа, дрызгә-
дууп абас еиҗш иҗоу Ашәа ду аҗызҗоз, изхылҗыз ажәларҗы,
уи Ашәа жәлар рашәа-ражәа аҗынза аҗаҗара зынасыҗҗаз
арҗиаҗцәаҗы.

Белла Барҗыҗҗа лпоезиазы ихадоуп лыжәлар ржәытә-
рҗатә, рҗоурых, иахьатәи рҗаҗылазаашьа иарҗио азҗаарақәа
зегьы лара лырҗиаразы имаҗәахәуп, дазыманшәаланы
лҗырҗәылыхьҗоит атемассара, аитахәарақәа. Уи лпоезиа
иаҗәыцәуп лыжәлар знысыз, ирхыргаз аамҗа, иахьатәи
рыҗсҗазаара абжьы рацәа, аҗштәы рацәа, урҗ ирхылҗиаауа
азҗаара рацәа, лыжәлари лыҗсадҗылы рлахьынҗа, рҗейҗш
поезиа бызшәала аарҗшра, асахьа аҗыхра, аҗҗаара. Уи агәра
җаны мыругара алыруейт лажәа – лажәеинраала. Илхәо-
илҗуа агәыҗқьарей аҗсыҗқьарей ирхылҗшьҗроуп, иаҗоуп

уи ала. Ажәа азҗаза, арҗиаразы ихадоу иажәеи ишымтеи
аҗхьаф дазҗлымхажартә, уи агәра игартә аиҗкаароуп. Уи
аганахьала Б. Барцыцпҗа илылшеит лшымтәкәа реиҳаразак
рҗы аҗхьаф лыгәра игартә аҗынза лҗазара аҳаракра. Уи,
хәара атахума, апоет лзы еиҳау хәшьяра ыҗазам, инасып л-
шоуп ажәа азҗаза изы.

Апоет лажәеинраала «Сымцажәла абжьы» аҗны иҗоуп
абас еицш иҗоу аҗәахәақәа:

*Са сымцажәла абжьы зхьысыз,
Иакхьоу гәашәзаргь – иаанартуеит.*

Машәыршакә акәым абарт аҗәахәақәа автор лышәкәы
актәи ахаҗәфы излыргылаз. Ари ажәеинраала аҗсуа иҗста-
заара, иапсуара аҗазшья чыдақәа ииасхьоу, аха иахьагьы
ҳаҗстазаара иахәтаку хмилиат аҗазшьяқәа иршьяноуп. Апо-
ет дазыразны, гәытгарала ашәа азылхәоит аҗсуа ишнра, ига-
ратып, ихәыштаара. Ахәыштаараҗы иҗәхәоу ахәыштаарамца
– амцажәла аҗакы, уи аҗхара-ахаара хнырыртә аарпшра
лылшеит. Уи аҗсуа нхәф ибзазара иахәтакуп, иачыдоуп.

Уамак ыҗамшәа иаабоит апоет иаҳзаалырпшыз ақыта
иеиуоу сахьак (ахәыштаараҗы ахәа зқәыхәхәоу, иҗәаху ам-
цажәла), аха иалапшны издыруа, – ақыта иалиааз изаанагоит
иеинаалоу, илашоу, ипхоу сахьа шьяхәк... Насгьы, автор уи
асахьа аарпшра мацараҗы даанымгылт.

Амцажәла ахатәы бызшәа иадылхәалоит дызлияаз, леиз-
хара зыдхәалоу, рапхьаза лхатәы бызшәа ашьтыбжьқәа
ахьлахаз агәаратә, ашнду ахәыштаара.

Амцажәла аҗсуара иатцанакуа символуп. Уи еиднакылоит
нырцәи-аарцәи иҗоу аҗсуаа зегьы, избанзар иара дара зегьы
ирзеицшны иртәуп, хныҗәгашьоуп.

Апоет лажәеинраала хлыркәшеит абас:

*Рапхьа исҗыцшәаз ашьтыбжь псышәоуп,
Сареи сымцажәлеи хажьроуп.*

*Сығанду, сгәаратта са истыпун,
Сарғашьазом! Иахоу сыбжьоуп!*

Апоет лыжәлари лыпсадгьыли рықәҗиарақәа дрызгәдууп, аха агәытцхагы лымоуп. Уи илбоит лыжәлар хьызла-пшала аимтаҳара ду ишалтыз, ирхәәчырц зтахыз амч еикәатцәақәа ишыриааиз, уи атцеицәа җаазагақәа азәыршы рыпстазаара шақәырцаз. Аха лыпсадгьыл макъанагы ашәартара иштагылоу лныруеит, лыжәлар ргәыреанылцоит. Иага иааира угаргы, иага хьзы урхаргы, җытцкала аеиҗкаара аны-камла аиааирагы лтшәадахоит, ажәлар идырхаз ахьз-апшагы шыжь зазеицш инкабар аеит. Абри ахшыҗтақ аныпшуеит автор лажеинраала «Апсныжәлар». Апоет уи чыдала иазылкит Апсны Ахьыпшыбра азхатара ахтыс. Апсуа жәлар шәышықәсала иззықәпоз лабҗаба ирбеит. Ари қәҗиара дуун, гәыргъара дуун, аха уи иазнархаеит ажәлар ртақпхықәра атоурыхи алахьынтцеи рҗапхьа. Иатахуп иахагы аеиҗкаара, ахазхьацшра:

*Апсныжәлар, срыкәыхшоуп шәыблақәа,
Сшәыхәоит, еибахтап хажәҗахыр.
Абаақәа, абаақәа, абаақәа! –
Ихахьчароуп хдакьа җыц, хтоурых!..*

*Рылапшқәа хадырҗом ажәларқәа,
Хдаракаац ахыҗәеит адунеи.
Хапсадгьыл алагоит хажәлала,
Еипахшып ххәоуи хгәыгьыртеи.*

Ахәоуи агәыгьыртеи (аеиҗкаара) реипшъра даара ихьантоу усуп: иаххамштроуп зыпсадгьыл азы затәс зхы кәзтаз аҗазацәқәа, Лаҗа ахаирплан итарблыз арыцхақәа, Апсны зхақәызтаз, ихәиуамыз, аха аиашъара хьызуз еиуеипшым ажәларқәа рхатарнақәа.

Апсуа иџоурых, иусқәа, иџеипш, апстазаара иқәнарғылоз азтаара рацаа зегы рлахьынтца, рапхьақатәи рџеипш иа-хьалацаажәоз, иахьырызбоз, жәлары зегы ирзеипшыз Апс-ны агәы – Лыхнаштаҕы акәын. Ари атып атак ду амоуп, џоурыхла ижәытәзатәиу аамтақәа рыкнытә ахыпша аауеит. Иахьагы апсуа жәлар ирзеипшу зтаара дук анызбатәу, уа еизаны, еиххәыцны, ишәа-иза акаҕы иааибагоит.

Лыхнашта атакты, уи апсуа ипстазаараҕы иааннакыло атып, ажәытә-аҕатә ауп апоет лажәеинраала «Лыхнашта» аҕы дызлацаажәо.

Апсуа жәлар ихадароу русқәа рызбарта, жәлар рлахьынтца алацаажәартә Лыхнашта:

*Аиаша иаңцартан, инеиуан рыхны,
Ршьапы ихургылон Лыхнашта, Лыхны.
Тәымк ишьаргәыңа хнаңашь хизгазом,
Лыхнашта уканаң аңсыуа дыңсзом.*

Лыхнашта ипшьоу тыпуп, жәлар рлахьынтцазбартоуп, уи анафсангы апсуа жәлар зегы ирзеипшу аныхәақәа ирым-шапгартоуп.

Апсуа жәлар ртоурых, рказшьа, рлеишәа, рыхныкәгашьа, рыпсадгыл, ауафы дызнысхьоу, дызлакоу, ихәыцшьа, ихатәы бызшәа атагылазаашьа, атып, аҕиара амшақәа уб. ит. Абартқәа зегь роуп Б. Барцыцпха лпоезиа зызку. Кыр лажәеинраалақәа рҕы дазаатгылоит чыдала лхатәы бызшәа – апсшәа иахьатәи атагылазаашьа, ароль, ажәлар рыпстазаараҕы уи иааннакыло атып.

Хәара атахума, уи дазгәдуны ашәа азылхәоит лхатәы бызшәа. Илдыруеит ажәлар жәларзтәуа абызшәа шакеу.

Абартқәа зегы аныпшит поезиа бызшәала автор лажәеинраала «Хбызшәа». Ажәеинраала ахы епиграфтас иатцафуп: «Абызшәа – ан илбызшәоуп, ихаауп, ипшқарахуп, итыпхауп, апсуа ан леипш ахатампхәысрагы алоуп хәа ипхьазоуп.

Асаз жәлар рхәамтақәа рыкнытә».

*Ашкәакәа хшәызцәз,
Хамцажәла змырцәз.
Ачхара змымцәз,
Адунеи хәхьызгзәз
Зегь зымчу – бызшәоуп.*

Адоуха лаша – аңсшәа, зхы-зыңсы ухтңызтцо, ажәфанахь иупхьо, угәәкра уәкәнызхуа, ирңшзагоу, ихьзырхәагоу, узы-рызго бызшәоуп хәа илыпхәзоит апоет. Ауафытәыфса ихәыцра, иңсҗазаара гәылзыртәаауа, аңсуара шыатас иамоу, амилат милаҗытәуа, анцәа излаиацәажәо, излаиашьапкуа бызшәоуп. Абызшәа уарңшзоит, угәәкра уалнагоит, уеиҗәна-каауеит.

*Хәхдырра хцәызмырзуа,
Аңсуара зхылҗуа,
Анцәа хазлаиухәо,
Ахьыңшымра хзаазгәз,
Зныхәаңхьыз мфашьаз,
Зҗәтәхьа хәршәтыз,
Ифырңхәызбоу – бызшәоуп!*

Ахатәы бызшәа гәыла-ңсыла, шыала-дала илылаҗеуп автор, убри ауп абыскак игәнааланы лбызшәа абзиабара аарңшра злалылшаз. Абри ажәеинраала цакыла иазааигәоуп апоет аңсшәа иазылкыз даҗәа жәеинраалакгы. Аңсуа шытыбжь-қәеи аңсуа нбанқәеи дрызгәышыны ашәа рзылхәоит. Хбыз-шәа хәикәнархеит хәа илыпхәзоит. Уи иашахәтала хзықә-шахәтхаша гәәанагарами.

*Сикәыхшоуп шәыссызшаз,
Хынфажәи фба шытыбжьы.
Анцәа иоуми хәиыызшаз,
Ижәлартәхаз хгәы инаңшьны.*

Ейтах хазхьалырцшеит ажэеинраалафы абызшэа ацакы адурахь. Апое тзы ацсуа шытыбжькэеи ацсуа нбанкэеи ома-шэа еинаалоит, рынарха харазантэ иаауеит акгы дагэамкэа, акгы лашэымкэа, жэйтэнатэ аахыс ацсуа жэлэр атоурых нага ргэйтцакны иахзааргеит. Ари гэдуроуп апоет тзы:

*Акгы илдмышеит акыртуа,
Ишьаргэыц шэацашьра итахын...*

Атыхэтэаны ажэеинраала хыркэшоуп абас:

*Адыд асцыпхьаза Ацылла,
Иахаггы игэгэахоит.
Ийаулахоит адацкэа,
Абгьыцкэа уфыпхаауеит.*

Хбызшэа хаикэзырхаз – хтоурых, ажэйтэзатэи аамта аахыс азыблара халганы жэлэрык хаазгаз, хэызмам, амилат ацстазаарафы ихадоу, зеггы ирыцку!

Аха, иахьатэи хаамтазы изеипшоузеи ххатэи бызшэа хшэартадара айкэырхаф? Белла Барцыцпха, зкыбафи здыр-реи тбаау, шыахэла илдыруеит иахьа хапсшэа атагылазаашьа зеипшоу, аха ишылказшьоу еипш уи игэалто апхьаф дзыз-хьалырцшуа абзиара ауп. Уи азы гэыбган узлытом. Аха зныкымкэа, ифынтэымкэа апсшэа адур, атоурыхтэ цакы, апшзара ацсуа ипстазаарафы ихадоу иара шакэу зылхэо, ахьысхаракэа икоу хбарцазоуп. Апсшэа ашэартара ианта-гыла, ахэынтқаррагы ашэартара итагылоит. Ажэакала – абызшэа, апсшэа ашэартадара ххэынтқарра иашэартадароуп. Иахьа апсшэа атагылазаашьа, еихарак акалакыкэа рфы, игэ-наалан икам. Икацоу шмачымгы, икацатэу хараза еихауп.

Тыркэтэылатэи ацсуаа ирхэоит: «збызшэа иакэитым, ихэынтқаррагы дакэитым» хэа. Уи ха хбызшэала иаанаго: зхатэи бызшэа зцэызыз (измам) ажэлэр, ахэынтқарра рзы-кацазом хэа ауп. Абри азтаара иазхьапшоуп еихабгы еи-

цабгы, ххэынтқаррей хажәлари рышьақәыргыларей рей-
қәырхарей рзы. Даеа мѡакы ҳамазам.

Ахатәы бызшәа, қыдала аңсшәа иазкны иаңылцахеит
апоет имаңымкәа ажәеинраала шыахәқәа. Убарт ирейуоуп
ажәеинраала «Сбызшәала ицәажәоит ашьха зыхьқәа».

Абызшәа алшарей, агәамчи, уи иатцанакуеи рахь ххьарқш-
уа апоет илхәоит: «Сбызшәоуп Аңсны ңшза еикәзырха» хәа.
Дагыашами автор. Ажәеинраала атыхәтәантәи астрофа
хлыркәшоит ауаѡ игәафы иаиуа ажәақәа рыла:

*Сбызшәала ицәажәоит ашьха зыхьқәа,
Сбызшәала ицәажәоит аңхьарца.
Сбызшәала ицәажәоит аңла абзъыцқәа,
Сбызшәоуп Аңсны-ңшза зырзәаца.*

Атәыла ағыацара, аґиара – аизҳара, аңсынтры анаунаг-
захара, – зегь еидызкыло ажәлар рбызшәоуп, шыаґамырзгас
иґоугы иара ауп. Абас иґоуп иааркыаґны хзыхцәажәаз
ажәеинраала шыахә аґакы. Ари иагьгәеанцароуп аңсуаа хзы-
хәан.

Аңсреи абзареи атемагы тәымзам Белла Барцыцңа лыр-
ґиаразы. Ари апроблемагы лара философиятә хәыцрала
дазнейуеит. Ирхәоит аңсуаа: «Аира зшаз, аңсрагы ишеит»,
хәа. Уи аңсґазаараґы есқынгы аґың змоу, аңышәа иднар-
баз ауп. Аха, аңсуаа ирымахуп даеа гәаанагаракгы, зґакы
кыр аґанакуа хшыѡзцарак: «Ес-ииуа ирыциуа, ес-иңсуа
ирыцыңсуа». Ажәакала, аңсґазаара цыхәаңцәара амазам,
наунагза иґоуп, иага иґагәґасуазаргы, амѡа иқәуп, ицоит
аанґасрада ишцац.

Абри ҳазлацәажәаз ахшыѡцак Белла Барцыцңа дазнейт
поезиа бызшәала. Оптимизмла иґәу ари ажәеинраала ианың-
шит апоет лгәамч лаша, ңсабарала лґәыґара, лгәыґбаара.
Аңсґазаара иазырхоу ихәаадоу лыбзиабара:

*Сара сзишаз назазаныоуп,
Аамґала сықәым ари адуinei.*

*Сыканай цаашьдас сбыллароуп,
Сзыхь табазаргь зны саннеи.*

*Саниуазгьы сыжалар рхьаакэа,
Сара сыхэдоуп изхашээз.
Амшкэа реицш ғыц сишарцоуп,
Рзын слашароуп ззын хэлахьаз.*

Ииз ауафы, ацстазаара иахэтакхаз, ғыц еицах дзишо иказы дманшэаланы, ауаа рзы дцоураны дкаларц азоуп. Апоет лгэаанагарала, ауафы амыткэмагы имхэар ауам, ахэрашэагы – ахьаа хеыга, ахатца ицышэага, ианатахугьы дышэтыроуп аацынтэи ашэаны.

Апоет игэнылгоит иахьа хазлыцыз аимтахара ду иах-зыннажыз арыцхара. Уи ашэы хашэнацтеит, аха уи аамтак амоуп, уеомутароуп, уаиааироуп. Ацстазаара иара атэы канатоит: ацсра ашьтахь иааиуеит аира, аизхара. Аиааира иаахгыз дазыгэдуны илхэоит автор:

*Ааи, сшыжэбо ғыц матэалоуп,
Иснаалом шытайэкьа сара ашэы.*

Ауафьтэыфса дыцсзом зынзаск, дыканатц дызлоу рзы дхэартазар, дыгэнаалазар. Убас икоу рнарцэымфа ианыкэ-лалак «дыцсит», хэа изырхэазом ацсуаа рфы, ишырхэо уи «идуней ицсахит», хэа ауп.

Абас еицш икоу агэаанагароуп ианыцшуа апоет лажэеин-раала ацыхэтэантэи астрофа:

*Са сихымшеит ак зытнымхоз,
Сыңсы схьйыр – даеа цсык.
Еа знык сироуп сахьазымхо,
Иатаххозар даеа знык.*

Иарбан цстазааратэ зцааразаалак апоет лажэеинраала-фы дызлацаэажэо уи ахшыфтак есқынгьы цьарак еизлыркэ-

кәоит, уи дахьыз – дахьаазаз лыпсадгьыл аңшзареи азфыда-
реи ирзырхоу лыбзиабароуп.

Абас еицш икоу агәаанагара уоуеит апоет лажәеинраала
«Аәнду» уанаңхьалак. Иара автор иатчаләит «Ажәеинраала-
кәа рцикл» хәа. Уигьы ичыдоу аңақы амоуп. Аңсуа иәнду,
аңаацәара ду, – иңсҗазаарафь иааннакыло аңоурыхтә тынхеи
аказшьеи – еиднакыло раңәоуп. Уи анафсан, апоет лажәеин-
раала аәра далагаанза иаалгоит аңхәыс бырг Барцыц
Анҗица Маф-иңха лажәакәа: «Саб иашьа иңа, саб иашьа иңха
– арт наскыагоу цышәымшьааит. Анңәа имч ала пытфык хә-
неицагыла, аәнду хамкуа ханалага, иахфьтыцыз роуп. Хәгоу
димоуааит Аәнду иафьтыца, зышьаҗа мароу иоуп уи дызмам.
Имарахаз сазбызшәала – «икәадоуп.»

Аңаацәара аңызҗаз данеизхалак, нхара-нҗыраала данеи-
тыцҗлак, иңаацәарахаз ихшара хазы ишьтуан, хазынхара иа-
лагон, аха аәндуааи хаз инхаз иеиңаара ңкзамызт. Урт
аәнду изладхәалаз раңәан, иеиңаара – иеибабара аказшьа
чыдарақәа аман, иңшзан, иеиҗанеиааира, иеицхыраара, иеи-
хатгылара, рҗибагара ухәа убас иҗегьы рыла еиңкаан. Аән-
дуи уи иафьтыци иеиңҗазаара, иеиҗанеиааира ираңәаны
еиқәнархеит аңсуаа рзеиңшнхара ачыда қазшьа бзиақәа:

*Аәнду – уаңсуароуп, ижәлоуп,
Инымҗәо ңсҗазаароуп, иашәоуп.
Аәнду – ламысуп, ирҗага шәкәуп,
Амч ахьынзamoу уа ушәтуп.*

Аәндуааи ирфьтыцыз аңаацәара фьци иеибабара ңкзам,
рыбзиениеибара даҗа гьама чыдак аанахәоит:

*Аәнду кажьны ицазом,
Аәнду ашәгәашә адырқзом,
Аәнду иафьйуеит иңшзаны.*

Автор илҗахуп хаз ицазгы иашҗа-игәара шәҗырц, уаала
иҗиарц, иуа, иқәла, игәыла ифьишлартә еиңш ахнықәгара

иҕазшыахарц. Уи аһныҕыи аһнысроуп аһнду абызшәа, еи-
ханахароуп уи аҕазшыа чыдарақәа зегыи.

*Раҕхьа аҕсшәа ахьуахаз,
Уахьиз, уахьаагыз, ахьузхаз.
Укәыршеиҕи иахьадуҕаз уцәа,
Сан, ахьухәаз угәырғьаҕәа.*

Аһнду – аизхара, аитыцтра иасимволуп, аҕсуа қабзқәа
ахра ахьыруоуп ауафрей аигәыцхәрей, шыала-дала еилахәу
рыцстазаара зәыда иахыцхыртоуп. Аҕсуа жәлар рмилаҕтә
ҕазшыақәа реиқәырхара, реихахара, реитәнеиаира аҕшза-
ра, ахаара ухәа, абартқәа зегыи аҕхьа ибар, инырыр гәыкала
илтахуп автор. Уи дызгәышыуп, дзыгәдууп дзылыцыз ажәлар
рыцстазаашьа, рыхныҕәашьа, илтахуп уи наунагза иҕазарц
адунеиаҕы:

*Аһнду иаанаго изызхоу,
Аханду аказам изызхәоу.
Угәгыи иацәузароуп акгыи,
Узмоу ажьрацәароуп уеибаркны.*

*Уаҕа аныхәаҕәа ихәоу,
Афьжәразы аказам изаҕҕоу.
Аһнду иаанаго убри ауп,
Аханду аказам – уи уафроуп.*

Белла Барцыцпҕа иаалыкәыршаны иҕоу аҕсабарей, лыҕ-
садгьыл иарбан ҕәцәзаалак азьыдарей, аҕшзареи рыцыл-
баауеит, уи лгәы иазнархауеит, гәык-цсык ала лгәырғьара
хнырыр, халалырхәыр лтахуп. Лыҕсадгьыл лара лзы цшыа-
тыцуп.

*Иҕшыам тыҕк Аҕсны иуҕылом,
Аҕсуа гәытбаа иҕшира зыҕширам.*

*Ашьха ийџыз азыхь иамбом,
Җазшаз илаџш хаа зхьыршам.*

*Угәы надџа ахаҳә хьшәашә,
Зымџа иузадгом игәагъны.
Икам џиаак изхымшо ашә,
Иушәымло харџџас урџханы.*

*Иашьтам баша Анцәа итџыџ ҳә,
Амгъгы иамоуп гәыблрак.
Анапкәа ыргъежьюа, агәы тџыџа,
Ишсыкәшоз жәбонда җе ааџынрак.*

Шаҗа бзиабарала дтәузеи алирикатә фырхатә, иаххәап,
– апоет, амгъгы лгәыбылра пшзarak зцу атџылбаартә еипш!

Аџсадгъыли аџсабарей ауафы игәатцанза ианырыртә икыл-
кааны изызгәәтаз анцәа игәарџханы иишаз иоуп.

Белла Барцыџпҗа зәырфы хаҗа-хаҗала ажәеинраалакәа
рзылкхъеит. Урт зегъ зыуафрей зыламыси ҳараку, аџстазаара
иацу амыкәмабарақәа кыр зхызгаз, ириааниз, зыуафра зым-
напхаз, гәыла-псыла зхатара фырџшыгоу, ахатџири апатуи
ирыпсоу ауаа роуп.

Абас еипш иҗоу ауафы зфыда изылкит Белла Барцыџпҗа
лажәеинраала «Бабка». Дызустәда апоет лажәеинраала ззыл-
кыз, гәык-псык ала ажәа кәанда, итәулазаны агәаҗынтә иаа-
уа ажәа гәнаала ззылхәаз? Хрыпхьап апоет лажәеинраала
ахы иатцалфыз ацәахәакәа, урт иҳархәо рацәоуп:

«Изыскуеит Ленинградтәи аблокада зхызгахьаз, зашьцәа
фыџыа тахаз, заби заб иашьцәеи дырзхьаз, шәахстала зцәеижь
рысыз, саб иашья иҗа Бабка (Алеқсеи) Хаҗым-иҗа Барцыџ».

*Иблакәа фыцәон ауафыраз,
Гәнаҳа змамыз иблакәа еикәңсон.
Зылагьыз хшылоз «О, сыңшалас»,
Игәтџблаагаха Ахәџа иахьзон.*

*Рышьтақаа дырхызша иңшаарцаз,
Рызғитуан иашьцаа итахахьаз.
Изымңшаар хәа иман цәшәартас,
Ицәңытлон ихәрақаа иғяхьаз.*

Зира ашықәси, амзеи, амши рыда биография ақатцаха змазас, цара хәычык иахьзас инадыркны 55 шықәса зхыт-уаз рқынза, Қартәа реихабыра, аңсуаа зегь шхәыңыз аибашьра идәықәырцеит. Реихарафык аибашьрафы итахеит, ихынхәызгы аибашьрафы ироуз ахәрақаа рыпсынтры аркьафит. Псыуа зхылахәоу, усқантәи рыпсадгьыл ду хәа изышьтаз ахьчарафы, азәгы хьымзг имгеит, азә изқәа аға иахь имырхеит. Ихынхәызгы кыҕда-чыҕда инхон, интуан, ртаацаа ныкәыргон. Ауафгәы зызтоу изы игәытшыаагоуп ас еиңш икоу ауаф иңсра, аха уи иңсҕазаара хататас имфә-ңигеит, иңсышыагы ахатыр зырхаз ауафы иңсышыа иңсышыахеит. Ишьтахька иаанхазгы иңсы танатцы ирхаз, гәнаха змамыз иуафреи ихныкәгашьа хатәреи рзынижыт.

Ауафы игәатқанза инеиуеит ари ажәеинрала атыхәтәантәи ацәахәақәа:

*Иблақәа ғыцаон ауафыраз,
Гәнаха змамыз аблақәа еиқәңсеит...
Зылагьыз зызнымкылаз «О, сыңшалас»,
Игәтыблаагаха Бзыңта иахьзеит.*

Белла Барцыцңа имачымкәа лфымтақәа рзылкхьеит анхацәа нагақәа инадыркны, атцара змаз, жәлар ртоурыхи ркультуреи еихазхауаз рғынза, ихәфсыз ашәышықәса 30-тәи ашықәсқәа рзы харада ахара зыдтцаны идырзыз аңсуаа.

Иара убас, апоет ирықәнаго ажәеинраала шыахәқәа рзыл-кит атыхәтәантәи аибашьра иалагылаз аңсуаа ртеицәа, иашьара хзыуз еиуеиңшым амилатқәа рхатарнакцәа иреиуоу нхытцаа, шыала-дала ихалахәу хашьцаа-фырхацәа.

Аңсуа жәлар атыхәтәантәи ашәышықәсазы ирхыргаз агәәкрақәа ирцыркьоуп автор ллирикатә хәфсахьа, лхәыцра-

қәеи лқазшьеи хәақәызтқаз, шәагаала икьафү, аха цакыла кыр злазыгтаз ажәеинраала «Саб иахәшьа», иаагап иара ара ишеибгоу:

*Анышә ийхәхәоз ахахә дакәшон,
Дықәгылон хәа Камыгә данхьчаз.
Лзамфә надйа ахахә дафәцажәон,
Зашьцәа идырзхьаз рзы ибылхьаз.*

*Шта дук иқаз рышьхымзагәара,
Иабақаз, ашьхыц танйәахьан.
Рахәшьазайгәгы акка-ккахәа,
Лмыткәма хашьха архәацаахьан.*

*Ларгыи дыңсгәышьеит ишылхьаауаз,
Ишыз ахахә еикәжәа ишьтәоуп...
Са соуп иакәшо, иазымхеит иахьхьаз,
Сашьцәа ршьала икәабоуп.*

Ауаа еидызкыло, рыпстазаара гьамас иамоу, иахьыз, иахь-рызхаз, иахьыхандеиуа атың акәхоит. Уи ақсадгьыл ауп иахьзу, ауафы иңсы адгьыл, дзыхәтаку. Ақсадгьыл ақәыпшыла-реипш атқакгы тбаауп. Иаха конкретла иаххәозар, ақсадгьыл – ацута, ақыта, чыдала, ауафы дахьыз, иахьызхаз: иашта-игәара, инхара. Апоеит уи конкретлтәуеит, «еиталцалоит» абытың ақынза. Уи ақсадгьыл ду иахәтахаҭоуп. Абытың дазгә-дууп апоеит. Иара ақазшьақәа кыр шытыркаауеит, ауафытәыф-са ипстазаара иагәуп, иаңсуп. Абытың Б. Барцыцңха иазыл-кит ажәеинраалақәа рцикл. Руак «Абытың, Абытың, Абытың» афы илхәоит:

*Анбан иафызоуп, Абытың шыаҭоуп,
Акыр халақазар Абытың иаңышьоуп.*

Ажәа Абытың хынтә изеиталхәо, нбан дула изылыфәуа, – ари ажәа иатқанакуеи иеиднакыло ахәшьарақәеи шытбаау,

ишыҳараку ҳалҳээрц азы акәхоит. Абиҗың аҗаки, иеидна-
кылои атәи иаҳа чыдала дазаатгылоит автор хыхь ҳзых-
цәажәаз ажәеинраала иашьтәнеиуа аҗы. Изакеи апоет лгәаа-
нагарала Абиҗың, ихәнахәозеи уи?

*Абиҗың – аҗоуба кайартә,
Абиҗың – ахәрашәа аҗартә,
Абиҗың – аиаша ахәартә,
Абиҗың – ахәра арҗьартә...
Абиҗың – иахьа ибакаҗыңхаз,
Хжәйтәрагыи иаман уи гәиҗхас.
Абиҗың – аҗсуа иҗахәхәартоуп,
Хбириак иану хамәҗаҗыңоуп.*

Аҗоурых ихәфсхьоуи хазтагылоуи, амилат милаҗызтәуа
аказшьақәа, алеишәа, ахныкәгашьа чыда (хмилаҗ иаказшьоу)
уб. иҗ. аҗанакуеит Абиҗың – хәҗсадгыл аҗәырҗаха. Уи иа-
ныҗшуеит аҗсуа жәлар рказшьа чыдарақәа зегьы, реизхартә,
рыҗиартә җыҗуп... Уи анафсан, ажәеинраалақәа рҗакы җырт-
ло илхәоит даеаҗара:

*Абиҗың – усас гәашә аҗшзара,
Иҗшьоу аҗың – аныхәартә.
Раҗхьа иахьуҗаз аныкәашьа,
Уоуп иахьубаз аныхәашьа.*

Аҗсадгыли уи ауафы изы ишытнахуа аҗаки роуп иа-
ныҗшуа ажәеинраала «Ашьхақәа иуархәап изхаану». Хаба-
цәа реиҗш имашшуа, җымт-җсымшьа зегьы збартоу, зегь
зычхауа хашьхақәа! Автор лзы урт зыҗсы тоу, ауафы игәыр-
җеи – игәыргәеи зыцәтәымым реиҗш илыҗхьазоит. Урт ир-
ныруеит зегьы, ирбартоуп зегьы, рылшагыи гәҗоуп, рыч-
харагыи – иара убас:

*Сышьхақәа иуархәап изхаану,
Сабацәа ирҗызоуп – иҗшьоуп.*

*Ирхъаауп уаргъы – саргъы иахъаау,
ХрыманаӀ ишышьхац ишьхоуп.*

АӀсадгъыл азхъыцра, азыгӀдура, ацӀгъеи абзиие реилыр-гара, ауафара, аӀсыцкъара уб. ит., ишахъаахъоу еипш, лтема хадакӀа иреиуоуп автор. Ихароума, иааигӀоума лажӀа ззырхоу ахтыс, ауаа реизхара, реихымзара роума дзыхцӀажӀо-заалак, ескъынгъы дрызхъаӀшуеит, аӀхъаф игӀалалыршӀоит иаха ихадоу хӀа илыпхъазо апроблемакӀаа, ахшыфцаккӀаа. Убарт ируакуп апоет лхатӀы бызшӀа атагылазаашъа, аӀаки амилат рыпцӀазаарафӀы, алахынцӀа азцӀаарафӀы. АӀсшӀа адоу-ха ахъчарала имфӀахъяз рылакӀара – руафымра фӀапылчуеит автор аӀсышӀала, «саӀсшӀа, исыцыршаз сажӀа, чафагас усы-зиӀом азӀгъы» – лхӀоит лажӀеинраала алагамтафӀы. АӀсшӀа иныкӀанаго ауаа псымцкъакӀаа, АӀсны агӀаӀкра иантагылаз, аӀсадгъыл ахъчафцӀа антахоз, ЛаӀа имицыз, амгӀарта иӀаз анбылуаз, АӀсны антыц ицаны зӀеызцӀаахыз, аресторанкӀаа рфӀы итӀаны къаф уа, аӀӀацӀаа еинызкӀооз, мамзаргъы игӀаам-гӀаамуа икъаӀптахаз анхаракӀаа рфӀы ифшышӀооз ракӀазам аӀс-уара ныкӀызго, заӀсшӀа пату ззаӀу, – урт хазуп.

*СаӀсшӀа, исыцыршаз сажӀа,
АгӀыдыхӀаа сгара злайысуаз.
АхацӀаа излаӀырӀаз СыхарашӀа,
СасрыкӀаа ахъз злаирхӀаз.*

АеӀныхӀаа акӀазам автор лзы ихадоу, урт ауаа хъысхаӀаа амцӀхӀаа рылацӀажӀара лтахзам. АӀсуара ахъзи-ахъымзги зы-хъчо ахацӀаа АжӀа анырзылхӀо, урт рызхъаӀшра ахӀтам хӀа илыпхъазоит. АӀсуара иабцӀар хадоу, ххӀыцреи, хӀагӀтыхеи, хӀгӀыгӀреи зегъы рзы ихырхагоу хӀаӀсшӀаа иазку апоет лажӀеин-раала хлыркӀшоит гимнтас ицӀажӀо аӀӀахӀаӀаа рыла:

*Хынкылагас исымоу СаӀсшӀа,
СныхӀахӀаа исзафсуа иахъа.*

*Санһслак – аңсыуала сӗӗуа,
Аңсышӗала җажӗак сыххӗаа.*

Итцауланы зхӗыцырта ыӗоу ауафӗтӗыҫса зегь рыла: ӗаз-
шӗала, хныӗӗгашӗала, леишӗала изӗыдоу ауафӗ ихаҗсахӗа
аныӗшӗуеит апоет «Исыхӗуеит, исыхӗуеит, исыхӗуеит,» хӗа
зхы лкуа лажӗеинраала. Иарбану алирикатӗ фырхатца дзыр-
хӗаауа? Ахӗаа иагӗакуп, иагӗыҫбоуп. Аҗымта ахаҗсахӗа
лхӗаа гӗхӗаауп:

*Исыхӗуеит, исыхӗуеит, исыхӗуеит,
Алагӗыз сгӗы заагылоуп иахӗак.
Иӗӗыуоит, иӗӗыуоит, иӗӗыуоит,
Уафӗ имырбазакӗа аехӗак.*

*Иҗыцхеит, иҗыцхеит, иҗыцхеит,
Са сыхӗра хара инаскӗахӗаз.
Иҗыхеит, ааҗын зегь арҗыхеит,
Сыхӗрақӗа, са стӗала, иҗӗахӗаз.*

Зыхӗра ахӗаа ачӗара мариам, аха ауафӗ имырбазакӗа
иаазго псеивгарак шлоуа агӗра хнаргоит иҗыхаз ааҗынра.

Аҗсабара арҗыхара зылшаз ааҗын иацуп аҗырҗыцра,
аҗагылара, аинтӗылара, аҗшзара. Уи ауафӗгы игӗы арҗыц-
уеит, ихӗаакӗа хнаҗеуеит.

*Ихыӗит, ихыӗит, ихыӗит,
Азиас асыӗса анытӗӗац.
Аҗсабара амаза цӗырӗит,
Ашӗтқӗа цӗырӗит срытӗӗарц.*

Аҗсабарей адгӗыли итӗцӗахны ирымаз аенергия аеҗӗыр-
нагеит, иҗыхеит зегӗы, итӗысит ашӗац, атцлақӗа рымахӗқӗа
итӗцӗахны ирымаз апытӗӗырқӗа иргӗылцит абгӗы иатцӗа,
ишӗтит адӗқӗа.

Артқаа зегъы ауафы игәала иханарштүеит, игәы арҕыц-
уеит, илшара иазнархауеит, ихъаа илнахуеит, даиааиуеит:

*Аеырлас, аеырлас, аеырлас,
Ааҕын аҕиаақәа еизнагеит.
Аңшалас снаҕдырхаан, аңшалас,
Схъаақәа насылкәшәаны иагеит.*

Б. Барцыццха лпоезиа зегъы азы ифырхатцахадоу лыжә-
лар, лыцсуа жәлар роуп. Дырзышәәхәоит, лгәы еснагъ иҕоуп,
дрызгәыкуп абырг инаиркны асаби ахатәыхъз зырымтац
иҕынза. Рықәҕиарақәа, реихъзарақәа, рыцшзара лгәы ар-
дуеит, рхъысхарақәа лгәы еитцанаргәҕәоит. Ихадоу, – урт
ирызлырхо лыбзиабара хәаа амазам. Б. Барцыццха лыжә-
лари лыцсадгъыли ирзылкыз лажәеинраалақәа руак абас
ахы акуеит:

*Сыжәлар, инымҕәазо сашәа,
Сыцсадгъыли аблақәа – иҕару.
Сшәахәачча, сқытә, сымҕәыжәфә,
Сеидара ихъантәу, зны иласу.*

Зыжәлар ирызхәыцуа ауафы ихәыцра рацәоуп, иҕакц-
хықәра духоит. Уи дзеигәырғәо шыкоу еицш дыззыгәырфәо-
гъы ыкоуп. Аус злоу: уцсадгъыли ууаажәлари гәыкала урзыка-
зароуп, урылахәызароуп, рыматтура уазхиазароуп.

Зыцсадгъыли зыжәлари гәыкала ирзыкоу иоуп абас зхәо:

*Алабжыш иардысхәоу сзамфә,
Ишәацроу, икаршәроу, зны ихроу.
Сыжәлар – аццышәқәа рымфә,
Зхъаа сгәы иаду, зны ихароу.*

Лычхара, лхәыцра, лымфә ҕыц, лҕәхәхәага, лбызшәа,
дызхаанугъы, дызхаанымгъы иҕамшәо мроуп, урт знысыз

ршьамѡа шѣтышхоит лара лзы. Лгѣыѣрақѣа иѣамшѣо аетѣа-
қѣа реиѣш илзылашоит.

Гѣыкала иѣаулазаны зыжѣлари зыѣсадгъыли зныруа,
гѣтыѣгъѣаала бзиа избо, урѣ ирылиааз, дара ишеибаку иртѣу
иоуп изылшо абас еиѣш иѣоу жѣа лыѣшаахла еиѣкаау, гѣык-
ѣсыкала иѣѣоу, иѣбаау, иѣаулоу ажѣа хатѣра аѣѣара зылшо.

Шамахамзар, апоет лажѣеинраалақѣа зегъы еидызкыло,
цѣахѣа ѣаѣшыны ирылгоу аидеиа хада лыжѣлари лыѣсад-
гъыли рѣагылазаашѣеи рлахъынѣеи рызхѣыѣроуп. Ажѣѡан
даѣаѣшуама, аѣоурых иагахѣоу дазхѣыѣуама, убарт зегъы
ѣеиѣш бзиаѣк рыѣѣылбаауеит, аѣхъѡ дзыргѣыргѣаша ѣѣара
аѣы изылѣшаауеит. Игѣыѣгагоу гѣыѣрала иѣѣуп автор ла-
жѣеинраала «Аетѣақѣа рѣара». Есқъынгъы лгѣы иѣѣо лгѣы-
намзарақѣа лхазыршѣша, ѣѣара лгѣы ѣызгаша аѣы аѣшаара
дашѣѣоуп.

*Исымбаѣыз еѣѣашѣк кыдлеит,
Шѣѣыла ишымѣсыз сырбауа.
Сышшаѣахѣаѣызгъы урѣ иѣѣартѣеит,
ѣѣартѣит ршѣахѣақѣа рѣыддуа.*

*Гѣырѣеи, гѣѣаѣреи, хъааи, еидарѣк,
Сгѣѣѣы ирѣѣѣахит, хара иѣѣатѣуп.*

Аетѣақѣа еилыѣыѣѣаауеит, урѣ ѣыѣ иизшѣа лбоит ажѣеин-
раала ахаѣсахъѣа, уи иаанаго, хѣибашъѣра хлымзѣах аѣы иѣѣ-
ѣѣѣахѣоз рѣымхѣра гылоит, хѣѣсадгъыл аизхѣара аѣеиѣшуп, уи
аѣсадгъыл аѣѣабарагъы ианыѣшит хѣа аѣѣхоит.

*Хѣѣыѣ аѣыдхбжъы иарѣѣаз айла,
Шѣѣышла еиѣѣатѣѣы,
Иѣыѣѣеит ззырхѣѣоз хѣѣылак имѣѣа,
Аѣѣиѣѣѣа ахылѣѣеит иашѣѣаны.*

Аетѣақѣа дрыѣѣѣшѣа илхѣоит:

*Уаха ирымоу аңсыуа чароуп,
Иңшыоу рыейдэ-зы ххырышоуп.*

Ажәван иатчыцчаауа аетдәакәа рыжәпара гәыҭра лашак лзаанагеит апоет, уи агәытра гәынхәтыстала хәпхәаҕатәи хҗеипш алахынҗа бзиази символра аует. Апоет хзыз-хыалырпшыз уи агәалаҕара бзиа, агәыҭра лаша дыштызҗааз аҗхәаҕы инырыр, далагәыргыар лтахуп.

Белла Барцыцдха хәҗныцдха иҗамоу абзиарақәа, аизы-җазааша җшза, аихатҗылара ухәа аҗсуара иатданакуа зегы дырзышәахәоит, аха илбоит уаҗ игәы еихыызшыуа, хрыцхәрақәа, халаҕарақәа, иҗеим хҗазшыақәаҕы. Имцхәны акәымкәа уртҗы дрывымсит. Ауаҗытәыҗса иҗазшыа хысха далацәажәоит автор ажәеинраала «Раҗыпасраа» аҗы. Изҗеузеи, урт аҗсуаа ахәынҗарра җыц ашыақәгылара амҗа ианану?

*Пхьазаша рымазам рханқәа,
Изҗеу ргылароуп уажәгы.*

Аргылара иаҗызар уи бзиами, еизхарами, аха...

*Есымша иҗоуп дара рхала,
Рашҗа узҗалом имарианы.*

Автор дрыкәызбоит ас еипш иҗоу ауаа, хи-җси хәа мацараз адәы иқәу, «Амал мҗадырсуан Гагра аныргоз, Хҗацәа хзымҗхәазо ианҗәаз».

Апоет лгәы лнархыует ажәлар иреиҗыз рыҗкәынцәа рыҗс-җазаара ахақәитра иақәҗаны, хызла-җшала аиааира аазгыз, абас еипш иҗоу ауаа башақәа ахырылиааз. Урт зуаара кыаҗу:

*Ижыакцахыет рысас гәашәқәа,
Агәаҕқәа, рылахықәа еиқәуп.
Зегь ыҗоуп рашҗаҗ ауаҗрада,
Сапатла иҗаршә ргәашә аркуп.*

Рылахь еикэызтэз, – ачан еизырхэхэз агарт ахырмауаз акәу, итсегы ахырымыхэхэз акәу? Рыдбагы ееем, лахыцэгъароуп, шәахста җаастоуп жәлары зегы рзы. Изы-хәоугы амилаҭ аказшьа бзиақәа рыкыашыроуп. Ажәакала, ауафра ахьмачхаз рыцхарак, ушәшәырак уазыңшыз.

Ажәеинраала «Аңсымцкәа» зызкугы зыуафра маңу ауафы иоуп:

*Дхумырңшылан азыхь зхухуа,
Уажәеинраалагы уизамыңхьан.
Иумырбазаит угәы ахьухьуа...*

Избанзар, уи ишакәхалак ауаа рҗы иибо ахәахәа маңароуп. Уи дыңсымцкәоуп:

«Умцажәла даумыртәхәан, аңсымцкәа», – лхәоит апоет, лара илказшьам цәымҗрак лныңшуа.

«Ароманкәа, ароманкәа...» хәа хыс измоу лажәеинраалаҗы апоет далацәажәоит арҗиара аҭакпхыкәра ду шаҭаху, уи аныкма ла арҗиафы икәҗиара шхьысхахо атәы. Ауафы ихьысхарақәа ирзылжит Белла Барцыцпха даеа жәеинраалақәакгы. Иаахҗап дара ускак иахьырацәам азы: «Шәкәыд-шык иахь» (аказшьа бааңс – ашыыцра иазкуп), «Старыжыт атыша исыгәтасны» (алирикатә фырхатца лус ахь гәык-ңсык ала агәрагара илымаз иабзоураны лңынгыларақәа дыриааи-уеит). Ацикл ззухәар ауа абарт ажәеинраалақәа хлыркәшоит ххәар ауеит. Белла Барцыцпха оптимизм згым, ахәахәа иаиааиуа ауафы иказшьа иазылкыз ажәеинраала: «Мардак скыдлан – имыҗрахеит». Ажәеинраала алирикатә фырхатца лымда ңынгылара хьантала итәуп. Амдангы ишьтылхыз лөыццәа «җархеит», җадарала инагоу лымдаҗы иаалпыло зегы лпырхагоуп, дзышьтоу аетцәақәа харахеит, лзыхь табеит, дызқәылоз лыцха рҗақәеит, арахь дызхьымзац рацәоуп, амда дықәуп, хьатцра лықәзам, избанзар, апоет илхәоит:

*Изгәылымңыц ашәтыцкәа схьыңшуп,
Дабабжъаз! – ажәақәа сзыңшуп.*

*Аеџа кыдылхзаап! – изухъоу кэыншьа,
Цьоук сыхъз хтэаркит омашаа.*

Аха, аракагы Белла Барцыцпха лырфеиара аказшьа ха-
да апыжэара агеит. Ауафытэыфса ипстазаарафы ипыло ам-
еиаракеи (ауафы икнытэ) амыкэмабаракеи (апсабара
афнытэ) дыриааиуеит, гэыцкыа-псыцкыала ихыкэмы бзианы
дазыказар, амфан дзыкэшэо апынгыларакэа зегы иафих-
уеит дызкэу имфа агэра игозар:

*Жааба сымихзаргы са сызшаз,
Иреихау санашьоуп – сзыпшааз!*

Дзыпшааз хэа илыпхэзо, – данфаз аахыс лхы-лгэы зегы
здылтаз лырфеиара, лпоезиа акэхоит. Уи лыпстазаара хэтоуп,
дшеибгоу аматц азылуеит, лыбзиабара, лгэыхэтэымфа зегы
хэаакэызтаз иароуп.

Белла Барцыцпха лырфеиарафы ичыдоу атып ааныркы-
лоит 1937 шыкэсеи 1941–1945 шыкэскэеи рзы итахаз лыуа-
лтынха, лкыта иалиааз акаамет хызгази, урт ирыхэхаз ауааи
ирызку ажэеинраалакэа. Арт ахафсахыакэа Апсны зегы ир-
зеипшу хафсахыакэоуп. Апое дзыхцаажэаз, зтызшэа лымоу,
ла илзааигэакэаз шракэугы, урт апсуа жэлэр рхатарнакцаа
зегы ирлахынцахеит. Машэырла акэым апое дзазхыапшыз
1937-тэи ашыкэс хлымзаах хызгаз, зыпстазаара мчыла
иалхыз рыхтыс шыахэла изныпшыз Шь. Апынпчал ироман
«Ахэа зыкэну апыныши», уа злахынца еикэатцаа аарпшу
ауааи. Еихарак, 30-тэи ашыкэскэа рынцаамтазтэи аамта
еикэатцаа имгэо шэахстэны иаанхеит апсуа жэлэр ргэала-
шэарафы. Автор дахааным ари аамта, аха леихабацаа, уи
иалахэыз рфнытэ илдыруеит. Автор лаб иахэшья, абарткэа
зегы ирылапшыз, илзылкуеит ажэеинраалакэа фба. «Сара
исыкэсхит бфатахья», «Саб иахэшья хратцла дакэшон». Актэи
ажэеинраала иатцафуп абас икоу автор лажэакэа: «Харада
ахара ишэыду маапшыкэа Анцаа сумшыын. Убри сахаанхар

иара аенытдәкъа сшәы сшәыхны избылуан, сагыкәашон»
хәа аҗатахьа лыкәылтахьан саб иахәшья.

Ус шақауы ыкадаз: ахәса, атыпхацәа – забацәа, зхацәа,
зашьцәа рыхынхәра ишазыпшыз зыезражәыз, рхацәа раара
ишазыпшыз зынарцәымфа иқәлаз ахәсақәа... Абарт иреиуоу
лоуп апоет лахәшьадугьы. Ажәеинраала атыхәтәаны автор
илхәоит:

*Бара беицш саргыы сырғаша,
Бхьаақәа срымоуп сҗахәатәха.*

*Бхак мызит, – исыхьзеит риаша,
Бцымхәрас исықәсхит бҗатахьа.*

Афбатәи ажәеинраала алагоит абас:

*Саб иахәшья Храйла дакәшон,
Лнапқәа ыргьежьюа дагәзуан.
Лыбжы адыруан – даҗцәажәон,
Идырзыз рыцпхьаза дзытуан.*

Шәфыла идырзыз Бзыптаа ари аратцла тәартас, цсшьартас
ирыман. Урт рахәшьцәагьы зәырфы ааины ари аратцла иакә-
шон, рашьцәа изыз ирыздыртысыз агәырфа алархыргон.
Иара аратцлагьы арт атыпхацәа ирыцгәырфон.

*Ацәызқәа изйаз ирыйақь,
Иазхымгеит. Иныйфаа ицеит.
Атыпхаҗ исаазеит еа райлак,
Айақа уажә х-гарак цысуеит.*

Апцстазараҗы ацәгьей абзиеи рышьхәа еивцоуп рхәоит.
Аамта хьанта ашьтахь аамта лашак ааиуеит. Абри ахшыфцак
исахьаркны иаҗыпшуеит апоет лажәеинраала.

«Идырзыз рашья ипха» хәа зхы лкыз:

*Идырзыз рашъа иңха хәә
Сеибадырбон.
Иашъан сыжәлә ишъамтләхәха,
Сеинкъя – еинңон.*

*Ари шхамны сыдгыыл иалан
Икәаданы.
Сыжәлар қәашьда рыхәда иқәын
Ипланы.*

*Цеиңшс исоуит аиашахәартә,
Шыжык саарңшыны.
Исымам рыхъз еиҳау ахамтә,
Сизаап сымшыны.*

Лабациә ахьдыриашаз агәахәә ду лоут атыңха, уи кыр-шықәса дыззыңшыз лгәыңра акәын. Ацыхәтәаны икалеит уи дыззыңшыз, аха агәырғыа дара азмырхынхәит, урт залым-дарыла, мчыла рыңстазаара иалхын. Уи агәынчыхь ннажь-еуит наунагза автор лгәағы. Убри азы акәхоит лара изыл-хәозгы:

Аха усгыи схәуп, са схәуп!

Белла Барцыңцха лпоезиа аказшьа злакоу ала аңхьаф ианахәо рацәоуп, атцаафгы дзызхьаңшша, илымаирехәаша ыкоуп. Ихадоу, апоет аңхьаф чыдала дзызхьалырңшуа, аңс-тазаарағы атың змоу, раңхьа иргыланы: ауафы иңшзара, иуафра, икәығара, иразра, абзиабара тбаа ухәа роуп. Апоет уи аганахьала, хәарада, ақәғиара мөа дануп ххәар аиаша акәхоит.

Белла Барцыңцха аңсуа поезиағы данааи инаркны иахьа уажәраанза лажәеинраалақәа рказшьа чыда ишътнахыз еихахауа дааиуеит, аизҳара амөа дануп. Уи илымоуп ахәатәи рацәа, гәыкала ахәашьагы дақәшәоит. Дағәазәи иеиң-шымкәа лхатәи поезиатә дунеик лымоуп, – аңсуа иңсад-гыли, игәтыхәәи, иаңсуареи рыла игәылтәау адунеи. Уи

лыпсадгылы лыжәлари рахь илымоу лыбзиабара иаңылтаз ахаҗсаһыақәа иххаза ирнубаалоит.

Апоет лажәеинраала «Сгәы азтынчуп сара исылшаз» аҗы лырҗиартә лшаразы илхәоит абас:

*Сгәы азтынчуп сара исылшаз,
Тәымхәтәчк сыкәахь исымгацт.
Имаңзаргы са сзыңшылаз,
Тәымк ибжьала сымшәахәацт.*

Зеиҗашьаракаҳасабала:аңсуартагашәкәкәаеиқәзыршәо хҗарауааи хметодистцәеи рызхьаңшра иаңсоуп Барцыцңха лажәеинраалақәа. Иаххәап, ахрестоматиа изанумтцарызеи Д. Гәлиа изылкыз ажәеинраалақәа. Сазаатғылоит «Дырмит икалам ңынта». Уакагы иаауғалашоит Б. Шынкәба бакара зуа игәалашәара: «Сара исеиҗу ашәкәыџџәа шәрацәаџхароуп. Исеиҗу шәанзеитамгыла, усқан ибашоуп сара исылшаз». Дырмит Гәлиа абас дхалабжьон. Иңсыҗеу џым-так змам поетк, шәкәыџџык дыказам, аха иара ххы хҗәы ақәирбзион. Убри иабзоуроуп азә иатқкыс егы деиҗны хәхьеитцагылаз». (Б. Шынкәба, 1989 ш.) Агимн абжьы згәылыџуа ажәеинраала хазына лнарџит апоетесса. Абасгы ихлыркәшоит:

*Исеиҗны, са сайккыс изхәаша,
Шәызбароуп! – хәа дшахәоз Дырмит,
Дырхаанхеит, ихъзеит дзыңсахша,
Дара дрыгәтылсахеит Баграт...*

Белла Барцыцңха аңсуа поезиаҗы илылшаз маңзам, иаһыагы аизхара амџа дануп, хәңхьакагы агәра хҗоит ахәатәы шлоуа, ахәашьагы дшақәшәо. Лгәы атынчрагы зыбзоурахаз уи акәхоит.

**Владимир Агрба,
афилологиа тә наукақәа ркандидат.**

БЗЫҢ АҒАЫ

Бзың ағәы шымац ысымоуп,
Бзың аңша сыцуп икәалзны.
Бзың атәы шылац ысылоуп,
Уантәоуп сахъааз смазаны.

Ашәақәа исзымхәац, сызхьымзац,
Амра сшәахәацны сзыхьшу.
Иабақоу макъана исзымхәац,
Ицымхәраац азыхьқәа исзыпшу.

Нырцә сахьныршәаз акәара,
Тәатцлак хәйтхәйтун аханы.
Q-уарбак җагәылпраан аккара,
Еиндатлон сара сеимакны.

Қағъариара ауазшәа аңшалас,
Исҗагъежьюа интагәзит слакта.
Иадырит иахак зхәыцра салаз,
Зыхәда иахашәтуаз снапқәа...

Арҗаш, сыбзиабара зыпшылаз,
Иеыццышәха ицон ипырны.
Ишабазшәа исҗыхәон аңшалас,
Исыцрыцуамызт иаахытцзар ахәы.

Сқәыпшра жәабжь хынхәызшәа,
Ахәыхә реипш еишьтоуп сыгәтакқәа.
Ицегь уццакуазтгы, уара аамта,
Иуцәызгаша еихахон еиха.

Сышьтахька ахьацшрагы хтаскит,
Сыбжарак сышьтахька иахьынхаз...
Сышьтыпраарц етэақак ргэы старкит.
Са сеипш азыцшра иархахьаз.

Игэхьаазго рызегь хынхэзаргы,
Ихынхэзом исыцэдырзхьоу сцэахэақә.
Изааны сыцсны сыбзахазтгы,
Изааны сышәңылон схәышәтраха.

Бзың агэы шсымац исымоуп,
Бзың аңша сшәуп икәалзны.
Бзың атэы шсылац исылоуп,
Абзыңхара ранеишьом зегьы!

СЫМАҒА

Сымаға Аңсывнтәыла иахсаалоуп,
Ианңахлоуп жәларык зытңгәахьоу.
Аңсадгьыл ашьа сымаға иалоуп,
Угәы иадца, иунырп сызбылхьоу.

Сы-Ҙсоуп, сы-Мзымтоуп, сы-Бзыңтоуп,
Аңсуа дахьзырхәагоуп Аңсны.
Сыбзарттоуп, Сызхарттоуп, Сыңсҗбарттоуп,
Аңсуа хахә иашәыгоуп сыңсы.

Сҗацха-ләа афәыхаа, ажәада,
Иуанахәап, исхытца, сзызку.
Умәахың! Сымаға уанцәажәла,
Амч змоу Абираҕ – исразҕу.

Сымаға наңьнатәгы исхсаалоуп,
Жәеинраалоуп. Ишәартам. Напынттоуп.

Сымаҕа – анаҕа ирхаҕсахыоуп,
Сымаҕа – Сыҕсадгыл аҕсынтцоуп.

Исымазкырц исыжәлаз дымѡахкѡагоуп,
Дхагоуп. Дыҕсымтәуп. Длашәуп.
Дызтәышьтроу рзынгы деикәжѡагоуп,
Дшәымаҕәан дыршәымтѡа дыршәуп.

Исымазкырц исыжәлаз ддыҕшылоуп,
Аҕсуа – Аҕсынтәыла дамрахшоуп.
Даҕсыуа нбануп, д-Лыхнаштоуп,
Аҕсны азыхәану? Аҕсуа дкәыхшоуп!

Исгароуп. Исгәароуп, испсткаароуп!
Аиааиреи Ахыҕшымреи срызхәоуп.
Ичархәарам, сымаҕа, сбаагәароуп,
Агәра гоуп. Нарт маҕоуп. Ицкѡоуп.

Амшынқәа сыршазаргы сѡыарыцха,
Сахыҕказаалак сламысуп згәы тәу.
Сызтәэамаыз баша рѡыршьит аҕсымтәқәа,
Сымаҕоуп изхсаалоу, – Аҕсны зтәу...

ДЫРМИТ ГӘЛИА ИАЖӘА

(Ажәеинраалақәа рцикл)

Апоезиа дасаркѡалха,
Дырмит раҕхѡа ибжѡы иргеит.
Иажәа ҕыхаа агәаҕхара,
Ааҕхѡара хнаҕеит, хәизнагеит.

Иажәа ашьха зыхѡ иаҕызоуп,
Назаза изуша хадара.
Еицакра зқәым игәы иаѡызоуп,
Ламысуп Дырмит ихаҕара.

Архнышьнеипш еиѣаџсоу џоурыхуп,
Уныхѣо иукѣшоит инџѣахѣра.
Дырмаит ишѣахѣала ирыџхуп,
Биракуп Дырмаит иџѣахѣақѣа.

Хабаџѣеи рабаџѣеи ргѣыжѣлоуп,
Пхѣарџоуп изхыскаауа иџѣа.
Сапат зхѣымсыџ џсыуа гѣашѣуп,
џааимбар дунеиуп иџѣахѣақѣа.

Исныруеит Дырмаит иџсы шџынчу,
Амџѣыжѣақѣа еитџнахит хѣызшѣа.
Дырмаит џшѣа имшра иаџыынџу,
Хгѣашѣқѣа шѣџа ирымам џрашѣа.

Сабаџоз! Дызхымлар ихѣышѣџра,
Дынхазџгѣы џыркѣџѣылан џѣара.
Хџарақѣаџ иамоума хашџшѣа,
Амхѣџырмаџа џзырџыз ихѣыџџра.

џагѣыргѣа хысбѣѣуп, инашаноуп,
Иѣыжѣџџраа иѣыжѣуп ихџџа.
Ес-иилак ирыџхѣо лыџџаахуп,
Ххѣыџшымроуп Дырмаит иџѣахѣақѣа.

Имиџ изыџѣахуп ирыџџѣла,
Иахѣанџагѣы изџаауа сасџра.
Еилкаара зџаху, ма ихѣз, ижѣла,
Уаѣџѣажѣа: «Абри соуп сара...»

ДЫРМИТ ИКАЛАМ џЫНџА

*«Сара исеиџу ашѣкѣыѣџѣа шѣраџѣаѣхароуп. Сара исеиџу
шѣанзеиџамгыла, ускан ибашоуп сара исылшаз». Дырмаит Гѣлиа*

*абас хгэы шытихуан, дхалабжьон. Иңсыеу ҫымтәк змам поетк,
шәкәыҫык дыказам, аха иара ххы хгэы ақәирбзион. Убри иаб-
зоуроуп азә иайкыс егы деигьны хәхьейҫагылаз».*

Бағрат Шынкәба

5. 05. 89

Ицагәышам икалам ҫынҫа,
Ағар иахьанза еихьнарҫшеит.
Дырмайт Гәлиа ихаҫыркымта,
Агара игароу ихьынҫашоит.

Ибзиабара иакәзам хаштра,
Зегьы ирзишон, еғарҫхон.
Иаағалоз ипоезиа ашта,
Ашәа аҫәыргара игәаҫхон.

Имға риҫон, ибзиан имшьта,
Иеиғьу рҫәыртҫра дазыҫшын.
Исеиғьу диуроуп! - иалан иажәа,
Иҫабыргхеит, Дырмайт дымшын!

Дазшан ашәақәа рыҫсабара,
Ирзааиртуан иамоу ҫакыс.
Аҫеиҫш идыруан рабиҫара,
Аға данеиғьха аб иатҫкыс.

Дыкан, дыкоуп ус иахьанза,
Иажәа ажәоуп, иҫшзоуп, изоуп.
Ахаан иламызт ашьыҫра,
Анҫыра зимоу убри азоуп.

– Исеиғьны, са сатҫкыс изхәаша,
Шәызбароуп! – хәа дшахәоз Дырмайт,
Дырхаанхеит, ихьзеит дзыҫсахша,
Дара дрыгәҫылсахеит Бағрат...

ДЫРМИТ ГƏЛИЕИ ЕЦƏАЦЬААИ

*Ецəацəаа реицш хажəфəхыр анеибахтə хəзхылцштроу ацс-
уааи хареи хəзəккəа шəфыкхоит, ашыцрагыи ацыхəа ццəоит.*

Ацанба Урыц Тəхирбеи-ицə

Ецəацəаа шцəырцлак ишацшацуа,
«Ажəеи» сареи халацшкəа еикəшəоит.
Дырмит иалимкааит ус баша,
Ецəацəаа рыкəаф саргыи сышəтəеит.

Бышəас икоу зфьцыз хəцсшəоуп,
Уи шлакəым рхала ишəдырхап.
Ецəацəаа зыцсахлоз хəхəрəшəоуп,
Егьараан рхəоупшза хайкəнархап.

Дара рыда хəдгьыл хəшəума,
Ажəдан еицхзеицшуп, хайлахəуп.
Илацш рыламшəтит машəыршəа,
Ецəацəааи Дырмити еигəыцхəуп.

Акəра шамаз Дырмит ихафсəхьа,
Хəшəкəыфцəа шəфыла иаадырцшит.
Ихаантəи агəзет «Ецəацəаа»,
Еицə изырфьыцыз хайхьдырцшит.

Ецəацəаа ирхəцгьылон асəзкəа,
Дара реицш дышəфыкхарц рəзəк.
Ецəацəаа реицш еибахтар хəжəфə,
Агəра згоит ишкьыдымшəо ецəацəк.

АХАМТАҚӘА РҲАМТА

Хəцсуа милац рфəпыц хəамта,
Рəцхьатəи сырцага шəкəоуп.

Саб иахәшьа лхамтақәа рхамта,
Ишрыцкыз аныздыр уажәоуп.

Асаз хәамтақәа срызхозма,
Зны срыпхазар, җазны сырцоуп.
Рапхәтәи сшьаҗа сзеихгозма,
Рапхәтәи сшьаҗа уи иабзоуроуп.

Дырмаит дузза аҗапыц хәамтоуп,
Икыркы зырхәыхәыз данхәыңыз.
Имхәеит баша – иреигъу хамтоуп,
Иатцашәтца апшқа игара ахчныз...

* * *

Амацәаз хьтәуп хәа кыр иапсоума,
Шәышықәса рышьтахь абла тшәар.
Диит, деитәиуеит гәыла-псыла,
Дырмаит ду! Ханбан! Хапсуа жәар.

Ихәытшаауа ихәыштәарамцоуп,
Сышьхақәа ирхаџуа ихьытәтәаха.
Сашәақәа ирашәоуп, иааирада хьамтцоуп,
Саргыы сырхылтцит Дырмаит ицәахәақәа.

ИСЫМАМ ПШЫХА

Аамта еизада, ахауа зџыда,
Сашта җыц иччоит иахьа.
Исымам пшыха, игарц сыбжыы хаа,
Ишьац иатцәарахт хамзырха.

Амра ашәахәа җыпуеит ахьхьахәа,
Стыс хәыц амраҗ иеырбоит.

Сашта иамам хьахэа-цахэа,
Амреи саштеи еиҕырбоит.

Итыҕуеит сашта «о, рерашья»,
Ҧада рҕашкгы шыацэхыртәуеит.
Аамта ҕыруеит Сасрыҕэа ирашьа,
Адгьыл, ажәәан сгәы дыртәуеит.

Исаранҕьроуп сашта азқэа,
Ацха афҕы хаа ахышәшәоит.
Ашәтқэа исархәоит амш ишацлаз,
Сашта гәыцқьала ишәахәоит.

Хәамтак иалхны ишәыстарц схамта,
Ашьац есаaira ииатәахоит.
Исымам ҕшыха, игарц сыбжыы хаа,
Цыск ашәа хаак канартәоит.

АБРИ АДГЬЫЛ

Изака ҕстазаароузеи икәыршоу абри адгьыл,
Уазызырҕы, уазызырҕы улымхақэа надкыл.
Ғхьарца бжыы цқьак агәылҕуеит ихааза,
Лашара нашанак агәылычҕоит иххаза.

Гәнахароуп, араҕа уахьымзар угәахәтәы,
Гәахәроуп иунаҕо, инымтәо зхәатәы.
Хымхәроуп, иахьа уаныҕамла ахьхьа-ҕыҕа,
Ибираҕха ианузышьтымх, ианзымычча уҕьа.

Гәнахароуп, угәтыха згәылымптыкәа инхар,
Хьаак мычхакәа, лазарада ухәхәар.
Ашьацра мырҕацыкәа унавсны умцалар,
Бираҕаи-иҕа иҕсышьала угәтыхақэа ҕсзар.

Иацы аиҳа аҗстазаара ссируп иахьа,
Исызхарцоуп сыҗстазаара зыччо ахьхьа.
Ашыжь исаҗаскылаз шәаҳарц хәылбычәхә,
Сажәа сацәхымкьауа, иткьарц ихәаха.

Абри адгьыл аҗы заангьы исуалхар аҗсра,
Ижәдыруз, са сгәаца шымцо интыпсаа.
Ари адгьылаҗ издыруеит ишсаҗәам ашшра,
Ганкгьы ишавамхо сгәыпшқа пшаауа.

Изакә пстазаароузеи икәыршоу абри адгьыл,
Уазызырфы, уазызырфы, улымҳақәа надкыл.
Иахәо уазхәыц, саргьы сылапш ахуп,
Хьахәхьачрада амаршәа хкларц стахуп...

САШӘАҚӘА РАШӘА

Аҗсуа хатца сара сихылтит,
Аҗсуа қьабзқәа сыхьчаларц.
Адгьыл ськәша-ськәшо саазоит,
Адгьыл аматц са изуларц.

Ахра дуқәа сзы иныхәоит,
Среипшны сышътра җацаларц.
Амра лыбаан, сапхьа ихьрхәоит,
Ацпхьқәа рыла схәыннагарц.

Ғыц игәырҗьо ашыжь сыхәоит,
Са сышътрақәлан сымшәахәарц.
Бзыц азиас сахәытхәытуеит,
Шанас иатцоу сыпшааларц.

Сабацәа ртоурых шсыпхьац исыпхьоит,
Уи еихаҳа пхьа изгаларц.

Гәйргә бжыла ашә рзысхәоит,
Иқәңо, амра рзын иңхарц.

Атынчра ашәтқәа са сыргәйлптит,
Сашәа ашәақәа рыхшарц.
Адгьыл ськәша-ськәшо саазоит,
Адгьыл аматц са изуларц...

ШӘНЕИБАЦ!

Ари ажәа — ныхәоуп, еснагь исыцақоу,
Ари ажәоуп цсыс исхоу.
«Шәнеибац!» — ашәа сгәы иақәытцәоу,
«Шәнеибац!» — сабацәа иртынхоу.

Ари ашәоуп гәйрәашәк еикәхәала,
Зымәа ишьтазтцәо ишьаҳаны.
Афызцәа зсымоу, сзыкам схала,
Сгәыграқәа згылоу ишьханы.

Ари ашәоуп са сымч зырфыхо,
Ари насыцуп — сымца еикәзырхо.
Убри азами еснагь изысхәо,
«Шәнеибац!» — стәыла зегь иахьзо.

АНХАҘЫ

Уара угәыңшқоуп сара сзырцхо,
Уиоуп исазхәо уатцәы сзакәхо.
Амца бжъазтцәо сжыы, са сцәа,
Сажәа зәыжәу игәйргәтцәа.

Еицакра ақәзымтцәо са сфара,
Еснагь изыгәгәоу сара сфа.

Сышәкәа кьаҕьаза иаазыртуа,
Шә-гәытцхак сгәатцаҕе иҕыртуа.

Сахыҕеҕаоит ухьз, аҕаҕы,
Сара сызхылтцыз, анхаҕы!

Уара угәтыхоуп сара исыхьшу,
Шьыжьтәи зазаха исҕашу.
Зны исҕылар сымч змырхо,
Исаҕызо, сгәы зырҕәҕо.

Нартаа рзыхь еиҕш уа уцкьоуп,
Уажәа хәыцуп, иразоуп.
Шанак атцоуп умахәҕа,
Баша икамшәацт уа ухҕа.

Уа утоурыхоуп са сзырҕха,
Сгәырҕьа, сгәыҕра, сгәацаҕха!

Мза шәахәоушәа еилыҕьҕьо,
Атхеикәараҕе исҕаҕхо.
Акаҕхәа сықәҕыт ҕхьа сызго,
Гәыҕра цәҕычала сеилахәо.

Ухьз ахьыҕоу са сгәаҕноуп,
Аҕсынтәыла уабаҕоуп.
О, сызхылтцыз, уҕашә, удац,
Назаза исымоуп сгәатца итаз.

Насыҕла итәыми са сыҕны,
Сихылтцт анысхәо анхаҕы.

* * *

Аетдәақәа сышьтыхны сыркушәа,
Сгәырҕьоит, сгәашьамх ласуп.

Гәшья илрышхаз қәнушә,
Аңдақәа бахәыкаф ихшәуп.

Адгьыл иагәылптыз ааңнушә,
Гәтыхақәак сышқа иццакуеит.
Бзыңи сгәатцеи еиңнушә,
Ацәқәырң быжықәа уақа игоит.

Спызкуа икеи, снейуеит цшәаала,
Сышыжь сыччаңшә ағашуп.
Ажәџан цшуеит исыңашыцуа,
Сымшқәа ргәеисыбжь иазыңшуп.

СХӘЫЦРАҚӘА

Арңарцәа еимаркыз атыңха леиңш,
Ахәыцрақәа сцәеисуеит сеимакны.
Амхылдыз иафыңашәаз агәыр еиңш,
Сабитцас слымхақәа срынкны.

Ахра иағалаз бчарахушә,
Хракаф сыхәныргоит сынтәаха.
Алақәра ианымшәо цсаатәушә,
Зны аетцәақәа срылоуп сынцәаха.

Згәы заңууааз рашьушә,
Ладеи-џадеи сырхьыгза.
Абахә иалқьаз рџашушә,
Иқәқьа снаргоит рыкекыңца.

Арџашаф исаџсуам аҗазныхгы,
Аилашрахь снаргоит нақ хара.
Зны ҳаинаалан ҳаибарңсыргы,
Срыззышоит, иқам сызхара.

Ахра иафалаз бчарахушәа,
Хракаф сыхәныргоит сынтәаха.
Алафәра ианымшәо псаатәушәа,
Зны аетәақәа срылоуп сынцәаха.

АМЗАРА

Асас ифапхәа ихырхәоит,
Ажәәан иалоу ацсара.
Знык избаз еиҫа ихоит,
Сас дахь дызгымхо Амзара.

Мырхәагала ихыбуп аханқәа,
Ахахәгы иагәылпытуеит акакач.
Аччахәа иртәшәахәоит атәцақәа,
Уаҕа итартәаз акачыч.

Асас идыруеит Амшын Еиқәа,
Амра афәоуп иахылцуа псыс.
Шәымәахытц хәа игылоуп «Ахьтәы уасцәа»,
«Амра», «Ацсны», насгы «Бзыц».

Асас ифапхәа ихырхәоит,
Ажәәан иалоу ацсара.
Знык иатәаз еиҫа ихоит,
Сас дахь дызгымхо Амзара.

АЦЬЦЛА

Ашәышықәсақәа рыпсы ршьахьан уи ашәшьырафәы,
Иахьгылаз ианаалон, ладахьы ахшьырафәы.
Уи ацьцла абгыцқәа чча-ччон аацныла,
Амәасфәы данадцуаз, иныхәон гәаныла.

...Санцоз иеырбон. Уажә сцаауам игәағыны,
Сгылоуп садырсызшәа, икшоит сгәабжыы...
Аибашьраҕ аибашьыы зыжәаа ҕырхыз
Иеиңш, игылан абжарак ҕжәаны.

АҢЫШӘАРА

Ауарба шөеиуаз, аңша ааҕаххит,
Еиндәтлеит, ажәван еимакны.
Аңша хаҕахеит, зынзак аҕарҕыт,
Хланцы иагәтасырц ажәа ианкны.

Ауарба шымгәыгуаз, амч анашәа,
Амч ға ахылцит, икәеит уамашәа.
Ахага иажәа цкьоуп хәа, аңша,
Мөамш! — ахәеит, ишатцахаз анаба.

АМШЫН

Амшын схыңшыло стәан абаҳчаҕ,
Еивасны ацәкәырц сахь иаауан.
Амра, ихччалоз сыблачыцаҕ,
Мацәыс цыңтәахазшәа еилчәауан.

Кырта змамкәа аңша иаваз,
Еичнарчон ацәкәырц еиҳагы.
Ацәкәырц халон нас еитдасны,
Аекиднаһьон уи аапкны.

Аеыргәаан, аеыркаран,
Изыршушәа нас еикәтәеит.
Иатцыблаазшәа амца иатдас,
Иара ахала тынч еикәтәеит.

* * *

Ажәәқәа псаатәтцас иңыруеит са сахь,
Ацыстрейпш сгәатцафь рытра рхауеит.
Ифьцу, ифьцу еакала иңсах,
Раидеипш бжьы хаак сдырхауеит.

Ааңынтәи азазеипш ицқьаза,
Саңсшәа гәыпшқа рыхьсыршеит.
Рытра ихьпрааит ргәы царза,
Сышыжь шана иахсыршеит.

* * *

Амра шыжьыза ишагылан,
Игәылшаауа иңхеит.
Уа птақәак ааилагылан,
Хәйтхәытла акы рхәеит.

Имацәысит аеыпқәа,
Адгьыл хьытшыт.
Идыдын, аеырхәа
Ақәыршөы кашит.

Ашьхақәа гәыргъеит,
Ахахәқәа каңцеит.
Ғыц амра гәылпхеит,
Адгьылгы ччеит.

* * *

Гәақрак ианиазшәа, уахак иуазыруа,
Аптақәа пхеибатца ицон нақ шада.
Амца шәыцрахтоит хәа мшабжа ирахазшәа,
Ишзахәоз италеит урт нақ лада.

Амшан иаатгылеит, рымша намгзакәа,
Алпсаа дзауз иеипш, рылахь еиқәуп.

Рыгәтыха ргәы иҫағахәа, жәакгы мхәазакәа,
О, урт аҫтақәа рғымтра мбатәуп.

Еиҫадәықәлеит изышьтаз рхаштны,
Зны аҫада ихало, зны илбаауа.
Амза цәыртцит зегь ныпхьаршәтны,
Цыргүшәа азамҫа ғыблаауа.

АЗЫХЬ ХӘЫЦЫ

Ахахә снахан, амҫа астеит,
Уи азыхь хәыц иҫәахыз.
Ахьхәхәа инасғаччеит,
Идәықәлеит иахьцатәыз.

Инеиуеит иара агәы ғыцза,
Аҫаҫ ғыцқәагы ҫанатәп.
Арха еиужьра аҫсы нықәтца,
Уи амшынағ иназап.

АККАХӘА ҒЫРТУЕИТ АРБАҒЫҚӘА...

Бгыл хәа ғыртуеит арбағықәа,
Атх цаула агәазы.
Рыбжы хаа нытқак абахәқәа,
Исыпхьоит ашәа схәаразы.

Суада нсыжыит ашырхәа,
Абартца саақәгылт са сласны.
Пшалас ссирзак ғыхааза,
Сгәйднахәхәалеит иразны.

Еибарҕәындрәындуеит атцарақәа,
Ныхәак рымазаап, цаны.

Гәтыхак иатцоуп атцлақәа,
Аңсабара иацәзаны.

Сгәағы ишәарыцоит хәыцрақәак,
Иаамыртцәакәа рыгәтакты.
Мазак неибыхәо аетцәакәа,
Иааикәагылеит еизгәыкны.

Иахъеицәажәо хәоу еиқәшәала,
Сгәы дырқәандоит, сгәы дырқхоит.
Амза атәымтоуп, амза азамџа,
Аҟара азамџеипш еикәапхоит.

Аккахәа ҟыртҟеит арбагьқәа,
Атцх еиқәара агәазы.
Ашәа еицырхәоит абахәқәа,
Ашәа рыцысхәарц саргыы.

АЗЫХЫ АМРЕИ

Амра, арахәыц ҟапшьқәа цхаза,
Ихыхәмаруан хцыхазыхь.
Амра, арахәыц ҟапшьқәа паза,
Азы агәы ҟнарццон аетцәылх.

Сыпқал сыман сахагылоуп,
Азы сзымтеит игәагыны.
Дааскьеит Бадра, – са дысгәылоуп, –
Ахахә ҟаиршәырц агәахыы.

Инапы сахъзеит, имҟа аршәха,
Сихәеит: иумыршәын, хәи, умхәыц!
Цшзала иуоуааит азыхь ажәха,
Ипумцәан амра арахәыц.

ААИГӘА АЧАРАҒЫ...

Ааигәа ачарағы сахънеиз,
Аңсуа рңызбак уа дызбеит.
Иңшра, исахъа, иматцушьа,
Хәашъак иқәым, — дысгәаңхеит.

Аңсуа маңғаа шинаалоз,
Шъыри, шәықандаз, ижәбарын!
Урыс хылқамкәа хтырқак ихазар,
Гәындагъ лыбла шанхарын.

* * *

Гәашъа аңтақәа иазлырхиазаап асра,
Аласкәыгә иаағылгазшәа, еизгоуп.
Ассир лымпыңцдышт ишәа-иза,
Иалылхша збоуп, ҳа ҳзын имазоуп.

Издыруада, Кәбина аңшахәашқа,
Илрышхарц илгарғыы ауеит,
Илызбаз дамеижъарц нас Гәында,
Сасрықәа днаскъаган, даауеит.

Изреихамзеи усғыы шә-ласахак,
Маң-саңк лкуазма уи уажәы!
Лңаңәа ирзыбзиаз ран лҳақ,
Ғенакала илымсышеи шә-кәымжәык.

Пҳастак амыхъырц, аа, дгъежыит,
Абан дахъааиуа лычекынца.
Ус, ажәәған еиңашәеит, ихәашыит,
Иагымаңәысит лгәылеанца.

Ахатца иеиңш, жәа-ңәыцак злахәмарыз,
Фыртынк аакылқъан, агәы еибакны,

Алашәага ирылашәаз абтәеипш,
Илықәнатцеит, илмышәо икәкәны.

БЗЫЦТА СЫМЦАХӘ....

Сзааз аз агара, саб игәара,
Арха еиужьра, аккара, акәара.
Сзын ицәажәоит амѡахәаста,
Сзын бғыцгыы иакәым хаштра.

Сашәа иамцоуп уи иахьа,
Сажәа иацуп уи ахьаа.
Адәы сықәлеит ара сины,
Сызцу, исыцу саб иѡны.

Сзиас цагьа, сырха гәакьа,
Згәы цхафыруа сқыта, скәакьта.
Ибирақу сабацәа ркәышра,
ѡаза знымло сашьцәа ркәыпшра.

Сыжәѡан зырпшзо, иакәицу схәыцра,
Сымца имыцәо, сышьта ґыцқәа.
О, ари адгьыл, иани анбыкәу,
Зыхьз назаза са саныкәуа?!

Сажәа иамцоуп уи иахьа,
Сашәа иацуп уи ахьаа.
Адәы сықәлеит ара сины,
Бзыцта сымцахә — саб иѡны.

АМЗА СЫҚӘЧЧА...

Амза сықәчча абаҳча сыцоуп,
Аапынтәи азаза сґахәхәы.

Хәыцрашәкы реидара сатцоуп,
Макъанагъы сцом схынхәны.

Аетдә рыба хыхь исхаччоит,
Ирбоит насыпла са сыштәу.
Гагра мзанра, шәтыла итхаңу,
Еиңшноуп сгәатцагъы шышәту.

Атла рымахә хыхь еилышъу,
Рыхкәа неидкыло уск рызбоит,
Амза амахәкәа ирыбжысны,
Адгъыл шә-сахъак аннатцоит.

Сгәы саңысуа снейуеит пшьаала,
Еидароуп сашәакәа исгәаңхо.
Сгәы ишахшаз мѡашъо, сшьала
Ишәуп, рзамѡакәа еикәаңхо.

АХЪАЦАТЦЛА

Ахъацатцла, схәычра зыдхәалаз,
Иахъагъы зытцака зхәычра ччалоз,
Хдацха еиңш сыңсы зыдхалаз,
Анык леиңштәкыа хзыхьчалоз.

Сзы иңхъацаган уи агәырғабжь,
Зымта ашьацра сыңсы аграз.
Иахытыршаз ххәычра аччаңшъ,
Мазас иҟоу тәахны измаз.

Игәырѡоит уажә иара ахыгылаз,
Изыниаз арыцхара ацәа итагза.
Аеа ишпеиңшха, зтәыѡа хыржәаз,
Зсахъа еиҥасыз игыдза.

Ақызқызбжы саҳауеит ахәыпшза,
Абжамеамра сеилшьаауа.
Схәыцра ґаҕьґаҕьуа иаґахазшәа,
Сахагылан, сгәы ґшаауа.

ААҢЫНТӘИ АҚӘА

Ихәытхәытүеит ааґынтәи ақәа,
Илеиуеит адгьыл иазгәыкуа.
Ңынч, изфьдан, ихааза,
Ахәыштаарамцеипш, иґхаза.

Иахалт, италт ашьац аґсы,
Ахґат иафьзоуп иаразы.
Мыч чыдак рылалт са сыдәқәа,
Ирґакәырт адгьыл адақәа.

Ңынч илеиуа ақәа шәахәоит,
Жәыкгьы дәхәыпшкаф ижахәоит.
Цәытшья сымам ожәааны,
Сцом, сбаазар хәа сацәшәаны.

Улеила, улеила, улеила ақәа,
Улеила, исхәаанза «ухкәа!»
Еилоухәа-еилоуцап са сыхәқәа!
Рыґсы ґоуцап са сыдәқәа!

АИБАШЬФЫ ИҢСЫ АҢБАМҢАЗ

(Абаллада)

Адгьыл иахәылґьон ахәшә абылффы,
Адгьыл қыҕқыҕьуан, иасызшәа афы.
Абґьарқәа жьышуан, аґафыхәа ицхауан,
Қәыцма млашьюшәа, адгьыл дырбзауан.

Ажыакцеипш иуцхауан аҕацәҕа ибжы,
Абцаркәа иркәаҕәахыан адгыл ажы.
Адгыл ажышәақәа тыфаан ишьтан,
Псеивгаха рықәымкәа, ахымтақәа еишьтан.

Аптақәа еикәаҕежыуан жәван агәаны,
Ажәван агәы зегь птеикәала икәаны.
Аибашьцәа бцарла еикәныхла ихәазон,
Атаапша уазыруа хьархьтас ирәхәазон.

Аҕақ-аҕақхәа ахымтақәа еинкьон,
Аибашьы иҕаҕхьа апсрацәҕа қыақьон.
Ишашьахыан адгыл, ашьа ахьытәтәа,
ҕаммак азыхәан иҕажәкуан ахәцәа.

Адгыл агәаҕбжы еиха игәҕәахон,
Апсуа чкәын игәы арахыцқәа еиха иххахон.
Ижәлар дрызхыцны, ихымта тиркьон,
Аҕа ишхам ахьеилашуа ихымта иаркьон.

— Сумырпхашьан, нан! — иҕыцза иахалон,
Реицырцшьа игәалашәар, — еиха деилахон.
Адгыл аикәырхара! — абри акәын иқәкы.
Амра ақәырпхара! — иуасиат — игәтакы.

Икылкаан уи дхысуан, дацәымшәа ихы,
Агәнаха! — Игәатца иналкьейт ахы.
Иабцар ауижьуамызт, икын ирәҕәаны,
Ашьаза игәйдшыла, игәы рыхханы.

Кыраамта дабашьуан илкьаз ахца,
Апсуа шьа уазыруан адгыл аеахьыгза.
Зкылкьоушәа игәыцқьа цон ишьабаны,
Иабцар тынхада шыталт ишьапаны.

Дгәйднакылт адгьыл, иартынчырц иңсра,
Еидшәалахьан чагъа зтамыз игра.
Адгьыл зышхәас иажәуан ауаџ шъа,
Икыруа ихагьежьюан уарбак аешьюа.

Ахъаа импытнакәкәааз ибла таауан,
Пхызқәак ирылалейт, иблақәа еимдон.
Пхызынгы пхызмызт, лабџабан иара изы,
Ргәара дааталахт, италан иңсы.

Иан дааипылахт, артәаа дыхәхәейт:
– Дызустада! – Ихалымтцейт. Ишқа деихейт.
– Сыбла самжьеит, аиаша, ишәхәа!
Аиааира! Атынчра! Шәызгылеи, шәшәахәа!..

Ацәаабжы, алагырз, агәыргъа, абацәа,
Агәылацәа, иқәлацәа, ақыта аңацәа...
Ажәџанаџ икамызт аңта џахәақәа,
Амра иарзытхьан аңта џахәақәа.

Уи аамтаз даатрысит, илкъейт ахы,
Ипхыз хаа даалнахт икасышхаз игәы.
Абар, акгы рыгмызт, идақәа тацәуан.
Акәашмџейпш адгьыл аџџахәа ибылуан.

Иңсымтаз адгьыл иакәиршейт инапқәа,
Иңсымта дцәажәон игәы еибакүа.
Иан гәақ уи аамтаз ргәашәаџ дыхшъын,
Дыңшуан амџахь, лпа имџа даңшын...

* * *

Ажәџан иатчачыз ахылџаңсылџа,
Ахш аџџоуми иахышәшәо.

Заҥа иразузеи адгьыл зѡыда,
Насгьы атцарақәа ишәахәә.

Бжык гәыбзыгза иқәыѡеит арха,
Амра жәѡангәафы иназеит.
Ауапа шкәакәа ашәнахын ахра,
Кьаф шьацпшшәылак ашәнатцеит.

* * *

Ашьхақәа ркалтан гәырҕак кашуазар, –
Саргьы скашуеит.
Ашьхақәа ирхыкны мрак лашозар, –
Саргьы слашоит.

Амцабз иахәлашәаз асакәмал еипш изытуазар, –
Саргьы сзытуеит.
Згәырҕа былхьоу абылра дацәцазар, –
Саргьы сацәцоит.

Афара азамѡеипш ашәацшь былуазар, –
Саргьы сбылуеит.
Ачарашәа ахьырхәаз шәгәы цыруазар, –
Саргьы сцыруеит.

Ашьхақәа ркалтан гәырҕак кашуазар, –
Сгәырҕан скашуеит.
Ашьхақәа ирхыкны мрак лашазар, –
Саргьы слашоит.

* * *

Ацәа иалоуп ацсабара,
Атынчра абжытцәкьагьы газом.
Аха суадаф агәырҕа-ччара,
Нас ацәажәабжь еиқәтәазом.

Атх ныкәоит агәыдыхәа,
Ашьапышьта мыргазо.
Аха суадаҕ акәатахәа,
Насыпк ныкәоит имтәазо.

* * *

Аҕыр итцәрааз арѡаш иагхом,
Аңынгылаз уи тәазом.
Ашьта алхраз жыга иахәом,
Икәанызануа убазом.

Амѡа скуп хәа хахә дук лықәтан,
Зымѡа угылан уазыпшла.
Агәы икылкәраап уи кәаратқан,
Амѡа иқәлап еилашуа.

* * *

Сыгәтыха адырразы
Хара ицатәым,
Ишыцкьоу сцәанырра –
Сыблақәа иртәахрым.

Сыбзиабара зыхьуп,
Иахьытцыз сгәәҕоуп.
Аартра зылшазгы
Уа ублақәа роуп.

АРѡАШ

Арѡаш ѡытцхәраан, амѡа тгәыхаа,
Апкәѡхәа иҕыжәлеит, иццакзеит.
Ацакь кышра ҕызәзәаа инеиуа,
Еизхарак сгәатцаҕ иарҕацеит.

Зқышықәсала абла ахаччоит,
Мап, ахааназ уи ажэзом.
Аңшалас ацәкәырц қас еичнарчоит,
Қәыпшрак ацоуп, уи шәазом.

Ус хахә дукгы амч мырхакәа,
Илытхәа ганкағы инартәеит.
Цлакгы ҕытхәагы амырхәакәа,
Иухәтоуп ахәозшәа, иархәазеит.

Шьхакгы инажәлеит игәаан ихыцуа,
Иапшаарц иатцоу уа мазас,
Арѡаш леиуеит, агәы тыцуа,
Ахәышра тыцәаан аиахәатқас.

Нарцъхьоу ирашь еипш хәтәыла ицоит,
Зыбжы заңыкәаз ацәкәырца.
Ицыгәхыршәтны аңаѡ иаахоит,
Шәах шкәакәала икәаба.

Нартәа рыбаѡ чыдоуп иамоу,
Сыңсуеит аздырзом уи бзанты.
Сасрыкәа ишьакәхап мчысгы иалоу, —
Ахра иахаѡуа зыбзарзы.

Инеиуеит арѡаш, ахрагә тгәыхаа,
Гәтакы лыпшаахқәак ирыхъзоит.
Ацаҕь кышра ҕрыцкәаа ианлеиуа,
Еизхарак сгәатцаҕе иарҕацоит.

САРА СЗЫНҢШЫЛО

Сабацәа ршьала изрыжәу аамтоуп,
Сара сызхылтцыз.

Анцыра сызто урт рхәамтоуп,
Еихасхарц — изхымзас.

Аңсабареипш ицкьоу ртоурыхоуп,
Абжы сызтаз.
Ргәымшәара, урт рыгәтыхоуп,
Избаз рымтас.

Рычхара сымфаз иңызоуп,
Сашәакәа зрыпхыз.
Ргәеисыбжь сгәеисыбжьхарц азыноуп,
Аетәакәа зсыңхыз.

Иамуит хәа мфәабжантә ахьамцроуп,
Сгәалакәа пхьазкыз.
Ишәа-иза ирымаз рхәыцроуп,
Ахракәа ҳаразкыз.

Сабацәа ргәатца итәшәтыз ашәоуп,
Сымчкәа зыргәығыз.
Зтоурых зыхьу Нартаа ражәоуп,
Сшәәфә зыргәырғыз.

Бирақтас инаргоз рыламысоуп,
Сзынпшыло, згәы сшәто.
Ацәгәара сзуургы убри азыноуп,
Абзиала атак зусто...

* * *

Иахьак сыцдоуп Гагрыпшь абаҳча,
Ацыгцәеипш ашәацра еилыбзаауеит.
Егъараан избаргы рыбла рхачча,
Амреи азазеи еиңыңсаауеит.

Мазак ацоуп атлақәа рызхашьа,
Рыбгы бырфынра қашәқашәоит.
Исырто агәтыхақәа ирымам хәашьа,
Сшыцоу исымбазақәа сыршоит.

Амшын гәыбзыгуеит ақәара қхьашьшьаа,
Ухьз хәаны акәарахәа азы инахәоит.
Ублақәа инырхыңшылаз имам хаштшьа,
Ақсыуа тыңхаушәа ургәаңхоит.

Сухәоит, итсны инеиуа абаҳча,
Умцарц ашьацра нарқьацны,
Уазхәыц иац абра санытцаз,
Ашьацра исцәылашәаз сыңсы.

* * *

Абахә ианавцуа амра шаанза,
Сашцоуп рақхьа изтаңхо.
Хьаак нхазар сара сгәатцан,
Иароуп рақхьаза изыргьо.

Ҡада имґасуазар аңшахаа,
Игәыднакыло сара соуп.
Атқ анышәтуа, амза кахха,
Маза ицәажәо сара сгәоуп.

Ахра иалқьаз арґаш хьшәашәа,
Са исызхәыцноуп агәы зшуа.
Етәацъаа рзамґа иаду сашәа,
Иқалом санықам уи ашшуа.

Аеың амца зхылқьо ашьантца,
Ашьантца иалоу са сыңсоуп.
Сашта хызқьо ари ашьацра,
Ңшзарас иатцоу сара соуп.

Атх аныцәоу итәхәахаа,
Насыпк җәнаҗыргы са исызкуп.
Исахаит азыхь хәыч абжыхаа,
Сыдгыл азыхәан игәыкуп.

Абахә ианавцуа амра шаанза,
Саштоуп раҗхәа изтаҗхо.
Хәылбыхаҗәҗкәа амшын ианзаало,
Насыпк снаржәуеит сгәы нхыхәхәо.

БЫМШӘАН

Ажәакоуп цхыраарас сзыхәо,
Игәышьтыхоу, са сзын иҗыршәам.
Уи ажәа аиааирахь исыҗхьо,
Схьаа шьаҗага — «бымшәан».

Ажәакоуп сымчкәа еихазхауа,
Сызтымцуа тышак сҗашәар.
Аиааирахь сышхало сазхәо,
Сықәра, сынцыра — «бымшәан».

Ажәакоуп агәәҗрахьтә са сҗызго,
Сҗуҗаарц унапгы сумыркын.
Сгәашьамх аҗсыхаара җазкуа,
Сымҗа җызымкуа — «бымшәан».

Ажәакоуп цхыраарас сзыхәо,
Игәышьтыхоу, са сзын иҗыршәам.
Аиааирахь сышхало сазхәо,
Схьаа шьаҗага — «бымшәан».

Саҗысырц егышагым лыҗхала,
Алашьцараз саҗкьаргы сеилахом.
Уи ажәа ансхьугза, нас схала,
Аецәәкәа сырхьынхалоит — сҗахом.

СЫМШҚӘА РГӘЕИСЫБЖЬ

Ғынч азазеипш итымго абжы,
Схәыштәарамца иаршәтыз ашәа аҭапшы,
Ахәитцәхәа ибгеитцыхгаха ацыпхь аҕьарц,
Апсрабла иташаахьоугы ахьухәа дытҕьарц,

Сгәоуп иазтоу, иахоугы сыпсоуп,
Сымшқәа ргәеисыбжь акацәара иаҭасоуп.
Ашьхақәа ирҭалакьуа ицоит уи аҭекаршә,
Ашара иаццәыртцеит атцхқәа пхьаршәт.

Сымшқәа ргәеисыбжь, сыгәтакы, сгәыблра,
Сапсшәа, сымшбзиа, слакта, сыгәра.
Аиааира иахшаз сабацәа рхыпша,
Ицәыргам амаза зцу ахьыпшыа.

Умәа ҭахцәазар усқан ицхау,
Анасыпқәа рынасып еиҭау.
Ғәытцоуп, игәтыхоуп, аиаша иахҭоуп,
Агәаҕра еикәышыаха ишьтазцо ҭароуп.

С-Бзыпцта, амзаҭа, амәахәаста, ахәы,
ҭаанбзиала хәа ажәла зқәыпцоу амхы.
Сымшқәа ргәеисыбжь — сзыхь хәыц абжьоуп,
Схаҭсахьа, са сыгәаҕра иамоу сҕазшьоуп.

РИЦАТӘИ АЦСАБАРА

Ахра кнаха ашыынзаҭаҭе, гәамцра ахьақәым цсҕазаара,
Ғәында илгәушәа ґынчра ахьамам,
Агәатца ахьеисуа атҕара.
Шә-мцабзк срылзго, шә-гәаҕрак срылзго,
сашәа иазто цызара,

[illegible]

сасдахь дызвымсуа инцѣахшоу.

сызбар изцыло, сызкәыхшоу.

бжыыс иахоузеи уи иафыцкыз азтаעה.

иқәкәа илеиуа азиасқәа,

Рица, утцаара.

ихәытцшаауа ушьха рѡытцәқәа,

иашытоуп ғыцзак аңцара.

ахаңа хыршәыгәқәа рымаза,

сызбарц ипшуа рыхқәа хырхәхәо.

Нартаа аауашаа еикэибатца,

Нартаа аауеитоуп еицышэахэо.

саңхьа икаршәу асаара.

сашәа иазто җызара,

аира иаѡсаанит са сыңсра.

* * *

Дшацәуа дыџноуп иахьа аџацха,
Зықәра неихьоу Хьрыпс ианду.
Гәырџас илеишлоз наф ипхьаца,
Дыччоит анду, згәы аарту.

Илаан анкьа даныџназеипш,
Илытпраауеит уи лшьямхы.
Ишеишеиуа игылаз амреипш,
Илаша-лашоит лхы-лфьы.

О, деимарклоит анду хәыцрак,
Иџазмыргылац уи лгәы атра.
Лыкчыра иамоуп урт зегь хәытцаршә,
Қәкыс илымам рыртытра.

Ахәышџаарамца иадашхәоуп лкәышра,
Дыџноуп аџацха дгәырџацәа.
Лмоџа илызирхынхәит лқәыпшра,
Еициоуит џыџьа аџацәа.

ГАГРЫПШЬ АЦЫПХЬҚӘА

Знык инафыхәаз Гагрыпшьтәи азыхь,
Даанамгар аузом арахь даеа зных.
Гагрыпшь умбацзар, иуздыруам Ацсны.
Бзиала уаабейт, уаџаа лассы!

Ашхәқәа иатџабгьыла еснагь еилахәоуп,
Имканзо бгьыцқәоуп, изгәылптыз са сгәоуп,
Уи ацыпхь сгәыблыроуп, ихьџазар уарпхоит,
Ахәра унызаргьы, иунымло иаргьоит.

Гагрыпшьтәи аетџақәа рыпхашьа хазуп,
Ахауа псыршьагоуп, ицқьоуп, иразуп.

Ашәапыцяа сгәыгракәа зазан ирғашуп,
Сашәакәа җсҗакыгаха рзамға иахьшуп.

Атхкәа рымаза рыгәтыхакәа рнышь,
Удмырзсацзар иумбацт, иуздыруам Гагрыҗшь.
Гагрыҗшьтәи ашәапшь сзамҗеипш ибылуеит,
Иааируошәа азыхькәа ргәы тыпраауеит.

Знык инафыхәаз Гагрыҗшьтәи азыхь,
Даанамгар аузом арахь даға зных.
Гагрыҗшьтәи ажәдан сбызшәала ишәуп,
Аиғызара ашәала абахчакәа шәтуп.

АЖӘАКӘА ИРДЫРУЕИТ РЫҖРА

Исцәызит ажәак, сыҗсы зығраз,
Ажәа, ажәа цәахәа ссирк иазхаз.
Ишызбоз алахь еикәылеит сцәахәа,
Алахь еикәылеит, ишыччоз — ахьхәа.

Икәыпшыз игәылшәаз цхы ссирк агәазы,
Ахра иахшазшәа имшәо аказы.
Сашьтоуп, уи сашьтоуп схьацуам җара,
Аҗсабара агәашәкәа аартуа — ачара.

Аҗаа шьашәалеипш ицаз изытны,
Лакә хьшьушәа инышьтпрааз аҗзаны.
Аҗаҗа агәатҗа итаршәыз аҗаххар,
Санышәом, сажәа аҗалда иҗахар.

Аҗҗакәа рхыза җхьаршәтны сыҗшааит,
Исымбеит хәа сзыхынхәуам, аҗахызар сырҗшаап.
Ссаркәа нашанаха аҗыҗәа сҗакәрып,
Амца шахылкәо исыма сыпрып.

Ашьта уантаз, нас хырхарта сымбо,
Снеилап, са снеилап хэыцхэыц зегь еимдо.
Схала исымбаргы исцылар ахата,
Издыруеит ишавымсуа, ишадыруа атра...

* * *

Илеимтарк-феимтаркуеит икыдшээз аетцэа,
Сиетцэахэ кыдуп! – дныхэоит избаз.
Икыдшээз аетцэа сахыгылаз сгэатэ,
Дыргак сызтаз уажэыцдэҕа маза.

Икыдшэеит аетцэа шэа шэыцшымтаз,
Шэықара иацнатарц жэаба.
Ашэа снаґеит сара хамтас, –
Сгэаґы ишеишеиуеит, шэааи, ижэба!...

РИЦА АЗИА ИСЫЦӘТАШӘИТ

Шыыжы иґыхаз аттар рашэа,
Мшыншэа иччацшыны сгэы иташит.
Ғыц ихэытцшышыаа амца ацхара,
Ацъ пыргышқэа ргэы стацшит.

Исықаныхэеит амра ацхара,
Мфамш ахэазшэа ашэахэа ґпит.
Издыруеит иансытдоу агэацхара,
Бысґацшы хэа цыскгы црит.

Иахак ахэаа хьархышэа исґыхоз,
Зымфэа ишьтастцеит ишыаха.
Ғэыграк сгэатцан ґыц ирґыхо,
Ашьха скыдуп сцъашьатэха.

Ғыц исыцхьоит хәыцрак сама,
Ашьта схыларц ғыц мазак.
Сацны сцоит нас, азамана,
Ғыцны исыжәлеит даҕа мцак.

Ипытлеит схәыцра ушьха амцан,
Ғыц ишәтит, ишәтит схы-сҕы.
Шә-гәыцхак җызгоит Ритца ацантә,
Мцаҕыцк еикәылеит са сгәаҕы.

Ғыц, нас, скыdleит Ритца ашьха,
Ритцаз уаҕа акаф сшәахәеит.
Сыңсы сзаамгеит санықәлоз амҕа,
Ритца азия исыцәташәеит.

СҚЫҒА

Уара уда сара сқыҕа,
Са сыңсҕазаара акы азхом.
Сдеисра хьшәашәоуп уара уда,
Цхаңсык злоу ажәак сызхәом.

Амра зцәызыз ажәҕан сеиңшуп,
Ихаам, иңхам са схәышҕаара.
Бзыңҕа уда агәәкра сҕеиңшуп,
Сҕеиңш иунаҕоит хәартара.

Са сзын ашәагь иамам гьама,
Сеиңшуп ааңын иғшәаз абҕыц.
Исхәап аиаша, исхәап аргама,
Сымҕаслап сеиңшха сара аңхыз.

Уара усыцнатц, са с-Бзыңҕа —
Агәра згоит сшахьзо сгәыхәтәы.

Сухымшазтгы, уара сқыта,
Исмоузар алшон ахэатэи!

АМЫРХЭАГА

Уа шыжьбзиа, амырхэага,
Абахэ иавтыз еилыхха.
Амра — сыччапшь айкэырхага,
Гэыкацагала уеилахэа!

Уа шыжьбзиа, ашыжь шара,
Амра ахцэышыкыр зфапсоу.
Уа шыжьбзиа, амца ыцкэа,
Сышьха гэыраз иафасоу!

Амырхэага — сыхгэарпхага,
Маза гэартак сызпырту.
Сымчкэа ргэашамх — афахэхэага,
Ула сыкоуп сгэы тыпраауа.

Иарбан усу са исиаиуа,
Ашьха уфавшэар угэыбылха.
Иарбан гэыху сымпан иаиуа,
Иааир, икампсои ицыблаха.

Зны скаларгы абра сгэамцуа,
Хэаи гэырфалеи сымч капсо.
Иалашэазеипш ас-еыт амца,
Иарзытуеит уцыпхь ансфепсо.

СААУЕИТ ЦАНДРЫПШЬКА...

Схэыцуа сыцоуп Цандрыпшь аккара,
Апсыабжьык тыфам Ацанба игэара.

Харада иахъеицкъаз ацеира азхара,
Арака имариами агәала архара.

Сызхара сызқәыпсычхауам саныкоу абра,
Саалоит Цандрыпшыка, ус, абара...

Ара ииз ажәа исзеипштәуам ажәак,
Ара игәылшәаз ашәа исзадкылом ашәак.
Аратәи атыпқәа исархәо рацәоуп,
Қәыпсычхабжыла атызтыпқәа рхәацәоуп.

Уи хызфаша цсыуа бжык тыфуам иахьа,
Ацсуа илфатә фәиуам фәпхьа.
Избоит, ахахәқәа арака игәынқыеит,
Агәнаха зламзас адгьылгы қыеит.

Сызхара сызқәыпсычхауам саныкоу абра,
Саауеит Цандрыпшыка, ус, абара...

Агәалақәа азыцәахзом азиас Цсоу,
Схала еилысыкәшәоит ацә иахьтапсоу.
Ишыцәоу саниаргы, иадыруеит сныкәашәа,
Сылахь еикәызар, иахәоит уи сыгәшәа.

Аратәи аетцәакәа цәыуеит, хаҕеиҕа,
Икам аччабжь – сабацәа ргәыгырта.
Аратәи агәыхьгы – инымцәо ацәахәа,
Аратәи ахәытхәытбжы – «Амхацьыр» ихцәаха.

Сызхара сызқәыпсычхауам саныкоу абра,
Саауеит Цандрыпшыка, ус, абара...

1983

АМҘА ИШЫҚӘУ ИХӘТӘУАМ АХАХӘ

Ихәйтшышыаауа сыштәуу схәыштаарамца,
Цәгяхәыцк ицрытуа сахәнәтәрым.
Шхамк ласыжәлан са сырғәамтуа,
Мхәңһыртдас сымҘа ғаңтәарым.

Ашәа хәо са сшықәу амҘа,
Ажәак сзымхәо сгәы тәарым.
Икахәхәа ишәеиуа сара сылҘа,
Исиааиуа ҕыстаа дкаларым.

Ацәқәырда аңака ишиуа сыгәтыха,
Адта намыгзакәа иҗахарым.
Иамразакәа ҕеишәа аптыха,
Абггыц амахә иағшәарым.

Сгәағы ишыкоу жәлар рыңхара,
Чыхы урти рзы слахәрым.
Сытх аңшызар сымш икбағхаз,
Ашәак аганахь инхарым.

Ихааза ишсыншуа схәыштаарамца,
Цәгяхәыцк ицрытуа сахәнәтәрым.
Шхамк ласыжәлан са сырғәамтуа,
Мхәңһыртдас сымҘа ғахтәарым.

АмҘа сшықәу сынкахәыцуа,
Сгәанаҗарым аңһалк аахәхә.
Исыжәларым сцәа сҗарзызо,
АмҘа ишықәу ихәтәуам ахахә.

АЖӘАҚӘА РЫЦХӘА

Изхәаша дыжәбахьоу ажәақәа рыцхәа,
Рыхаара нцәарашәоушәа срыма итәоуп.

Сзеитамцуа сафашеит урт ршыацхаа,
Аацынтэи ашәақәа насыңны истоуп.

Иртаххар сшыштыкәыцәаа сыргоит хара,
Рыбжы харак сашьтазам, сарфыхоит рыпсың.
Исылато амч-ҕа сқанатоит сеилыхха,
Сгәаҕны акәушәа иахытцыз Бзың.

САБ ИАХӘШЬА

Иныбцуа рацәабшьон, бахәон аңсра,
Башьцәа рылымкаа бахыбаан бзара.
Банызба ишбылсра ибылсхьан ашәзы,
Ҡнума, дәнума аиқәатцәа бышәтцаны.

Аңхьашьа аныста ныхәан ба бзы,
Башьцәа рнапшымтақәа, излаз ба быңсы,
Бсызрыңхьа хәа исыбтон, саб ицәзаны,
Ускан уи амаза збомызт цаны.

Быблақәа сыдхалон, исыдхалон аены,
Исыхәон, исыхәон, исыхәон бхағы.
Быхчы иатцырхын имчыдахаз бнапқәа,
Ҙыц иахзаазшәа снапы иаркуа...

Былағырз тыпқәа амхәыр еиңш изныз,
Ашәкә шөжьқәа, аамтала быхьзала ифыз.
Саб иашьцәа мбазакәа ргәыбылра сыркуа,
Хамтас исыбтеит рысалам шәкәқәа.

Ибасхәоит аиаша, ибасхәоит имза,
Гәахара рныңшуам, имңсит, ихатца.
Саб иашьцәа идырым асолдат ибака,
Рхатцара ахахә-цәы иануп итаңҕа.

Сзыцѣом, сбызхѣуеит, сзыцѣом уахак,
Хѣѣишьцѣа рахѣшьязатѣ, ицѣгъами бѣақ.
Алашбжы гацыцѣаза агѣашѣахъ сыцѣшеит,
Бсызрыцѣа бѣѣошѣа быбжы саѣаеит.

САРА САХЬЫНХО

Сара сынхоит ацсуа дгылаѣ,
Ацсуа нхамѣа абла ахѣтоу.
Сара сынхоит ашьха рѣашкѣа,
Аламысаз иахъшѣахѣо.

Сара саазеит ацсуа иашѣа,
Шѣтыла ирыцѣху имзырха.
Ацсуа қыѣа, измам хшаѣа,
Неироуп! – ахѣеыжѣлаз имѣаха.

Сара сынхоит ацсуаа ршьала,
Ицѣажѣо ахаѣѣкѣа ахѣѣабоу.
Сара сырхылѣит хызла-цшала,
Зызбахѣ ахара игахѣоу.

Сара сынхоит ажѣа ахѣцызоу,
Уахѣгѣыднакыло урѣханы.
Сара истѣуп ишѣѣыло амуза,
Ацсыуа цасла еилаѣѣаны.

Сара сынхоит Бзыцѣа ақыѣа,
Абахѣ дуқѣа ршьапаѣы.
Бзыцѣ ахаѣами сара сызхылѣыз,
Уиоуп изсымоу иара агѣы.

* * *

Схѣыцреипш иѣѣа-ѣѣоит акѣыркѣырхѣа,
Аѣѣѣѣѣа ақышѣа цшзақѣа.

Ашара иацфыхаз цәәхәоушәә,
Зиаск леиуеит игәыкуа.

Сан лкыкахш иаазазшәә,
Аңшахаа сышьтоуп агәы былуа.
Сахьабаз назаза иазхазшәә,
Иңшуеит амза агәы тпраауа.

Иңьашьо сгылоуп иабаз сыбла,
Итәыз амза сафынцәаауа.
Сшырбаз ироут агәахәә,
Аетцәақәә, ззамәа тыцәраауа.

Алаңш сыдхалт уахатәи амза,
Ахахәгы агәы зырпхауа.
Аңсуа сахьатыхык ишәызшәә,
Ицоит азамәа еикәаңхауа.

АКӘАРАҚӘА

Ахьхәхәә илеиуеит акәарақәә,
Аҳауаф рыбжьы кәашоит.
Иреиңшуп схәыцра карақәә,
Изгәыларшәу атң дыршоит.

Сыдгыл иазкыми рашәақәә,
Сыдгыл иадыруеит урт закәу.
Сыдгыл иациит ражәақәә,
Убриами ирхәозгы зызку.

Анцыра шәоуааит акәарақәә,
Итынчзааит амәа шәызқәу.
Уаҳа ишәфымхәааит агәалақәә,
Агәалақәә, ихьаау, иңку.

Шәйтсны шәнеила аккарақәа,
Акәарақәа, изцу схы-сыңсы.
Шәыбжы хәычызаргы акәарақәа,
Аңсыуа гимнуп сара сзы.

ЗЫХЬҘА

Схәычра аңхара абра иҗылоит,
ЗыхьҘа иқәыҗуеит абжы гәыкзә.
ЗыхьҘа җыц бғыла еиылоит,
«Реит» аҗыҗуеит сгәы кәтә.

ЗыхьҘа сдәшхәа сыңсы укыдуп,
Ашәтқәа кәшәо сахьықәыз зны.
ЗыхьҘа усыцуп, угәыблыра сыдуп,
Угәеисыбжь шалтцыз схәоит цаны.

Амш аныцәгыоу ахьаца атәка,
Амца игәытдарш саб дахьтәалоз.
Азыхь ахьхәыткыоз ацакыа,
Аңхьарца абжы хаа ахьгалоз.

Акәицқәа ихәытцеихәхәоз ахәатә хыза,
Иахьагы иҗәхәоушәа сгәы иабоит.
Лассы сзымаар избоит цхызла,
Цхызгы уи амца сарцхауеит.

Ақәа анлеиуа апыккәхәа,
Абартәҗ стәоуп, сзырҗуеит.
Анцәа рашәа гоит акаҗхәа,
Җыц ихәошәа сгәы иабоит.

Сгәатцан итцызшәа ахьхәхәа,
Ишгац игоит убжы.

Аңшалас сыцуп сгәйрәә инаха,
Субашам ара сеихашышы.

Схәыңра аңхара абра испылоит,
Зыхьға иқәыөуеит абжы гәықза.
Зыхьға ғың бғыла еинылеит,
«Рреит» ағыөуеит сгәы қатә.

АШЫЖЬ

*Ашыжь игылаз еан еаба аҕеикит.
Ажәлар рхәамтә*

О, издыруеит изакәйтә нашану,
Игәылтәә игәылптуа есшыжьы.
Издыруеит шыжь ахәыңра сшалоу,
Ишыхылтәу са сгәы абжы.

Ашыжь иадыруеит изакәйтә еидароу,
Ааңсарак схымгзо са сызцоу.
Мәас сызну, закәйтә өадароу,
Ишмыцәо амца исыцроу.

Сара издыруеит, иреигъу ашыжь
Шакәу, ианысхәа ажәа – сан.
Шыжьуп иангазгы сзых хәың ашьтыбжь,
Анасың иагәылптуаз мазан.

Шыжьуп ағәтыхакәа сырхызыгзо,
Сышыхакәа ансихәлачча иргәарқханы.
Ламысуп рышқа нас сыхәнызго,
Игылоу сашәакәа рханы.

Шыжьуп «АНБАН» раңхәа санаңхәа,
Ианыздыр сыңсадгғыл зыңсоу.

Шыыжыуп сыжэлэр ҥхьа иансыҥхьа,
Зтоурых-тэца сгэатца итасоу.

Шыыжыуп Сасыкэа даныкэла амѡа,
Хьаас икоу зегь тархо.
Ахэхэахэа ианѡеиуа анхаѡ илѡа,
Нартэа рымчкэа анѣахо.

Шыыжыуп сҥацхаѣ сымца анѣыхо,
Сымра анхало игэыргьатцэа.
Снеиуеит ускан ашэак саѣыхэо,
Згэы сҥагылоу сытэцэаха.

Избоит есышыжьь закэытэ шыацроу,
Мап, са саҥхьа избом уаѡҥсы.
Иадыруеит сабар иара ишацло,
Ишышьтабо сара санҥсы.

Гэырѡашэк неикэазтуеит рыҥсы нархаҥа,
Шыыжыынза ѣаҥарак исызхар.
Саҥымлозтгы сашэакэа неихаҥа,
Иҕалон имшакэа ус инхар.

ОКТИАБР АҚЭЛА

*Илзыскуеит раҥхьатэи сырҕаѡы
Фениа Капитон-иҥха Амчба-Хагэышь*

Схэыцракэа хьтэы-дачдас еиѣаҥсоит,
Сдакэа ирҥахэмаруеит атэцэабжыы.
Шэ-хэыцрак мѡахыҥцын иҥаҥсоит,
Быбжыыхаа зтыѡуа са сгэаѣы.

Хреиҥшыны хаббон ба бхатэ хшара,
Хгыларц хажэлэр рыгэҥаны.

Былацә арҕыхон ашыжь шара.
Гәыла бхалсуан хаимданы.

Хадца ххәозар хгыла аччахәа,
Бгәырҕа ҕыцхон уи аены.
Ба ханбыцу харт аҕыахәа,
Есаaira икәыпшхон ба бхаҕы.

Спыруеит, спыруеит ссиршәа,
Бықара аҕаҕа са сҕырбоит.
Акалам акышья цкыа исбырцошәа,
Саҕхыа бтәоушәа сгәы иабоит.

* * *

Исыбаргәузеи, сыкоуп ах иеипш,
Ирацәоуп, уразцаар абас зхәо.
Инапы уирбоит ихәда инатцышь,
Ихыцт хәа акәхап уи иахәо.

Ах дахырхәеит амра аҕхамтаз,
Анхаф иоуп иахыа игәҕәоу.
Аиаша шәасхәап, иахьатәи хәамтаз,
Ах иеипш дыкоуп ихаҕоу...

СЫДГЫЛУП САРГЫ

Зны сшәаҕшыны сатцоуп ажәван атца,
Зны сқәыршыоха адгыл сахышуп.
Сыгәтыхан сыткыоуп ахракәа ргәатца,
Амра ахышәахәа сыччаҕшыны саҕшыуп.

Зны сцәахәоуп, салцит шәҕәы ашыра,
Зны сшъанцоуп, сыкоуп сыгәҕәаза.

Зны сыгәтыхоуп, ишәызымто лаапшыра,
Зны сцәымзоуп, саркуп сыххаза.

Зны ашьхақәа сырғалакьеит сы-Бзыңны,
Сымцабзха, зны шәзамџа сацроуп.
Шәгәы сантазам сышәпылоит снасыңны,
Шәеидара шәымдо шәнаскъазго са соуп.

Зны гәәкрак сабылуеит исамраза акы аҳәаха,
Ахәақәа рхәаала сгәатца рыххоуп.
Идырқяцыз ашьацеиңш сцәыуеит зны аҳәхәыхәа,
Гәырџакгы зарцәиха сыхәда иахоуп.

Иагәа испыларгы сара сзыргәамтца,
Стәарцгы сыкам ахаангы схы кны.
Сыкам иааирада хәаи гәәкреи сшәыцрытца,
Сцәа итамзои, сыдгылуп саргы.

АШАЕТЦӘА

Апенцъыр икылсны зшәахәа сарғыхаз,
Издыруеит уара узакәу.
Ашамтаз аетцә-зы сағзырхәаз,
Ианцхало амџа сызқәу.

Ашаецәа, сзамџа уадызшәа,
Ицоит уажәытәкәа ифәблааны.
Шанала еибадыруеит згәы еизыбылуа,
Убзиабара сылалеит ипланы.

* * *

Иссируп уахатәи атх,
Исылатцәоит абжыхаа гәыкуа.

Исгэыдыцсалоит атцхкэа рыцыпхь,
Схэыцракэа зкапануа еимдауа.

Арацэа акэзам уахатцэкэа са схызхуа,
Амацгыи сгэи еизнархауеит.
Ажэоан афы етэазацэык кыздар,
Шаанза сшэахэарц исызхауеит...

ХЛЕИЛАХХАА ХАШЦАЦЕИ

Аашэа ашэшырафы зегь еилараа ишьтоушэа игэи иабейт,
Арыцха ихэейт: гэыргэа ыкам, зегь ргэыгра ргэи итабейт.
Агэымцкэа шыапкларшээз зегь хиоушэа ихы ижъейт,
Ацэгэахэаф рызегь цэгэахэацоушэа игэи ижъжъейт.

Ацыртышагаф агэатафцэа акарахэа игэи рыхшэейт,
Ипцхэыс илеихэейт: бымшэан, сфызцаагыи дыршэшэейт.
Ацла иалкыаз ишилшоз арцэаа дыхэхэейт,
Афы асааит, хэзегь хлеилаххаа хашцацеи, — ихэейт.

СЫДГЫЛ

Ан гэыкэымшэышэ леипш угэи цшқоуп,
Адгыи — сынтэира адац.
Утоурых са сзын ипшыоуп,
Мазашэк змоу итаз.

Сеиызкаауа, схэаа зхэауа,
Икоуи уда сара сзы.
Сыдгыи апхэа иарбан сахэоу,
Ихызхран икоу са сыцсы.

Схэыштаарамца, пхара згымхо,
Абас изыкоу еихэылшаауа.

Иаңырхагоу дарбан гәймхоу,
Иҗаитцарцу агәы ңшаауа.

Иарбан гәәкроу уңәа итамзаң,
Бңъар мңала урбылуан.
Лабҗабакәым, ухтыскәа рөыңцәа,
Сахәоит, ңхызгыы исумырбан.

СБЫЗШӘ

Сбызшә мрахәагоуп, сбызшә рыңхагоуп,
Сбызшә хәырбҗыцуп, уи нырхагоуп.
Сбызшә Нарҗьхьоуп, игәыргәҗәагоуп,
Сбызшә Браскьылуп, уи Сасрыҗәоуп.

Сабдуңәа ирчыцуп, сгәашә иаңьыңыуп,
Сбызшә абңьаруп, и-Камачыңуп.
Милаҗс иҗоу зегы ирңәанаалоуп,
Сара сзыхәан уи жәеинраалоуп.

Сызгартың сгара сбызшәала иныхәоуп,
Сызтиааз сгәара иара иаҗахәхәагоуп.
Сан лгәыңхәыхшоуп, ишьаңаагагоуп,
Сзыңшахәа, сзиа зегы иргәакьоуп.

Сбызшә арңысроуп, итыңхароуп,
Жьраңәра еиларсуп, уи тынхароуп.
Ахәра иашәоуп, ахәра иарҗагоуп,
Җыза рхагоуп, гәәкра хгагоуп.

Шьха еибаркыроуп, ахатәа ихаңоуп,
Сбызшә сжәытәхәра златәахызоуп.
Ахьаа җыңкәа зхәынңо ирңызоуп,
Сбызшә гәрага роуп, зных еихымңоуп.

Шә-уазрак зңылаз сбызшәала дрылгоуп,
Шә-бңьарк зықәкыз еикәкшаанза дрыдгоуп.
Аршра иафсуаз шә-зыхәашьк дрыргоуп,
Шә-тышак итаршыуаз сбызшәала дтыгоуп.

Ахатца иңышәага ахәраф ирхәозоуп,
Аңсуа имтәыжәфоуп, сбызшәа — аңсышәоуп.
Сбызшәа ғазароуп, хызрацароуп,
Ифырхатцоуп, бирақда хьамтцоуп.

Сбызшәа хәыштәарамцоуп, ишьха зыхьуп,
Уафыхәа, ихәшәымцоуп, ицқьоуп, еитцыхуп.
Аңсуа гәашәуп, ахра иашәоуп,
Збызшәа иачычоу – уи дыжәфәдоуп.

Маза тахәхәагоуп, бақа еикәырхагоуп,
Збызшәа зңырхагоу ңыызшьо дхагоуп.
Иашта иңоу игәашәггы еикәароуп,
Аргама амца зыцреитца игароуп.

Зан мап лцәызкыз – дуңьабароуп,
Уанггы длафсуам – уи духьчароуп.
Ихы дагоуп, ҳагоу дбызшәадоуп,
Ишьтаггы шәартоуп, игәггы ашәадоуп.

Зыбз зыхәлам иуархәои ицқәа,
Иалшои амахә, итцху здацқәа?
Сбызшәа ҳәаадоуп, зегь ҳаимаздо ауп,
Ҳа ҳазлаңшзоу – Сбызшәа иаҳамтоуп.

* * *

Храк ихало мфакы сықәуп,
Сгәатца еисуеит атҳара-тҳара.
Мфакы сықәуп, уск сыңхықәуп,
Инымтәо мфоуп игоу хара.

Аргама имзакәа цюукы исархәоит,
Иабабтаху, шыта бхынхәы.
Беырғәғәа хәа шыха ссирк сыпхәоит,
Агәырғәа аблақәа ирхыхәхәы.

Агәра снаргоит дшамеижьо иажәа,
Згәашьымх ахрақәа ирыпшну.
Ахра ихало, ишхало иашәа,
Ашәа геи-шьхеи ирзыпшу.

Лабашьашьтақәак сеикәңах сырхәынңоит,
Рхы сырдыруа, исфынцәаауа.
Мыч чыдак сылатцо сырхәынңоит,
Сызцәымгү имџа ґахцәауа.

Пшзала инсыжыит абахә кнаҳа,
Пшахаак Раидеиңш сеимнадоит.
Сасрыкәа ишьта аґоуп ицәґәыхаа,
Рџашкгыи гәґыхатцас еикәнаґәоит.

Ацакь кышрақәа ирхәоит имзакәа,
Храс иахьызбоу Слахьынцәа.
Сшымхынхәуа ақәцәаґ сымназакәа,
Агәра днаргәп са Сыпхьарца.

АШЬАЦ ИАТЦӘА

*Ашьац кьацыр хәа дшәаны даграгыломызт.
(Аңсуа жәаңқа)*

Исылнаршоит ауазрақәа рхьакра,
Рлакта азә дтамшькәа рыхәцәара.
Ашьац иатцәара — ахәра рґага,
Ахәра рґага — ашьац иатцәа.

Алағырзқәа илашу ашыацра,
Шәышықәса рхыцуаз, са сзы ибазом.
Ирнымцуа асахъа сгәыгра еипшырта,
Сара сыда уафы ибазом.

Аңыныш ҕырѡаң дакәшаргъ сгәара,
Сашәа аихсра дзахъязом.
Аңсреи амцеи ахъеикәмақаруа,
Срыбжъашәтеит, хъзыда сҭахазом.

Ашыацра аңшшәала мдыршыа ақәзам,
Санықәу амѡа сшатәшатәуа.
Сгәоуп иңсхыхуа, ашыацра акәзам,
Ианутцсаауа ашыаң иатәа.

Цәыртшъак амам гәырѡак аңәара,
Ңтышыагъ амам иаргъаз сыжъѣа.
Иагъа схызгаргъ ашыаң иатәара,
Аиааира аңнагалоит са сшыаѣа...

* * *

Сара сааизар сынцәа дсыцуп,
Сынцәа сицнатц — цсразы сшәазом.
Сынцәа ишыжъ сгәыгран сатцхуп,
Сынцәа дсықәлоуп, мап, дажәзом.

Сара сыда азәгы дибартам,
Ҝазәы издырзом ибызшәа.
Сара сҕада уа уҕы итәартам,
Дусырдырзом сара сынцәа.

Нцәахәыс исымоу сыңсабароуп,
Сызмоу гәтыхатцас сцәахны.
Иснаҭо аңсҭазаара агәаңхароуп,
Аңсыуа дгъылуп сынцәахәы.

Иагыараан сшаафсхьеит сынцэа дсыцны,
Ашыха зыхьбжыы ххацаны.
Хашэхысхьеит жэѡанла зны хаццаны,
Шэгэафра шэхаагеит изаны.

Хашэпылоит шэымѡаѣ зныхгы хшыацны,
Шэыкэа хтаршэуп хашэаны.
Акэапахэа зны хкашэоит хабгыцны,
Шэызцысуаз атла хныфшэаны.

Сынцэа иашэа — Ажэеипшыаа рашэоуп,
Нартэа роуп иара дызхылт.
Бызшэас иихэо — сара сацсшэоуп,
Хроуп игэашыымх — уи дзылыт.

Сынцэеи сареи хаидышэныхэла,
Шэышықэса саназшыаз — са сишэиит.
Хэышэгы мацуп Бзыц азыхэа,
Мышкы сыцсып хэа сара сымиит.

* * *

Абахча еиужьра алазара,—
Сысабицэа рбакакэа.
Сгэы иснархэом, уажэ сымацара,
Срыкэшо ахахэ-цэы тацкакэа.

Такк зыхэлымшэо ахахэ хышэашэа,
Апатреткэа згэы итасоу.
Сацхэа игылоу иаасыцрымшэо,
Сахьцалакгы сшыа-сда итоу.

О, схэыцкэа, сышэзааит ишэзышарц,
Сыцхара шэзымшакэа сцазом.
Сыцсы шэытцаршэыз шэымшэарцаз,
Сыцсы шэылкэкэаа — исызхгазом.

Шәыпсы ськәә иҗаз – шәәцәымшәән,
Сахьцозаалак шәсыцны шәца.
Саарцә хәыцқәә, срыцхауп, шәеицрымшәән,
Уахьгы бзиа шәеибаба.

Суҳәоит, аҗта, уцарц ухьцны,
Уахынла амза укаччарц.
Уанцәыртца ан гәәҗ улызхәыцны,
Имшәарц, урт рыхьзала уцацшәарц.

Уҗхара рхумбаан, суҳәоит, амра,
Ацарақәә шәшәәхәаларц.
Исыман сшәыхәоит Ацкәынра, Анра,
Ашәтқәә рыхьзала шәышәтларц.

Зыцсы җоу рыгәҗоуп сахьeimдо,
Җәзә изхамцо аргама избоит...
Анышә рыбжьазаргь ани цкәыни,
Арахь ишеицу агәра згоит...

САРА АҢСАРА САЦӘШӘАЗОМ

Ишсхалашо амра еимхәыцха
Сыцсыргы, сиетцәхә җашәәзом.
Ишлеиуа азыхьқәә ахьхә-хьхәхәә,
Сара аңсәәхә сицәшәәзом.

Ашьха гәымшәәқәә шысхагылоу,
Сара аңсара сацәшәәзом!
Аңсабара сыцсы шагәылоу,
Шәкы сыртысыргы – сажәзом.

Сара сахьыҗоу аңсара шәартам,
Иацәымшәөз роуп схаҗа сызхьлт.

Сара сахыгылоу шәшәаргы шәтәам,
Ахацакыоуп Сасыкәа дызлыт.

Ишыказамгы кәрак исызхаша,
Сцашам цааршәтас снейлыгсаа,
Дшиуа здыруеит са сзыгсахша,
Уиоуп сзацәымшәо сара ацсра!..

ИААИРАДА ИХЪАМЦИТ ОҢХАРАА РҢЕИЦӘА

*Аңыңыңтәылатә еибашыраан зыкәра итысхәз Басныкиңа
Камидат иашә иңа Захариа дсыңшаауеит хәа дахыңаз рәыңья-
гы зымхынхәзеит. 1986 шыкәсазы Оңхара ақытан иартыз
абака рыхыкәа ануң.*

Ахысбыжыкәа, ынфәажәи акы шыкәса зхыцуа,
Атынчра сшахшазгы исахауеит иааигәаны.
Аццышә иахәылахыоу агәашәкәа срызхәыцуа
Стәалоит, слагырызшо схы кны.

Ашәахстакәа ртыңан ашәткәа шпытхыоуггы,
Спынҗа итаслоит ахәшә абылфәы.
Алагырыз иафәыиаз азамфәкәа шбахыоуггы,
Суазыруа сыкәхалоит аибашыра адәәфәы.

Ахысбыжыкәа, ынфәажәи акы шыкәса зхыцуа,
Иафәхым уажә фың рыртытра.
Стәом пәсеиңш схы кны сынкахәыцуа,
Алагырыз иафыңым иахә ара.

Ихъамцит Оңхара ақыта аңеицәа,
Баша имыхышәашәеит рыхәкәа.
Рлакта хаакәа рхалазшәа аетәакәа,
Ажәван ианубаалоит рхы-рәкәа.

Дара ракәушәа иргәйлптыз ашәтқәа,
Рымцақәа еикәылеит иххаза.
Иантыцуаз еипш ирталазшәа ргәашәқәа,
Испылеит рышытақәа пхаза.

Иааирада ихьамтит ргәыпшқа,
Сышьақәа ирхалейт рыпсы.
Абғыц иатәа иафәнылеит ркәыпшра,
Ииааиран иашәылеит Ацсны.

Рқыта иаалалазшәа еишьтагыла,
Схырхәоит уажә рфәпхьа сгәыкуа.
Рнышәнап калазаргы Урыстәыла,
Гарпқа ихынхәызшәа рыпсқәа.

СЫШЬХА ЗЫХЬ ХӘЫЧ

Икара-цсараха амѡа икәу,
Умѡахыт хәа убжьы ирха.
Ишмачым иахәа иупхыкәу,
Имѡа ркьаф, игәыхь шыаха.

Уааигәа днеир днартәа цшыаала,
Зымчқәа шә-гәафрак иршәахьоу.
Ицсыршыаган цшыаала убжьала,
Ишьа ртархәмар, ида иташәхьоу.

Урмеилахан жәѡан иазхәыцуа,
Дгьылкаф цла цшзак иаззырхац.
Дшыцумган ѡышәгы зхытца,
Уаргы-саргь хзыхәа бза зымхәац.

Аха иудыруаз адгьыл ишақәлоу,
Ацсуа ицсабара иацнатаз.

Уеырцәыхча зызхара изудымшыло,
Ухьарчбыжь иатцоу рзы имазаз.

Уишьтаныхәа ахра икыду,
Зшьамхытцаркәа зтынхахо.
Уихашәахәа агәырза икылдоу,
Зхы-зыңсы иашьтамкәа итахо.

Сышьха зыхь хәыч, итцдыз ашьха,
Адгьыл сақәлазтәуа сышңхоу.
Дунеик уахымтәарггы урғашха,
У-Бзыңуп уанаанха сыңсы шухоу.

СЫЖӘЛАР

Нартәа ркәастҕеиңш шәыбзиабара сыншуеит,
Ифьцзоу ак сазхәо шәымѡакәа срыңшуеит.

Шәааизар шәхатцара ахатцараз ишәахәоит,
Иаашазар шәыуаѡра шәыхьзеиңш сарңхоит.

Сызгәылсхьоу шәытцхкәа сцәа сытдырңсауеит,
Шәгәаҕы сымѡахытцыр сгәы тыблаауеит...

Шәықәра еилажәгом знык шәа шәанқәы,
Иреиңгу ацәахәа иаѡызоуп шәа шәгәы.

Шәыгәаҕра абцьярла имеихсхьеи аҕа,
Зақантәггы шәҕымтрала ишәтахьаз ааха.

Шәызиааихьоу иснаҭо схәатәы сахьнагзоит,
Шәныхәаңхьыз шыкоу, шәхақггы агәра згоит.

Шәшәышықәса сагәылңшыр сгәақра кьасоит,
Ишәчхахьоу сгәалашәар сыңцышә каңсоит.

Шәыхәрақәа срызхәыцыр сыхәра кәашатәхоит,
Шәуазра сазызырҭыр, суазра шәахәатәхоит.

Аҕаеипш еицхауеит, иҕагылом сгәы атра,
Сгәытхәыбафқәа ирафсхуеит шәжәйтәра артытра.

Сшәоит исцәыптырхәа, ицәгыахар аршара,
Хәрәшәада исылшом шәшәахста аҕапшара.

Нартаа ркәастҕеипш шәыбзиабара сыншуеит,
Иҕыцу ак сазхәо шәымфәқәа срыңшуеит.

Ишәартам са сдацқәа шәымаза змазоу,
Изхымпсаауа шәымца имыцәо изыцроу.

Сызгараз агара антцыра алахынцоуп,
Снафсан игартцуагы иҕеипш ҕацароуп.

Иацәал наскәагоуп, зыжәлар ззыңшу,
Рыуафра шапшапуа згәыраз иҕашу.

Шәгәы ашьтыбжә садыруеит, исызто алша,
Шәгәы ашьтыбжә иаздагәоу илам шәа шәшьа...

* * *

Исафсхәоу сеишуеит ахухухәа,
Имиц сымшқәа рымфа кны.
Зыхк анлеиуа аххәа-ххәахәа,
Амра цәыртцуама игәыкны.

Сгәафра исафсхәоу сҕаңшуеит абла,
Бла иамбо ашьтақәа сырхуп.
Азәы изаатуа ашә мариала,
Са сзыхәа иларшәны иаркуп.

Схышьтра схылаанза, цакала аѡстаа,
Сыцха аѡаѡара дахъзоит.
Исхызго мацшьо иху сышьта,
Инхаз хѡа сымшкѡа иѡхъзоит.

Дѡыѡшзак збеит хѡа сааигѡа ишьацха,
Рацѡак бжъамзаргъ – ихарахоит.
Сызнеизаргы – ицаѡъа тзамцха,
Шъаѡак сзацымѡо саабжъахоит.

Цъа мбазакѡа азѡы аѡѡарахѡа,
Амѡа дыѡѡуп, дѡоит сасра.
Сишьтахх снейуеит, дзырыз акѡара,
Ирѡашхоит снейаанза сара.

Сызну ацха схъаакѡа хыѡуа,
Сышьтахъ иааиуа тынч дшѡахѡит.
Дызныкѡашо имѡа сананысуа,
Цѡахѡѡас хѡ-шѡахстак сырѡашѡит.

Исаѡсхъоу сеихсуеит, ртынчшьа акѡзам.
Исаѡсхъоу иснаѡзом таха.
Аха сѡейѡштѡѡъа – исаѡсхъоу акѡзам,
ѡхъаѡоуп иахъыѡоу сѡейѡш хада.

САБАЦѡА РХЪАА

Исыцкыѡуп скыдзар ашьа,
Иаасыѡрымшѡо изѡу са соуп.
Даргы сыѡѡоуп стазар ашхѡа,
Амѡи амѡей рейѡш хайѡроуп.

Изырхѡахъоу ашѡышыѡѡа абѡа,
Иѡазмыргылаѡ амшын атра.

Иалмыршакәа иңызххааз аҕба,
Шәхыңшыл, ихызлоит са слақта.

Иацеиқәылоит ианеиқәу амца,
Аха иңцышәха изцазом.
Акәашмцеиңш иакәшоит схәыцра,
Спышәо исыцуп, еиқәтәазом.

Сабацәа рхәаа сара сҕазуп,
Сгәатца изтымсуа ибазом.
Сабацәа рхәаа сацуп, сахацуп,
Рхәаакәа схәаатра иҕабазом.

Шыжьь сангыло исыңғыхоит,
Иҕам ахааназ рымца хәуа.
Исывагылоуп, зных исҕыхәоит,
Аха иҕам сызхәәҕеуа.

Иааигәа инеизом измам чхара,
Насгыь инзыжьуа урт мҕабжа.
Сабацәа рхәаа сырҕеит хамтас,
Сшьа-сда иалоуп урт рычеша.

Сыццакуазаргь дара срыҕоуп,
Урт са срыҕхуп сцәахәаны.
Забацәа ргәаҕра иаттам дрыҕхауп,
Рхәаа иаңыло ицәырханы.

Исыцкыдуп скыдзар ашьха,
Иаазыцрымшәо изцу са соуп.
Иаргыь сыҕтоуп сҕазар ашхәа,
Амҕеи амцеи реиңш ҳаицроуп.

Амра ангыло ицәырҕуеит иацны,
Аха ишацу иҕашәазом.

Сдунеи аныспсахуа мышкызны,
Ишьтызхуа дсымоуп, слыцәшәазом!..

СЫЕЦӘАХӘ

Сыхъз ухызаргъ сумацара,
Мап, са сымала устәзам.
Схы рхызбаауеит уара укәицкәа,
Схазы мацара устәхзам.

Лакәк ииааирахо уахамтан,
Итынчу сыжәѡан блас уахаз.
Сыжәлар рзеиғашьяра уамтан,
Инымтәо пстазаарак уазхәаз.

Аб зхы пөыз згәызәанзамкәа,
Имғац ихәрақәа изырға.
Иашта итшәаз измамкәа нтыра,
Ицушәа апстазаара игәарпха.

Амѡа иқәу хьызрацара,
Иааира гәашьымхк ипшынтда.
Иахыз улапш аназара,
Укыдыз, сыецәахә, ужжаза.

Сымшқәа сзырпхьазо акгыҕам,
Иуаззаргъ сашәақәа зхапсоу.
Укыдшәарц акәзам зны саныҕам,
Рлакта умырзын сыпсы зхоу.

Уанимышәа измам лазара,
Сгәы шузыѡбахо затәзам.
Сыхъз ухызаргъ сумацара,
Сыецәахә, сымала устәзам...

* * *

Ашьхақәа ирхаштзом изхаану,
Сабацәа ирфызоуп — иашшзом.
Ирхәауп уаргы-саргы иаххәау,
Сбышәада урт рызшазом.

Урзызырфы, уеныцак рфыца,
Арфашқәа, сышьха-гәы зызтоу.
Иуархәап, азыхьқәа уразцаа,
Рымаза сыгәтыхан сшацроу.

Уаргы-саргы ҳапхәа ирныруеит,
Цәызк азыпшызар ҳажәфыхыр.
Ашьхақәа лактала иахнырхуеит,
Шәацрак ишакәым иҳацәхәыр.

Сышьхақәа, изхылцыз Ахәрәшәа,
Псеивгагас иамоу са сдац.
Сышьхақәа еикәдырхаз Сапсшәа,
Цашәа умазам унагәтас.

Ашьхақәа ирхаштзом изхаану,
Сабацәа ирфызоуп — иашшзом.
Ирхәауп уаргы-саргь иаххәау,
Урт рыда Апсны-пшза шазом.

* * *

Аратцла ацақа игылоуп агара,
Ипыррашәа.
Насыпк тахәмарт фәпхәа агәара,
Иамам прашәа.

Абжы шытыцуеит агәыдыхәа,
Игәырғатцәа.

Инахыпрааит цыскгы ссирха,
Абжы картца.

Сакәыхшандаз агара ақәра,
Ғаҗха аира иазықшуп.
Ф-абицарак згартцхьоу агара,
Хымпада, имшуп.

ҒАЖӘИЖӘИБЖЬ

Шәаламцәажәан шәацрак шәылагыла,
Ишьтабоит.
Ишәымхәан азыхыгы шәахагыла,
Еихәлабоит.

Ирывжәга, сшәыхәоит, сцоурых хахәқәа,
Еиҗа еикәнашоит.
Ақсуа гәашәқәа — имҗац сыхәра,
Еиҗа сдыршуеит.

Дгылар алшоит ицәоу ақшқа,
Дцәырҳаны.
Абҗыц иатцәа агәылптха ашәта,
Шәаазықшны.

Ахра икыду дағҗар алшоит,
Дташәмырхан.
Зашта аршлаз ихылтцгы даршлоит,
Зны ишәмырхан.

Ицәышәтцәах иныкәо раҗхьазакәны,
Ма дцыркьхоит.
Ғыц ацәажәара зәазызкуа,
Дҗахахоит.

Ирцрашәмырсын имиц Имшқәа,
Ргәатцәахы.
Ишәмырдысын сгәашәеицш Имшра,
Ишәтцәахы.

Дқәыцшуп ан, дихылтцт нхаф қыак,
Иаашәычқа.
Илывжәга, дрыцқауп, дизцшуп сабиак,
Даашәыхьча.

Дышиз дтцауазаргь ишәта ашәыха,
Ихы шәшышыла.
Ҷажәижәибжь, алахь шәыга,
Ахьз шәшыала!..

* * *

Сазыхгом ашта оума зыхтысхьоу,
Цсрала идыхсхьоу са сантцсаа.
Иацшәымахт суадаф атцқәа исафсхьоу,
Ицахьоу сымшқәа инеилыцсаа.

Са сыда царта змам ахьаакәа,
Сыцсоуп изтцаршәу аахала ихәу.
Са сыда илшом азәгы рхьакра,
Азәгы издырзом иахьтцәаху.

Ацта, угәылшаа, уцәыртц, амза,
Сымшқәа рыхәрақәа ргьатәуп.
Ашта исыцтоу схәыцқәа рыцсыхаа,
Саныкам изуеит, ирцхатәуп.

Уи сахьзарц шыжьыкоуп сзыхәо,
Исыта, ацстазаара, унапқәа.
Шәымш дахыцоит енак иахыцо,
Сырхьжәгза амра ашәахәақәа.

* * *

Акгыи злам аз амцапшь хажәлоит,
Хҗахәатәха.
Аапын шәтыцгыи ххьаан хнашәылоит,
Хаимактәха.

Акгыи злам аз ххы хачычоит,
Еиҗәшауа.
Лағырзыла хзамәа хәычоит,
Хҗәы рҗшаауа.

Акгыи злам аз хдунеи ханытцуеит,
Изаамтам.
Акгыи злам аз нас хәиҗырцуеит,
Изыхәтам.

Акгыи злам аз ихамбазакәа,
Хәицтахоит.
Иаажәша азыхь ахытнахаанза,
Хәҗсра хтынхоит.

* * *

Сыччапшь згәықәыршоу адәхәыпшқәа,
Сгәы иахшазшәа иәашьязом.
Сашәа зҗықәыршоу аетдәышқәа,
Рыпхашьала иәашьязом.

Сгәырғьаз иәфыхәахьоу азыхьқәа,
Рныҗәашәала иәашьязом.
Сгәыҗра иарфыхаз ахәыштаарамца,
Акәицқәа рыла иәашьязом.

Сычхара зташәтыз ажәәан,
Ахьзыркрала иәашьязом.

Зымаза салашәтыз ажәлар,
Рлахьынцала иѡашьазом.

Сыпхара злысыз агәашәкәә,
Раатшьала иѡашьазом.
Сшьыжьбзиа зхьысыз ашәтқәә,
Рыптышьала иѡашьазом.

Сныҳәапхьыз зхьысыгзаз аҳәыхәкәә,
Рнаалашьала иѡашьазом.
Стоурых-цәца шеикәдырхаз ахаҳәкәә,
Рцәажәашьала иѡашьазом.

Сылапш зтахәмарыз агәара,
Ашьац иатцәала иѡашьазом.
Аеыѡкәә, иззеигьасшьаз АИААИРА,
Рыпрышьала иѡашьазом!

Сыпсы зыхтәалоу ашьха рѡашкәә,
Ргәеисбжьала иѡашьазом.
Сыпсы зыхәләтәхәоу атцхкәә, амшкәә,
Сабхьз рхушәә, иѡашьазом.

* * *

Сбызшәала ицәажәоит ашьха зыхькәә,
Сбызшәала ицәажәоит апхьарца.
Сбызшәала ицәажәоит атцла абгьыцкәә,
Сбызшәоуп Ацсны цшза зырғаца.

Сбызшәала ицәажәоит ахра агәатца,
Сан лҳақаз са суаарам.
Сбызшәала ицәажәоит сыдгьыл атца,
Иацәхьатцыз имѡакәә харам.

Ахахэггы цэажэоит са сбызшэала,
Сбызшэала санггы деикэырхоуп.
Сбызшэоуп еихазха сфынць, са сфашэкэа,
Сбызшэала ухэраггы ргыоуп.

Иңшзоуп сбызшэала ажэа «Аиааира»,
Сымшкэа мшызтэуа — сфатахьа.
Анцыра азто анра, абра,
Стахоит сбызшэа ансыцэтаха.

Ажэа «Атынчра» хаауп сбызшэала,
Саңсшэа иацуп агэбылра.
Збызшэала иеыжэу дыгэгэоуп жэоахырла,
Алцшья дакэшэоит абылра.

Ихьяа хеыгоуп ан лмыткэма,
Ахы злымцыц лгэахы.
Сбызшэа иаргэагоуп уи лгэакра,
Амшын ихтэалоу иахьаггы.

Сбызшэа цэажэоит са слактала,
Сбызшэа — исзымхэац сгэазхара.
Дгыли жэоани рыкэа интала,
Иафуп хазегь харцхара.

Уштагылоу уашта, угэара,
Убызшэа гэыңшқа ануцэтаха.
Илахьынцэдоуп узгарцыз агара,
Умхаңыруп уара ухата.

* * *

Амра ашэахэакэа гэыбзыгуа,
Суада ахышэаф иеырбоит.
Амра ишамам сыда псыхэа,
Ацпхькэа рылаггы аеснарбоит.

Хракгы цэажэоит абжы нытдак,
Сара сыда азэггы имырха.
Ұыц ашә хаак ҕыхеит сгәатцәҕ,
Гәтыхак сгәытцашәт сеиларха.

Шьхакгы сгәанатт шьхак иахыңшны,
Разкы ссирк ала сеилахәа.
Ажәакгы акафбыж геит саахьарңшны,
Сацәцар хәа ишәошәа, сеимлахәа...

Аңша хааи амреи сыңсы ргәылоуп,
Ирыцыстеит рыгәра ганы.
Ахреи археи срыбжыагылоуп,
Исцәеисыр алшоит сеимакны...

* * *

1937 шықасазы 100-ҕык инареиханы итәркит Бзыңтаа рҕеицәа

Псрацәгьас икоу ақәкын шәыңсыртә,
Шәыңсы штоу ишәзырхәарц аңсы.
Шәыңсы штоу избаажәхарц с-Бзыңта,
Шәнапала ихәылашәшьырц Аңсны.

Мағышхамс икоу хыршыуан шәыхәда,
Шәыңсы штоу ишәхыларц аңсфөы.
Цьоук аңса рылнашыуан шәа шәғымтра,
Уи аамтаз иахьтаамхаз шәыңсы.

Пхәасамахәтдас шәаңсуара ҕыххаа,
Иашьтан шәдыртәарц шәыркәыдны.
Иабылуан шәахьашьтамыз аңсҕыхра,
Шәыламыс ахьрызтамшыыз шәгәаҕны.

Шәдыршәатцәкьоз цьыршьон жьхыршыла,
Шәкылцәаа ишәнырцазаргы адамыҕ.

Ицѣаатѣаауа ирылсуан геи-шьхеи,
Шѣшьа ирзаламшьыз Саѣсуара, Сѣоурых.

* * *

Сгѣырѣатѣ еимхѣыцны шѣашѣта сѣаѣсоуп,
Суархал иатѣан уаѣа иѣаршѣу са соуп.
Ашьыжѣ са сѣѣырѣтроуп амра ззыѣшу,
Схѣыцраѣа рзазоуп ашьаѣра иаѣшну.

Ахраѣа ргѣатѣа сыччаѣшыны сѣыршоуп,
Архаѣа ргѣамѣра рхызгарѣ срызшоуп.
Арѣашѣа ргѣашьымх сыгѣѣыхан сашѣуп,
Арашѣа рыбѣыѣ иатѣа сразѣала ишѣуп.

Азыхѣѣа злеиѣѣажѣо сызхылѣыз сбызшѣоуп,
Ажѣѣан злаѣынчу, излаѣхѣо сыѣшшѣоуп.
Ааѣынѣи амшѣа ирыѣѣнылаз сѣазшьѣоуп,
Ашѣаѣшь уаркалеираѣ ихѣмаруа са сшьѣоуп.

Ашѣѣѣа зырѣыхаз слаѣтроуп, сныѣѣашѣоуп,
Сгѣыѣкыл исѣыхѣаз ажѣоуп – иѣхьяжѣоуп.
Ашьауардын амѣѣыжѣѣаѣа сара срыѣѣѣароуп,
Агѣашьамх еиѣамшѣарѣ иахастѣа сѣароуп.

Зыхѣѣатѣи аѣсабара сгѣаѣхаран саѣѣнуп,
Аѣѣамѣа сѣахѣѣѣаган бираѣѣас искуп.
Ахраѣ абѣараѣ иѣсы зку са соуп,
Аѣаѣаихѣа иѣыло, даѣызго сыѣсоуп.

Сгѣатѣахѣтѣ иаауашѣа аѣшалас разуп,
Сгѣатѣа илѣыжѣѣазшѣа Бзыѣгы ласуп.
Аѣсабараѣ бзабаахарѣ блаѣыцны сахоуп,
Саѣсшѣа иаѣызоуп, иѣызоуп, иѣхоуп.

Ахышьтра уаф дықәызто лакә цыпцәахоуп,
Ашәипхьыз ныхәапхьазызтәуа аңсыуа цәахәоуп.
Аңсабара агәы зреисуа иахатәҕьюу сыңсоуп,
Сымшқәа ршәахәацқәа сшьярдаамтан сырхаңсоуп.

Сгәырғьатә еимхәыцны шәашта сҥаңсоуп,
Суархал иатцәан уаҕа итаршәу са соуп.
Ашьыжь са сцәыртцоуп амра ззыңшу,
Схәыцрақәа рзазоуп ашьацра иаңшну.

* * *

Цагәырғьантә иаауашәа еиқәлафха,
Март ҕеыжәңеит шыжынатца.
Хаха инадгылт имақаруа,
Ибыбышза игылаз абхәаса.

Ашькыл акыха самразакәа,
Сыкгы аҕаанахт иаңшынҥа.
Нас уи иажөыз ахыңсаазшәа,
Аччаңшь нықәшит хамзырха.

Пҕәыс бааңсушәа илақлакуа,
Ихышҕышт агәы еибаркуа,
Пшацәҕыак цәыртцит илакҕакуа,
Цтәак ҳа иахусзам еимакуа.

Март сасуп, иааит анхара,
Шьта имчыдоуп атцаа, асы.
Адгьыл иатцалт са сыңхарра,
Ашьацаагага са сыңсы...

МАДИНА

Ажәван ашәуеит бҕызцәа рыччабжь,
Бара быччаңшь рылабоит.

Бхьаакәа згәылсхуа ибжатоу бхәоукәа,
Изартәиин сыхәда иалапоит.

Быхьзи быжәлеи ззынхаз бтетрадкәа,
Имцабызха исыкәтәашоит.
Саразәк соуп изпыло бышьта,
Бышьтакәа сдырны исылатәоит.

Бфызцәа спылар — сақәшәом рыдтцшә,
О, сзыхәларшәу гәатәыхароуп.
Быкласс ршыкьбыжь иаршәтуеит ашта,
Бара шыта бацәыхароуп.

Бфызцәа рыччапшь — изнысхуа бсахьа,
Бара бфызцәа срыкәыхшоуп.
Сыхәшәыц-хәырбгьыцкәа, исызымто ацсыха,
Сынтыра бфызцәа ирыкәыршоуп.

Ажәџан ашәуеит бфызцәа рыччабжь,
Бара быччапшь рылабоит.
Бхьаан бызгәылсхуа ибжатоу бхәоукәа,
Изартәиин сыхәда иалапоит...

1983

* * *

Ашәткәа исархәоит ба беикәхазшәа,
Ашта бтоушәа ханбаз еицш.
Насх, саатрысхуеит быбжьы сахазшәа,
Ажәџан иакәлоушәа бцеицш.

Ашьац иатцәараф бышьтакәа нхазшәа,
Амра ашәахәакәа пшаауеит.
Амза шнеиуаз цъара бабазшәа,
Бгыл, даагап хәа саанарцшуеит.

Еицбыхьзыртәызшәа быхьз Мрамза,
Са сеипш беимаркуеит, брызхазом.
Исыхәаңшуеит ргәы сзынхазшәа,
Пыхьеипш исыкәшо сдырпхазом.

Быхәмаргақәа таалым картдошәа,
Ирадны икәгылт ацәахәа.
Зны ицаауашәа, зны ак рзошәа,
Иафуп аргама сырхәацәара.

Бара беипш ирыфыхуеит ашәтқәа,
Хьычпаңырқәак пырпыруа.
Сзыхшәырқьазеи, дсымзхыз амшқәа,
Хазцыз ашьыжьқәа, шәыесшәырба.

Бцыра хәыцқәа реихаңсашәа,
Сырныкъшәа исцрасыз сымцаркуа.
Сабанзанарго, сырзыргьома,
Быфыхаа згәылсхуа бышәцатәқәа.

1988

* * *

Бара ибеипшу зғабк дызбазшәа,
Сылхынхало сгәы зжьалоит.
Бхаңаңсаңа, быбжы сахазшәа,
Бызбашашәа схы зыжьжьалоит.

Ес-ииуа бықәра интагыло,
Сыңсы ғырхуашәа збалоит.
Рааигәа снейуеит тынч сөынкыло,
Бцәа злархыскааша ак сцалоит.

Сашта бтам хәа, мап, ихастом,
Иахьагы быбжьала сеиқәырхоуп.

Амала, быжышықәса бырхысзом,
Са стәала ибхыцуа быжыба роуп.

МРАМЗА

Сышпеиқәнархаз бызхылцыз ашыжь,
Гәығрак нытхәраан аргам еиқәных.
Инсылатқан бара бгәаштыбжь,
Ихәын ишызбоз сызтымгәоз сгәыхь.

Сцәызқәа рыңсы бара иныбхалан,
Сыхәра ахәақәагы ннакылт.
Ҕсыс инххалан бара быпхара,
Мра шәахәакгы тынч иахпылт.

Уажә игәхәаазгоит бызцыз атхқәа,
Сеихазха-еитазхоз сыңсы такуа.
Еитах срышьтоуп бхәычра аңхызқәа,
Бшыцәоу бзырчхоз быбжыы тгауа.

Сеихысеиңысуа срышьтоуп сыџуа,
Игәхәаазгоит сгәырғара изытхәоу.
Акыркырхәа быччаңшь згәылџуа,
Атхқәа исаџкәрааны ицахәоу.

Насыпк сафзырхәоз дунеик азна,
Сыңсы схазтаз ҕыц џаңхәа.
Шәынтә исзымхәоз быхьз МРАМЗА,
Сцәа сҕазырзызаауа иахәа.

Ишҕагәхәаазго быжәџахырқәа,
Ббышәала ицәажәоз бнап хәычқәа.
Сышҕаҕыгәхәаау ба бшыапышьта,
Хәџны сакәзыршоз бныкәашәа.

Ишпагәхьяазго бара бгара,
Бгәышпы аныриааиуаз бгараҗәҗәкәә.
Ишпагәхьяазго иацтәи хгәара,
Иансыцәабгоз бара бнапкәә.

Ишпагәхьяазго «нан» аныбхәоз,
«Дад» аныбта баб изы.
Җымт гәаныла са санныхәоз,
Хара саннахоз абаапсы.

Азхара изтәыуом иахья сгәыпшқа,
Сгәыпшқа, изцрымтца ахҗәкәә.
Бызцым сымшкәә, исытшәаз сыпшқа,
Хлымзаах иагәылаблыз сҗара.

Җымт сзыргәырғоз быхыз Мрамза,
Бызтаз сашта бышьқыруа.
Ахышә зычкылхәә иаххалоз амза,
Хуада ныхәапхьзык җнаршуа.

Сеихыс-еипысуа срышьтоуп атцкәә,
Сеихаҗа-еитазхаз сыпсы такуа.
Сышпарҗыгәхәау бхәычра апхызкәә,
Хшыцәоу бзырччоз быбжыы тгауа.

Ишәхьаз хәыуаа быпсы ххабтан,
Хашта хтабтан аххья-аҗыҗа.
Сышпарыцхау иахьамоуз нтцыра,
Абылра халзгаз ба БХӘЫЦРА...

* * *

Зхышьаргәыта сакәыхшоу, о Гәашья,
Сдунеи цшза насыпны иазшоу.
Ба ибыцназго дыкоума изхәаша,
Зышьта меиташәо ицшьоу.

Сазхәыцлоит быцкәынцәа шәфы ргара,
Агарақәа, изаазахьоу ахьыш.
Имышьтабзиоуп изтыцыз ба бгәара,
Сасрыкәа, Сит, Гәытсакьа, Хнышь.

Бныхәапхьзоуп исызто алшара,
Быччара, бымч, ба былша.
Издыруеит бшапылоз ашара,
Бхатцампхәысра, бгәата лаша.

Испылоит быцкәынцәа агламқәа,
Быпшрала издыруеит зегьы.
Инхоит урт сааигәа, харамқәа,
Издыруеит рфымтрагь зызку.

Цәыцә ила издырит, о Гәашьа,
Ахзырымгара зхылцыз ба бшьоуп.
Ибдыруеит ахәрақәа рыргъашьа,
Аиааирахь икылзга бкәазшьоуп.

Хроушәа сатцапшуеит, о Гәашьа,
Нартаа адауапшьқәа рхыпша.
Афырхатца Бжеикәа-Бжашла,
Даныздыр ианеикәтәоуп ахапшьа.

Сыдгьыл иадыруеит, о Гәашьа,
Сышьхақәа рыпсагыфра шыбхоу.
Ибызбаз ишамам пыргашьа,
Ахааназ ацсыгәра бшагоу.

Хәаа хкыс иарбан ибфымхац,
Аха бышьтыбжь азәгы имахацт.
Сынтәеит хәа хатцак дыбмырфыхацт,
Иамуит хәа шытахька бмеихацт.

Аазабрак санақашәо ҫыстуеит: о Гәашья!
Издыруеит ишсыхәо бцәашьы.
Исҫылоит имыцәац бнашана,
Сдунеицшза иазишаз быбжьы.

Бнашаноуп исымоу, о Гәашья,
Издыруеит ианцәгыароу, ианбзароу,
Ба была издыруеит ахшара,
Ирылтша анацәа ишрыбзоуроу.

* * *

Мацәазблак аччацшь зызхалоз,
Шьяцла зыхәра зырғалоз,
Шә-хьаак ирҫыхәа измырҫацоз,
Сырныкьтрак згәаҕбыжькәа ҫазоз.
Жәларык зынзалоз уажә сакуам,
Жәларык ирцәымцхәу са исызхом,
Апырпырхәа сыҫсы былует,
Абыцеицш сыбаҫкәа тарует.
Ацхкәа еихалазшәа ишазом,
Сымшкәа еипыршьыызшәа ихәлазом,
Ажәҫан иатцазом сыҫсы,
Адгьыл икәзазом сыҫсы.
Шьаци бҫыци харахеит,
Амзеи аҫтеи еибарххеит,
Ахра шеибгоу згәы иҫазоз,
Ишәахәарц ецәацкгы зызхалоз.
Зхатәгәы згәатцәҫ имыцхәаз,
Зыҫсы ахаара зцахәаз,
Амҫа инымцәо згәыцшқа итхәааз,
Згәы иҫоу зызтымго ихахәаз
Ахьаакәа ирзымхо згәы дырхәхьаз,
Аҫоубыҫ ҫоушәа сыҫсы ҕәыкуеит,
Мшыннырцә сыҕоушәа сгәыкуеит.

Заҥантә усцәыржәхьоузеи, сыңсы,
Заҥантә усхьрххьоузеи, сыңсы,
Сынарцә гәтыблаагақәа рыңсы,
Рыңсы ухалама, сыңсы.
Иуазу анацәа рыңсы,
Ҷызымтуа абацәа рыңсы,
Рыңсқәа ицҕьоу икәыкәны,
Аңсра иажәхьоу иҕыркәкәаны.
Ариақара иатцгәахьоу рыңсы,
Мыткәма иалам урт рыңсы,
Сгәыгран сатцдазаит шәыңсы,
Иаҳа ианеилашуа шәыңсы.
Исхышәкаалаит шәцәызқәа рыңсы,
Шәцәызқәа ирытдаршәзаит сыңсы,
Ипхоуп, ирықәыршәзаит сыңсы,
Иҕгәгоуп ирыкәыршаз сыңсы,
Ахьырхьын икылху ан лыңсы.
Аихабла икылыршәоу аб иңсы,
Сасрыкәа иңсоума иухоу, сыңсы,
Аңыр дырсозма уа узын, сыңсы,
Убриоума изңырха абас сыңсы.
Изнымкәа иңцышәхахьоу сыңсы,
Иахькаңсоугьы игәәқуа агәәк узы,
Избахьада иңцышәхахьоу аңсы,
Имыцәо аңцышә, амца зыңроу,
Нашанак иалақоу, имазоу.
Еисуеит ахәра ахы кәыннашьарц,
Иңсуеит алағырз иаблыз ашьац,
Иалшоит агәәқра зны иаңәынхар,
Аңсы ҕалар, ииатцәахар.
Зыңцышә мәашьо сара сыңсы,
Зыңцышә азырәашьо ақәеи аси,
Сбызшәа фырхатца, ңсыс исхоу,
Сыңсыхаара ңсыңхас иахоу.
Ашьацра сыңцышә нызлаңсо,

Иазхааит азаза неихапсо,
Имблыц шәахьчааит сара сыңсы,
Хәырбғыцк ишәзафсааит сара сыңсы,
Ишьацаагагоу сара сыңсы,
Иаргъааит шәыхәрақәа зеггы.
Шәхьаақәа шәымнахааит сыңсы,
Ишәыкәыхшааит сара сыңсы.
Ирбааит адгьыл ишалоу сыңсы,
Сыңцышә иахәап ишыцкьоу сыңсы...

НАРТАА РЫШЫТАҚӘА

Ашамтаз саанарпшит Аинар-жьи,
Адәеиужь ианыслоз ижъахәа.
Сасрыкәа ирашь акьыркьырбжьи,
Хәоушәа иналкьеит аңшахәа.

Дныхәаныңхьо дгылан Гәашъа,
Ирзылыңхарц хъзы цшаахк арҳара.
Схымшәо схылеит иара иеышьта,
Уи ала издырт дшагоз хара.

Иеышьта афыгоуп абахә кнаҳа,
Дахьцозггы сархәеит мазала.
Дыздырт Сасрыкәа игәеисыбжь ала,
Ацыгцәа анызба еилблаауа.

Ржәытә-рәатә, рцынцъ, рдацқәа,
Нартааи сабшьтрей еимадоуп.
Нацәа качча — Нартаа ртаца,
Дтамхеит, сцоурыхәф дхадароуп.

Ахьта злысыз иашьцәа гәакуа,
Аетцәа ианаакәшоз сара срыниеит.

Афырхатца Нарт Сасрыкәа,
Иашьцәа аҕьалк хәа еикәирхеит.

Зылха лакәын адых-дыххәа,
Абаа рхыцхыцуа даҕын асра.
Гәында сдырны исалхәт лыгәтыха,
Гәында зааза илгеит сыгәра.

Шьтыбжык мацәысыр аҕкара-цкарахәа,
Хьызрацара ицоитоуп хара.
Изызку збахьеит ианхыс аҕәкәахәа,
Фырхатцарак иҕоуп ҕаҕхьа.

Нартәа рыччапшь, ма изырдысуа,
Ирымам исцәырцәахуа акгы.
Мҕакгы рымам сгәатца итымсуа,
Урт зегь нагоуп сгәы итхәааны.

* * *

Сабацәа рыцсы-рыцсагыџра —
Аеыбҕаказара.
Ркамчышьтыбжь, изнысхуа ргәымшәара,
Рыеырбара, ркәыгара.

Ажәџан иагәылццо рхәыцра,
Рыламыс ацкьара.
Рыласра, бираҕда рхьамцра,
Рныхәапхьыз, ркьиара.

Аеыбҕаказара — сабацәа рашәа,
Сызмырџашьо рыгәагыра.
Еишьтагыла, еибыта рыжәџа,
Ицхьагылоу рхыхәара.

Сабацәа, зтоурых пышәоу,
Иҳаразкыз сышьхақәа.
Агәақрафы згәашьымх пышәоу,
Имцахаароу рҕеышьтақәа.

Стоурых гәылшаа аңсы ахазцо,
Исымардаз рычҳара.
Еиҕах сагәылцаа схьаа пхазцо,
Исдунеиу рымчхара.

Аңқарахәа ишьтхысаа иҕеиуеит,
Аҕеыбҕақазацәа.
Рыңсы тоушәа игылоуп саңхьа,
Зыңсы схалаз сабацәа.

ЖӘАҘАКӘАРА

Ахьхьахәа илеиуеит ЖәаҘакәара,
Сгәатца иҕысуашәа иңхазә.
Ахытнахызшәа сзаазаз агәараҕ,
Сбызшәала ицәажәоит ихааза.

Аиргь тыңхаушәа ахцәқәа кьларуа,
Ирҕахәмаруеит Гагрыңшь адақәа.
Гәыхь ҕархаган ҕекәаршәа икәаруа,
Аңсабара аңсы ҕакуа.

Ргәыблыра нылырша ашыцра,
Рыччаңшь нылартәоит игәырҕьатцәа.
Ижәытә уархалха уаҕа ашьацра,
Адәқәа ирықәыршәуп ииатцәаза.

Аңсыуа нцыроуп иахьа рыбжьыхаа,
Ирҕашәахәо ахәыңшзақәа.

Ргәашьамх сгәыгрупп, ирымам пшыха,
Ихәытхәытүа еилатәан еизгәыкуа.

Ахьарчбыжыкәа җаңхәа иахылтүа,
Ирымам исытцаркуа маза.
Ирафсхәоу амшкәа сырзырхәыцуа,
Иңырны илеиуеит рыкекыңта.

Сан лкыкахш еикәнархазшәа,
Мыцхәы игәыбзыгуп сара сзы.
Хәрак рнызаргь уи иаргъазшәа,
Избоит ишсылатәо рыңсы.

Изтит, икам пхьантәи ргәала,
Сыхнахт саранцьшәа урт рыңсың.
Жәаҗа ныхәаңхыз, Жәаҗакәара,
Исыкәыршоуп жәаҗа насың.

Зымца мыцәо аңсуа игәатца,
Жәытәла изтыгоу аңаф тшәакәа.
Хьчашьас иартоз сахәо имзакәа,
Иңоит Хьачрыңшь агәы интәшәкәа.

* * *

Ихәытхәытүа ашьхақәа акы рхәозар,
Дтәымым, са соуп убри зырку.
Сҗыза игәатцаҗ сашәа пхозар,
Имҗамшуп уи амҗа сызқәу.

Иацы аткыс арҗаш ахыңша гәғәазар,
Иеисарц азбеит сара сшьамхы.
Ашьац есаaira ииатәахазар,
Аазабрак схымситоуп сшьахны.

Ашәәкәә сәышыкылаҕ иҕеырбозар,
Агәра ргоитоуп изыхшаз рытра.
Амра ашәәхәәкәә ҕыпуазар,
Азәы илимшеит сгәырҕаз аҕтара.

Сгәыла иаштаҕ «Радеда» гозар,
Бираҕк шытытүеит са сгәәкны.
Исҕыло схәаа дысзацәгозар,
Сашшыр иашам акаҕны.

Агәәкәра иаҕабылуа игәәкәра сызшозар,
Ахаанҕы стәашам схы-сгәы кны.
Иацы иргәашаз иахьа дкәашазар,
Шәарак ыкам сара сҕны.

УА ШЫЖЬБЗИА!

Аетдә шцәыртцлак аҕсшәа сархәоит,
Амза иаршәуеит ашәахәа.
Шырҕазыла аҕар сыпхьоит,
Хашҕа бааи хәа шәахәара.

– Уа шыжьбзиа! — ҕнатүеит ажәџан,
Схы-сгәы нақәта шыжьнәта.
Дгьыли-жәџани еибыта рыжәџа,
Сшахьзаша сархәоит снапынҕа.

– Уа шыжьбзиа! — сгәашьымх шытызхуа,
Бымшәан схьызгзо, сзырҕәгәо.
Шәыга хкыла, цәахәак саҕызшьуа,
Шыжьтәи шәапшьла сынхыхәхәо.

– Уа шыжьбзиа, аҕеуаџ хатҕа,
Пшзала ахьз ҕеыц ззыпшу.
Заб игәы зманы ашта итытүа,
Сымџа зымџақәа ирыпшу.

– Уа шыжьбзиа! — ихырхэоит ахра,
Ахра скәицны згәы сҭаҭсоу.
Адәы иатцәа, акаршәра, арха,
Имыцәо шәтыцны сызқәыҭсоу.

– Уа шыжьбзиа, шыжьтәи азаза,
Илхәаа ашьтақәа зну.
Ахәатә хыза зқәыз акәицқәа,
Ипхьаршәтны шәацәажәа иахчну.

О, ари аҭсшәа сыдта ҳаразкуа,
Шыжьбзиа, ишьтызхуа сыгәтакқәа.
Убри азоуми шыжьбзиа мхәакәа,
Ахахәгы сзавымсуа схаҭа.

* * *

Ҷамҭак ахәрашәаз сыҭсы схыцуан,
Дунеик аҕалда иҭахон.
Ҷамҭак ацхыраараз сымҭасуан,
Ҷамҭак — сеикәхарцаз исызхон.

Ҷамҭак адлаҭса акьяасыбжь аафуан,
Ҷамҭаказ сашта еипхьшаауан.
Ҷамҭак «бымшәаназ» схьаа сияаиуан,
Сахьҭсуаз Ҷамҭаказ сгәы аеашьуан.

Ҷамҭак мацараз схацхә сышәхабылуан,
Ҷамҭак азытәҕьа — сеилагон.
Сыхәра мҕьацкәа еа хәрак ашәылон,
Ҷамҭаказ сырғәыдыршәыла сааргон.

Шәанаҕьалбеит, Ҷамҭак азытәҕьа,
Аҭсра дахәлартәхәааит ҳаҕоу.
Амца зырцәо, илшои зыда,
Зыда ирцәт хәа заҳахьоу.

Ғамҕак ахәрашәаз сыңсы схытцит,
Дунеик аңьалда исыцәтахеит.
Ғамҕак исмыхәаз еиҕа срызхәыцит,
Сдунеи хәыц аңхара хаҳәхеит.

Амца салзгаз Сдунеихәыц хьамхәуа,
Иахьцаз сеицдамгыло сыхьтшьуеит.
Сыңсра раңхьатәиим, аха уи аиҳа,
Сахьпсыз ғамҕаказ сыңхашьоит.

* * *

Ғәытцхас иҕоу алҕьоит сгәатца,
Цуҕак рхьаа аехьнуп иара.
Җармоушәа исықәтәиашоит ргәамтцра,
Срызбом ахьаақәа рызхара.

Урт сынрывсны исымам цашьа,
Исымбазашәа сыбла хәа.
Азәгы илшом хәрак сыцәзашьа,
Саргы сызрафсуам наҕ сырҳа.

Җәыцк аҳәынцар арҕаш хага,
Атрышә иасуеит сгәы хаха.
Аңсы еилахәаргы шәарахк хракаҕ,
Сгәы ианыруеит ан аңхьа.

Измазамгы суазра гәалас,
Сгәыхьқәа ирзацуп уи игәыхь.
Шәфык раазабра срымоуп гарас,
Аха срытцгәоит урт еиҕах.

Срыңшаауеит агәыхьқәа рхала,
Ацгәабла иартәхәо сыңсынтцра.
Тәым хьаак ыҕам сара сзыхәа,
Җсыхагь сымазам зынза.

Икылху дшәартам ижыышуа аихабла,
Усывамгылан снапы санкны.
Иааишья шрымам рбахъеит агәыхьқәа,
Рымѡа зтыгоу сара сгәы.

* * *

Схъаақәа схызго аҗсабара,
Сытхқәеи сымшқәеи җсыс ирхоу.
Гәаҗшақә иашьтоу аҗстырбара,
Ситцәыуартам, уи дсаҗоуп.

Абҗыц аптымтаз иағшәазар атҗла,
Сыхәра аламзеит азоуп.
Атҗла ѡазар амчқәа алзаа,
Сгәаҗра иацгәаҗуан азоуп.

Слакта здыруа аҗсабара,
Иахикаарц илшоит са сыҗшра.
Азыхь ишхшылоу сара ссахья,
Игәаҗрыма азыхь ашьра.

Сара сгәатца итҗсуа аккара,
Абжыы уазызырѡла иугәарҗха.
Амҗа игылоу абна атҗкарағ,
Сбызшәала ишцәажәогыи урҗа.

Абахча итҗсуа урытҗашыцла,
Шә-гәтыхак еипыизшыуа мазала.
Ашәт ангәылптуа са усызхәыцла,
Ишысныруа дырла ианканза.

Ашьац иатцәара сыҗсы ахылоу,
Истахуп унылсны цқәа уҗсшьарц.
Иудыруаз, җсыс сшахалоз дырноуп,
Сабацәа изыдмырҗьацлоз ашьац...

Схаҭа слаҳәызаргы цәамҭада,
Уазла иркшазаргы слакҭа.
Шәара шәангәырҭо, анацә,
Акгы смыхъеит са схаҭа.

* * *

Зиаск нытхәрааит храк иагәытцпраа,
Сабитцас акыркыр иччо.
Ицоит иама сгәаҭра сгәытцпаа,
Ипҭхоит амрагы каччо.

Цъара илеиуеит адгьыл иатцпраа,
Хәыцрак иатцоуп мазала.
Иашоит гәыҭрак адгьыл итцпаа,
Иузеигъашьо агәахәтәхъзара.

Ахьхәхәа итцызшәа сыпсаҭаҭ,
Иаҭыхәаз дшеимнадо ихаазоуп.
Азәгы инардырзом ахы ахьытцуа,
Дгьыли-жәҭани рызгы имазоуп.

Ихеуеит игәгәазаргь ахәра ахьаакәа,
Итцаулан ихәытцаршәу аҭара.
Ианхзымдыруа итәахтәу апхьакшья,
Иахылцыр алшоит агәырҭа.

* * *

Амаалықьцәа сыпсы рыцуп,
Зан лкыкахш заа изыҭшәаз.
Имиц рашәақәа сырҭазуп,
Ахьычпыҭырқәа инрылшәа ицаз.

Гәыла-ҭсыла снымхацт схала,
Урт зегь шәпылоит сыпсаҭы.

Сцәа-сжы иадуп урт рыҗхара,
Урт зегь шыҗалоит са сгәаҕы.

Ашәы ишытышәхыз наҕ ишыташәтә,
Амаалық даршәоит ашәы.
Илахҕыху цәычак шәшәышәтә,
Ишәцәшәырзыр алшоит иршәаны.

Доухала сшәыцуп, иҕам шәара,
Шәкыкахш рҕықәшушә ишәңхыза.
Рцәашҕа инеиуам анышә хышәашә,
Сгәы-сыҕсы шрытдаршәу цәҕа.

Җсеикәырхаган рьетцәахә сыцуп,
Ирызнымцыз сатцуп илағырзны.
Ан лхылтц из лыҕсы хәшәыцуп,
Сыҕсы натдаз шәыҕсынтцы.

Иџатцхаз рьетцәахә кәицқәа,
Сара сгәаҕами иахыцәаху.
Сара сгәатцәхь шәымџахытцла,
Зымаалық дызбар зтаху...

ЗОУТӘИ АЖӘџАН

Издыруам ахрақәа ирхамлац,
Сышәңызгало гәыграла сҕахәхәа.
Ахраҕ сабшытра шеихәламхац,
Аҳаҳаи хәа ишырҕыло сдоуха.

Издыруам ирҕымсыц напхыцла,
Сыҕсы ишаку ахраҕ ашыац.
Абчарах дшыхгылоу ишыапңынтда,
Илзыршо икказа иршарц.

Ашьхақәа рдаракәац зеиларсу,
Изырҭатцәаху абчарах рбыжьқәа.
Ажәеипшыаа рашәала изрысу,
Изырҕыџуа ацсуа ашәақәа.

Ахрақәа ирҕызгоз ацыҕеипш,
Аҕыццышәқәа изрылоу ршыа.
Рацшәа ичча-ччо азыхьеипш,
Адгьыл иацсхатцагоу рҕазшыа.

Здунеи зыцсаххьоугь уа дзыспыло,
Иацым ҕыпныхәак зҕара.
Иҕам ишьта шыантцак ианбало,
Мхәыршәа имџашыацт уи ихҕа.

Издыруам ашәахстақәа иснымтцау,
Ахьаақәа сгәыпшқа иҭаҕьаз.
Есииуа игара иацрымтцау,
Сыбжарак нырцә иахьынхаз.

Сабацәа рлактала садырит аиџхаа,
Сырдырит рышьтақәа сызху.
Усзымтцаан! Уаҕала ахра,
Сызхылтцыз рдырра зҭаху.

АҒАДЫРУЕИТ АХАЛА АШЬА

Нартаа рабшьтреипш исызгәакьоуп,
Ажәџан иалоу ашьха Зоу.
Схәыштаарамца иагәуп, иагәакьоуп,
Зҕыгхара сгәатца иҭасоу.

Ахәыпшзақәа лакә цыпцәахоуп,
Ахаҳәқәа — сабацәа ирымшынтоуп.

Шьаци-бгъыци жәѡан иагәахәоуп,
Ишьха лакәны ирыцшынцдоуп.

Саб игәеисыбжъ цәахны иамоуп,
Итрыс илеиуа ашьха рѡаш.
Зыхьѣа азыхьеицш сыцсы алоуп,
Зыччацшь хыцуа азиас Рѡацшь.

Хаиашьареицш рыжәѡа еибыта,
Еицәыхарам, ашьхақәа еицнуп.
Идмырѡашьацт саб иеышьта,
Мхәырцас ашьха-мѡа иануп.

Ара исыхзызоит ацсабара,
Ацсабара атоурых-зыхь сыхьнаршоит.
Схы-сѣы иақәнырцоит агәацхара,
Сшырымбац дырны исѣацшуеит.

Ныхәацхьызла ишәту ашара,
Ахрақәа исзааигәоу рқазшьа.
Сырдыритоуп — саб ицшрала,
Аеадыруеит ахала ашьа!..

АХАХӘ ДУ

Дзахыцазом аеыуаѡ хатца,
Зоу акалтан ахахә ишьтоу.
Аеыцхәа иалцуеит амца,
Шьхагәуп уи гәыс иазтоу.

Сгылоуп ацхьа сатцашьыцуа,
Шьхацшзеицш иалахеит сыцсы.
Иласкьагазаргь — ишьха хылтуп,
Зоу ссир иаѡсуеит сара сзы.

АТЦАНГӘАРАҚӘА

Атырас ҫнқәа иахьа иҕам,
Гренадеицш иццышәха ицахьеит.
Ҙаламатғыы дгәыргыо дыҕам,
Ҙаламат ибжыы зытхьеит.

О, ишышәнықәуаз Нартаа дуқәа,
Шәызцныз ашьхақәа ирхәахьеит.
Азәгыи шәшанымшәоз аҕыцныхәа,
Зылха лыла исаҳахьеит.

Шәтоурых даздыруам цей мчыдак,
Шәтоурыхқәа сықәтәиашеит сырхырц.
Шәгәарақәа исархәоит шәкыбаф чыда,
Ахрақәа шракәу шәара шәызхылт.

Атырас ҫнқәа иахьа игәыххьеит,
Атырас ҫнқәа ццышәха ицахьеит.
Ҙаламатғыы инцыра дамыргәыргьеит,
Ҙаламат ибжыы зытхьеит.

Ашьха испымлеит атцан рыжәла,
Ашьхақәа сырхыкәшо сеимдеит.
Аха ишымцабзыз урт ргәыжәла,
Ргәарақәа рыла агәра згеит.

АБЧАРАҖ

Иумаз агеи ашьхақәеи рылцха,
Уабацо хәа шәизымтаан, абцар икәнуп.
Сыңсыхаара уцуп уахьхало ахра,
Шәарақгыи уцылазом, сылацш ухуп.

Ирыматѣкъам ашәарах угәашьамх апысшьа,
Иуархәап уабацәа рышьтақәа иандоу.
Сукәыхшоуп, ишьтумхын, иныжь улабашьа,
Лабашьада ахра уафысырц ухәтоуп.

Сакәыхшоуп угәашьамх, уаазго цслахәшәа,
Срыкәыхшоуп узхылцыз, зышьтақәа уху.
Срыкәыхшоуп ублақәа — ажәеипшьаа рашәа,
Ублақәа — ахрақәа рсахьақәа зху.

Ушьтахька умцшыроуп ахра уанхало,
Умәа изацлазом знык уака ушәар.
Тыгашьа амазам уцака атыша,
Знызатцәык уи улацш уа итәшәар.

Лахәышьа умазам, иуцуп сыцхара,
Ахытырта кнахаф мцахааран сеикәуп.
Шәарак шупымло снырхьейт доухала,
Лацшыцәгьа цәыршыла иблақәа аркуп.

Атцх анапы разқәа ирыниаалейт ашара,
Хьчалакгыи царуейт гәыграк каршуа.
Ажәеипшьаа уширчаз адыруейт снашана,
Исымоуп саргыи Гәашьа лдоуха.

АИБАБАРОУП АГӘЫБЫЛРА ЗЫХШО

Зыҕены инсыжьуаз ашьхақәа,
Сара сацхьа дара ирдырт.
Сыцсы зкынхалаз ахшьырақәа,
Ихьухьууа сгәы интыст.

Сымаза иахьамаз цхьартас хәа,
Агәартыцқәа са сзын ицшьаз.
Рынтцыра сыцыртцейт хамтас хәа,
Атцх лакәқәа ара исыршаз.

Мазак еибырхәеит ахрақәа,
Анык лхылтц реиңш рыхқәа неидкыл.
Рыбғыыцқәа еинырҕьеит ахықәа,
Гәтыхак сыртеит сымға нкыл.

Игәыдыскылеит амза рҕыха,
Имхәакәа сцар агәы сзынхон.
Азыхыгы нсыжыит снаҕыхәа,
Сбызшәала ицәажәо акы рхәон.

Ашьацра илцон арцукәа,
Иртахын ицегь уа саанхар.
Хәытхәытк еилартәон атцлақәа,
Баангылон хәа, ибтаххар.

Мѡамш хәа иныхәеит ацаҕба,
Зоу ду, зныхәаҕхыыз схыршоу.
Сызцом... сгылоуп рыцқаа,
Аибабароуп агәыбылра зыхшо...

АҔСҮАРА

*АҔсуара. Акны иаххәозар, хайцароуп изтәу.
Т. Чаниа*

Рхыызхәара бираҕызтәуаз хабациәа,
Улаңш зырхәмаруаз рцәаматәа.

Рбызшәала иалагон РаҔсуара,
Иароуми изырлашоз рыббазара.

Кьахьба излаиршәтуаз амѡақәа,
Уаҕцәажәа, иуанахәап сҕацха лѡа.

Нартаау? АҔсуара агәтылсақәа,
Хьзык рыма изхынхәуазма уи адлаҕса.

Аңсуа, зынза иазхьамцшуа заңсуара,
Иџны, игәара дыршәыми дрыцхәхә.

Ихьшәазам, иазышьтатца атамзаара,
Изызгәамтац ҳаңсуара аңшзара.

Иртцага шәкәкәан, иашәан ңсабаратәла,
Абаакәа, сшәыхәоит шәрынңшыла сабацәа.

Азыхь иафыхәон инатәхәа-натәхәауа,
Хьымзгын дара рзыхәа аңсыцәгьара.

Саатла дахцәажәомызт Аңсуара,
Иңкәын дмышьтзакәа аибашьра...

Аңсуара ныкәыргон аңсышәала, –
Рыжәлала иалагон раңсуара.

* * *

Бжык са исыцуп сахьцалак,
Бжык са сахьчоит сахьыңшлак.
Иаасыхоит схы-сгәы иантәзам,
Иихьан са саңхьақа, ифәзам.

Сызсо снырхыртцоит уа блақәак,
Сцас инрылашәкәа ңтақәак.
Харак инспыршәан ицазом,
Уашәфык сыцыз – ирахәзом.

Амшын атцахьтә итгоит җазны,
Абаҳча сытцаз, ма ахәафы.
Храк скынхалар – саҗнагоит,
Ашәак сампытцшәар сытнагоит.

Ахахаи! – ансықәнарго сҕахоит,
Сымч-сылшарагы ҕаакхоит.
Исыцнатц исыматцәкьам пращә,
Бахәык снаҕашәтүеит спыррашә.

Сыңсы рахәыцра азнауеит,
Цьоуки исхырхло сханацоит.
Зны имыткәмоуп, зны иашәоуп,
Зны игәытшыаагоуп, ибызшәоуп.

Мышкы сыңсуазаргы, сеикәнакып,
Сазыразым еихау напык...

АМЦАҒ АШӘТРА

Жәеинраалак санаңхьо уа уоуп сзызхәыцуа,
Сзаазахьоу азыхьоуп зышьтыбжь саҕо.
Иахтырххьоу ауп сзыззырџуа сгәы надца,
Зыбзиабара тоурыхны испстынхо.

Ианызыџуазгы шыацрамызт сызлагылаз,
Шьамџак санысны ҕа шыамџак саззон.
Хахәык иахьумырсын усқан сызтагылаз,
Амца иаңыцклашәаз сакәмалцас сзытуан.

Амшынқәа еимаркуаз аңсуа цкәын икәыхқәа,
Нашанак аенылаҳәан сышқа иааскьон.
Иҕажәкхьаз аштакәа рҕьамыгәа снагәылхуа,
Исчәхьаз сырхәаны сгәыгран скьасон.

Шәгәатца сыңталаны, ишәыхьша снаҕыхәо,
Шьахкгы сыҕенадца, сзамџала исшьышыуан.
Исгәйташәхьаз срыцнаскьон, ажәа анысхәоз,
Рышьхәатың ансыцрала, сеитдамгыло схьытшыуан.

Итыржәаахъаз штакгы сәәхәәцха снәшәлоит,
Сәәбызшә нызхәшәтыз – еихаршәыз, – иҕәацит.
Илацәаз гәашәкгы сырҕыхарц азы сжәлоит,
Тышак иҕашәаанза аетдәәхә сахъзоит.

Ажәеинраала анызыџуа ажәџангы сыцхьоит, –
Ипыруз, исцәырхәыз шыаурдынк сырҕарц.
Еикәәцәаз хәштәарак снатцо еикәыстцит,
Имицгы сиҕәәажәоит, хазлакоу еикәирхарц.

Ажәытә ашә аниуаз еицш сыкоуп сташәалан,
Усеихсит хәә! Уцсыероуп, сгәахы изташәазом.
Аҕеыхақәа нарылыршәшәо, ицсҕыхгоу ашәала,
Тоурыхк сшагәйдкылоу ухызатә сахәхазом.

Ацыцхьоуп сызлагылоу, ажәеинраала санацхьо,
Сыткьоит сара усқан, сабцаруп, сыхҕоуп.
Сымхацыруп, сублаауп, ашәышықәсоуп сызгәылхо,
Ғыццышәкгы сыцпраауа абахәра саҕоуп.

Хәаи гәәкреи рзын скыблаашам сыццышәха,
Имиц гәтыхаха ахәарахәа сеикәтәоит.
Аинар-жыи ирытәа сара сыбжәкушәа,
С-Нарт Сасыкәаха амцаҕ сышәтуеит...

САЖӘЕИНРААЛА

*Избалак даумырцхъан ажәеинраала.
Вл. Айнариа*

Са исгәеисыбжьуп, имиит мариала,
Сыжәлеи сыхъзи иара иахуп.
Схатәымца иеҳәашәтыз сажәеинраала,
Еилызкаауа дацхьозарц стахуп.

Зны сеилнархуеит хыла-гәыла,
Ғазны сқәыршығха сканаршуеит.
Имариам мѡоуп! Сшѡом храгәыла,
Ажәак азын, сҫахарғыы ауеит.

Бжеихан сеицшуп аҫсабарацәыртҫра,
Ашитцәхәа смацәысуеит зны.
Амш саѡызоуп, сеилшәап уатцәынза,
Сымрахәагаха суҫылап уатцәы.

Зхы кны итәоу игәәҫра далзгап,
Изысхәап ашәа дзыҫхәароу.
Сабчарахха снаиаҫызап,
Иҫсыртып игәыҫрақәа иҫахәоу.

Ацәѡан ҫыҫқәа ашәала исѡычап,
Мзызда – ажәеинраала зизом.
Ухәаа жәеинраалала исхәынчап,
Схазын мацароу, о, мап, сыѡѡзом.

Ех, заҫараан ҫахыла мацара,
Жәѡанахь дхаргалахьеи аҫаҫа.
Игәнахауп аҫшәа цқьа имҫазақәа,
Иркшаны уахцәажәар ацәахәа.

Ианеиқәырҫхьазо илҫҫтынхаз хәа,
Раҫхьа игылоу дара роуп.
«Избалак даумырҫхьан ажәеинраала»,
Ирыцхау, ишабалак иаҫхьаз иоуп.

СПОЕЗИА

ҫьоукы андышшылоз, бынтәеит хәа,
Сызҫуҫуан, ахахаи, бымшәан!
У-Бзоуха, снышьҫарс, сышьҫкәыцәаа
Срылугон, уа уажәа ажәан.

Храк санкынхалоз – усапызан,
Убжытдар еикәырхаган, иашәан.
Саныржуаз, успырымтдт, усфызан,
Испымлацыз хәшәын, ухәшәтран.

Тышак сацауган, дәыкаҗ суршәтит,
Адгыл снықәпхеит сымраха.
Поезиатә рыжәтә уамак суржәит,
Агәапхара соут ашәа ахәара.

Имазатроу псабара цаулан,
Җазшьас исылеитаз – аказшьоуп.
Сыбзасара зыдхәалоу мазатран,
Сыхьчоуп, анцаа ила сыпшьоуп.

Санбылуаз усыцбылхьан, споезиа,
Сыблыцпхьаза исхоуцон уцсы.
Споезиа – изыпсахуа Барцыц-пха,
Споезиа – сзыпсхылту Ацсны!

Аҗеыхақәа сылзхло, споезиа,
Изырцаало исылоу ахқәа.
Уара уда сымға еилшәозма,
Споезиа, сымтәыжәға, стынха.

Лапшык ус ицамшәо дунеиуп,
Са сзыхәа ухақәитра назоуп.
Споезиа, са сзын у-Саҗәнеиуп,
Лдоухала са усмазатроуп.

Ухырқәақәо утәахьан са сымшақә,
Сыццышәқәа урылсхьан сыпшаауа.
Споезиа, иудыруеит ус җырбашақә
Сшузыкам, ушынсмыжьюа мғабжа.

Саныбылуа усыцбылуеит, усыцуп,
Аблырстақаа иахьанза еицызну.
Азыбларақаа срылзгахьоу мцабзуп,
Хапстазаара аихаразак зыхтну.

Згәы саду, зыгәра зго, споезия,
Сдақаа иртәшәәхәо уара ушьоуп.
Гәашәк сызтраазар сыжәлар рзыхәа,
Уара уоуп, споезия, иуцьшьоуп.

* * *

Апсабара иман са саб ҫызас,
Ихәон абнагы абызшәа.
Шьаци бгыци дрыман гәәхәас,
Игәыблыра иақәмызт тәшәара.

Игәы надцан днадцуан арҫаш,
Дахьцозгы ицын иара абжы.
Ашәтла, ахьаца, ажа, араш,
Маңартас рыфҫыхаа дазгәышыны.

Ациаақәа илапш нызхысыз,
Апсуахәшә алырхуан, ицьбарахон.
Ишакәым уазныкәар атырас,
Агәынамзара шинағаз ихәон.

Адыд данықәнак уахык ашьха,
Ацьтла амацәаз иантанаршә.
Анцәа диҳәон инадта ибга,
Ицқьароуп ауха деиқәзырхаз.

Азәгы издырзом сара сыда,
Иарбан шьхоу измадаз иңсы.
Уброуп иахьыкоу са сыңстбарта,
Иахьынзамазоу – исыхьзом акгы.

АДГЬЫЛ ДАГӘЗУАН А-КАЗАНБА ЧКӘЙН

Азыблараҕ срышьтоуп са сцәызқәа,
Амшын Еикәа иҕатцәаху еикәпах.
Амхаңьыр ҕбақәа сзыңхьазом нацәала,
Исыхьи, сынтәахма еиҕах.

Ркьаасыбжь саргылом аңсуа сабицәа,
Рыбжьы ахьго сзыназом – лашьцоуп.
Ранацәа ҕызыҕызуеит, – Аңсныҕа, –
Иабаҕоу, амџақәа ҕахцәоуп.

Аңсыбаџқәа ирхаңалон сгәыпшқа,
Аңсыбаџқәа сынтъиреипш ишын.
Зан лкыках зҕыташәыз аңшқа,
Дылгәйдхәаа данахәыртәуаз амшын.

Иблақәа сылашәит иңсымта,
Згара игардыршәаз Аңсны.
Дсыхәон, изыхәламыз зыбзада,
Бахьцо исызга хәа сыңсы.

Аамта иатңсаазом сзырдысхьоу,
Иџашьахьейт сцәызқәа рбызшәа.
Сеилнархуеит ашәышықәса исаџсхьоу,
Саларңшуа хәгоу дызлаңшра.

Азыблараҕ срышьтоуп са сцәызқәа,
Амшын Еикәа иҕатцәаху еикәпах.
Амхаңьыр ҕбақәа сзыңхьазом нацәала,
Исыхьи, абаа, сынтәахма еиҕах.

Ахәыцрақәа сызлазңаз саарылтзар аарла,
Амхаңьыр ҕба иалхәаа сыңсы,
А-Казанба чкәын ишьамхарсны дгылан саңхьа,
Адгьыл дагәзуан, са сгылан сеихаңсны.

Ацанбақәа ражәабжь ахы аҕыхәахь иргомызт машәыршәа

Сызлашьтырхызоуп иныхәаныңхьо,
Сгара злеибыртәз исықәгәырғьо.

Иарала ирхьчоз сгараҕыцоуп,
Бзыңта, угәтыха злаңсыртызоуп.

Шәабанзаго хәа ңьоукы икәныршьон,
Зцәа иадыз – хамәа кьағхоз ңьыршьон.

Хә хтәкәа ракәын, иаҳа хазмыхәоз,
Тәым бызшәан еснағь ирзымхоз.

Иахымсыргы Егри Ңсоуи рыбжьара,
Рыбжьара иалшахьоу иаҕа аңьшара.

Ацыс бызшәагы иара иахылцит,
Итшәоуп шырхәоз Москвагы инахысит.

Абыжьныхак уара ула иныхәоит,
Абыжьшьхак уара ула ихытцуеит.

Ажыирақәа рымч – уфырхатцара знашаноу,
Ахаангы сызхара исзымхәо, сызшароу.

Уара уда исымамзар сара ңсырта,
Уаңсыуа бызшәахомызт саргы сыда.

Дырмит Ду раңхьа дызлацәажәоз,
Иарала раңхьа ажәа еинзраалоз:

Изгәағыз уатцеишьырц ишьаргәытца,
Ицхәраауан ишьазагәаза.

Егры даахытцыпхьаза дызлапхьарцо,
Псык схырхцыпхьаза псык схазцо.

ДЫРМИТ ДУ ИБЫЗШӘ

Сыбжы злахартаз Рада-гәышья,
Зымцахә сыцу Хацъарат.
Игарашә лзалхәоз лшьятамырзга,
«Ацынтәарах» зтоурыху Баграт.

Ахәшәтхәы инапгы хәшәызароуп,
Ашьхардац атхра ацъыкац азхазом.
Аблырстафь ирхәо – абылратәхәоуп,
Ихәу зеггы рзы «Ахәрашә» рхәазом.

Имажәуа сыжәлар рхәамта гәакья,
Рцәа ахыскаартә сыкнынза иаазгаз.
Имиц дызлаиациәажәоз Кыгәа,
Илцуаз изааны избахьаз.

Зкьяасыбжь згарагыц иазныжьюа,
Ишиз ипсызгы – дазхәоуп етәацк.
Ианымиац иоуп ауазра ианымшәо,
Ауазроу – зеггы иреицәазам!

Апсра чееи цагәыргъа излафьрхуаз,
Амыткәма сынтәеит азырхәоз.
Хынкылагас ирымаз, излагәгәаз,
Агәыргъараз – бгыц иатәак зызхоз.

Ахатца Афырхатцара илазцоу,
«Аиааира» хәа злафьртуаз Гәымста.
Цандрыпшь хәырбгыц Гагрыпшь
хәырбгыц иакәызцоу,
«Атыс бызшәа» згәылшааз Сбызшәа!

СУКӘЫХШОУП, ИРСИН

Ирсин Инаңға ихъзынфылоуп

Бжы-мшынк ҳабжъаз, угылоуп саңхъа,
Бығәғәаз, бымшәан! – шаҳаң исаҳауеит.
Бжы-шьхак сырхыгаз, ихәуша зылңха,
Ҳахәреи ҳахәреи еибарғоит.

Улағырзқәа сыблагә ихышанхалоит,
Амшын иазеицрыгом, ҳағәқәа еиңуп.
Харантәи убла цқәа схиңшылоит,
Иҳафсхъоу ҳхъаақәа шыта ицагәуп.

Уара уңсғбартоуп исыңсбартоу,
Уиоуп. Аңстазаараз сықәңоит.
Аецә шуңхъазо са соуп избартоу,
Сашта иахыкны уахак узбоит.

Сныхәо стагылоуп сара сгәара,
Сағанеи леиңш сҳәахъа назоит.
Снапыргъежъуа абра, Гагрантә,
Амзағ ублақәа срыгәзуеит.

Шьардаамта Аңсноуп аңтырста,
Сгәағы иқәңсычхауеит угәы.
Сцәуатәзам саштағ сыңсы атбамта,
Къаасбжык гозар нырцә уа уғы!

* * *

Ҳацәгъеи ҳабзиени ҳзиасқәа ирбахъеит,
Ацәгъауцәа рымшала рыңсызқәа былхъеит.

Абзиа зуа данықамла, азиасқәа зизом,
Иизарғыы, зыда кәароуп, хара изцазом.

Абзиа ныѳәызгоз азыхь-ѳшыақәа хдыртхьеит,
Абзиа ибзоурала иѳабазгыи тдыртәаахьеит.

Абзиа зцуцаз азиас, аѳаѳ ґыцқәа аѳнатцоит,
Иѳыруеит, гәырґаґхәаша иахьзоит.

Азиасқәа ирышәтала абзиара дуззақәа уны,
Ижәбап иеыццышәха, имтарс ишцо иѳырны.

Еиҳау акгыи шәашьтамлан хәа хазґытуа,
Извысуа ааѳхьара рнатцоит: абзиа жәула!

Ишлеиуа ицқьоу, дәи ссирк аґыи имѳахнагоит,
Илакәха, изымцаныхәо хьацатцланы иазхәуеит.

Абзиара узыѳатцонда, зназы иаутаргыи азы,
Хара иагома, иузыѳшуп, иузытәахуп уатәазы!

ХҚЫТАҚӘА

Анцәа рашәа ахьеицаѳырцаз хабациәа,
Хамчыдахоит, рәанадрымца абиѳарақәа.

Еималоит аштәа, иахьырымхәо Агарашәа,
Ашәакәа иабылуеит азыхь иахьахырымхуа.

Ихьшәашәахоит ажәа, идумыртцар иумыздаша,
Хқытақәа роуми хґәиґра лаша змоудаша.

Хґахәатәха ханыѳоу хәахьазырхәуа,
Иахьылаѳшуа, еиқәызхәало хуазрақәа.

Хашәақәа жәларзтәиыз хәцсуа қытақәа,
Абжьи ухазцаз узрывсуам игәамтәкәа.

Хқытақәа, хғапыц хәамта ахытхырта,
Ицәажәо хдашьхәақәа, хашьха хытхырта.

Ирпеипшугеи ашәа зтыршам агәатцақәа,
Хҟыхгас иҟеи икәыбрытыпхар хқәатцақәа?

Ишәартамхеит хәа ианирцәа хамцақәа,
Ухала иурцәароуп, ианзеиқәымло, зыбнаҟа.

Исашәымхәан, хашбаз хәцситоуп ираазаз,
Атахь хцеитоуп иацы хкыдпраа хәхыхәнахьаз.

Алабжышқәа ртып рнызхуеи хзамәақәа?
Азхьампш рнызгода урт, хашьхацамәақәа?

Арыцхара иалтхьаз, ауама зыхтыргахьаз,
Каканрыццас згәы-згәатцәа тыргахьаз.

Иахьырбжьалоз зны ашәуа қыақәақәа,
Афырхатцара ахьышьтыркаауаз Қыагәараа...

АБЛАҚӘА РБЫЗШӘА

Смотә Сабри изкуп

Амаалықхәыц, хәымз зхымтыц,
Дысғазырәуа илапш схуп.
Ибла мҟәысзо, «нан» ззымхәац,
Блала ак сеиҳәарц иҟахуп.

Илапш сылашт уи лымкаала,
Шта лахьынца ссиршәа ишоу.
Илzymариоума иапхәа анеира,
Акырынтә забхьыз дыршахьоу.

Дышдагэамтцаз сыбла анхызѡа,
Мцак дысцэаблыр хэа сшэаны.
Уа дырхеимдо, дышпанырхыла,
Сшэон дкашэар хэа дынхшэаны.

Абчарахшьтеипш, иаѣхэаау ахра,
Ичыцкэа счыцкэа рѣы ишэтит.
Ибла абызшэа – сапсшэа апхара,
Шэыла ипэхыз зегь пнартит.

Инсылсуа ысылаз уи апѣыха,
Гарашэоушэа схы-сгэы аргъеит.
Сызхазырштхъаз ашэак рѣыха,
Сыбжьала иблакэа исдырхэеит.

Пеипш бзиа шэгэашэкэа ирыкэыз,
Аиракэа ирымамкэа прашэа.
Амаалыкыцэа шэашта иагмыз,
Шэышьтызхуа ажэѡан ахь шэпыруа...

* * *

Ахызатэ лхыымзо днеиуеит дытрысны,
Имиц дыбжьагылоуп апсреи абзареи.
Сшьамхы сазынкылом, сгылоуп сеихадысны,
Лымѡа ҳапынгылеит илзыскызи сареи.

Исымбац амаалыкь игэеисыбжь сахзызоит,
Иснымпшуа сабакоу мгэарта икоу ишьра.
Дунеик еитызхша, дунеик ҳацэлырзуеит,
Шэсыцхраа, илыхьшэмырсын амапашь ашьа.

Ахъз ґыц захташа. Изауша антцыра,
Данамыхэо дзаазаша, иазхэаша «нан»,
Лахьынцас изатэеишьаша хьызрацара,
Иааигэаны бзырхэыцда, бкэышынеи, бара ан.

Ирывагылаша бтцейцә, бахзырдо бандсыша,
Цей мыцхәы дамазар базцаа Аңсны.
Снапкәа мчыдахеит, ирылшазом уаха,
Шәсыцхраа, еикәырхатәуп имиц иңсы.

Уаха санылмышәа, сгылеит сшәмхы арсны,
Слыхәеит исыманы сынарцә хәыцқәа.
Сзон уажәаигәа раңхәа сымәасны,
Еикәсырхаз еихигон раңхәтәи ишәәфә.

Җыхәак зкәадырша, зшыыжьбзиа уарпхаша,
Псык нахазцаша иҗыцәааз хәштәарак.
Гарак зыршәтша, абиңарак пхәа изгаша,
Дзыпсоюзей икәзыршәша иахну хтыпк.

Имиц хихьтәыуо хантагылоу аамта,
Ә-рык ахъеиҗабылуаз даныриааи азәы.
Пшынәажәи зейжәуык хаңәан дасу ртәала,
Аха ашәктәи – иухаирштәуан Нартаа зегы.

САҢСЫУОУП, САХЬСАЗЫМ – УИ ХЫХЬЗАМ

*«–Уа, акы хәхьит хәа исыңхәазом, хара хашьтаһь хтыңқәа
рҗы хбызшәа згәылшааз аңсуа бызшәа ыкәыфуанаңы».*

Гьечаа рахәшьаду Рабия

Саңсыуоуп, сахьсазым – уи хыхьзам,
Асазшәа ачыц соуп, уи боуп.
Хырхартак сыздыруам схәар, сшәамахым,
Асазшәоу? Уи аңсшәа иаңоуп.

Сыңсыхыргы ицәажәонда иарала,
Заңсшәа иаңәыхьчоу, изымхәазаң.
Иңзозей истәыуожьтәи гәырәала,
Аңсуа нбан аңхара зымбазаң.

Сабацәа ргәеипшоуп сышрыцу,
Ихаразаргь, иааигәоуп, рытра соуп.
Издыруада зақауы ықәцоу, иахьтажу,
Издыруеит, рыцсқәа ахьыкоу са сәоуп.

Цандрыцшь, Лакрха, Чрыгрыцшь, Цсоутә,
Ртыцхьызқәа ак наар хәа ишәон.
Хаңсшәоу? – уи акәзан рыцстбарта,
Имиц ишидыртәшазгы рзон, иршәон.

Рхаантәи ахахәқәа хәытхәытла,
Сгәы итцала акы рхәошәа саҳоит.
Рыдгьылқәа срытсхьеит хәытхәытла,
Хазлақақәоу рныруашәа збалоит.

Зны-зынла ихароуп, ихарагәышьоуп,
Сәытбжьи сылапши рыхьязом.
Исныцшуп, рыдлапса сырғәашоуп.
Инсылсуа ысылоуп, ысызхазом.

Сангәаҕлак – саңхьаҕа саарыхоит,
Гәаныла рзыхьқәа сталоит.
Лассы-лассы Цандрыцшька ысыхоит,
Избашашәа збалоит, – сеимдалоит.

Сыңсатан дыңсыхуеит, дыңсыхуеит,
Иахьанзагы сыңсы зхызхуа Рабиа.
Бызмыртынчуаз сартынчуам, исфыхоит,
Бмыткәмабжь иақәым кабара.

Исыхоит, ишсыхацгы ысыхоит,
Сазтың зегь шахтәуггы иахьа.
Аха аңсышәам ирхәо, ишсыхьцеипш ысыхьуеит,
Сгәатцаф ысыхьуеит рыгәқәа!..

АМАЗА БЫЗШӘ

Сбызшәапшза иагәтылхны асазқәа,
Иаңырцеит амаза бызшәа.
Царада, ақяад акы анымтца,
Хшықла мацара еиқәыршәа.

Ицәахтәу – арқхашья иакәшәон,
Асаз бызшәа аңсышәала ирхәон.
Лаңшхырцаган ацырақәа еибыртон,
Маанала еихәйдхаршыны ирқон.

Хьяңшьятрас ирыман ҳаңсшәа,
Жәлаңыңхьаза – рырҕиашья хазын.
– Уаңсыуазароуп иуцарцаз Асазшәа, –
Иахлафны ирхәалон рхазын.

Ҳаңсшәа иахья амч ду анамоу,
Асазшәа саҳауеит иааигәаны.
Д-Цанбоуп ари ажәаса зхәамтоу,
– Угәыцәкьягы, дад, иаңәузароуп акы!

Хцәажәаргыы егьяурымызт иқша-ҳәша,
Ҳаңсшәа хтаҳындаз рашәа.
Амаза реиңш иахцәахуандаз,
Ахәаа дахҳажьуазма ҳаға!...

НАРҢАА РҲАҢШЬА «ҠАЗАМАКЪАҢ»

Аишьцәа ианеимарк – Сасрыкәа,
Клыхәра ихәнигеит ирхәазаны.
Уантә дагәтасит уи шьяцәхыңла,
Сара сышка ахы рханы.

Ишааиуаз ашьхақәа ирхууаа,
Инкаҳаит ҳгәара агәтаны.

Ицеит ишызбоз, ибгыжәт ажьгәаҥкәа,
Иахъеит Аңсны зегь ипланы.

Избондаз ҳаңшыак иаңшыу саңсшәа,
Гагра ианхәу имчала инцәахәны.
Мамзышхантә напымшла иансыршәуа,
Аңсныжәлар инрылсуа иныхәаңхызыны.

Аҳаңшыа анңчелак, сбызшәа саркьалха,
Ғәаңхарак ҕыпны шәаштақәа иртаңхарц.
Аңсуаа шәхәыцкәа ргәы-рыңсы инадца,
Аңсышәала аңсшәа дшәырталарц...

ЦАНДРЫҢШЫТӘИ АЗЫХЬКӘА

Цандрыңшы зыхькәа, сҕымтра атаккәа,
Дунеик амаза – схәатәкәа.
Кыыс змамкәа инхаз ихәамкәа,
Инсылсуа ысылоу рыхтәакәа.

Қәыңсычхабжыла исафсхьоу раамта,
Уажәгы ысылоуп ихҕаха.
Ихьтшыыз сашта са сҕахамта,
Азыхькәа – изхымбалло рхы-рҕкәа.

Иреиҕу хамтоуп рҕаңыц хәамта,
Исзылартаз уатдәазы.
Сырҕыхәо сҕеиуеит урт рзыхькәа,
Зыдлаңса сыказ зны слахәны.

Зшьара изықәымлац макьана,
Шәхьарчбыжь иаалтыз иааңсаха.
Сазқыт-зыхькәа избахьоу рҕама,
Изтоу идыруеит са сбызшәа.

Быңсы санықәуеит бақак исзафсуа,
Хҗагәашә-цәахьчаф Геч-ңҗа Рабия,
Гарашәала бмыткәма ңсахуа,
Дҗацеит аңсуа иахьа абра.

Рыңсқәа сыцуп сганаф игылоушәа,
Рыңсқәа шығәғәоу збоит, избоит.
Аңсцәа зеивартцо мчык рымоуп хәа,
Рыңсқәа рыла агәра згоит.

АХӘРАШӘА

Мәахәастатцас сшәахстақәа еихәыдхашьуп,
«Ахәрашәа» уабақоу? – Саб иашта шышыла.
Сыхәрақәа шымҗац схьаақәа шаҳатуп,
Аахатыңқәа ишыртыкьасо са сшәа.

Сыңсҗазаара җагылоуп ашәартә,
Соурышьтуам атҗамцқәа икәыку.
Исафымсуа сызпыцклаку ашәахста,
Сартынчуам – зхьаақәа аапку.

Иңтит ишакәымыз уажә сжәытә хәра,
Саб иахәшьа лгәеиңш иҗаңеуп сарҗы сгәы.
Ахәрашәа, усңырымшәан, Ахәрашәа,
Ихымеыц ахьаақәа, суҳәоит, еикәкы.

Срыңхауп хәрашәада хәшәы змыхәо,
Хәрашәада аңсуа дыхәшәым.
Сышьҗахьҗа иауеи сгәы зсыхо,
Сҗоурых җаҳазарц сҗахым!

Аамҗа азыблара сырғәамҗны,
Ажәытә хәразы Ахәрашәа сзырхәаз.

Исфеипшыз дырноуп, иазхэыцны,
Сыжэлэр изапыртэз ианаамтэз!

НЕСТОР ЛАКОБА

Иаха дызбартахеит агэымцкэ,
Маза усцэызфаз азэа ханы.
Еицэазгы спигалт уи ацсымцкэ,
Исцэытихт убаэқэа гэагыны.

Срыниеит иахыцэахыз угэыхкэа,
Ацэалда исцэыргаз угэеисыбжэ хэцэа.
Ирхэеит исзеитдуххэз азыхкэа,
Уаанза ирымаз исыцэза.

Саниагэышьеит сангэаф ухэра,
Ухэра Хэрашэа змахазаз.
Иаазгагэышьеит уцсы цэахэала,
Атышаф убаэқэа икэахаз.

Иаха дызбартахеит ацсымцкэ,
Маза усцэызфаз уцкэаны.
Еицэаз сзиузаргэ уи агэымцкэ,
Ак смыхт иахэсоуз уцсы цкэаны.

* * *

Иабакоу иуцэызыз атынчра,
Ухышьтра узхымлои, Ацсны!
Эажэи жэибжэ ашықэс хэантыцэра,
Ухазырштыз изацгэару уцсы?

Ашэи, ашэи сашта старгэаша,
Ирфэыцны иахапахма стоурых?

Гәнаҫа змам сабацәа рашта,
Амыткәма зхаҫыџзеи еиҫах?

Ишулаз ижҫакцаз аҫса,
Исхәаауеит иакәымкәа ҫарак.
Уқара зегь гәәҫроума, Аҫсуа,
Агәәҫрагы иаманеи фәхәарак.

Ақәңароума иузиша назаза,
Алағыз исцәабылхъеи заҫа хчы...
Дрыцхауп – исхарам анбамха,
Дызцымгәо данатала Схәыцгы.

1989

* * *

Сабшьтра иналарс саншьтра афынза,
Сыццышәхашәа сызхон ҫсраенынза.

Сыццышә сыжәлеиңш еилауаҫырхъан,
Акырынтә аццышәқәа схы сдырдырхъан.

Аңшалас – сшәәңхәәџ, уи еилнарххъеит,
Сыццышәқәа рыгәҫа схәфсахъа ҫнаххъеит.

Ибжәзхъеит ззырхәоз хъзыкгы фыхеит,
Шәанаңалбеит, аҫсышәала ицәажәеит.

Знык иццышәхәхъаз шәон сафыңсаар хәа,
Иабардыруз цхас ишрымаз сыңсҫбарҫа.

Сырхәџхъан, шыапымцқҫак дыламгыларц,
Сзанышәомызт лаңшыцәгыак днырхагылар.

Срылабжъон: аццышәхара зынза изымбацыз,
Ауазра хцәушәа блала изымңацыз.

Иххаза иарку цəымзак иацымблыцыз,
Ирҕəыблааз, хəфыуаа са сеипш ртəы азыркыцыз.

Гəаныла хышыцбак иацымпрыцыз,
Ма ахааназ сабик дызмаазацыз.

Цсык анызымгацыз ианхəаа амѡа,
Рахəыц хатыцан зхатəы ццышə ала.

Еилкаашыа иоушам са сызустоу,
Баша ишкамшəо сара исхəамтоу.

Хəынтə санццышəхоуп сара иангəастə,
Абаҕақəа ишраѡсуа аццышə тыцқəа.

* * *

Фучик иирамш аены сизаап сара,
Ибахыан ахытырта еимаздоз ашыа.

Дпамхоз хəа еимташшуа акыр еилахейт,
Итасым хəа нас шытəак ацсы иапдырхейт.

Зəыр рымазар идырзхыан, иузрытомызт гəыбган,
Аибашыра ду иашахыан арзра иацəынхаз.

Мыткəмала агəдыхəа сгара дыртысуан,
Агарашəа рхаштны ауаз имѡахнагон.

Изакаыз здыруазма, саргыы исхəалон,
Диида хса, ибзыртада хəа исзагылон.

Рмыткəмоуп абжыы шсымаз сзырбаз,
Сышмачыз ашəахəашыа са исзыртаз.

Узхаану ахыгара мариамзаап цаны,
Избанзар, уцәа иалцуеит илағырзны.

Сызхаанымыз ахыгара сықәшәеит саргы,
Алабжыш сгәатца иташәит ихаҳәны.

Акыргы ахыцуеит, акыргы ирпхатәхеит,
Атдыхәтәантәи сымшгы, абар, иааигәахеит.

Атдыхәтәантәи сымшу? Иазузом зхәара,
Атдыхәтәантәи сымш сазбазом азхара.

Икалозар, уи амш ус агәағ шәымкын,
Акымзарак ахаразам, ус ишәымшәин.

Атдыхәтәантәи амш цыаргы иашәмырбан,
Иазхымгоз иатцастеит, иахьзу шәымхәан.

Мгәаца исылалазоуп абас сзырхәацәаз,
Иахароузеи уи амш сгәы ацагара анҕахтәаз...

* * *

– Зака бхыцуазеи? – Сыблақәа дырхыцшылон,
Сыблақәа дрыпхьон...Илабжыш хшылон.

Саагылеит иацхьа, ихтигахьаз сназхәыцны,
Жәеинраалак сизацхьеит сыбжы неитдыхны:

– Сақәлоуп, – схәеит, шәратцла, угара зтагылаз,
Акәапей зхыршәланы уи шәзыхь иахагылаз.

Дубома ани амаалық, зны сицгароуп агара,
Сгәаҕоуп иахьытцыз Бзып, зны сақәлоуп Гагра.

Къахьба ихазыхъан Ахәрашәа анихәоз,
Ихәра ианамыхәа, сара сакәын итәхәоз.

Са сакәын шәымцан хәа ахахә икәгылан ихәхәоз,
Деикәыскхъан аублаа, збызшәа зкышә икәбоз.

Атлақәа рцәеижьафәоуп иахьыкоу рықәра,
Имазоу, зныхгы иаргамоу сара сынтцыра.

Срықәлоуп аңсуаа зегь, аңсышәала ицәажәо.
Фышәгы иртысхъаз, срықәлоуп сзыфцәажәо.

* * *

Сыжәлар рымшын тазырбашаз ианиахьейт,
Атыртәаара шрылшозгы хәа идырбахьейт.

Имшала аби-аңей чанчаны еибакхьейт,
Аиашәа изын аиашәа ишәакъ еибагахьейт.

Ирхарамкәа сыжәлар акыргы игәынкхьейт,
Руазра аназхымга, ажәдан хәашьхахьейт.

Аетцәакәа кыдшәаны атыша итаңсахьейт,
Рыцқәа ткәыцәааны аматқәа цхәхьейт.

Ихәзгәакуаз еилагылан рхы-рыңсы еикәыңчо,
Хәзтахымыз кәаша-кәашо ихәлаңшуан иччо.

Рымшала еидызлахьейт хжы, хара хцәа,
Абри зегь урңшы еитагы сухәоит, Анцәа.

Рызегь сыриаины санылейт мфә фыцк,
Ишыстаху еибагароуп исаноушәаз сфәңыц.

Хзыхькәа мхәашьырц, изхызгахьоу уама,
Хәа иакәымзи ашхам хтәало ирызымтоз таха.

Иахъанзаггы дашьтоуп иахъеитарц ха хжы,
Хымхэароуп иахразар. Хазцеитцо хжыаны.

Хаидымгылара амшала хашә маатызар ачара,
Хаихара амшала хқаха-бгалахъазар цъара.

Иханажъ, гәнахарыла итәызарггы хапсы,
Хамтас ихаутаж Удгыл ахатыр азы...

* * *

Сгәы иадуп сызхаанзам ргәыхъкәа,
Инаскъазгоит амраггы аташәамта.
Уахынлаз, сызфыртыр ахахәкәа,
Рааныжъра сылшазом тагда.

Цсыкгы иуазырхъаз сыртынчуеит,
Ауазкәа сеимаркуеит уахынла.
Гәыграла бжыкгы сфычеит,
Адамра иадырхъаз хыла.

Ицсыхбжы сахъзеит цсрацәгъак,
Суада сныфнъеит сфыртынха.
Ацәабжъ сдәылнагеит гарак,
Еиқәсырхеит, санкапса сыццышәха.

Схәычыхъз абаиахаи ахымхәа,
Дсыхәон уи, сашәак дафсырхәарц.
Рашьтас сылкапсцит ифапха,
Дағамтакәа сишәылеит исмыхәац.

Сызфыртаит, сьдмырцәаит назаза,
Атынчра самыхәацт, самыхәа.
Амала, сашәакәа насыгзаанза,
Исыхъзу ихаирштаит ацсәәха.

Ашәәқәә, ашәә, агәашәләшә ңыртыгақәә,
Ашәә гәыбзыгқәә – алашә иблақәә.

Анасың шагақәә, ашәә гәырпшаагақәә,
Ҳаззымхо ашәәқәә – ауафәра ашәагақәә.

Изфыхәатәу ашәәқәә, ашәипхыыз хәызтәашә,
Ирфыхатәу гәыграла, алаңшцәгәә хәицәызгашә.

Ашәышықәса зыртысхьоу. Сыхьз зху атцхқәә,
Сыццышәәф ркәиц сзырбо. Ирбылхьоу хабхьызқәә.

Шьардаамтә зхәашә, ауазра ныпхьазыршәтшә,
Згәәтә зызқәәтыпхаз абацәә неитазхәашә.

Кәыдры аиџхааф исылалаз, о, урт аңфыхақәә,
Сцәеижьаф исзырчхашә ахьаа хьыгақәә.

Атцх агәы кылзтәо, анацәә рмыткәмақәә,
Сынцәеит рызмышхәашә, ашәә меижьагақәә.

Хшәмџақәә иахбақәтыпхаз ирытәхәашә ашәәқәә,
Хцәеицәә рыгақәә зызтәлашә ашәә меиташәәқәә.

Абацәә, урт абацәә ирзызуша лабашьара,
Ргәашә шыламцәаз дзырбашә, иштәмхаз ус башаза.

Ашәәқәә, ашәә, хәжәлар ражәә ашәәзтәышә,
Хәгәтә ижьышуа хәгә ибла млашьқәә цсыдазтәшә.

Есжәашықәса знакәын Бағаа ажәәпқәк анаңырцоз,
Аха ҟәтәхьак ирзафызан рхы-рыпсы зыхтныртцоз.

Иаџсуан рсазшәә згәылшааз рыңсадгьыл,
Иртоубан уи ажәаса, – знык ианадқәыл.

* * *

Схьаакәа еикәҗыртын,
Сытхаҗ еизеит.
Исафсхьаз рыҗедырҗыцын,
Рхыгара цәҗахеит.

Сыфнатәиуеит суада,
Сгәы аҗса иахоуп.
Исымазам хгартә,
Ашыҗыҗгы хароуп.

Саҗазом ажәван,
Бзыҗта сакзом.
Ирҗәыдушәа амҗәыжәфа,
Аамта ццакзом,

Аетәакәа тынч ицәоуп,
Аҗтақәа ирҗахәхәа.
Мыткәмак сгәы иҗыуеит,
Дунеик агәы иҗхәа.

Сҗаҗхәа изызхашаз,
Инхеит, наҗ инхеит.
Сзыххәы зжәышаз,
Сызқәаҗыҗ ркхьеит.

Ишьахаитхеит атх,
Сеидара азыхгом.
Ауазрақәа рыцыҗхь,
Ашарахь сазгом.

Санымшәарц нас ахымзг,
Цас сыҗсырҗәҗеит.
Ишызбоз нас атх,
Ашарахь еихеит.

ХКӘАШАТӘУП

– Цәыуара бышпаауаз! – саныбба быхәхәеит,
– Ба бакәынеи атәыуатә! – бхәеит, ус бхәеит.

Мап, сцәыуатәзам! Сара скәашатәуп,
Сшәартазам, избанзар, сара сшәәхәәууп.

Зхазымацара икәашо – дхымхәоуп, дкәашафым,
Зхазымацара ицәыуо – дыңшаафым, уи дымшым.

Тәым мыткәмам сызлатцәыуо, сара исхатәуп,
Аблартыңкәа рытәхәараан сара сыңшаатәуп.

Тәым гәыбылрам саазгазгы, сара исгәыбылроуп, –
Бынтәеит схәарц акәзам, бхәаа сшаразоуп.

Изцушо данумамоуп, – амцатәкәа ануфхыс,
Усканоуп уңсырта иантәшәа узгарыз.

Алағырз мацарала баргы-саргы ҳаңшаам,
Амыткәма мацарагы, мап, ҳара ҳазшам.

Ибхамштын, быңсцәыуаф соуп, быңсра сыңсроуп,
Бынтәеит схәарц азакәзам, бымшәан схәаразоуп!

Бымкәашаргы шыкамло дыртәуп уажәнәтә,
Узфахьоу ишаиааитәу ббароуп иахъанәтә.

– Цәыуара бышпаауаз! – саныбба быхәхәеит,
– Ба боупеи атәыуатә, – бхәагәышьеит, ус бхәеит.

Сшәартазам! Избанзар – баргы бшәәхәәууп,
Цәыуатә анцәа дхаумтан, ҳадгылаф ҳкәашатәуп!..

АХӘРАҢЫП

Узхааным ахәроуп иухәауа гәгәа,
Ихәыз еихагы уа иузто ааха.
Ианхәыз амш аҥны атып нхазом,
Шәахстак ихнафаргы, ус игъазом.

Итасым, «Ахәрашәа» есымша ирхәазом,
Аха гәаныла иумхәаргы аузом.
О, мап, са сыда «ахәрашәа» хәшәзам,
Жәлас ишьтысхыргы – омашәа ибатәзам.

Уанхәыз аены акәзам ианухъуа иаха,
Ашәышыкәса рышьтахъоуп ианфыхо җапхъа.
Ишнеиуа «Ахәрашәа»амакьеипш имхарц,
Ға хәрашәак нахухәаароуп иҗбарахарц.

Атәхәагы җаакы ахарҗауеит итәхәахарц,
Алапшцәгъа илапш зымҗа иахнагарц.
Уа хәра зызпымшәац агәатца тацәуп,
Азәы данхәу изыхъуа зынза даҗәзәуп.

Ухъаау?.. Уа уапхъа иснырхъан мгәарта,
Уи азыноуп сызхаанзам сзабылуа уеиха.

* * *

Ашьхақәа ирҗалакыуаз амҗа ҳақәын,
Рапхъаза акәын, сзыхәан зегь лакәын,

Тыс иатцәак схапыруан, абжы кафуан,
Сыхъз ҳәаны ацстантә бжык аафуан.

Псаатәқәак сыдныхәало еилауатыруан,
Сшырымбаңыз сырдыруа, рхы сдырдыруан.

Аиѡхаакѡа ирыбжъашѡахѡон арѡаш,
Хыхь ихықәгылаз – ҳаштаѣтѡи араш.

– Шѣгѡышѡеаныз, дадраа, иѣкъарстоуп,
Амѡа рахѡыцшьтоуп, ара итшѡарстоуп.

Ус, ахышьцѡа реихабза хгѡыхѡантамта,
Шъхашѡтк снахъашеит, абар, стѡхарта...

Ирѣиааит ашѡапыцъаѣ ирылазшаз амтра,
Аесыларцсны сацѡнагеит исымта аѡахаха.

Санцслак сгѡаѣы еиташѡа амтра,
Сыцсы еиқѡзырхаз ѡажѡа шықѡса рацхъа.

* * *

Гѡлымтѡахк иеиныхраѣ ацѡашъқѡа ршон,
Ашаѡ лышъка инаскъон, ирхъымзар хѡа ишѡон.

Ацѡымзақѡа ихырблаахъаз снапқѡа цыстцысуан,
Ускан сеитцалон, сырныкътрак стѡзон.

Ибылуаз ацѡымзақѡа сгѡыхѡтѡы сахъдыршѡон,
Сышьѡахъка снаскъон, исзылкыр хѡа сацѡшѡон.

Ирхъымзар хѡа ишѡаны зегъ лышъка инаскъон,
Исыбымтан, сбыхѡоит, гѡаныла сыхѡхѡон.

Исаѡсхъоу аѡырѣыцны еибаѡо сырцъабон,
Ашаѡ лышъка инаскъон, сара сгѡы шыабон!.

Ацѡашъқѡа былуан, сцѡалагырзны сзытуан,
Ацѡымзақѡа ихырблаахъаз снапқѡа цыстцысуан.

Ацѡымзеипш сзытуан, сгѡы атра итдыршѡон.
Цѡымзак сзылкыр хѡа сшѡон, сара сшѡон...

«ДАД»

Айарауаф Б. Е. Сағариа игәлалашәара иазыскуеит

«Дад» маакыроуп, шьха еибаркыроуп,
«Дад» нцыроуп, «дад» шлароуп.
«Дад» гәадуроуп, ибаагәароуп,
«Дад» ламысуп, «дад» хыңшоуп.
«Дад» уафышәоуп, ахақғы пышәоуп.
Аңсуа дгылаф «дад» хьыз пшьоуп.
Иахьынзакоу атоурых пыжәоуп.
«Дад» са сжәытәрақәа ирашьоуп.
«Дад» цаулоуп, гәахәтәы хьзароуп,
Зны имахмызоуп, зны ишьафәоуп.
Зны и-Лыхнаштоуп, ишьхардацуп,
Зны итоурыхзар, еазны имафәоуп.
«Дад» зшәымло имәа шәартоуп,
Мариала адгылаф длагзоуп.
Хара хәыцроуп, пату еиқәцароуп,
Уи лабашьоуп – напынцоуп...
Рыңшзагас икоу «дад» итазуп,
Даеазныхгы – «дад» қәңароуп.
Зны и-Нартроуп хьызрацамфәоуп,
Иацы иуасиатзар – иахьа итоубоуп.
Уи мардуанха иузкыдгылоуп,
Угәуеанзамкәа – уеиқәнархоит.
Ушеыжәнатцо еипш уеыжәызхуоуп,
Утахарта уавгангы уагоит.
Дад и-Нанра насып дадроуп,
Иахьынзахамоу рыхә шьатәуп.
«Дад» имота гарак дгароуп,
«Дад» ахьагым ашта мшуп.
«Дад» цаулоуп, гәахәтәы хьзароуп,
Зны имахмызоуп, зны ишьафәоуп.
Зны и-Лыхнаштоуп, ишьхардацуп,
Аңсуа ихсаалоуп – уи мафәоуп.

* * *

Адәкъанаф икнахан хәыңтәы цкык заңәза,
Исафсхәу мыш гәәкқәак хәыңхәытуан ак сыңәза.

Сылаңш аңахит, иаңахит сшыаңқәа,
«Нан, аңкы таата!» – сеилдырхт абыжьқәа.

Ахәыңтәы цкы кнысхит, еилшааит сыңсахы,
Ишсыхьңәуоз сзымцеит, икнысхит аңкы.

– Бзырхәыцуеи, ибымгозар, истахуп схәың лзы, –
Сышыңахь азә дгылазаарын, җааиңит, – бласы.

Дымңас, исымпыңңаа ианигоз слашәхеит,
Иууеи, изкугы дуафупеи сымҳәеит.

Сгылан, са сгылан, сгылан сбылуа,
Изңаб хәыңы дгәыргьон, диңын дңыруа.

Азңаб хәыңы лыңчаңшь аафуан игәыкза,
Гәаныла дысныҳәон: «Ақәра наза».

Аңкы таата зхаңхәыз ирыманы ицауан,
«Таата!» – сгәаңахьтәгы бжык саҳауан.

* * *

Саб инхамфәиңш иҳалалуп,
Уахатәи аңх.
Ажәфәан ижәытәзоу уарҳалуп,
Саб иаҳәшьа илсыз.

Азаза аблақәа тыңыңоит,
Бзиабарак акәаш.

Амза сашта агәы тнарчҗоит,
Ихышхытҗәеит арҗаш.

Амзаҗа уахак сгәы артәуеит,
Икыдыхәхәала аҗымшь.
Аххьахәа зыхьшәа сгәы иҗатәоит,
Аетҗақәа рыччаҗшь.

Саб инхамҗеиҗш иҗалалуп,
Уахатәи аҗх.
Ажәҗан ижәытәзоу уарҗалуп,
Саб иахәшьа илсыз...

ОХ, ГӘЫШЬА

Саб иахәшьа ианылхәоз: ох, гәышьа
Саҗәыхәыҗҗәан, аха сыхьтыьуан.
Хгарҗа змазамыз ахгәаша,
Л-ох, гәышьа хҗаратыҗ арҗысуан.

Саб имаҳарҗаз, – дыбналон,
Сангы инахылгон лхы.
Ахәылбыҗеҗа дабаҗоз, дгәарлон,
Ох, гәышьа, иагахьан ргәахы.

Сабаҗоз усымамызтгы, ох, гәышьа,
Дымиҗзаап са сеиҗштәҗьа узтаҳу.
Ибырги иззымдыруа, ох, гәышьа,
Иреиҗу сышықәсқәа зыхтну.

Ох, гәышьа, ох, гәышьа, ох, гәышьа,
Анысхәо схьаақәа еиқәтәоит.
Сҗахны сышьтазаргы хәагәыжьла,
Ох, гәышьа, гәышьала сыҗнартуеит...

АГӘАК ИАЖӘА АУХОИТ, АХА...

Ахаангы иҫахтәашам са сашә,
Аигәышәеипш мышкызны ихазом.
Әнак аҫы иизаргы са сыжәла,
Әнак аҫы ахаангы инхазом.

Ишәартам, ишозар абхъзыла,
Абицарақәа реизхара иазхәоуп.
Иахылымшәар амцажәла акәицқәа,
Иҫархәазом, амцажәла тархоуп.

Исхыццакуеит исзынхаз саамта,
Ирҫашха исыжәлоит ахәатәқәа.
Бжеихан, сантамзало амыткәма,
Сыртытлоит споезиатә цәахәақәа.

Еитыхцәаз, Егри Цсоуи ирыбжәмзо,
Хеиқәырхагас исоухьоу – ирхәдоуп.
Сызхара исзымхәацт сызлацәажәо,
Иззеилымкаауа дансцәақхьа – стархоуп.

Сызлашәахәо – ари сара сгәыжәлоуп,
Ибзыцха иахытыцтуа сгәақноуп.
Апрозаҫы сацсыуа жәеинраалоуп,
Излеиҫартәу – хҫырхацәа рбақоуп...

* * *

Шеит, анцәа иңышьоуп, ихазшеит,
Иахыццакуазгы зегь лашеит.
Адыд иҫәнафааз цлакгы ччеит,
Ашьа зыхышәыз ахахә ианччеит.

Шьаҕак инсыдымшәеит аңша,
Ажәѡан цәыуан агәы аныңшаа.
Сыңсы зхызхуаз цәҕа дхәыңцәан,
Сыңсы лхыхра цәҕа ицәҕан.

Сыңсы лхыхбжы сархәацәон,
Ға ңсык шысхамыз агәра лгон.
Аха аңсра еиҕаңсра инеиҳан,
Изымшакәа сымшала уа инхар.

Иабаҕаз, шарңыетцәа харан,
Арахь – амшын, анахь – ихран.
Аеатцәахт амза, аеналак ңтак,
Азыхьҕы ҕырцәа ауит ңытрак.

Цыскҕы адхон сара сышә,
Ацәа иҕахьҕшыуан сара сгәашә.
Амшын ихьарчуаз – атра иҕыңт,
Аңсабара аҕынчра ацәсырзт.

Ға мѡак соухуазма, инцәаз,
Амацәазблеиңш згәы атра иҕшәаз.
Снылхагылан ажәақәак схәеит,
Сыбжы ҕымгакәа сыхәхәеит.

Гәаныла аккаҳәа смыткәмабжь геит,
Ох, гәышья, ахәазшәа иаашарккеит.
Инхазеи! Схала сыҕесырғәҕеит,
Суаѡуп сара, смаиааир ҕамлеит.

Адыд иҕнафааз цлакҕы ччеит,
Ашья зыхьшәыз хахәык ианңцеит.
Сзын аңсра еиҕаңсра инеиҳан,
Сеиҳа зхызгаз рзымшакәа инхар...

ИШӘАҲАМА? ВОРОНОВ ДЫРШЫТ!

Аныха иафызоу Аңсныжәлар,
ИшәаҲама? Воронов дыршыт!
Ихъз ианыкәуаз уи җажәѡан,
Җамцакра аенеиңш ихәашыт.

Адамра иасит ирыхъхъаз рзымхо,
Җаңсадгъыл ахъзала иҗахаз.
Рхъаакәа рхаштит жәак рзымхәо,
Аибашъра згәашәкәа анаркхъаз.

Зхъышътрақәа ырхынхәыз хъыхъқәа,
Иңсы рхыңуазшәа игәыкит.
Хбызшәала ирцәажәахъаз ахахәкәа,
Еиңамгыло ихъытшыт.

Ауарбацәкъа иазышътымхт амцәыжәѡа,
Аҗаракра ныжъны илбаауан.
Амрагы завцуамызт уи ахра,
Харак адызшәа ибылуан.

Иецәахә итәымызт ихала, –
Зтәы кыдшәахъаз рзынгы иңхон.
Җа җаңхъа хбаашқәа рыхәра,
Ихәран, ирғыон, еиқәирхон.

Хцәызқәа рыңцхъаза хы шилаз,
Хмыткәма ицәеижъаҗ ицәахны.
Хтәыла ахтысқәа зыхтысхъаз,
Аиааиразы иқәңоз иазәны.

Ицәаатцәаит Цабал: – узгәағыда?!
Иара иакәзам, иушыз са соуп!
Имѡа цзыртыда, дызтәахыда? –
Абга шкәакәа уи диеицәоуп!

Арахь ишрымамггы җаахәыра,
Рышхам жышуеит уажәгы Аңсны.
Рнапала ихәмаруа имааишеи раамта,
Изхоу урт амаңқәа рыңсы.

Ихьатцомызт раңсшәа ианадқәыл,
Җажәлар оума зхызгахьоу – инцәоу.
Иачҗахьоу анбамха уи ҳадгьыл, –
Иахгәйтцашәоит еиҗах еицәоу.

«Шәымшәан!» – мацарала ҳалзгаз амца,
Абҗарда ҳаға дышьтаңены.
Ихәхъеи нас, иңхасшьоит, шәаҳама? –
Җәахәхәага дахьыршьыз Аңсны!

* * *

Уара узвысуаз еинҗьаны,
Нак инужьуаз унапы җьаны,
Сара ишьтысхуан иҗахәҳәаны,
Сыңсы ахтныстңон ирҗьаны.

Уара икаужьуаз ишәины,
Изызку мдыркәа, ушәаны,
Сара исышьтан еиханы,
Агәырәа исуҗаз наҗ ихәны.

Уара узвысуаз уччаны,
Хымҗаңьымшьа ирҗьаны,
Сара исымоуп иҗәахны,
Изыңшуп имиц инцәахәны.

Умцан ҳәа суҳәон икәаҳаны,
Еилукаауан зегьы аарҳәны,
Иуазар – уахысуан иркшаны,
Уҗаз ңьушьон укәашатәны.

Узвысуаз ублақәа хәаны,
Сара иҥпылон аҥсы ҥаны.
Абзарбзан зқәукуаз урҳаны,
Ҷнаҥуан уаҕа сыхьз хәаны.

Уи сҥоурыхоуп, сара сбаҕоуп,
Урт ахьытцыз сара сгәаҕноуп.
Урт рзын сара сашәан,
Ианаҥахызгы са сажәан.

Узқәатыҥ шыҕаз еимактәны,
Изааны ианысххьан ухы-уҕы.
Цқьа исурбеит уара узакәыз,
Аҥсны шуцәнарзуаз мөас узқәыз.

* * *

Ашәтқәа еиҥасхаит хҕәашә нҥытц,
Рыҥшзара зегьы иахзеиҥшхарц.
Сара сҥас иадыргеит анапхыц,
Адацқәа ирыхеит иҥаарц.

Аетцәақәа, сшәыхәоит иҥегь шәҳаракха,
Исылшозар уи азы сгәы шәызтасҥон.
Бзиашәа иөазом ҳара хнапқәа,
Ажәәан аҥас иҕыххаа ишьҥахҥон.

* * *

Азы шыцәоугьы сақәшәахьеит,
Ихәатәыз азгы сеиламхазеит.

Имариам, рхәон ацәажәара,
Аха исылшан ацәашәала.

Рыхъз злархәоз рыццакра,
Амра зышәхашәтуаз рыцқыара.

Хагәрагара рцәыззаап хзыхьчақәа,
Рыгәнаҳара иатцаз рымшала.

Акгы иақәымшәеит исхәакәаз,
Акгы азымпсахт сзыхәакәаз.

Гәтынчла измыцәо ихархәашьхьеит,
Ҷамѡак рызхамто итаҳшьхьеит.

Рзыхь хәы ахьзаха рымтакәа,
Пытѡыкгы хәаажәахьеит идмыржәзакәа.

АпацхаҶ ишьташәтуаз амҶыццышәқәа,
Рыцқыароуп издыркылоз аҶыццышәқәа.

Рыцқыароуп ирылаз хцыхазқәа,
Рыцқыароуп ирымаз хзытхәраакәа.

Руак аныцәаз сақәшәан, аха,
Ихәатәыз азгы сеиламхт, аха...

ШӘАРАХ ДУЗЗА

Шәарах Пачалиа игәалашәара иазыскуеит

Здадра зымшроу Шәарах Дузза,
Снагәылацшлоит уқәра – упыза.
Уа узиааихьаз ахьантыҶьра,
Иахәап амшын, измам тынчра.

Ипсадгьылны иазшаз зыпсадгьыл,
Изақәыз здыруаз знык унадқәыл.

Указшыа ыбара – ихараргыагаз,
Шәфыла ужәлар ирҗахәхәагаз.

Пшыба-хәба сахыа – аамта ахтәаха,
Заҗа иркшазеи уаҗсшәа ацәахаа.

Урт аблақәа – агәы ишасаркьоу,
Ұыцъа шәыла ишызбартоу.

Акыр ахәозма ахра бҗабда,
Дзыҗсеи Фернанда Луиза лыда.

Аҗшра зтахыда баша хшыфда,
Шәиааира збодаз нас хәаҗшфыда.

Дгылыи жфани еимаздо ашәами,
Дыдгылтәызар – уара ужәфанми.

Саша, Иака, Гәдихан – урт роума,
Раста ирольгы – урт дрызхозма!

Уаа шәфык рыблала ирзымбоз,
Ғәыла игәазтоз, гәыҗра змымбоз.

Иҗышәам иами зымшқәа шәазызо,
Имҗсыц иоуп аҗсра изанымшәо.

Аҗҳа бзиа фынтәгыи дҗами,
Агәра хзыргазгыи лара лоуми.

Марица – Аиааира! Шәарах – Аиааира! –
Шәышықәса рышьтахыгыи еиҗах аафара.

Ишәхәои, изфыз сара исхарам,
Шәара шәыда атеатраф җхарам.

Алықса Аргәын иеиңш шәа шәызбартоу,
Роуп измырцәо шәара шәыштоубоу.

Амра атыџ иацрызго хымтоуп,
Шәкы рахьтә зтәы ақәшәо, уа уеиңш дхамтоуп.

Узпашәдацу саңсуара – са смилатра,
Шәарах Дузза, санықәлоит у-дадра...

АССИР ИАЛАШОУП ЦАНДРЫҢШЬ

Бағбак днымхозаргь Бағрыңшь,
Ассир иалашоуп Цандрыңшь.

Аңсыуа еизароуп уа Мқьалрыңшь,
Гәырғьароуп! Ҳаҫоуп Гьечрыңшь.

Анкьа, анкьаза уа еихәылңхон,
Сазқыт ҫарңшза иҫанхон.

Шьыри, занкьамзеишь иахьа,
Ҳныртамңшуази рлакҫақәа.

Рзыхьқәа ргьамагьы шәсырбарын,
Ҳшьардаамҫаха уа ҫңыррын.

Рбызшәа аиҫыртәышьа ҫазҫаарын,
Мазасгьы иатҫаз ҫаңшаарын.

Маза, маза имазатрақәан,
Рсазшәа Сазқыт иазгәыкуан.

Саңсшәа Сазқыт иаҫңсаауан,
Сабацәа аагылара ирзаауан.

Аңсны иадыруан рыжәфахыр,
Ирныруан иаңхъа Бзыңтәик дхәыр.

Мшәан, иаңсыуаамзи дара,
Хбызшәа иахыбаауан ҳаиҳа.

Аха ишәартам иахъағы,
– Аҳаҳаи! – каџеит иаҳағы.

Ахәра атыңан – шәтык пытуеит,
Ңшзала агәашәқәағы аатуеит.

Мқалбак дықамзаргь Мқалрыңшь,
Лажәахә агзам уа Мамзышь.

Мамзышьу – Гечаа раҳәшьаду,
Рабиа лаҳәшьеиҳаба лоуп сызфәу.

Мамзышьха зыхъз афынтә иаауа,
Зны-зынла слышьтоуп сыңшаауа.

Сазқыт – ҳгәашәқәа ирхадоуп –
Ара ҳаңсныжәлар ргәығыртоуп.

– Уа шыжьбзиа! – фәнатуеит Гагрыңшь,
– Сыкоуп сыка! – иччоит Хьарчыңшь.

Цуныхәа тыңхеит уа Чрыгрыңшь,
Мқалаа рымцажәла Мқалрыңшь.

Лакаа рхәыңшза – Лақырха,
Иахыкны амза зкынқхаауа.

Иацуха зааза уа рызшеит,
Рабаиа Рома цак дихшеит.

Лнапкәа ыргъежьюа Рабиа,
Агарақәа данрыкәшозеипш убра,

Ахысыбжъ Гечрыпшь еимнаркъеит,
– Соушәыжъ! Цагәыргъахъ снарыпъхеит.

Чрыгбак днымхои уа Цандрыпшь,
Бағбак днымхозаргъ Бағрыпшь...

* * *

Сгәашә сынтытдаанза схәызтәашаз спылон,
Апсынкәеипш исғагъежьюан сразкы.
Истаалоз зегы сгәы ҳзеипшыз җыысшон,
Санрышьталоз итытхъан уи ташыны.

Цьюuky ианырыпхъазоз амра ахътәы чыхәкәа,
Сцәахәацкәеи сареи атымитыш ҳазцон.
Хәфыуааа ирхааныз сцәымза чанахкәа,
Хәфыуаа рыпсышьа рынхәыцло стәалон.

Қафшақә акгы ииазгомызт уатәашка,
Сымшақә рыпсқәа рхырххъан уатәкәа.
Сеифафон сеипшха игғагъежьюаз азкәытәа,
Испылон ана-ара ииуаз ацәахәақәа.

Урывымсын җырдагәа, ихьшәоуп хәа,
Бжаңара сцәахәацкәа ишьтаптәоу.
Ахәшәеитатта иалартәон ихәшәуп хәа,
Азыхъ ғамға аҗышьта итәтәоу.

Шәаҗыхәа, сыхъз зху сзыххәыч,
Сыетәахә еипш иаҳзеипшуп, ишәталарц.
Сымтәацт сара схы кны сеитдахәа,
Сыццышә аҗы агәилгы ңытларц.

Сцасхэа иццакуеит, ицъасшьо уи аамтоуп,
Сыехэызжэарггы шыта, имацзоуп сзыхъзахъоу.
Исылшаз ахэыцы Гагра ианхэу ихамтоуп,
Сбызшэатра иамазас, с-Бзыпта, исцапхоу.

АНАСЫП

Ц-цлак ирмышэарггы цлак адацкэа,
Ацстазаараз гэык азэырфэы ихазхоит,
Анасып? Иаласхи уи сымала схазыхэа,
Насыпкгы жэларык еикэнархоит.

Зака насыпдара иадырбылхъеи хадгыл,
Ишэкэыблаауп, насыпдарак зегъ хаинархоит.
Закантэ халбаардахъеи хадсқэа надкыл,
Қытак рынасыпдара ашэышықэса архоит.

Улымкаа сахэозар – усқан сапсышэам –
Иаразын унасыпзароуп Анасып рыпшаазом!
Ахэитцэхэа иузшом, ажэлакъаф ирыцжэлам,
Ипшқарахуп, шэеичахала, иузпшзом.

Сгэы сыпсы шэытцаршэыз зхы иазымто цсыха,
Жэларык рзы мцахааран зынасып еикэу.
Анасып зыстахи шэылымкаа, схазыхэа?
Уи аткыс ухъаа сатказ, зпацэа рыла зышэ арку.

* * *

Ахэыцрақэа, схэыцрақэа, схэыцраха сыртоуп,
Амзеи атхи реипш, хайшэхашэтуа хайтоуп.
Инымтэазо шыхоуп, идгылуп, уи мфоуп,
Хэыцра зцым ашэымтақэа са сзын игэырфоуп.

Ацәәкәа Бзың азы анажәуеиңш ишабаны,
Сызғыхәаз ахәыцроуп иуцралаз аешаны.

Аңсынкәеиңш иуҕагыежыа урт уаахақәа,
Иулзыкәшәо схәыцрақәа роуп мазала.

Умбои, нас, саңхәака схәыцрақәа иихьан,
Сиаанза Кыгәараа хыңшыәтрас сдырхахьан.

Дызғабхар ҳалшыит ҳәа шырхәозгыи саҳаит,
Аха санышәагышыеит, сымшәеит, смырхаит.

Акатәараҕ субозар, ухәыцра иаңышыоуп,
Ахраҕы ишәарыцоз иңсеиңш иңшыоуп.

Ахәыцрақәа сырхәыцраха ианхәынчаз сеиқәхеит,
Сшеилахаз гәазтаз саңьал аҕтанархеит.

Ахәыцрақәа са исымшроуп – урт рыда ухәшәзам,
Исыңсзом. Иузынсыжыеит, ргычра атахзам.

Хаибадыруз, ахәыцрақәа рхәыцрақәа ирытроу,
Аңьалтәкыагы увсузаап хәыцрашәк анутоу...

* * *

Ишеит атх шсыцагылаз,
Схьаа сацәынхозаап,
Аңсы талт ашыац ихәабжыааз,
Алабжыш сацәцозаап.

Аҕа ахылцит ажәла икасцсаз,
Еиҕах сҕахозаап,
Ашәы ишәихт изшәызымхыцыз,
Амшқәа удырғыозаап.

Ғаһмадак ишәйтәит шкәакәак,
Ашәа ғыцк хәатәызаап.
Ецәацк кыдшәацпхәаза жәәанағ,
Ақсра иазхәамзаап.

* * *

Напхыцла, напхыцла, напхыцлоуп,
Сыңсґазаара абахә баапс сшағоу.
Рахәыцла, рахәыцла рахәыцлоуп,
Атымнтыш сыңсы алхәаа ишаазго.

Исымпытшәа, исымпытшәа, исымпытшәа,
Псы зтымтдуа ашырахь та змам.
Ақсрақәа срымбацшәа, срымбацшәа,
Срынхәыла, срынхәыла еғызлам.

Инцәахда, инцәахда, инцәахда,
Зегь раңхәа аңшалас еихоит.
Итыцәаа, итыцәаа, итыцәаа,
Сгәы мышьты, еиґахгы сеиқәхоит.

Сааґыхо, сааґыхо, сааґыхо,
Ишьамтлаҳәа ңаҳанымк сынташәон.
Сеиғырхо, сеиғырхо, сеиғырхо,
Шәышықәса иазхо сымчқәа сшәон.

Сышәныхәа, сышәныхәа, сышәныхәа,
Саңшаарц исыхәаша бғы иатцәак,
Сахьынхала, сахьынхала, сахьынхала,
Сгәы камыжь искирц ға матцәак.

Ишәныхәеит, сашта, ишәныхәеит,
Цәгәа ытазшьуаз ашәакгы нтыөт.
Исыхәеит, сығнахит, исыхәеит,
Шәкы рахьынтә акы ақәшәон атыө.

КЪЕХЬЫРИЦА БОРИС

Аамта наскъацпхъаза иаха уааигәахоит,
Ухалсуеит иаха-иаха, ххъаакәа еихоит.

Ушьхақәа рзықәан уаргы ушьхацшран,
Уқсадгьылны уан Уқсадгьыл уазшан.

Иқалоз зааза избоз Анцәа иеипш,
Изааны иудыруан уатцәтәи хара хпеипш.

Уажәа ҳақәфьыта ихапызаны ицоит,
Ашыршырхәа ура уеипш иҳахьзоит.

Агәаг ҳамазам, анышә иҳабжьоу,
Ухы зқәутцазоуп, ухьз еипш ицшьоу.

Убзиабароу? Ҳамырзит, ҳшарпхац ҳарпхоит,
Борису? Борис! – еиқәнархац еиқәнархоит.

Ацсныжәлар иҳацлааит иқоу ҳақара,
Аха Къехьырица анырхәоз иган уа угәра.

Ажәџан ҳџацацшыр – ҳаргәыгуан лыпхак,
Амшын қанхыцшылар – иаҳбартан Уҳақ.

Ушьхәацыц џашьазом, уа тлак иатцәахоит,
Иуаххәарц иахтаху иаха ирацәахоит.

– Шәабақоу! – ҳәа унықәгылан фүтуан шыжьы,
Шәақьбжьын уи абжьы, иаххызгоз ашәшы.

Рыцсы штаз заа ацшеипш цьоук еипхьбеит,
Изырфыхоз уа шуакәыз аргама ирбахьеит.

Хэынтқарратә бызшәахароуп хәа аңсуа бызшәа,
Иаартны уқәгылон, иаимурц пращәа.

Ианыкамлоз қыртуа нбанк артысра,
Хтыпхыызқәа рзын иқәқоз, угылан рыгәта.

Ақырқыршыала издырит ухаантәи атыс,
Угәеипш иаххылапшуеит амшқәа узцыз.

Укәицқәа ныкәызго, ихагмыз, иазәым,
Икыдымшәаз аетдәеипш утыпгыы тацәым.

Кьехьырица, Кьехьырица – хзыхькәа рыпсы,
Аршашқәа уршызоуп, избом уааңсаны,

Кьехьырица Борис! Убылуан зегьы хзы,
Кьехьырица анырхәо сналапшуеит Аңсны!...

ҲАРАЗ ЧАМАГӘУА

*Гаграа рзын аңсуа школ аргылаара иазықәқоз апатриот ду
Чамагәуа Ҳараз Ҳацъарат-иңа игәалашәара иазыскуеит*

Жьи напхыци реипш уаласоуп уи ашта,
Уи ашта уҳақ еикәнархоит.
Иахчынгылоу ари ашта Аҟыпсҟа,
Иныцакны хаз Хәрашәак ахәалоит.

Қырттәыла хәыч хәа изышьтаз Гагра,
Иҟызхыз рхыпшала ишәтлап.
Анацәа рыхшаара аңсшәа,
Аңсышәала идзыртдашагы калап.

Напхыцла, напхыцла мацара,
Уцхқәеи уңси неипшыны,

Иавган иабажәго схәыцқәа хәа,
Иахьанзагы игоит уа убжыы.

Ацсреи абзареи уа уеимаркуа,
Рыцпхьаза хы шулаз иҗахаз.
Зыцсадгылаз ибылхьоу – Чамагәуа,
Хапсуа школ иагимну – Хараз...

* * *

Исылаз ахқәа ишсылшоз срыхеит,
Рдацқәа аурыжьзаап, еиҗа сахеит.

Еиҗапон убас, сымчқәа җыршәеит,
Сара стәала – рызегь сылшәшәеит.

– Ох, гәышыа, – хәа иҗеитцысхит сыбга,
Азныказы иласхеит са сыхәда.

Саатгылан, жәеинраалак сапхьеит,
Сҗы җабон азы зыхьк снаҗыхәеит.

Хашҗа саақәгылан ажәџан сџаҗапшт,
Гәынамзарыла амрахәага аасыхәапшт.

Ихәхәон, ихәхәон, ихәхәон ахтыпқәа,
Мцабзк нықәшит сылахь, схы сҗахымкәа,

Царҗа рмоукәа ахқәа еилысуан,
Ззын исылхьоз рыцсқәа уазыруан.

Еилақь сҗәахәацқәа ааикәагылеит,
Иззыскхьаз сыкәшаны иааҗгылеит.

Уцәеижьаҗ ишныкәоз сзазымхәыцзаап,
Рхатәы мџақәагы ылырххьазаап.

Еибархханы исылалейт, сеитцалейт,
Иансықәшәоз еицәа амца сыцралеит.

«Быкрычхәын, бааиуанеи бзыхьха,
Дара рыда быхәшәзам, Барцыц-пәха!» –

Бжык ысыхкьейт абас аңқацахәа,
Инашаноу бжьуп, игейт акащәа.

Уңсыбащкәа рытхра иаха имариазаап,
Ахы улхра – аулкьара еицәазаап.

Рызегь саарыхейт! Ирыцхны исылоуп,
Иахьа сызлардыруа дара рылоуп!..

* * *

Д. Гәлиа иажәеинраала «Исыбаргәузеи шыта сара» иафьырцшы

Исыбаргәузеи шыта сара,
Ақәыңьма дақәтәоуп сара сңа.
Зны «зе», зны «ба» рыла ижәла «ңшыоуп»,
Щ-паспортк имоуп, Қарт дыбжьоуп,
Иан дикәыхшоуп сгәацаңха.

Урыс бызшәала аңсшәа итцоит,
Акәа дшубо Цсоу дахьзоит.
Англаз бызшәа афьинтәхәы ишәоит,
Дыңсуп иаңсшәаз, итцар хәа дшәоит,
Иан диззатәуп сгәацаңха.

Аңсыха лымтакәа иңхәыс,
Ихы ритеит цьюкы махәыс.
Уи дызмаз даан, дизыңшуп,
Хашәгәашә дылхоит, игәы шуп,
Зегь рыла дыссируп, сңа дымшуп.

Диванлеи шкафлеи иѡнқәа тәуп,
Аѡны анысхәа, цшыба ихатәуп.
Ихы инаирхәан иматцура,
Ирхынхәит цытѡык хәґацәа,
Иан дикәыхшоуп, сгәыґырта.

Иханқәа руак – ижәқәа рзоуп,
Изал хазынаґ иґәартқәа хуп.
Борас иман Гагрыцшы зегь кны,
Ижәбонда ишырфоз еимакны,
Апальма адацқәа ирынкны,
Урт ирхаз изтәыз рыцсоуп,
Иан дикәыхшоуп, сґа даацсоуп.

Даґа знык Жәыргыт дцан даар,
Еибгала ибжыго знык избар,
«Хвадить» схәап хәа сгәы иштәз,
Сирґееип шысхәоз ишахәтаз,
ґәаныла сшыґхәоз аѡстаа ицәза,
Дыжтәха дышцасоу сара нцәа...

1995

ЖАНА АЧБА

Зылашәра шыцызго Жана Ачба,
Шьамхышәара иззымшәац уа улшара.

Иахьа саззышоит уґхьарца абжьыхаа,
Схы-сгәы арґыцп – ґымѡак снаґырхәа.

Зыѡблак лашәу, згәыблыра хәаадоу,
ѡ-рахәыцк рыла зшәахста збартоу.

Уаа шәѡык рыбақәа ирзымбо,
Уатцәтәи сымшқәа ирыхьша схызго.

Иҗан саргыы аңсра санахәоз,
Аха сзанымшәеит – имариоупаз.

Иухәоит: хагәкәа зыңшыу Лыхнаштоуп,
Жәларык рышьта штысуа ххамштроуп.

Уиашоуп Жана – ахкәа сдырдысхъан,
Саниуазнатәгы шәкы сыртысхъан.

Уа уеиңш сацәшәоит агәы хахшәар хәа,
Ағыч даныржуагы иаххәо Ахәрашәа.

Зны угәынкәуазаргы, җазны угәрыгәгәагоуп,
Убжы ңсхатцагоуп, уи нырхагоуп.

Уаа шәфык ирзымбо җ-рахәыцк ирхәозар,
Уаа шәфык иршьхьоу хгәы ургъозар,

Исызхоит рахәыцкгы сахъзарц ашара,
Иархәа, Жана, уңхъараца нашана.

АҢҢАЦЛА

Ацакәа кышра иалхәаа адацкәа,
Ибгәгеит, акаҳара аҗазкуа.
Адацкәа рытцжәаха амразакәа,
Иннакылеит ашәтцла аҗыргәгәа.

Ирзеиңшхазшәа рыфба рңашәкәа,
Абгыцкәа чча-ччоит есааңынра.
Икаҳауаз нызкылаз абзоурала,
Арстаакгы иалихит аңхъарца.

Иатцагылоуп жәашықәсала,
Ма иалшон аңхәыхә неихашәыр.

Ҳабацәа ражәа иаламызт баша,
Ацъал хырцага – ажәѡахыр...

* * *

– Шәышықәса ницѡит, дкәашатәуп, – рхәеит,
Алаф ааилырхыргыы цәгъа ирымбеит.
Шыпсраз рхаштѡит, зааза инатәеит,
Атәцақәа еинкьо иржәит, ирыжәзеит.

Ихчаны иқәгылаз апатретқәа рымбеит,
Игәы даатасуа дшыпсыз рымхәазеит.
Изқәатыпахъ данынаскъаргоз рымбеит,
Амтәышәеицш ршьапы изхымгыло ибгаҗеит...

* * *

– Ацстазаара сгәы ахшәеит, – ихәеит,
– Ацсрада даеақы сахәом, – дыхәхәеит,
– Ибылшозар бсыцхраа, – дхәеит.

– Узацәшәозеи, уахьоуп уахъатәу, – схәеит,
– Амала иуцәыззом, – сыбжыы аасыргеит,
– Арахъ уаха узыхынхәзом, – агәра исыргеит.

«Ацсрада ақы зтаҳымыз» убас днеихеит,
Са сакәызшәа ипсцәаха, дагъхьампшит, дцазеит...

УЧХАРА ХЫТЦӘАП АХШЕИЦШ

Сычҳара хыҗит ахшеицш...
Вл. Ахьба

Ирызтазеи абри аҗара аамта,
Рқәыпшра, ршәымта, рхамта.

Ацәгьахәароуп занаатс ирымоу,
Аичырчара – уафрас ирылоу.

Рыпсқәа тоушәа аңсуарала,
Иәхәоит, арахь иҕам ааигәа.
Насың рымоуп дара ртәала,
Иҕоушәа удырбоит еинтәыла.

Адашшыларан шхәатыңк еидкыла,
Иамаз еилоуп хыла-гәыла,
Аңсымтәра иззафсуа хызрацара,
Иңбоушәп иахәацло рхыңхьазара.

Анаҕәеиңш ихчыла ртатын-ләа,
Акьутқәа реиңш ихтәалоуп амәа.
Ахшеиңш учҳара хытцәап,
Усмоу, аңьалдагы уарцәап.

Ижәбап ианңслак ишрыхцәажәо,
Шьтатцәҕьа – убри ауп исызхымго...

* * *

Ацәгьара иаҳзиуз – наҕ иухаршт,
Азыхь иаҳзеиңшыз азхәыцра уеат.

Уааңеиңш, мрахәагала дҳарңхап,
Ажәәан аҳатыргыы аабап.

Зхы шьтыху ашьха хнаҕаңшып,
Уаф дшеилнамхуагы хәаңшып.

Утәы иҕахысра – хтархароуп,
Уаҕа иабашьра мариоуп.

Анцәа иажәа хнафс хамцап,
Анажьра шхалшогыы хамзап.

Агха зыхылак – дтәхмырхап,
Азә дхарзыртә хшыҕам ххәап.
Иахынзауа – хихан даагалап,
Далцырц иныхәәҫа хклап.

Уааи, нас, амреипш хайцыпхап,
Хәрашәк иахну рахытә ак харҕап.

* * *

Алахәа тақырит сгәатца.
Алахәажә, исгәытцарч аффы.
Анытцысха снамтеит ақәатца,
Сардысит исысызшәа афы.

Сыблақәа тнахырц атахушәа,
Сымға пнатцәоит ана-ара.
Изхылшааз аблақәа тыкәшәа
Изфо, исафсуама сара.

Алахәақәа зыпсахуаз ақыртүа,
Изфытцшыуа изфахьаз сара сжыы.
Исышьтоуп иахьанза исхақыруа,
Сзыцәазом исаҳар уи абжыы.

Уи аҫсы зхоу шәеырцәышәыхьча,
Алахәақәа ххаҫеит омашәа.
Иеипшхаз алахәа цсыцәҕа,
Иныҕҫакны изыжәжәо зҫацәа.

Реипш уанеичыча, – нцәарами,
Срызхәыцыр – схы сгәы ахдыршәоит.

Алахәә – алахәара еицәами,
Алахәақәа хреипшхар хәа сшәоит...

* * *

Сгәатца хәуп, ихәуп, ихәуп,
Ашыццәа рымшақә сгәы лахәуп.

Иахзымхәеит амра дшацптәахаз,
Иажәа шыанца шхытәтәахаз.

Дырфашны ахра илбаақьахьаз,
Зыжәлар рзыхәа ибақьахьаз.

Ашыцра, ашыцра, ашыцра нтәа,
Ацсны ианбацтәо уара уцыхәтәа.

Ихә ршыарыма ауаф хытәтәа,
Лацшык иамкуа ашыац иатәа.

Ицсы ахынзатоу дзыцсоу хазхәом,
Данцслак дхарехәоит хәа хаацсазом.

Рыхә хазшьозтгы ианаамтаз,
Пытвык ахьзон, иахьзон ргәы итаз.

Сгәатца хәуп, ихәуп, ихәуп,
Ашыццәа рымшақә сгәы лахәуп.

Ақәраан ацсоуп ашыццәа ирхоу,
Дәахы ҟныцқеи есымша игроу...

* * *

Ағыычра забхьызхаз сгәыла,
Уа шыыжьбзиа имахәзеит.

Илапш итэакын цэык гэаныла,
Изеимаак шишьамызгы имбазеит.

Адуinei итэуп, итэуп насыпла,
Тэымк анига – деизхауеит.
Азэ цэык ицэызыр нахьхы Бзыпта,
Зегь рапхьа икны иаауеит.

Дадырсызшэа дахьынзагылаз,
Игэы ацэ афы иназахьан.
Ацэду акэын дызвагылаз,
Гэаныла атэыца дахьзахьан.

Угэеитэ дыкамызт цэара акала.
Ишьхэа дахатэиуан дынтэаха.
Ацэа ахихуан убас гэаныла,
Алажэқэа имтхон лабэаба.

* * *

Мгэаца шыкэаз ахысбыжықэа саадырпшхьан,
Ақэпараз ишьталоз ршьацқыа сыхьшхьан.

Анацэа рылағырзқэа ирцаахьан амшын,
Аихартэа саатыргазшэа цэгьа сшын.

Сиит сымшэазакэа, сиит хэа сыхэхэеит,
Бымшхааит хэа рапхьа амра схапхеит.

Цэоук сапхьақа иихьан ахарпқэа рышэны,
Уи атыцан хьаан исшэыз, аха сиит сашэаны.

Дызгабуп, халшыит хэа ианашшуаз сахаит,
Сэасыршыцылеит, сымгэааит, смырхаит.

Аха сгэартазаап нас акырза ихышэаны,
Шықәсыла имғоз рзын сышгылаз сыхәшэны.

Сашәақәа ирзызырџуан, инафыхәон сыбжы,
Истаауан иахьа, атх азы, ма шыжы.

Мгәата сахьықаз Ахәрашәа саҳахьан,
Изхәалоз Кьахьбараа ҟызас сдырҳахьан.

* * *

Ақстазаара стахымзарггы цасхәа,
Изтаху раҳатыр азы бзиа избоит.
Схы ишасымтоггы схәароуп ақсцаха,
Исклак қцәарггы ақсра сацәцоит.

Март саҟызахт – жәантә сеитәсуеит,
Сгәырғара шәымтакоуп – еиқхьбоит.
Схатә хьаа аиҳа уа утәы сардысуеит,
Хылқакажын снаскьазго – дызцаьбоит.

Схы исзатом тынч ақсшьаха,
Сытх аҟоуп иахьеизызго сызгара.
Қьаф аныруа сҟызцәа тхацъуа,
Цәахәақәак срышьтуоп сынцәаха.

Ақстазаара иснағаз амцәыжәа,
Изымбазац ирыхәан ипыруеит.
Аччақшь аныташу слакыта,
Исхьықшызаап, иатцәарак пытуеит.

Ус анакәха, исымазам ақстбаха,
Сахьгылалак итацҟырггы, сацәцоит.
Зхы зтахымда, аха ианыстахымггы, цасхәа,
Сахьацәымғу азы бзиа избоит...

* * *

Цэык анулеикшо изын ныхэоуп,
Итэала илоуп ауафра.
Зегь реиха идьруеит, иара дныхоуп,
Иуиџом ажэа ауаара.

Аџсшэа уеихэоит дытрыс дышнеиуа,
Уи зегь реиха дыццакуеит.
Акы агуп амрагы ишеишеиуа,
Акы анахимхэаа – дымцакуеит.

Егърааны дубаргы гэалак имоуп,
Аџша дафызоуп игэы иеарго.
Аџшатџџагы хэартарак алоуп,
Иамхны иунаџоит зны Бзыџ иаго...

* * *

Саб изын аџстазаара мариамызт,
Изыхэан акаршэрагы бахэран.
Уажэ иизбаз уатџынза иауамызт,
Ишэхымс аџынзагы ихаран.

Агэыхъеиџш агэаџрагы шьтрала
Иаауазаап, иџахтџон игџтакты.
Шэымџакгы имамызт аџсшьаха,
Иуаажэлар ирыџаршэын игэы.

Ажъяџрџага икылхын имшџэа,
Арахъ ибараџатын инапы.
Қыџак ахыџшын иара имшра,
Ныхэара дыргон деимакны.

Нџырас имаџаз – анхароуп,
Азэырџы ирзеиџшын ихатэ ца.

Иабацәа рҕапыц хәамтоуп,
Ихәашьа: дацәызхьчоз агәырәа.

Напхыцла, напхыцла мацара,
Дшахозгы дызлаказ изирхон.
Пхьазара иаламыз ицәызқәа,
Дыргәалашәар, уахыкала ддырхон.

Напхыцла мацара, напхыцлоуп,
Амратәкьа дшатцәпшуаз цәгьала.
Ихшазгы напхыцла мацароуп,
Шәзын ишапылтцо лцәахәақәа.

* * *

Сышьхақәа – ауафра ашәагақәа,
Еснагь зхы шытыху ацагьақәа.

Итцәахуп ишәылоу ахымтақәа,
Шәкыла иазыркхьейт ахәамтақәа.

Сышьхақәа – аетцәақәа рыцыпхьқәа,
Насып шәахтааит урт рыцыпхьаза.

Сымца са сеипш еитышәхла,
Ашәа сыцшәхәа, шәысзыхәшәыцха.

Абзиа зызгәамто абашақәа,
Ҷымт инрывжәга шәылапшқәа,

Хәы-змазам сара сышьхақәа,
Рыхьчашьа иакәшәо ашәақәа.

Хшышьхаз збаз иоуп зыбзазара,
Хамтас иазызшаз хапсуара...

АҒЫЗА

*«Уғызмалзар ғызас дыштыхла ағызмал...», «Умаат уңағыр
иаха еиғұп, уғыза дуңағыр аиҳа.» Абас ҳаихәон Гь. Зизариа.*

Гь. Гәйблиа

Шәиашоуп, Гәйблиа, сгәйсәанышәтеит,
Ағыза имырзра – снапы ианышәтеит.
Ағыза имырзраз еиҗа сәежәышәтеит,
Аха иабақоу! Сара сәежәтхәеит.

Сзыцәзырзыз рзы ашәы сшәыстеит,
Акыр ихьшәазарггы – сырпыртхәеит.
Схы здыруазар – сфызцәа хацәан,
Шәкы иртысхәызггы сара срықәлан.

Ағыза гәйтбаа, дафсуеит ужәла,
Изымцаныхәо атла, ашәа гәйлшәа.
Абахә икыдрысу аҗтла адацқәа,
Акы кыдымәарц зфызцәа ирҗеиҗшуа.

Схы аныстахымызггы – рхәақәа срыцан,
Схы ансцәымғызггы – рымшқәа срыцын.
Рыкапан еиҳазггы аидара рымздон,
Рхыхқәа рхыхны, сгәырғара рыцсдон.

Цәахәак ҳайднакылон, сыгәтыха рыцсшон,
Иахтәыуатәхоз дмырдыркәа исырпшзон.
Цьоук шәйдлаҗса еғараан сгәақлап,
Уатәггы ирҗыцны шәыҗсра сылқәап.

Ас исымбацыт ахатца шыцра,
Ахатца, иадыркыло ахра ашьанца.
Шәыбжыы сыцуп, снапы ианышәтеит,
Ағыза имырзразын са сәежәышәтеит.

Ипызшәахъаз иоуп шәаргы ишәазхәаз,
Абаакәа, думырзын хәа иухәаз.
Азә дысышәиуам са сгәи аншугы,
Атахызар иакәыз сыңсра иазпшугы.

Угызмалзар – агызмал дыштых ыызас,
Агәрамга уаңхәа думыргылан пызас.
Уыызара зтаху зхазын мацара,
Еиңбуп заа уиңырцыр назаза!

* * *

Рейнкантца ихашытоуп афстаацәа,
Ихысхысуа иаацәыртцеит аңынышкәа.

Угәафра ишытнахуеит ргәахәара,
Еицәоу аныкәгаразы ргәахәара.

Чанчаны еибадырфалап аиҳәшыцәа,
Ашәзы рыбжьыргалап аишыцәа.

Харантәгы иудыруеит умфашьахуа,
Ухаткы кадыршәуам иуашьапкуа.

Аңсымтәра иаржъакцаз ргәымбылқәа,
Ашыыцроуп изыршақьо рыбақәа.

Изыкәтәоугы – шыашә раббағықәа,
Камчыс иркугы – амат аңшықәа.

Жәлар рымфәхь измам бжыысырта,
Рышьтахькагы – агәрамга хәаңшырта.

Тымитышоуп ирзалху шыталартас,
Ишхамыркоуп ирымоу бзазартас.

Ирхатэи жәлахазгы – афыстаароуп,
Аңынышра еицәоу – абзафыстаароуп.

Изааҕарылахьеит руафара аҕбақәа,
Иңыныш ҕбақәами, еиңууп рыбҕақәа.

Сышлахәиц рымшала слахәуазаргы,
Сыштахац еиҕа стадырхозаргы,

Срацлабны – ахаангы сзафыстаахом,
Сыжәла Барцыцҕаууп – исзыпсахуам...

ИААЛЫРҔЫАЗАМ

Шәызбоит сҕаҕхыа заҕаф шәхырхәо,
Изакайтә шыжыбзиоу са сзығшәырхәо.
Срыпхьоит шәыблақәа аҕсшәа сазхәо,
Архәара шәнавалар дара ирсахьоу.

Узбоит сышыҕахь – сыбзиа еихразцо,
Иуазар – сгәыраз аҕыңь шаехьнутцо.
Нас, сгәы аагылеит хәа узыхәхәои,
Иаалырҕыазам! Иаалырҕыазшәа зышәхәои!

«АЕТЦӘА КЫДИХЗААП...»

Аетцәақәа ҳарчычеит уажә ҳаазқәылаз,
Акыдпаара хқышә иқәхеит ишакәымыз.
Ғарқарцәа заҕаф аетцәақәа рыпсахуаз,
Ғақсадгьыл иахтнузеи ҳәара зқәымыз.

Еиғзами шәынрытаңшлар ианшәзымхо,
Шәрыхзызаауа шәфарытаңшлар шәханы!

Рыццхъаза кыдырххъазтгы ус ззырхәо,
Ажәѡан тацәхъазаарын икыдымхкәа акгы.

Аетцәакәа рыда ихамазам ршашә,
Уаха шаанза изыбылуа хара хзоуп.
Адгыл ишамамеипш хада рыцшзашә,
Дарггы харггы хаизызшаз анцәа иоуп.

Иахъанза сгәы исзадымхзацт хцәызкәа,
Ишәхәала ашәа, ишәхәала ирыххәау.
О, закаѡ хамәда Сасрыкәа иѡызцәа,
Изылшахъоу аетцәа акыдхра инеихау.

Сизхәыцлоит, сизхәыцлоит Сасрыкәа,
Фырхатцак данилак схы кны стәалоит.
Иахъанза ишәацха зыхшылоу Кәбина,
Шәынхыцшыла, ишәанахәо шәызхоит.

Аетцәа акыдхра, иабанзеихау хиааира,
Ианхзымыхъча, – хазгара ххы итәшәоит.
Лассы-лассы рыхъз шәымхәан хфырхацәа,
Сшәахъеит азы, хфырхацәа срыцәшәоит.

* * *

Мѡахәастак санылан – имграхеит,
Ѧызцәакәак рызфыстын играхеит.

Мардак снатцагылан – ихрахеит,
Сзышьталаз сиетцәахә харахеит.

Сзыхъ сызфыхәалоз – хахәрахеит,
Сызкәылаз сыцха – рґаґәахъеит.

Сызхымызац абакоу – ирацәахеит,
Арахъ аидара сашыт, сашыцәеит.

Изгәылымтцыц ашәтыцқәа сзыпшуп,
– Дабабжъаз! – Ажәақәа ргәы шуп.

– Аетцәа кыдылхзаап! – изухьоу кәыншә,
Цьоук сыхъз хтаркит омашәа.

Жәаба сымихзаргғы сара сызшаз,
Иреихау санашьоуп – сзыпшааз.

Амцажәлеипш ихәытцачоит сцәахәақәа,
Хәшәы-еитәхәшәра сзыруеит инцәахәха.

СГӘЫЛА ҒЫЦ РАҘЫПАС

Икьақьаза иаасыртуан ахышәқәа,
Сәарытцәпшуан ашьха ҳаракқәа.
Зыбларак сналыргон смыршәақәа,
Сынрылсуан ашықәс харақәа.

Хәшәгәашә дылагылан аңсцәаха,
Хәыци-дуи ҳагәқәа антаңеыз.
Қарахымзан измышәоз ахәшәқәа,
Азғаб хәыц, аңсҗазаара зтахыз.

– Исзаарт аңенңыыр, нас уи аңхәа,
Снықәбыртәар, сцәыуазом, – зхәоз.
Ишреихаз еипш ашьхақәа рылпха,
Лхәаақәа нлылкәшәаны иргон.

Ашьхақәа дышрытцәпшуаз пшьаала,
Дысзеикәырт, лыблақәа хәон.
Ла лынахыс урт ашьхақәа рыла,
Лыңсы сзырхалтцәшәа сыржъжьон.

Ишьхамзи, санңсыша сахырҗа –
Ахырҗо уажәраанза саазгаз.
Сгәыла җыц сихәон: ахыбра
Ааскыаган сҗенңыыр анаиркуаз.

Рыңсеиңш иҗыашыу аҗзамцқәа,
Сыркыдыңшылоит ашьхақәа рцынхәра.
Қарахымыза дызнысхлос иахьанза,
Ахыбра ҳарак дсыңәнарзт зынза.

Ихы дырны ибжыхыргыи аҗзамцқәа,
Исхытзом сыңсра схазырштыз агәыхь.
Иранаҗь, Анцәа , дгәакуп аңсымцқәа,
Гәнаҳарак мнейрц ихәыцқәа рахь!

* * *

Иахыичатәымоуп ҳа ҳахыиччо,
Җара-ҳара, җан-җаны ҳаичычо.
Учуан иҗарҗштәым аҳәаа дахаагоит,
Ахыңшымыраз иқәғоз дҳархагоит.

Аитаңшра атыңан дышьтаҳшыуеит,
Зыхьк дазымызәзәо азмах даҳтоит.
Иңсы шихытцлак – ҳнейдашшылоит,
Ацәа ҳцәандаз, ҳалабжыш хшылоит.

Агәылптха рымтакәа ашәтқәа,
Иахьанзагыи – иаҳтәым агәашәқәа.
Җаңсы җазкшаз ҳаңсымта-хамта,
Зегь ахароуп, – ҳхәахуеит аамта.

Иҳалцатәу – хыхь дышьтаҳхуеит,
Зыхьз ырзтәу – ипатреҗ таҳхуеит.
Җарцәыбналоит иафызаз ашәа,
Идеиңшыыгаз зажәа, зыжәла.

Аңсны уныхәаз! – саатла ҳцәажәоит,
Ихамбазакәа арыжәтә ҳажәуеит.
Ускан аңсуара агәы иаатасуа,
Ҳцәыуара иафуп, ахы иаасуа.

* * *

Бзыпҭа, уара уоуп сара сзааз,
Ашьха-хахәқәа рымаза скны изымзаз.

Уара уоуп ашьтыпҭраара сгәазырҭхаз,
Умцәыжәфақәа срыцакны сзырҭхаз.

Уара уоуми иахьатәи сыпхьарца,
Сабацәагы ирывзгалоз ах-цақәа.

Рымцажәлоуп сыхәафы ифахәоу,
Апыргқәа исархәалоит узыцҭцәахоу.

Снапафы адгыл шәахәоит. Ишәахәоит,
Махәык атәатла сшәахәрц исызхоит.

Ациаақәа са сыбжьала ихәшәтрахоит,
Снапсыргәытцәфы анышәгы шәтуеит, ишәтуеит.

Урт зегы, скыҭа Бзыпҭа, иубзоуроуп,
Изымбац шәаҭаала, бла иабо хы иаңсоуп!

ГАГРАТӘИ АХАХӘҚӘА

Гагратәи ахахәқәа ирымтаны,
Ахьхьа-хьхьахәа зыхьк еикәтәоит.
Ианиз Амш ҫыц иахамтаны,
Цандрыңшыи Гагрыңшыи еизгәыкуеит.

Шәнафыхәеи ирхылцыз апоезиа,
Сдақәа ирҭахәмаруа дара ршьоуп.
Убарт роуп сыцәгъа, са сыбзиа,
Исымоу рҕазшьоуп, исхоу рыбжьоуп!

* * *

Дас ысылоу зегъ аҭахеицш еицшьуп,
Сцәеи сжьи рыбжьара сымшқәа бжьашьуп.

Изныкымкәа сҕатара ахқәа ҭашәахьеит,
Сыцсатан ақәыцш ицсы ҭшәахьеит.

Уиашоуп! Уабацо уанымшәар ацсра,
Скуцәыуо сзаңылом абзара.

Ашьхақәа раҳаракра сара саңшуеит,
Иагымхарц азыхьгъы сыччо сынҭаңшуеит.

Арахь ысылоу сдақәа зегъ еицшьуп,
Сцәеи-сжьи рыбжьара алабжыш бжьашуп.

Срыцәцап нас егъараан, шыҭа схәыңым,
Скәашатәуп сылахь аҕы дак ахьхәачым.

* * *

Аихеи ажьакцеи
Жәашықәсала еибарххон.
Ианеишьцыла дара-дара,
Еижьразшәа еибаргъон...

АБААҢАТӘИ АҢЗАМЦҚӘА

Сабацәа ршьа зкыдшылоу аҗзамцқәа,
Сибранза сбылра аҗыңқәа сзырбаз.

Зыбзиабара зышәхарацәхаз атцеицәа,
Зхәоу цшза зааза иахьдыршәаз.

Аиахәшьцәа, иабылхьаз урт рымца,
Рымца ишапшыз заҕаф сыпҕхеи.
Изхьымзаз рҕахәы схәарцоуп, антцыра.
Сныпҕьаза сзазиашаз рдунеи.

Ашьашьтақәа, хынхәымца нызқәымлац,
Снархымшәо сцалоит, сыпшаафуп.
Агәашәлашәақәа, зымцақәа ҕыцәаз,
Изыртынчша хәшәқәак рызшатәуп.

Ухаштшьа сымазам, Нестор Лакоба,
Зыуафра сцәахырбааз Аңсны.
Тенгиз, Никола, Инал-иҕа Кока,
Сгәы иалымтцацт, икылзкааз шәгәахы.

Сыпсала шәыпсқәа здырит, шәсапыза,
Рахәыц цынхәра сыпсала шәызгоит.
Уаҕа иҕамларц ари афыза,
Шәшьәжәцәа зегы идсырбоит.

Алагерқәа срыфнами схәытцәыхәытцәуа,
Ари ахыбраҕы заб иашьцәа рчычхьоу.
Акамерақәа, аңсыртақәа, аҕарсқәа,
Иахьанза сыхцәхәыцқәа зыфнапсоу...

Абарт зегь сынрылпшны дызбеит Сариа,
Рауф изҕылтуеит: «Сыцкәын, ичхала!»
Зыхшара иашәхартцәины еиқәуазха,
Азартцәикәа зхадыршәыиз Шьахәсна.

Сшәышьтоуп сызмыцәо сшәыҕгәаҕны,
Абаатаҕа исырхынхәырт шәыпсқәа.
Агәра шәсыргоит Гагрыпшь саныкәны,
Са шсакәу иаңшәымоу шыта ара...

АТЗАМЦҚӘА, ИШӘАХАМА!

Срыбжыагылоуп атзамцқәа, зхыб зхыпсаахыоу,
Игәыткыагоуп атзамцқәа, зышәгәашә ґыпсаахыоу.

Абаататәи атзамцқәа, жәларык зтынтәахыоу,
Абаататәи атзамцқәа, сабацәа зтархәацәоу.

Абаататәи атзамцқәа, сыццышәхартә сзыршхыоу,
Дымшырцґы залшом шәытзамцқәа ирәапшхыоу.

Ашәеи-ашәеи реидызлара – аброуп иахыакыз,
Аибафарта, аизгыґра аброуп иахыыґкыз.

Атзамцқәа ирыбжыацәахуп иахтырххыоу Ацсны,
Атзамцқәа, изхымцсаац ақыртуара аґсы.

Ҷа шәышықәса рышьтахыґы иарґыхашт жәларык,
Атзамцқәа ирыбжыамзас иркышам хә-шәґык.

Имхышәашәац ашьашытақәа сыпшаап,
Ашхәеипш срынцәажәало рыбжыара сыршап.

Ахыбаџқәа реинкыабжыы ахәхәахәа исахауеит,
Исыхыхыоу ирхарштґаха артәаахәа ихәхәоит.

Шәааины игәашәта аґыалда итархоу,
Дубароуп уарґы сарґы хазфалоз, ихәґоу.

Иухәароуп заґаамта ихәазамкәа ицәахыз,
Иухәароуп хқытақәа ирнаґахыоу ацәыз.

Сыш-Барцыцпхаз схазырштыз ашьажәцәа рыџны,
Сыџнагылоуп уажә абраґа, сґәыраз лахәны.

Имыткәмоу ауаз ашәа аккаҳәа исхәоит,
Игәтыблаагоу сабацәа рығызбыжықәа саҳауеит.

Сгылоуп сқызқызуа, хәаала итәу,
Шәсыцхраа, Ахәрашәа, са соуп изызхәатәу.

Ара икыдшылоу ашәа – шахәтра ауеит,
Хәбацәа рылағрызқәа шкәтәац икәтәоит.

Аихатә цәахәаф иахькнарҳауаз, абар, иубоит,
Иацы ирбылуаз урт ракәызтғы уажә са сбылуеит.

Атзамцқәа еимумдацар, суздырзом схәта,
Атзамцқәа иркыдпшылахьоу дзаагылоуп ахыртәа.

Пәса сара сакәызтғы шәара ишәырхәацәоз,
Пәса са сшәакәызтғы шәара ишәхьытәцәоз,

Са соуп иахәа, атзамцқәа, ишәфызхуа шәфәхәы,
Сцәеижьоуп зегы златцәаху абас ихәғаны.

Сышәзырфәуеит атзамцқәа! Имзакәа ишәхәа,
Ишәырбароуп сабацәа риашара зкәаҳаз.

Шәфыха, атзамцқәа! Еикәырхха ифәхәаз,
Сшәыхәоит, атзамцқәа, са сфынза ифәҳаз.

Ишәырбароуп иргаз зыхқәа хьтәцәаны,
Хәашьиа исцәыршыыз, рыбжарак ныртәаны.

Акьыртың иахьанзагы изхылшәшәо рызффы,
Акьыртың санавсуа сшәазызуеит уажәгы.

Атзамцқәа, избартаз исцәырфаз рказшәа,
Атзамцқәа, ишәхамштын, изжәыз сара сшәа.

Уаќағы изаанымхаз, урт рыхшара ртәғы,
Иахъанзағы абас ҳаға дзыќамлаз дытәны.

Акыкахш сафызоп, шәынсыгәтас шәызцазом,
Жәларык рыгәнаҳара ақыртуа имѡа ңнартзом.

Шәцәажәала, атзамцқәа, Бзың агәы итхәаа!
Шәфыха, шәарт атзамцқәа, ифәхәаз ифәрхха.

Ицәыржәга исцәыжәгаз ахәхәага нарыхьшыны,
Сгәыграқәа зыдхәалаз хьымзгыла ицәырхәны.

Ражәымта азахәартәи нахаршәны анхацәа,
Анхарада гьангашрак зламыз рҗацәа.

Ифныршьаахьоу рыбафқәа шыцқьоу аарңштәуп,
Исыршалароуп абраќа, рыңсқәа цаңшьалатәуп.

Штацыңхьаза изытымцуа ззыхь-хәы тарбаз,
Ргарақәа зтадыргылоз рратцлақәа зырфаз.

Шәхацәазар, исыцшәхәа, Ахәрашәа хәатәуп,
Ҡажәижәибжь ахәрақәа рхәышәтәышьа ңшаатәуп.

Еилшәыргароуп атзамцқәа, аңси нас абзеи,
Шәцәажәала, атзамцқәа! – агәыхьқәа рмузеи.

Ишәаҳама атзамцқәа, сааит изгаразы,
Ирыцқьаны исышәтароуп сабацәа рыңсы!

УХААНТӘИ АҢШАЛАС

*Ҡабацәа ахьтарклоз Абаатәи абахта зхықәгылоу амшын
урт аамтақәа рзы акыр арахь иааскьаны иќан. Ақытақәа рќнытә*

*ацкэынцэа хааганы иахдыржуан, адамбақға ырғыларазы. Ажы-
гақға узыйайомызт, ахэхэа рыхга ауафңсы хыбафқға аайыуан.*

Кэына Гыцба, ақ. Бзыңта

Ухаантэи цшаласк Бзыңтантэ исзааит,
Амца сыцрасызшэа сцэа сынтыбзааит.
Кэына Гыцба, Кэына, лабфаба уснарбеит,
Ирфыцны уа убжыы Абаата иснархаит.

Уиашоуп Гыц Кэына, ацсыуак изын,
Икзам гэафрак ажэйтэра иагаз.
Убри ауп итызцаз амшынгы атра,
Арзра еицэазоуп изыниаз Абаата.

Апафқға ирысуан, зынза агэы цшаауан,
Агэынкыбыжықға азыхгомызт, еилшаауан.
Икоу збоит хэа амшынгы ааскьеит,
Бзыңтантэ, Лзаантэ изахаз еизнагеит.

Еилагьежьюан ацкэынцэа, ирысызшэа афы,
Рпынтақға иртасуан рабацэа рбылффы.
Ржыгақға карыжыт, итрысит рыгэкға,
Рыхэхэабжықға еинкыон рабацэа рхқға.

Ирдыруан уи азбахэ са сфынза ишаауаз,
Ирдыруан уи амшала скэицқға шкацсоз.
Абаата агафа снавалар иахьа,
Гыц Кэына уааскыага уснарбоит иаха.

Ухаантэи ацшалас уа уеиха ннатит,
Уабацэа рхыбафқға, абар, снархыпшит.
Сануфцэажэоз амш, абар, уснарбеит,
Узамфа иахысуаз улабжыш сырбеит.

Амца сыцрасызшэа сцэа сынтыбзааит,
Изырфыцыз ацшалас Бзыңтантэ исзааит...

ДАРАФЕИ ХЫШБА

Ажәѡан неилыцсаит, иааилагъежът ацсаа,
Ашьхақәа еибырхәеит дышроуз алцсаа.

Дызнысхъаз ашәышықәса рымѡа саныст,
Аихабла икылыршәаз имшқәа сеилдырст.

Дырѡашны дкәтәазшәа аѡарқәа кьасеит,
Дзызхымгаз абгъыцқәа зааза икацсеит.

Са сеипш хқытақәа еимташшуа иааилахеит,
Амшқәа еилысуа ицсышьа иааиланархеит.

– Ус икоуп! – ихәеит ахрақәа рлахьынцә,
– Ус дыкоуп! – рхәеит ацсабара ацстынха.

Ашьхақәа исархәеит иқәра шышьхаз,
Лзааных алцха иснардырит дшыпшьаз.

Ахра цагьақәа, арѡаш лбаафьақәа,
Дарафеи! – изыцсахуа ацсуа бакақәа.

Унатәцшуан и-Хышбара, ишәан иара, изан,
Ажәлар рхәамтәқәа реипш, иажәақәа зан.

– Ажәлар шәхаткы! – ибжбы ґыц сааимнадеит,
Азныказ аетәақәа жәѡанаґ иаагәтеит.

Иарбан гәафрас дызхаанымыз Дарафеи,
ѡажәижәибжъ рзынгы ибжарак рымфеи.

Абри зегь зхызгахъаз – дзанымшәеит акы,
Иақәшәашьа ихаташьахеит, инаигзеит игәтакы.

Ихэалон: дад, уаиааироуп, дад, узыниаз,
Бҕеитцыхрак уазнеигап, иуххьоу узхаз!

Игэыблыра хзынижыт, аҕсы ҕоуп, имхазеит,
Уналҕшлар, Лзаа, даауцылазшәа иузхеит.

Дныхэан азы Дарафеи, уи ныхэара дыргон,
«Хышба иныс» – хәа дыздыруз зегь қәуан.

Ихьз уцнатцы – ахаан насыпда унхазом,
Иажәақәа ухәонатцы ақәыңьма уахәхазом.

Дымраны дынташуеит уаргыы умзырха,
Ихьз дунеи чыдак аанартуеит икказә.

Азтаара исызимтацыз, иантаз уи иҕсы,
Исыма снахагылеит еитиххьаз азыхь.

Еиҕишьуан еиҕишь, иулаҕытәтәаз удақәа,
Хышба Дарафеи – сабдуцаа рбызшәа!

Дарафеи – ҕшза, гәәта лаша, иазишаз Лзаа,
Ихэалон: «Лзаа инеиз, имнеишеи Мзаа».

Ирхәоит, Дарафеи иҕыза ииетәахә ҕшәазом,
Ирхәоит, иара ихтәаха имра таһәазом.

Данбзазеиҕш Лзаа дыснарбеит даҕа знык,
Ҧынтә дшиуаз снардырит снызхагылаз изыхь...

* * *

Шәиҕхьыз згымхаша уи аамта,
Исзытәахыз даниуа хәа иҕшны.
Иташәоз сқытауаа рыҕсырта,
Сгәахы иакәзыршоз ашәшьы.

Иацроуп сашта итауазыруа,
Рыхәра хәрашәа змаҳазаз.
Иҫыцхоит рхәаа сгәаҫы еилысуа,
Харада, ҳақда итадырхаз.

Сахъзеит рыццышә, сызшаз сшамкәа,
Истәахит сгәатца интаҫсаны.
Иансыцрало еикәтәо рхәаақәа.
Иҫасхәоит рыццышә наҫаҫсаны.

УАҫЦӘЫК АНЫШӘ

*1937 шықасазы Арасазыхәа анықәыргоз, саб иашәа Камыгә
рызқәатың ағынтә уаҫцәык анышә иқәса итаҫсаны ицәа иад-
цаны игеит.*

Уаҫцәык анышә теизит,
Итаҫын зтеицсалоз иқәса.
Ажәлар шәраҫоуп ҳәа идырзит,
Ақәыцьмеицш инарцон иҫарқәса.

Сзыхдырқьозеи аҳәаха дзахьымзеит,
Амалажыфацәа дшыртѳииз ибон.
Дахьымаашаз амҫа данырцеит,
Саб иашыцәа ахыпсышаз иргон.

Малк ихнамхцыз анхара ада,
Дыргон дахьыршышаз хараны.
Хьымзгыла, хьзыда, цәада,
Цәгъара зламыз анхаҫы.

Қашьрак ианымшәоз, зхыцша зыхьыз,
Ашҳам иаблакьаз зшәаҫха.
Инапала уаҫцәык анышә ахьыцхыз,
Ааҫсан дахтеит саб иахәшәа.

Атәым жәџан атқа анышә уазыруан,
Дунеик иаламзоз агәы итагзо.
Саб иашъа, иажәа анышә ианыруан,
Напынтцак азынижъуан, дагәзон.

Иаңсшәа иґықәбомызт гәығыртада,
Ауаџыраз аназара иңсы антбоз.
Зныхгы иахикаауан шъардаамта,
Ажәеипшъаа рашәеипш деимнадон.

Имицыз сакәхап игәы итцхоз,
Инырхъан сшатцалоз итоурых.
Идыруан гәтынчла сышмыцәоз,
Знымзар-зны сышчыжәлоз сеиқәных.

Акы змышъаз иеипш салцит ахымзг,
Риашароуп сзыршәахәо иахъак.
Рыбаџқәа рыблызаргы ирзымбылзеит рыхъз,
Имызит уаңсцәык анышә Ахақ...

АХӘРА ХӘЫШӘТӘЫГА

Абылратәхәа змышәоз хъаан,
Сгара иақәтәиашо иацраз.
Хәрасгы иказ зегы ирыхәран,
Имшәыц шәзыхәан – имазаз.

Ркәатеих цдәо иахыыччоз сџызцәа,
Санзымыччоз, сырбон омашәа.
Схәычра сымнахзаап исмырбакәа,
Ҡажәижәибжъ ашықәс еиқәатцәа...

Сгәы ззаагылаз шәырбашъа сымамызт,
Истахымызт ишәхыысyr са сзыңшааз.

Акызатцәык – иситәзаап хамтас,
Алазара санишьеит сызшаз.

Саб иахәшьа даныцдало сгәыпшқа,
Сызхыбаауа лхьаакәа цсыртуеит.
Амат ацтып рыхәшәтәуеит шхамла,
Убарт рыла схы схәышәтәуеит...

* * *

Нак-аак ѿ-хьаак срыбжьагыла,
Сныхәоит иахьымсырц уатәтәи хдеипш.
Хамшкәа гәәкхьеит гәыпсчхәбжыла,
Иткьаз ахызатцәкәа рхыпшеипш.

Уаха ирмоуааит нас ґаахәыра,
Абас иахңызтаз абылратып.
Хәажра иахцәыргаз реипш ишәхәыла,
Имжьыжькхоит ахәра ґыц ицтыр.

Ҡажәижәибжь – сашта итыжәга,
Ашьта еимашәпса, исышәмырбан,
Ҡажәижәибжь – сьжәлар қәашьда,
Шәызцәынхада! Шәара шәыгәгәән.

Ҡажәижәибжь, стәыуоит схәыцыр,
Сеиѿтәоуп Ҡажәижәибжьцәара,
Ҡажәижәибжь еита ихытыр,
Схәычреипш иахцәыблышт Ахәычра.

Еихау камларц иаххазырштыша,
Ахьз шәәқәшәины ишәхәәчла.
Амаалық дацәышәыхьча шәыхәра,
Ианамуа шәхала шәәґапшла.

1990

* * *

Рхъаакъа еибакъыруеит ѿ-абицарак,
Имгъазо ажыакцакъа урѣацшуеит.
Зышьта еимамло гъырѿа-гъаѿрак,
Маза умшкъа танакъашеит.

Икъарагны ес-ииуа игара,
Ахы ирдыруа инахашеит.
Иауам еимнамдар уа угъара,
Гъыгърак уашта итнаршеит.

Агъаѿбыжъкъа урт ирхылцуа,
Шъыз рахъыцшъа еихъыдхашеит.
Иаауцрымшъо еихъымза-еиѿымза,
Угъы иантам умѿа ааихнатѿеит.

Сабицара иреитцоугы ирныѿшуеит,
Абицарак уазла иахътахаз.
Акызатѿык са сгъы ннакылоит,
Рыхъз ахъара иахъхлахынѿтахаз.

1989

* * *

Хабакъа хашъхакъа ирныкъуан,
Аныха ирзаѿызан, рыгъкъа рызтан.
Ашьхакъа дара ирыѿсыкъаран,
Нѿырала еиѿшыын, еимадан.

Иаѿаххаргы рыхкъа ахтныртѿон,
Баѿара зуаз рхыѿшала ихъчан.
Еиѿыѿшны ѿазарак еиѿаѿыртѿон,
Рыхаракра – сабаѿа ирыѿшышан.

Иѿарыѿаѿшуан, рыда ихъашъымызт,
Аби аѿеи реиѿш аламыс иашаз.

Урт рыда Мамзышьагъы хәшәымызт,
Уи ауп рхы зақәырцаз ирыхшаз.

* * *

Ағеџбжы, саанарцшит хратцла амахә,
Снықәтәеит санкьазшәа Зыхьға хабакә.
Саб иахәшья изнылкьалоз са данызба,
Лгәы ианыцалалоз изымхынхәыз лашьцәа.
Сындәылкьеит, слыхәарц җара акала,
Сналхьыңшызшәагъы збеит нас аргама.
Саб иахәшья, иишаз, иишаз агәакраз,
Дцахьан уи, дхарагәышьян, дабаказ!
Ицџаа ишцахьазгъы иара хратцла,
Ирыцхашьяны иахзақәымтцаз амца.
Атың зегь анықәтдоугъы дәыкрынла,
Сгәы иазынхеит абжы: «Ағеџ!» хәа.

ИАСОН КОКОСҚЫР

*Асовет Еидгыла Афырхаҗа И. Кокосқыр
игәалашәара иазыскуеит*

Улағырзқәа леиуан ахәхәыхәа,
Ианаадыртуаз Бзыңтаа рбака.
Ахьызқәа урыкәшон лаңшыла,
Ахахәцәы ианыз итаңка.

Иужәлон шә-зтаарак еизытәа,
Аңсеиңш иулкьон рыхны.
Аңсҗазаара иаззышоз уфызцәа,
Рылымкаа иахыбаауа ухы.

Сҗазшәа суазыруа аҗабиа,
Җеыхақәак рылхуа хәцәақәак.

Сгылан сқызқызуа гәаныла,
Уғымтра иснатон атак.

Унарцә гәтыблаагақәа – уңхара,
Угәы-уңсы нрытцаршә цақа.
Аамтала иахьалухыз ухала,
Узқәатың иахадыргылт убақа.

Рымцажәла еикәурхеит гәышпыла,
Уашьцәа, уқытақәа уызгәыкыз.
Ғыцәаара ақәым уи амца,
Ускан унапала иауркыз...

Ахьзқәа урыкәшон лаңшыла,
Ахахә-цәы ианыз итаңқа.
Улағырзқәа леиуан ахәхәыхәа,
Ианаадыртуаз Бзыңтаа рбақа...

ҘЫР ЧЫКӘБАР

Амалаеыршыга ззырхәоз ханиагәышьеит, Ҙыр,
Издыруада, мышкызны ххьаақәа хеыр?

Иаххақыруз лхақәлан хаилыршьааит еиҥагы,
Q-шьафак инамышьтқәа иргәытцыблаазаргы рыгәҥақы.

Иөеиҥагылаз хажәлахәқәа ирылгахт ҥаңхьа,
Ҙбацоз шҥа-мырцәагақәак хазнымхар, хаҥеиҥа.

Имариамыз хаиааины мҥа ғыцкгы хнангылт,
Аңпышәара анаҥахыз хара-хара хаиҥагылт.

Иацы хзырңшзоз, хаңхьа игылаз ҕыт рзымхәо ихәәеуп,
Ҙанеихәашаз хара-хара аибарңсра хаҥеуп.

Шьацәхыпла ҳағәтәсуеит, ихьчатәыз, ҳаңсы зләтәу,
Уиашоуп, ҳхоуп ҳзағәу, асдәҗағы убахәу!

Аибашьраан зәызтәахыз роуп, рынқылара цәҗахеит,
Рымшалаҗы заҗа ҳхаагеи, ҳазлақаз ҳаицәахеит.

Аееимааипш ахьаақәа акырынтә ихархахьеит,
Иҗаҳтәозыз, ҳахыбаар акәхеит, ҳара иаххатәхеит.

Зегь ргәағ зыхтәхуа уқәлацәа роуп, избоит,
Аха ианысымхәа иаҳцәабылхәу җәа зныкҗы шәбылуеит.

Дгьыл назарағ уңсадгьыл азы ушьа кәтәахьан,
Уиашоуп, Бзыңтәипш иубон, аңыреипш утәахьан.

Иахзымхагәышьеит, ҳадгьыл ҳатцыблааит, ҳтадырхеит,
Ғаиҗәыршеит, ҳаилыргеит, аха угәы акны инхеит.

Аган иавахт зхы иаеиғзоз, ираңызаз жәларык,
Ашьыңцәа роуп, ишакәымыз еибыртацәеит рыжәахыр.

Ғазқәымгәыгуаз ус, рыламыс акәареипш итабеит,
Ирбаз ааизырыхәән, аҗынышьыбжәон инеипхьбеит.

Уа уеипшоуп сшазхәыцуа, амал иазызбазом зегьы,
Иаххаагахәу уи иазырцәом, иазыхзом ҳҗәы.

Сааннакылоит абас уанцәажәо, о, уахләктоуп,
Сызхаанзам Бзыңтаа ублақәа рҗны рыңсқәа тоуп.

Уган аҗы игыландаз рҗызцәа хҗызатцәык урт,
Иубарын ҳазкыдҗәозар аңшатлакә, нас аурт.

Уқәлацәа рмаңхара сҗәыланашхьхеит омашәа,
Ршәымтақәа рҗы изынамзакәа, ирчычеит аңсра.

Издыруеит, Ыыр, ауазашәада шыта ухәшәзам, –
Уаныкам зны уеилаҳқааргы, ааи, ихышәазам.

Исымамкәа сшазтгы, аира иацу насып,
Аңақәа ирыбжыржәаар алымшози нас Бзып.

Удырразын Ыыр, даеа шәышықәса ҳазхом,
Даадыруан ҳхәагәышыап, ҳхы ацәгәа ҳазхәом!..

Х-ЖӘЕИНРААЛАК

(Ареспублика Аңсны агимн азы)

1994 ш. маи мзазы Ареспублика Аңсны Агимн (атекст, амузыка) аңҕаразы аконкурс анҳалархәа агәырғьара дузза сызцәырнагеит. Х-ажәеинраалак зфит, ус, тыпқ азын акәымкәа, абри афыз агәыҳараkra ахьҕеиҕшхаз азы. Рыхҕагьы (аконкурс аңҕара иақәыршәаны) икьыҕхьын ҳгазет «Аңсны» адакьақәа рғы, ателехәаңшралагьы ишытын. Сара сзын урт нхеит игимнны

Аңшыатып еиқәырхоу Абацәа рхыпшала,
Запсуара згәымшәароу рыгәқәа еикәырша.
Уцқара, уламыс, уажәа, ухыпшымра,
Учҳара зпышәагоу – Аңсуа бызшәа.

Еиҕархәо:

Сыпсадгьыл, схақәитра, сашәахә, са сымра,
Сымцажәла, схьызхәара, сызшаз ашацәа.
Сыпҳара, сгәадурә, сныха, сгәыблыртә,
Бҕеитцыхра уиҕааит усызтаз анцәа.

Ушьха хытыртә – Нартаа адауапшықәа,
Ужәлар игәакхьоу бзәзо имшәа.
Уашәақәа рашәа, рымшра, рылшара,
Ухрақәа ирҕызоу, иацәымшәац гәырфәа.

Еиҥархәо:

Сыңсадгьыл, схақәйтра, сашәәхә, са сымра,
Сымцажәла, схьызхәара, сызшаз ашацәә.
Сыңхара, сгәадура, сныха, сгәыблыртә,
Бҕеитцыхра уиҥааит усызтаз Анцәә.

Амца иагәылсыз Аңсадгьыл Фырхатца,
Уеидгыла иалиааз Аиааира наза.
Уҥоуба зҥоубоу, – иалцыз ушьанца,
Угәыжәла згәыжәлоу – шәнеибац аҥацәә.

Еиҥархәо:

Сыңсадгьыл, схақәйтра, сашәәхә, са сымра,
Сымцажәла, схьызхәара, сызшаз ашацәә.
Сыңхара, сгәадура, сныха, сгәыблырта,
Бҕеитцыхра уиҥааит усзышаз анцәә!

* * *

Ихәытхәытуа уҥоурых хахәқәә,
Даара акырынтә идыршхьан.
Амшын иамаз урт укәыхқәә,
Ухьз шырхәоз ишабахьан.

Знык узбанда, Аңсынтәыла,
Ҧыңс уанимазеиңш анцәә.
Суапа нақәыршәны са сәыхәә,
Ҧагрыңшь снытцпраа слашаза.

Имҕазацкәә ухәра Ҧыңқәә,
Уабацәә рыбаф дыртцыхьан.
Усабицәә ирымҦа аиха,
ЛаҦа хымцала ирбылхьан.

Ужәлар уашта иштагылаз,
Ргарагыңқәа уарахеит.
Аха уашыцәа рымч еибыртан,
Еиҭа «Шәнеибац» еиқәнархеит.

Знык узбанда, Аңсынтәыла,
ҭыңс уанимазеиңш анцәа.
Суапа нақәыршәны са сөыхәа,
Гагрыңшь снытцпраа слашаза!

* * *

Иблахкыгоу умреи умзеи,
Аңсни аңсуареи иазшоуп.
Гәаҕра звымсуа урхеи ухреи,
Ихьаа хөыгоуп, иғәғәоуп.

Иршанхагоу убахә дуқәа,
Уҗеицәа рыуафара рыңшнуп.
Егри Цсоуи, изцу умра,
Аңсны ахыңшымыра иаңшыуп.

Аңсынтәыла, насың шкәакәа,
Ҳгәыргьағәхәаша, хәҗатахьа.
Инашаноу умч, улшара,
Ҳахьзырхәага, хлахьынца.

Ан илфөзоу удгьыл, ужәфәан,
Ныхәаңхьызла еиласоуп.
Зышыкыл иангылоу уара ужәлар,
Ухьз аныҕәгара иаңсоуп.

Кавказ гәытбаа агәадура,
Ҳбаагәара Нартаа рхыңша!
Дзакәхарыда аңсуа уа уда,
Нхьци-Аахьци рхәыштаара.

Аңсынтәыла – насың шкәакәа,
Җгәыргәәҗәаша, җәәтаҗа.
Инашаноу умч, улшара,
Җа ххыпшымра, хлаҗынҗа...

АҢСУА ЦӘЫКӘБАРҚӘА

*Аңсуаа аңыкәбар икылнаҗәаз аҗаҗа алаңш азын ибзиоуп җәа
ихыршыуан.*

*Аиааира ашҗаҗы имҗаңысыз җәлар реизараҗы
иқәгылараан Ал. Гогәуа Ақәа, декабр 7, 2006*

Зхы сзырдырыз аҗаа шәышықәса ахыҗхьан,
Ахыгара мариамызт азы, ашәәқәа азыскхьан.

Сира иахыҗцакуа, ишхныңсыланы исзыңшызоуп,
Имшымзаргы, аҗа җәа, сабаҗәа исзынрыҗызоуп.

Җслахәшәа изҗыслоз аҗрақәа исыма сырхалейт,
Иҗәҗәаны исхырххьаз сыңсы ейҗагы исхалейт.

Рыҗкәынҗәа ргарақәа ирҗәырзаҗьаз рыңсхыҗбжы,
Ирхаанымыз сымҗа кны саздырзырҗейт сызрыҗәны.

Шәахстала ирыңхуп, сҗәеиҗә ақәақәахьейт,
Уаҗы ишимбаҗ сгәахы кылблаауп, сгәақхьейт.

Изнысхьаз амҗақәа, рбышәала изынңшылоз,
Амрейңш иубарҗоуп иқәңоз ахыңшымраз.

Зыбз тәымхаз дхьаҗуейт, зназы дыңпыргы,
Сҗыхәтәа ңшзахоит сара иаҗа сыблыргы.

Избанзар, саҗызахеит адыд зысыз аҗла,
Ахаангы сара шыҗа сазыбылзом амҗа.

Сеилукаарц утахызар – уааи, урыҕцаажэа,
Мчыс ирымоу сдоуха шакәу рхәап ацәыкәбарқәа.

Сызҕу удыруоу? Аңсыуа цәыкәбарқәоуп,
Ахахә антырцәаауа зны ублала иубароуп.

Сылапш здоухацъбароу – аңсуа цәыкәбарқәа,
Сгәеипш ихәшәхазаап ома зхыргахьоу ахахәқәа...

УБРИ АМШ АҢНЫ

Егри Цсоуи ирхысхьеит Аңсны ахәаакәа,
Адунеи зегь арзырфит ихәуз ахәатәқәа.

Иҕыцзоу ҕа еитакрак хәгәашәха иаартуп,
Хзышьцылаз ауп, нацънатәгы ашәа ахтнуп.

Иуапа шәкәакәаха агәрагара хашәнатцеит,
Аңсуа иҕәтахьа уи Амш аҕны иназеит.

Ханыбылуаз ихәцбылуаз гылеит еитагы,
Харфашқәа аатгылан, иазызырфит хәгәтакы.

Анацәа Рхәк алцха рцылеит ирбаратәа,
Мамзышьха ианыцсуаз ихырхәеит Кабарда.

Ихалцсаахьеит хәа иахцхьазоз хдацқәа ҕакхеит,
Ихәзгәамтацыз ҕа кәыҕарак хшапсабараз рхәеит.

Аҕышьтақәа тызблаахьаз ашьашьтақәа инархыст,
Зшьамфәқәа збакатыцхаз рыцхара нырхыст.

Цлак ицазоз хауп, жәлахәык аҕынтә иаауаз,
Уаашәдык асасцәа гаратыпк рыззырхаз.

Аиашъа идлаџса игәйдхамкыларц агәашъ,
Җаиашъаратә жәѡахыр иарлашеит хқәашъ.

Адунеи зегъ алаџш хашъхақәа ирхуп,
Ххыџшымра хайднакылоит, ламысла хаилахәуп.

Дхалхцеит хаға иаѡстаа – дачычааит ихы,
Уаха арахъ дхьампшырц, днакәыхша ххы.

Хабациа злазхъаз – рџациа хшалцыз дхарбеит,
Хдаракәацқәа аџкараха даѡа знык еизнагеит.

Хазәк дышәѡыкызтәуа – хгәырғьареи, хгәыгьиртеи,
Егри Цсоуи хнархырџраа хажьызгъаз адунеи.

СА ИСЫЗДЫРУАМЫЗТ ИАХЪАНЗА

*Ахәбатәи Аџсуа-Абаза жәлар адунеизегътәи реизара аделе-
гатцаа ырыхъынзѡылоит.*

Сыприт жәѡанахъ, быжь-насыџк сыцны,
Аетцәақәа сыртааит уажә сара.
Ирхылцуаз аџхара етцәа-еимхәыцны,
Сыхәда ихыршыит сгәы џатца.

Аетцәақәа, хадгьыл зыршәтәуа,
Иаасыкәшеит сшырбаз еилыџьџаауа.
Адгьылаѡ иџоу ха хаиха издыруа,
Шә-зтцаарак сыртон ргәы тычцаауа.

Исыхәон, Аџсуаразын исыхәон,
Анапынтца сыртон, схы сдырбон.
Шәыетцәахәқәа аџсшәа сархәон,
Дасу шәхаѡсахьақәа җырбон.

Аңсны рныхәон мзашәәхәала,
Зегы шәырныхәон, зегь гәыкуан.
Уантә сааскьаргон шәәхәарыла,
Адгьыл ашқа сыццакуан.

Рыетәәхәқәа Нхытци Аахытци,
Мшыннырцә йкоу еизнагон.
Хдаракәацқәеи нас урт рхылтци,
Ххьыңшыфра наза агәра сдыргон.

Хамцахара ифатцха еикәызтцаз,
Иңшыоу доухала ҳа ҳзырқхо.
Сырхыбаауеит уажә саазқәылаз,
Аетцәқәа, Аңсназын итыңқхо.

Ахаан етцәацкгы са исымбацшәа,
Рыкәа сҗакәашо, сеимдон.
Рнапқәа сыкәшон зыңсы рыхтңызтцаз,
Ак шырмыхьызгы сдырбон.

Цқба ҳазәыкны ҳажәфа еибахтар,
Жәфәнгәашәңхьарамхои ҳа ҳ-Аңсны!
Еиламгароуп тоубак нахтар,
Уи Амш зәалазкааз ҳа ҳзы.

Зыфнду иаҗааз хдаракәацқәа,
Сгәы иҗаз злархәоз са сбызшәоуп.
Ғырқәшәала ихәазаргь дызлахәыцуа,
Шьараф Аргәын – даңсыуашәоуп.

Зыфнду нзыжьуа хдаракәацқәа,
Ргәы сҗарфит сгәы иҗхәааны.
Сара исыздыруамызт иахьанза,
Рыетәәхәқәа шкыдыз ҳара ҳханы...

Декабр 15, 2006

ИААНАГОЗЕИ ГАГРА?

Еиҥагара аҥахзам Гагра,
Иаанагоит ахақәитра, агара.
Аратцла, изгәытцаку агәара,
Ашәақәа зҥарыџуа аккара.

Азыхьқәа еикәтәо ахьхьақәа,
Ахахәгы ахьныхәо уа уаҥхьа.
Гаграда иахьхамам цсыртә,
Гагра – аҥсуа нбан аҥстбарта.

Ашәтқәа абахчара зџычо,
Аҥсны зегь ахьаақәа зхәынчо.
Ашьхақәа: Гагрыҥшь, Мамзышьха,
Иахьеивтцоу рыҥшзара ашьхәа.

Аҥсыуа напказак илсазшәа,
Алада – амшын-бла иаҥәара.
Аира ҥыц, агәыҥрақәа, агара,
Абарт зегь аанагоит Гагра!

ГАГРА

Адунеи иазеиҥшхаз гәашәхадоуп,
Рада гәышьоуп, иааирашәоуп.

Гагра – хьҥырдар ҥыжелартоуп,
Излаҥшзоу иацларц хҥышәартоуп.

Гагра – хзыхьҥшьоуп, хгәырҥьароуп,
Аҥсны зегьы иагәыҥыртоуп.

Аиааира хәа ахьҥыртуаз раҥхьаза,
Еҥәашәк хҥәызқәа рыҥцхьаза.

Иацы излаказ еиҗахәтәуп,
Иахьа излаабо еихахәтәуп.

Җамцажәләкәа еиҗаххроуп,
Җашәаңыңаңхраҗлаброуп.

Аратәи аҗауа гәахәароуп,
Иңсҗаҗагоу гәаңха гәахәароуп.

Гагра – Гагрыңшь шыардаамтоуп,
Адуinei иазиңшхаз еиҗахәртоуп.

Гагра – ари жәфәангәашәңхәроуп,
Саси-аңшәymeи рдоухалашоуп.

Гагра – уаҗәтәи хабзәзартоуп,
Зегь амәа хәзто хәңсуароуп...

ГАГРЫҢШЬ

«Цандрыңшь хәырбзъың Гагрыңшь хәырбзъың иақәырҗон».
Асаз жәаңка

Гагрыңшь – Гагрыңшьоуп изеиңшу,
Сызхааным рсахьақәа зыңшну.
Дамоуп уа ахатәи нцәахәи,
Иуарымхәац амаза цәахны.

Сазқыҗка а-Бзыңқәа рхы андырхоз,
Ма Гечаа Бзыңка ргәи аңдыруаз.
Руапақәа рықәдыршәуан рыеқәа,
«Мәамш!» хәа иҗдырҗьон рыхәақәа.

Гагрыңшь аныҗсра рзы иразҗын,
Иркәадыруаз рөыхәақәа хазын.

Ипшыатыпуп хәа ипхъазаны,
Рыеқәа рағәрақәа ырынкны,

Гагрыпшь рдыруан, мѳасгы изқәыз,
Аеқәагы ирныруан ари закәыз.
Ара иухәаз аныхәақхыыз назон,
Рбызшәа хазын, ражәа дразон.

Апқарахәа ианцоз дара еикәных,
Иазхәыцхъан имицыз сѳоурых.
Ахәырбгъыц җаак ақәцара иахъзахъан,
Еицәоу сшанышәозгы рбахъан.

Ухъз шырзѳазеипш Цандрыпшь.
Ухъз ианзаламкыс, Гагрыпшь,
Қарт хәыч хәа иушытан, урызхомызт,
Җаухырбаауан, рызхара урызбомызт.

Изеицамкит ушьха-зыхъ Хьарчыпшь,
Сшиуаз дырны иухъзыртәит Гагрыпшь.
Адунеи уахыцәеит рыуа узтәу,
Узтәу ихәзукәцар шыта пату.

Гагрыпшь зымбац издыруам Ацсны, –
Цсыс ишахалаз, ифызхыз рыпсы.

АХЫ ИАҚӘИТХЕИТ ГАГРА

Жәохә шықәса нызцыз ахтыпқәа еихоит,
Ифыцхаз ахтысқәа Гагра еибарххоит.

Мамзышьхоуп рақхъаза Ацсны ифьрхыз шьхас,
Уа рбақәа ғылоуп Герзмаа Алхас,

Кануков Нургали, Науржанов Ибрагим,
Дықам арақа зымцахә еикәым.

Валери Смыр, Бганба Сафер,
Ишьала икэабоуп уа Тэанба Завер.

Гагра – Гагрыцшь – 118-фык ршьацкыа ахтнуп,
Ақыртүара иахэаехыз хтыцхыызкэа хтуп.

Чрыгрыцшь, Мкыалрыцшь, Лакаа рхэы, Лацсы,
Каркарашвили ишьтакэа еимацсоуп Хашцсы.

55-мшы дакэыршан изтэхоз цыызшьоз хага,
Наптацэоуп иабцъаркэа шихырцааз хаха.

Рацхьатэи ахымта зшьаеыз Иура Қацшь,
Амшын дхыцшыло ахахэ даласоуп Цандрышь.

Роберт Кэарциа иркэашеит ирцэигаз атанк,
Ддырхэацэон Шьершьелиа, аха ифымшэеит ажэак.

Астамыр Агрба игэы ишыкэжыызгыы атанк,
Дрыхэон ифызцэа: шэыхнамхын даеа малк.

Зацшыцацэа х-гэаратак неикэабыл иргеит,
Фыцъа-фыцъала рцеицаагы Ацсназын итахеит.

Гагрыцшь аифхааф умшэарыцан, ицсроуп,
Ақыртааи Цасаниеи рыццышэкэа бжыацсоуп.

Ацакыа иаламзоз хашыцэа ирычхаит,
Рфырхатцара саркыалтцас адунеи зегь иахаит.

Кырттэыла хэыц хэа изышьтаз Гагра
амтэыжэацэа цнартит,
Нхыц-Аахыц хдаракэацкэа арахь иприт.

Хуазра рлабашьаха хақәитраны икашит,
Анра ныкәызгоз Анацэа рцацэа рыла иаацшит.

Гагратәи Җиааира! – амчқәа лашеит, иғәғәахеит,
Ааңхъара знамтада, о, ари хытәтәахеит.

Мрагылара, Аҕәа, ма ишьталаз Гәымста,
Гагроуми иахьуңыло рыпсықәра, рыпсаҭа.

Ихьз хацуп, згәы Бзыпаштаз Сергеи Дбар,
Иҕалома Гагра узыхь-хәы ҭабар.

Ирина Бысникпҕа, Агрба Рудик! – шәа шәоуп,
Агәымшәара шәцәеиҗәә иахьңышәшәаз аброуп.

Ушьапы уаңшла, ан лыхцәхәыцқәа урхашәоит,
Увараә иҕоу лҕацаа рыпсқәа уршәоит.

Игәйдкыл ахахә, ишьа ахьшуп уашьа,
Уафымхәан Цсоу, – иржәзом аиашьа ишьа.

Уамеихсын ардәына, ханыршьуаз аеашьуан,
Ухәра иафәтәхәон, ахзы уәнашьуан.

Иҳанажь, Анцәа, агәнаҳара ду, ҳазцоу,
Гәыбылрада ҳахьлывсхьоу ан амца зыцроу.

Анацәа! Зыгәқәа ргахьоу итырффаны,
Зңынца иҕасло згараҕың абылфәы.

Анацәа, жәантә иңсны ибзахахьоу,
Иңсны ибзамхац ирздырзом Аңсны ҳзыниахьоу.

Анацәа, рыбақәа анкаңсоз итышәшәаны,
Ргәашәқәа анеилаҳауаз, ахьацеиңш игылоз ишәҕны.

Аетдәақәа хыла иаҳмырсырц адамра,
Рыпсадгьыл абзиабара иауеит хадара.

Абаакәа, шәрызхәыцла, ҳа ихамбо рбоит,
Абаакәа, ҳайдгылап, ма ицегь ҳбылуеит.

Амыткәма злархәоз рбызшәоуп ибатәу,
– Шәымшәан! – ҳәа шәфыртуаз, убриоуп ихәатәу.

Абаакәа, еилымкаакәа рыхьзқәа шәымхәан,
Амаң азын артәаахәа иахьрахауа шәмышәхәан.

Рыцкәынцәа рыжәлақәа ҳаңсатцафәы итәахтәуп,
Рыцсқәа ҳзеизызго ҳбақақәа хьчатәуп, ихьчатәуп.

АХӘРАШӘАЗЫН АХӘРАШӘА

Ихәа Ахәрашәазын Ахәрашәа,
Уи афынза снеины схәуп.
Ахәырбгьыцгы шыта хәырбгьыцда,
Ргьашәа амазам, сыблуп.

Рыжәфан атқа са сашьцәа,
Рыбла рзеикәыңсом, сшәа рыхьшуп.
Иазыңшу леиңш аңа иира,
Аңсадгьыл аиааира иазыңшуп.

Аиааира иациз ахьз ихьзыз,
Уи иоуп ахәрашәаггы зырғьо.
Аиааира ааимта азыхь итцдыз,
Иуанахәап иара дзакәхо.

Иалашәозарггы узатә иаңьал,
Ухы умкын, аңсадгьыл уеикәнархоит.
Икашәмыжын, сашьцәа, шәабңар! –
Шәхьамтын! Сзымцәажәо сынхоит.

Аиааира иациуеит уа ужәла,
Ақсны азыхәан иҭахаз.
Диит, деитеиуеит афырхатца,
Цагәыргыа хысбыжыны игахъаз.

Аҕеыхақәа Ахәрашәа иалзхша,
Иахъа Ақсадгьыл даҭахуп.
Ихәа Ахәрашәазын Ахәрашәа,
Уи аҕынза снейны схәуп.

ИЗМАДАЗ АЦӘАХА!

*Ашәкәтыжьыртә «Алашара» 1994 шықәсазы итҕнажыыз ашә-
кәы «Ахаҕарашәа» ианылеит саргыи сажәеинраалақәа. Снейлыб-
лааит зынзагыи истәзамыз ацәахәақәа шагәыларҕаз анызба.
«Ахәрашәазын Ахәрашәа» хәа хыс измаз ажәеинраала аҕнытә
ҕырҕштәыс иаазгоит х-цәахәак:*

*«Сыцәоу цыисшьоит, схәуп, сшьуп,
Ахәырбзгыцгыи хәырбзгыцымшәа,
Имчыдахеит, еикәашьшьуп...»*

Сабацәа рыбафқәа ашәра иаҕышшәа,
Сцәеижаҕе еихон, еихон.
Раҕхьатәи амш инаркны сашьцәа,
Иҭахон, иҭахон, иҭахон.

Ххы цены иаабатцәкьеит хшыцәаз,
Қырттәыла хәацәон, ихәацәон.
Дбыргыз, дқәыпшыз, ма джыцәыз,
Абцарда ргәы хҕырак дыршон.

Айба Кәычка иеипш жьхыла,
Ирыхтырхда рыцкәынцәа ргәаҕ.
Хҕыпхацәа ирышьтан хьымзгыла,
Иршашьа ирхадыршәырц аҕәараҕ.

Абылтәы нрықәтәаны ирґыжуа,
Ақыртәа иеипш икарыпсада ибылны.
Ишахәтуп Гагрыпшътәи аиґхаа,
Рыццышәқәа срылоуп иахьаґы.

Аґсабаратцәґыа иамамызт цәамґа.
Аґсреи абзареи еилазон.
Хаґацәа ирызныжьны Гагра,
Хәыци-дуи змах-мґала ицон.

Аконцлагер жьышуан Колхида,
Ианиасуа хәа пытґык иахзыпшын.
Сґахарґы, сеикәхарґы уи ала,
Исзымгәаґт. Азмахґы баапсын.

Шевардназе иґсыхәашь ахазшәа,
Итцәиуан, итцәиуан, итцәиуан.
Ахқәа зхашәышәуаз апылхәтра,
Итцәауан, итцәауан, итцәауан.

Кьехьыриґа иґсы злигаз азмахра,
Сзацәцомызт. Ишьамтлаҳәын. Сагон.
Иаха еиґын ахы. Сызлыцыз еимаада,
Саазабха, сшьапы хтны схы згон.

Сґәыцхәыбаґқәа рыґнынза инеины,
Сыхәратыпқәа еихон, еихон, еихон.
Цәамґа змадаз, урт зегь сыриааины,
Ахәрашәазын Хәрашәа ґыцк сґәон...

БЗЫҢЕИПШ ХНАҒЫХӘАЛАП ШӘЫХЪЗ

Шәыблақәа – ґсадґыл блақәан,
Ицарын, дара рзыхәан қәпаран.

Ишәазтғы – хзыҳәан иңсран,
Җа хзыҳәан псҗазаарак иаңсан.

Ахыпшыбра! Шәзын игәыхәтәыхызаран,
Шәзыхшаз реиңш шәзынғы пхәацаран.

Шәтахарта тыңқәа цқәа иахшышылап,
Шәбақақәа хнарыдтәала ҳаңсы хшыалап.

Шәыхыызқәа рәапхәа – ҳәехарқхалап,
Шәаабазар акара иҳазхархалап.

Шәыжәла ҳаихырхәап, еиқәахцап мцак.
Амҗа ахықәан шәыхызала еиҗаххап длак.

Амыткәмоу? Амыткәма гәаныла иаххәап,
Җеынеитдыхны «Ахатцарашәа» ххәап.

Шәызлақаз мзакәа ицәыраагап, ихамзап,
Шәызгәалазыршәаша ҳаазалап.

Иаххәап шәызегь ишшәылаз хәшәрак,
Җаңхәап жәеинраалак, ишьҗаххып ашәак.

Шәаххызбааз ахааназ ирыгымхарц шәиңхыыз,
Бзыңеиңш хнафыхәалап иахзымхо шәыхыз...

ИАЗЫМХЕИТ, ИАЗЫМХА

Изыскуеит Арсҗаа Феликс Уасика-иңа

Ашьямҗақәа хыцәхәыцны еиҗа сырхашәеит,
Исықәшәахыз схазырштүаз сгәы иҗашәеит.

Жэытэ мыткэман акка-ккаҳэа айѡхаа хэацэон,
Еикэымтэоз ахысбыжыкэа Ашыақаршыха ейхнатэон.

Гэымстатэи афронт аеарѣыцны иааскэон,
Гечрыпшытэи ашыамѡақэа рѣы ашыа кыасон.

Зыбаѡқэа зымбацызгыи шэнеибац хэа ихэхэон,
ѡажэижаибжытэи сыццышэқэа дыстысуан.

Кэыдры ахықэан иазымхеит иқэшхыаз ашыа,
Айѡхаа тырцаажэо еинкэон уа ахѣақэа.

Иааирак сышэхашэтуан, шэнеибац шгац игон,
Арстаа Феликс Уатҳарақа дааргон.

АҒЫРАС

Лыхнаштаѣ Лыхнашта сашыта сыпшаахыан,
Схэытцэыхэытцэуа Атэатцла атқаа сыршахыан.

Адацқэа срықэныкэо сыртысхыан Ацсны адақэа,
Сыцсадгыл сыхытцэыуон сыцсадгыл агэта.

Ишыыцызгон уи аамтазы зықкэынцэа тахоз,
Забра иахрашэаха занхызы иацстынхоз.

Имблыц иумырдырын еицэа, еиґа ишеицэаз,
Алықса Аргэын иеипш иацэынхазгыи дызцэагаз.

Издыруан Атэатцлеипш дшыныхоз дынцэахэны,
Ирыцҳасшыон ускан зґацэа змаз итцэахны.

Ашэра даѣызшэа имицыз аихара даѣын,
Иѣыблааз игара ахы алзхшаз еиѣыртэтэын.

Ашьяартцэыра иалагылаз ахацэа цьбарахон,
Аиааира акэицкэа Гагрыцшь еипхьынчцаауан.

Кавказаа ршьапышьтафы ациаакэа хэшэхон,
Анацэа ирфыцшны ашьхақэа гэгэахон.

Дныхэафхоит асаби заб итахамтазын ииз,
Гаратыцхоит ақэыцшцэа ршьа ахькашыз.

Тюбауртахоит азатэкэа иахьрыхшээз рыцскэа,
Ршьамфакэа бакала ирысзаргы иахьа.

Абыжьетцэак уи ауа Аныхацста имцакуан,
Атэатла абыжьмахэык хыцхыцуа игэыкуан.

Алхас Шьякрыл иеипш заа зфырхатцара шэхьаз,
Гагразын ишьталон згэымшэара шэтхьаз,

Гагратэи ҳиааироу? – ҳхьыцшымра иагэуп,
Извыршьааз рымцахара Мамзышьха еикэуп.

Гэыли Кычба – рыбафкэа зымбац зцацэа,
О, шэарт Анацэа, Ацсадгыл афэырцахақэа.

Ҳиааира ажэашықэса блас дшахоу ацсуа Ан,
Сикэыхшоуп, иазгэеицахьан Сосналиев Султан.

Ишахатуп амрахэага, иаҳхацхо иагэарцха,
Ашэымацэоуп ҳазиааиша иахшэитцаз ҳаға.

Лыхнашта шыта еизнаго ҳақам ҳаимактэха,
Ҳцэеижбоуп Ацсны ацстбарта змоу еибаркны.

Саџоумтан, иахьанзагы сахьзымцэыуац сызхара,
Уахьыбылхьаз атыцафэоуп сахьыблыз схаџа.

Атәатцла снахымсзакәа избеит изыцсаз,
Амхаңыркәа еибадырбоз «Атырас» шбызшәаз...

АЖЫАА РЫЦКЭЫНЦӘА

*Нанхәа 15, 1992 ш. Цандрыңшь адесант шызхыйуаз заханы
ицоз Ажыба Зурик Цьота-иңеи Ажыба Даур Чынчор-иңеи Кол-
хидә иахмыжкәа изшыыз Миқазе Мурман Гунико-иңа иоуп. Нас
ирхәазаны концлагерны икарҕаз ақыртүа школ ахь инаргеит.*

Ажыаа рыцкэынцәа, Ажыаа рыцкэынцәа,
Ейкәгашыа рымамкәа рыжәлеиңш еицын.
Ршыапыштыкәа ирылтцуан, ирылтцуан акәицкәа,
Агәың хәыч, уи ахеиҕак Даур дреиҳабын.

Ажыаа рыцкэынцәа, Анацәа ркәыбчақәа,
Рабәцәа иршызаха ахткьеиңш имцакит.
Ажыаа, Ажыаа, ршыамҕақәа ргәытдарчҕа,
Иахәалак, иахәалак – Цандрыңшька иццакит.

Ршызцәа, рықәлацәа, раңхәтәи ржәылара,
Мҕамшра, мҕалыңха, зегыи ихазнауит.
Ажыаа, Ажыаа, изуз мцажәлара,
Иңшаласха, иңшаласха, иңшаласха иприт.

Рызбахә шәымхәалан, ус аламала,
Раңхәаза аҕа иҕагылаз рыехны.
Раңхәтәи ахымта иамгеит мариала,
Җнак аҕы ирхәеит шәымш рҕахәы.

Раңхәаза алакар-зыхь шәаҕыхәала цсыцқала,
Ихтәылеит рыцсқәа, измазәз ҕамҕак.
Ажыаа, Ажыаа, шәарт аҕәыхәтәхымызакәа,
Гагранза шәнеиратәы ишәмазеит ҕа мҕак.

Иршыт, аха ишқаршы – втоматк рызмышакәә,
Ирыхтархит, ирыхтархит Ақсны зегъ агәәғ.
Ажыаа, Ажыаа, ршырта шәахылақшла,
Ирыххыоу еицәоу акы хмышхырц еиҥах.

Иахәалак, иахәалак, иахәалак иахьанза,
Рыбжьала иахәалак – ашыжьыгы исаҳаит.
Ажыаа, Ажыаа, Ажыаа рыхьызқәә,
Рақхьатәи амш аены тықхьызра ауит.

ҲАБАЦӘА РЫБАҠҚӘА ТЫСИТ...

Шәышықәсала анышә иамаз,
Ҳабацәа рыбаққәа тысит.
Рыпсафынза «шәнеибац» неины,
Ахақәитраз еихьнарқшит.
Ирныргәышьеит стоурых дацқәә,
Икәыбан Ақәа ишкақсоу.
Сзымшар алшон «шәнеибац» уда,
Сзымнеир алшон сара Цсоу.
Ашәә, ашәә, сгәйдкыл ашәә,
Исшәых сгәәқра исхақоу.
Ирцәә, ирцәә иаку сызқәә,
Ақсынтәылаз уи иацроу.
Иубац сакәзам – иацтәи уашәә,
Сда азеипшьзом ипыцәцәахыоу.
Ишубац иқам сцъынць ақашәқәә,
Гәымста зашыцәә танцәахыоу.
Сыңсы такуа уашәә анхыцуа,
Сартынчратәи ғамқак сархәә.
Сазеикәкышам иухәәц ашәә,
Ҳабацәа рыбаққәа штысуа.
Изыңсахуа нас «Ахәрашәә»,
Иухазырштүа «Сыңхьарца».
Ашәә зхылтуа угәы садтца,

Исмырдыркәа тынч сырҕа.
Сиумыртәыуан җсадгылла имблыц,
Забацәа рыбаққәа мтысыц.

МРАҖАШӘАРАТӘИ АХАХӘҚӘА

Мраҗашәаратәи ахахәқәа сыбжыи иазыцшуп,
Иахъанзаггы ашыа рыхышәуп, сыхәлеипш ишуп.

Урт ашыхақәа рғысра лацшылаггы имариам,
Агәалашәарақәа рымца ишухәо еипш имрам.

Сықәра иагәылашәхьеит акыр зхыцуа ахтәақәа,
Исытацшуеит ссаркыалушәа акрызхыцуа ахәатәқәа.

Сағыхәоит рзыхы-хәи цыоуки зхымзас абара,
Даниуа хәа исзыцшызшәа исцылеит рнапынтца.

Имачзам са схаанггы мраҗашәара сызлацшхыоу,
Санхызи сабхызи икыкыа-итәтцәа изшахыоу.

Сыбғалахьеит, скыдкыахьеит, ацьалда санцахьеит,
Сашыцәа ршыа анеизыкәкәоз еипш сгәыргыаз бахьеит.

Дара ртәала ирхатәушәа уа Цсоуггы рыцшыахъан,
Шәышықәсала ирхаанызшәа апап ихацахасцәа ижыахъан.

Исхәац еитасхәароуп, иахысылкыацоуп сахыхәу,
Ахәрашәаҗоуп судшаарц ахуылшо сызтаху.

Ахәрашәоуп иурғыцша саныржуа аҗынгыи,
Гәанылаггы исыцзароуп, сымш азггы, җаанггыи.

Уи ада ахахәқәа рзггы ицәгыагәышыоуп аршара,
Уиоуп сара сыртызгаз икыпшәыпуа сцәахәақәа.

Адсны зеггы адстбарта уи ахагәашәоуп измадоу,
Сара соуп ирцыцхоуггы, изгәаҭоу, уа излакҭоу.

Сыцыржәоит сырдацхазшәа сыжәлагә санкны,
Адсхыхбыжықәа сыцсатца цәкьарас еимакны.

Рыцыхқәа ирыбжьарацәхаз сцәа сара сжыы,
Рыхьзала сыххаза садыркызшәа са сцәашьны.

Ҷәа шәышықәса ныстдырггы, мап, о мап, исызхазом,
Сымшқәа зеггы еиңысшьырггы шәызхара сызхәазом.

Аха Ҷеназатҭык сзахымсырггы ишәартам аказы,
Сзыпсахуа, сагьухазырштуа гартцхьейи заҕафы.

Исчҕахьоу гәаҭаны, Пҭсоу амшын ахь иццакуеит,
Уа иашак ааурпшыцыцхьаза, ҳаҕа ицқәа цагәуеит...

АТАМА ҶАҶШЬ

*Сара саб атама ҕаҕшь аҕьама ибазомызт, уи иалйуаз ашәырз
Ацьынцьтәылатә еибашьра Дузза аҕнытә изыхнымхәыз иабацәа
ршьа еиңшинишьалон азы.*

Алықьса Аргәын

Ишәтит, ишәтит, аха ишпашәти,
Ишәтыз зеггы ыршанхо ишәтит.
Ишәит еийкәыншәыла, аха ишпашәи,
Азамҭақәа тамашәтха ишәит.

Атама ҕаҕшь иалахеит илацш,
Динарбеит иаб, аҕьама зымбоз.
Итдалеит иңсы, итцалт рыҕеиларш,
Иҭпацәа, заб игәыгтрақәа зцалоз.

Зшәымта-ңшза итагылаз ахатца,
Изфымхкәа даңырцит атама.
Атама җаңшы изеизнагаз харуаа,
Дрылаңшуан итамзо игәы атра.

– Дадү, исызфухыр сҗахуп – хәа,
Длырхынхәит имота – иҗа иҗа.
– Бааи нас, дбыкәыхшоуп бабдү, – хәа,
Дышьҗихит ахкәа рыҗстынха...

Игәы днадитцеит дафсуа Ахәрашәа,
Ахәырбгъыц хәыч ахәра зырғо.
Заби, нас заб иашьей ршоура,
Мышкызны аңышәара зыкәшәо.

Ицәеижьаф еихон, еихон Лабра,
Ғыц дилашит зхы нақәызтҗаз Баҗал.
Зыццышәкәа рызкамҗсаз абра,
Иҗсадгьылха Аҗсны адакәа ирҗалт.

Иазымхеит, зны ифырхырц аҗсшәа,
Ирхагылақәаз икны алабақәа.
Иабиҗароуп напхыцла маҗара,
Адоухатә мчы хзызхьчаз хбызшәа.

Уи ахьзала ишьҗалаз Баҗалраа,
Иаххазыршҗша хмыхьааит еиҗа.
Аҗсыуак шыҗа дацәымшәааит аира,
Дацәымшәааит иҗалар хәа атама.

ЗОУ АШЬХАҒЫ

Амаҗ зыцхаз аҗҗыс җсхыхуан,
Иалсыз ашхам аҗачуан.

Ғыпк иакуамызт, ан уазыруан,
Аґсы ғнахуан, ибылуан.

Иатқакәашо насың еицрыман,
Ианцоз ашыыжь снархыпшит.
Шьмақь ду иатдаршәны ифеихьан,
Ирґылаз амра нырхашит.

Ан иаґыпшны ашыац иахеит,
Иабадыргәышьоз уа иазпшыз.
Аетдыс абз амағ ацхаит,
Еихеит ирыма изгарыз.

Дара рзыхәан амш мшымхеит,
Шәымґак ала зегь аахәит.
Ашыац бырфынра рґаґахәымхеит,
Ашхам рыманы ихынхәит.

Иаауан, иаауан, иаауан иґрысны,
Изґыппрааз агәартып иазаауан.
Аґсаґака сааґахеит сдысны,
Раашья ашыхақәа артґысуан.

Ани аґеи рылапш еидхалан,
Ан абз ахәра иаґнашыуан.
Сыбла аґаґхья аґсы ахыцуан,
Ан иазхымго аґашыуан.

Иахәалак, шәсыцхраа ахәозшәа,
Ирықәгылт ашыґахьтәи ашыапқәа.
Мацәыстґас ихәнеит аґангәара,
Икьыркьыруан ишыапкуа.

Аназарантә илаба ааитцшыа,
Хьчакгы даханы дылбаахьан.
Хәшәыкгы аиржәит иара итәала,
Аха ашхам нанькьара аухьан.

Ашәацъхәабжыи еимнарѳъаз ашьха,
Ишѳеизнагеи агәыларатәи аеқәа.
Ршьапхыцқәа итдыршәшәон ахаҳәқәа,
Афарахәа инеинырѳъон рыхқәа.

Ан мыжда кыdleит иаапкызшәа,
Иахърыхъыз ихәныга иднарбон.
Аеқәа инеилартәоз рылабжышқәа,
Абахә ашьапы кылблаа иргон.

Аеқәа ахьдашшыло икыркыруа,
Исымбацыт сара ахаан.
Зоу ду ашьха ихалаз раѳхьа,
Иахъанза исылоуп ари хъаан.

Уиаахыс, абар, итцозеи,
Раѳхьаза ашьха сара санцаз...
Исыцралаз закәытә мцоузеи,
Сдақәа ирѳымтцуа ишсыцраз.

Иѳахоз рѳәыуара сахънеиуаз,
Аеқәа ркыркырбжыи саҳауан...
Аеѳдыс хышьаш амат зыцҳаз,
Ашҳам афьтцкьаса саѳхьа ишьтан...

СГӘЫЦШҚА ГӘЫКУЕИТ

*Иѳахоз ацкәынцәа рѳәыуара сахънеиуаз аби ани срыдгыла-
зомызт. Азәгыи иблақәа сырхымѳшылақәа схы сықәыжъны аштә
стъыѳуан. Арт рѳахаразы саргыи харак сыдызшәа исыѳхьазон.
Сыбжаны схы збон...*

Снылахәыцуеит сгәашә сыенадѳа,
Ѳасак еиѳшым: «Шәнеибац!» – гоит.
Изатѳ днаскъеигоит сгәыла хатѳа,
Сгәыцшқа тәымхан игәыкуеит.

Егъа днагаз, акыр дацсоума,
Ирыцызхәаша цак дызмам.
Итәхо рыцпхъаза ахқәа нсылсуа,
Иныкәо ысылоуп тынчра злам.

Ацсуа иоуп измоу цагәыргъа,
Баша хысрам – еизхароуп!
Азә иоуп игыло арык рацхъа,
Ныхәара ирго – иныхәоу иоуп!

Бҕацхъа схырхәоит, ан ахцәышла,
Зыцкәын ишьала ифыху Цсоу.
Цсадгыйлла ибылхьоу иоуп издыруа,
Абцъар зкыша аца дзыцсоу.

Ушьыцызгоит, аб фырхатца,
Ацсны ахъзала ахәра зну.
Снылахәыцуеит сгәашә сыченадца.
Шәнеибац кафәуеит сзызгәыку.

Ех, сыцсыхыргъ, Гәымста атабиа,
Цак дтатәанда сыхъз зху.
Абык ицәтамхар алшон ыцъа
Игъон назаза сгәашәгъы ихәу...

ҲАҶКӘЫНЦӘА, ЕҲ, ҲАҶКӘЫНЦӘА

Ҳаҷкәынцәа гәымшәақәа, хәрашәа мыхъшәашәақәа,
О, шәара сгәыпшқәақәа, тынч зызмыршац.
Зыбгах ихымтәалац, аштә мцашоурақәа,
Агәатца мыцәақәа, ииаанза ишлахъаз.

Ҳаҷкәынцәа! Ахысбыжьқәа! Абацәа гәыпчыхақәа,
Мгәарта ишыказгъы ахқәа зылкхъаз.

Ҳаққэынцэа! Ҳтыпқацэа! – анасып мёыхақэа,
Ғагалантэи зёамаёа зцэымзахэ иазкхаз.

Шэышықэса цыргыи исхэаалашт шэыхтыпқэа,
Иснымлар аушам шэтыпқацэ инхаз.
Ижэдыруеит сёымтра, ишсымам псырта,
Сшазыпшу қыртауа бызшэада ицқыхарц.

Қыта мёахэастатас еилысуеит сыхэрашьтақэа,
Сшэоит азэы ухьатцыр хэа исымта хэатэы.
Шэымцан хэа сёытшэозар, башоуп,о, сгэыххэшэқэа,
Исхэоитоуп сахьгэақуа – шэнеибацоуп атқы.

Абра изахьымзас, иахамбац ргарақэа,
Жэытэ аахыс излыкэшэам, излоу ахёақэа.
Шэабақоу схылтшьтрақэа, ажэымтах ркарақэа?
Сымцажэла еитцышэхароуп, ирфашьоуп схёара.

Ихьухьууа сгэы ицоуп, ицшаам урт зыбақэа,
Аха сгэы тынчуп иахьахыгам Апсны.
Храхьтырта еимамлакэа, сзынцэажэало шэыблақэа,
Сышьхақэа зхагылоу бақаны.

Имиц зны исазцаар: – иабақоу хабатэа? –
Идсырбап Абирақ, иахагылоу Псоу!
Шэымцан хэа сыхэхэаргы, ихашэымцан ҳаққэынцэа!
Ех, шэара ҳаққэынцэа, идыртэуп шэзыпсоу.

АСТАМЫР ҲАЛУАШЬ

*Илзыскуеит Астамыр Ҳалуашь
иан лахэшьа Нелли Чыкэбарқха*

Сыблақэа дырхыпшылон, дыббама,
Ихьзала, ғыц акыр быфхьама?

Есшаргы Астамыр дишьтоуп,
Илури, дызху иара ишьтоуп.

Ибылуеит ишыблыц уи лгәатца,
Длаазон Астамыр лгәы днадтца.

Иалхәалон: с-Астамыр, схамта,
Дысзыхьча хәа дахәалон уи аамта.

Есымша лгәы тәымзи уа ула,
Есымша даңшымзи ура умѡа.

Астамыр Халуашь, Астамыр, Аста,
Дрыцуп хамшқәа, дыҕам зхәада.

Ихьзала ашкәакәа шәшәышәтца,
Ихьзала ашәакәа аңышәтца.

Патретқәак дыргәылоуп улзымхо,
Ирҕыцны уаха акгы зцымло.

Амшқәа дразтцаауеит: дыжәбама?
Ихьзала, ашәтқәа, шәышәтхьама?

Дрылоуп аетцәакәа, нас амза,
Агәалашәарақәа дунеик азна.

Ухаантәи амра ашәахәала,
Лыңсы тоуп уңсы зхоу цәахәала.

Астамыр Халуашь, Астамыр, Аста,
Длыцуп Нелли, дыҕам зхәада.

Ихьзала ашкәакәа шәшәышәтца,
Ихьзала ашәакәа аңышәтца!

БЕСЛАНРАА

*«Ааи, Владимир Касланзиа иңазаїа ақыртқәа дыршыит, аха
иаб... Иаб аңсуаа дыршыгәышьеит».*

Платон Бебиа, 1996

Ишқастаху, Аңсны иагаз Аиааира,
Ихтәахамкәа иназатарц аңеипш.
Ҳиааироу! Зақауы ахтныда Бесланраа,
Ашәы ршәыда Ан Ыулетта леипш.

Узатәуп, дад, уенавак мхәазакәа,
Угәы апырак, нан, ҳақкәынцәа згәығыз.
Ҳрыцхахоит урт Абацәа анбамха,
Ажәытәггы Гәымста ахықәан ихәыз.

Ашәацра рхы ахырбаауа инылсуеит,
Ҳа ҳаипш итәыуом алаба реанца.
Иашшзом дара, рзыхь-хәы иатәхәоит,
Иузыркуеит рғы иазыркхьоу рғатца.

Хык рыламшәа ҳаңсстазаара иацуп,
Иадацхеит, гәаҕ Аңсны, алахьынца.
Рыхәрақәа шыыцызгоит, ааи, сшыыцәуп,
Измаз аз урт рөызцәа аңацәа.

Иреихсуан, саңсыуоуп рхәаццхьаза,
Итаҳон, урт ахәшәыцқәа таҳон.
Аиааира хәа ғыртуан ртахамтаз,
Рацхьаза злағыртуази еизынхон.

Ишәхашәмырштын изфаз Арушьанраа,
Изнықәлатәу Ыулеттараа рңеипш.
Ҳиааира иахтну урт Бесланраа,
Ҳхьыңшымра иазықәпоз зыңсеипш...

* * *

Ҳиааира амш аёны тәууараны исысуеит,
Тәууаран исысуеит, исысхью зегь сылсуеит.

Сылағырз сналцшны шәыблақәа сырхыцшылоит,
Азәазәала шәеишьтагыла сыблақәа шәрыхшылоит.

Абар, абар, сымѡашьеит, сѣацхәа шәаагылоит,
Лабѣабоуп, лабѣаба, амцеицш шәнеикәылоит.

Шәыхьзқәа даеа зныхгы игәыгра цыртыгоу,
Ишьамѡахаз сдақәа, шәа шәышьтақәа зтыгоу.

Азқәытәеицш гәыграқәак рларташка сымѡахыцуеит,
Сылағырзқәа рышьтахь сгәақрақәа схыцуеит.

Алағырз хьызшаз дымѡашьеит, уи сыхәоит,
Уи ашьтахь сѣыцхоит, ацстазаарахь исыхоит.

«Ауаз ашәа» ҳархахьан, – ацсы аршьатәгәышьан,
«Ауоу» ахатыцангы гарашәак хәатәгәышьан.

Ҳгәақашәеи хчарашәеи инеилатәоит иахьанза,
Гәырѡак ҳеамтақәа, иқахцоит ҫырхатца.

Уиоуп уи Амш аёны тәууараны изсысуа,
Тәууаран исысуа, ишәысхью зегь зсысуа.

Зиаск ҫнатуеит: – абаақәа, шәхы шәахәа,
Амрагы иатахуп Анацәа ршәахәа.

Ишәартазам дахьынзақоу убла ихыцшыло,
Алағырз дналцшны зыблақәа урхшыло...

АСТАМЫР АГРБА

*Мраҭашәара ахақәитра азааганы Мрагыларақа зхы зырхаз,
аха Цандрыңшь изахымсыз, этанк хышәтны згәы иқәҳаз Кәла-
нырхәатәи арҭыс Агрба Астамыр Константин-иҭа изыскуеит.*

Дкәашеит, рхәеит, Астамыр дышьтыпраа,
Абирақ анахадыргыла Цсоу.
Дахьзагәышьян дызхыццакуаз риааира,
Еицыкәашазаап аби аҭеи.

Аҭслышқәа еинырқьон рыбғьыцқәа,
Леселизе нахкәыцәаан Гьечрыңшь.
Аркәашага цәырнагеит ахаҳәтәқьа,
Хахьтырҭар идрыцқьахьян Цандрыңшь.

Рымҭа дырхеит рхәеит, Гәымстақа,
Цандрыңшь аҳархьалра изахымст,
Лахьынтцами, ирыцәхышәтит агәаққәа,
Излаз зегьы злырххьаз ртанк.

Иҭшьапык ицәзырзыз Харабуа,
Астамыр игәы иқәжьын атанк.
Аҭашьуан Чрыгрыңшь аҳабла,
Шәабақоу хәа анацәа Рхак.

Аҭеиларҭсны дшакызгьы аихаза,
Иқәитдон ҳазтарақәа рҭак.
Ихы-иҭы ччон, иаҭызаз аихамца,
Иханы данырзатцымх атанк.

Дҭацаҭшит Цандрыңшьтәи ажәҭан,
Ихала иҭсы ҳзатцигеит атанк.
Уҭсы сакәыхшоуп, угәымшәан,
Иахапыруеит Мраҭашәара ахәҭак.

Иумычхара арбану атәрада,
Хзырнышәомызт хзыхьқәа рхәынгара,
Рифмара шеицыруаз саз-қытқәа,
Зныкыр иаабахьазма ара.

Мраҭашәара, иамазам ухаштшьа,
Гәышпыла ишьтызхыз атанк.
Халазар акәхеит иҭсҭбашьа,
Иацәнымхоз ҕыызшьоз ахтып...

* * *

Ашҭа изтысхьаз ашьамца,
Аапын нҭапын – ииатәахеит.
Ашьа иататәаауаз ашьацра,
Аҭсы азаза иҭанатцеит.

Ацакьа, изызымцәаауаз зыхәра,
Иқәиааз ахәырбҕыц иаргҕеит.
Зыхьҕа ианымцуаз ашәахсҭа,
Ацәлаа аехыртар ихнаеит.

Амзеи Ашаецәеи еицхыраан,
Ахьаца адацқәа еиқәдырхеит.
Иаҕҕеи Бзыҕи еицылан,
Иҕажәкуаз амшын иазцеит.

Ихырҕеит ашәтқәа рхала,
Атанк икылнаблааз ахахә.
Ашьарҕаш салтырц лыпхала,
Иныхәеит «Атырас» саахьархә.

Амра аҕынкынҭа шәахәала,
Икашыз ашьашьҕақәа арбон.
Акарматцысҭәкьагыи шәахәарыла,
Еихоз адгьыл еиқәнартәон.

Ахәхәабжықәа иржәхьаз ахәыпшза,
Иқәтдан, адәыкакач иаңышьаны.
Ишатыз инхаз Анацәа рыхәра,
Ирышьтапшуан иазхьампшыз ңыашьаны.

СШӘЫХӘОИТ, ИШӘМЫРШӘАН!

Рызегь – еиднакылон цәахәак,
Еивагылан, еицыршон җатқак.
Рыгәтыха рзеипшын, иакын,
Мәас ирымаз дара иргәын.

Жәафыла иахьыпшын абңьарк,
Еихылапшуан, иахдырқон аңьалк.
Аңсабара шаҳатуп, зегь ахәоит,
Уағәцәажәа, цлакгы узхоит.

Чрыгрыпшь, Мқьалрыпшь, Хашпсы,
Ибжъазхьаз атыңхьыз – Хьарчыпшь.
Арашахәы, Аныхаңста, Лашпсы,
Цандрыпшь ухәа ирхартцеит рыпсы.

Имыцхәу ажәакгы рыххәаатәым,
Ирылшаз – аңсы тоуп, ирххатәым.
Рыжәлақәа җырбоит, иҗырба...
Агәыграқәа лартцеит хазхара.

Раазашьа иауит хьытәцәара,
Идырқшзеит ххәғқәа рцыхәтәа.
Цыхәтәапшза иамазам җахцәара,
Ус шакәу убартоуп уара.

Гагратәи ахақәитра еизнагоит,
Гагра исзеипшха срызгәыкуеит.

Мамзышыха икаҗәеит урт ршыа,
Аңшалас, иухыскаауеит рҗазшыа.

Баша хахәыкгы – рзын ибаҗан,
Рыламысу? Ашьхақәа ираҗаран.
Сшәыхәоит, сшәыхәоит, ишәмыршәан,
Риетҗаахәқәа икыду җышәмыршәан!

АШӘЫ ШӘШӘЫШӘХЛА!

*«Ааигәазоуп ашәы анысшәысхыз. Ибгәагъызеи хәа сҗьазшыаз-
гъы кәлеит. Аха исшәысхит Аңсны сазхәыцны, агәагърагъы аҗа-
хын иара.»*

Заира Җьануа-Лагәлаа

Бымшәан, зхәашаз сыдышшылон,
Жәашықәсала абри сартәыуон.
Ашәы ахысшәысхызгъы җьаршьон,
Сызлытыз амҗархәы кәныршьон.

Схы снапаҗы иаазгеит схала,
Санылеит схала мѡак лыпхала.
Ус саагәазтәз аҗтақәа хытит,
Сзыхь-хәы ытҗтит, ашәшы салттит.

Интәаз сара, амтәыжәѡақәа соузаап,
Ажәѡан збахъазма, сыпрызаап.
Иҗахәаз сашәақәа җсыртызаап,
Иҗахәаз сымѡақәа еилшәазаап.

Са сеипш игәаҗхъазгъы сихәеит,
– Арахь, арахь! – хәа сышҗа сихеит.
Иашта иакәыршаз ашәқәа ашәысхит,
Ашәзы изгәагылаз наҗ ихсыршәтит.

Хгәыхы ххыхы амшын инхызлеит,
Ишызбоз аетдәкәә раҗара рыцлеит.
Ажәдарақәә хбартаҕы ихылеит,
Хгәашәкәә рыбжыара ашыац еинылеит.

Ифыцәеит ззырхәаз рхәыштаарамца,
Тацаагарашәак рхылтцит акәицқәә.
Хцәык акыдхбжыы иарҕахыаз атла,
Уажәы игылоуп ишәтны ибабышза.

Иахшәызхуа дарбанушь хәа шәымпшыкәә,
Шәхала шәхы шәахәаны ишәшәышәхла!

СБЫЗШӘА

Иуқәкны иаарышьтуаз ахрыпхқәә,
Са сакәын изыхәләшәоз уа уапхәа.

– Аҳаҳаи! – хәа злаҕыртүаз уцеицәә,
Аиааира излазыпшызоуп уаззеицәә.

Псоу иахыпрааны зхыпша нафыз,
– Пшь-миллионк иҕаз уаҕа ииааиз.

Убызшәада иулзхуада аңеыха,
Убызшәада ишыаҳаитхап уеыхәа.

Убызшәада иуоушам лахҕыхра,
Убызшәада иуқәашьхом ахҕыхра.

Ианушь – иушытоуп уара уашәа,
Уаҳаҕы изҕиашам уара ужәла.

Ушә-гәашә нтагылахп ашәартә,
Угарагып зыршәтүада улызшәада!

Иахзызхьчо хашьхақәа рылқха,
Сбызшәа – ицъбароу доухала.

Ххала иугәйдхамцар утархага,
Хәга ила шьта иумам цырхага.

Азәызатцәык издыруам сбызшәада,
Ацстбартафы ишыкоу сыпсатыџра.

Ѡ-РАТЦЛАК

Хабицарак ирхааныз уи Аратцла,
Итатцәах измаз рґахәы.
Сыпсатцантә иаауазшәа адацқәа,
Ихьухьуа иныцалоит сгәы.

Зака жәабыжь агәыцакны иамаз,
Закаџ ражәа уи ала еикәырхаз.
Иалызххьаз агәақрақәа ирылаз,
Иааскьага иснарбон ихараз.

Сабацәа рцәызқәа ишрызхәыцуа,
Зақантә рыченадтца идыршахьаз,
Сызхаанымыз аамта иахыцсаазшәа,
Ицеит иныцџаа ханхәыцқәаз.

Ҡа ратцлак еитархаит уи ааиџсан,
Избоз ирхәон: – Абзиа уазхәаз!
Уажә атцака дыхәмарлоит ихала,
Гагра аныргоз заб дтахаз.

* * *

Сахьышьтыблааз атыпқәа рґы,
Ашьташәтра саґуп.

Ақыртұа бызшәа зымтцысуа,
Назаза ихәәеуп.

Сшәа зыхьшәыз ахаҳәқәа,
Ргәырѡа иаалтын иеырбоит.
Итѡааз ратцлак адацқәа,
Ашәабжьык ґдырпугеит.

Ахтыц зныпккәз ашьхақәа,
Ишьтыхуп рыхқәа.
Сшәахста анызаргь Аныхацста,
Иатәа бґыла иґаҳәхәа.

Ақыртұа бызшәа зымтцысуа,
Назаза ихәәеуп.
Сахьышьтыблааз атыцқәа рґы,
Ашьґашәтра саґуп...

* * *

Иазыуааран ара са сацсшәа,
Исырґахьазма зныкыр ажәа.

Зныкыр са сґы арахь ихәхьазма,
Цандрыцшь сабхьыз дырґиахьазма.

Ана Сванизе, ара Дадвани,
Леселизе, мамзар Хеивани.

Цандрыцшь аыхны – уа Гантиади,
Зныкгы ирзымхәеит: «лхьаа гәәти».

Стыпхьыз кәакык ианылахьазма,
Санхьзу?.. машәырны исаҳахьазма.

Сыхъз ахьамхыз сцозма схала,
Сацәшәон сзымаар хәа лыпхала.

Иахъа Цандрыпшъ икоуп сымца,
«Анбан» иафсуеит уатәи схәыцра.

Зегъы иреихазаргъ уатәи сшәахста,
Зны урхашәозаргъы уа сыхцәхәыцқәа.

Шәарта хамам, ихылеит ашътра,
Азыхъқәа рыцқьоуп сашьцәа ршьала.

Схы ахызбааргъы реиха ахьныстыз,
Ашәа рыцсхәоит дара зхылтыз.

Урт зхылтыз рфызцәа ахацәа,
Акоуп изламзоз – Ацсны ацәызра.

Акоуп изнымшәо – ашьамхарсра,
Иамугәышьеит хәа шытахъ ахьатра.

Изахьымзаргъы «Радеда» рызхәаха,
Икалап зны раштақәа зырпхаша.

Иазыуаарам ара шыта сапсшәа,
Ишынхац инхароуп са сыжәла.

Ажәак ахьсзымхәоз са сымблыкәа,
Хтыпла ирфашьаз урт атыпқәа.

Зны сыздырыз смьткәма абжьала,
Иахъа днаскъазгоит шәахәарыла.

Уахъ исыхоит, исгәыблыртоуп Цандрыпшъ,
Азәгъы сизгашам шыта уа сныцашъ.

Ара ихынхэыроуп Атцангэара,
Ара иҕацароуп аңсуа иныхэа.

Саиааит, сагьалцит уатэи амцаңшь,
Итэѡаншьап арсуп аңсуа Цандрыңшь.

Хышьхантэ ҕылтуеит Рабиа Гьеч-ңха:
–Ухақ сакэыхшоуп аңсуа игара.

Иалахэыцуанатц аңсуа иаңсшэа,
Харгыы ҳакоуп, икоуп ҳашэа!..

* * *

Храк саҕысуеит слагырзашан,
Бжьқэак сышьтоуп сеимакны.
Сацроуп хракгы сымцашоуран,
Цшаласк асуеит игэыкны.

Аңсыуа гарак абжыы сылхоит,
Саға итэала ҳәажра ижыз.
Уа бахэыкаҕ сылаңш кынхалоит,
Цсык ағнагоит акраамта иңшыз.

Сануп амѡа, амца знысхыоу,
Ахьаакэа еихаццас сшырғашэоз.
Гэымста азиас, сшыарѡаш зтысхыоу,
Саниеит сабхыыз ахьбылуаз.

Ғышьтак гәаҕуан, сымѡа нкыла,
Исынцәажэло ак аҳэон.
Напынцак сиҕон Мирод Гәажәба,
Хылцшьтрак гәышңыла ихьчон.

Цьара иғасхэоит Нартаа рыхэра,
Икьыркьыруа исхагылоуп Бзоу.

Исацэажэоит Цандрыцшыаа ргэыгэгэа,
Сҕасоуп сгэыгҕран сара Цсоу.

Шә-сахыак саарылтзар, саштаҕе сгылан,
Кыахыба иҕсоуми ҕыс исхоу.
Сцэажэо ҕыыршыоит баша схала,
Ихала дцэажэааит исаҕоу.

УИ АЖӘА, УИ АШӘА

Раҕхыа изхэаз даҕсыуа хацоуп,
Уи ажәа – иааирада хьамтцоуп!

Уи ашәа – аҕсуа имра иамроуп,
Аҕсуа хацәа уажәгы иршыамцоуп.

О, заҕантәгы уи рхәахыоузеи,
Заҕантә уи ала сеиқәахыоузеи.

Ианатаху уи ажәа ззымхэаз,
Иҕынхозеи иҕсы аҕбамҕаз.

Хәра ҕахәагоуп, мәа ҕыртыгоуп,
Зҕа дыззааргоҕ – уи ихәароуп.

Уи ажәа – сышьхақәа ирҕазуп,
Уи ашәа – Саҕсуара иадацуп.

Ахытырҕа еимаздо цхами,
Абацәа рашәа инахтәахами.

Уи рыбжыара Егри Цсоуи,
Убри ада хара хзыҕсоуи.

Уи ашәа сыцнатц – сара сшәартам,
Уи жәа зтыѡуа – ашҭа ашәадам.

Инхаз ихәароуп, изхәоз ҭахазар,
Еиҭа, еиҭахггы иаҭаххазар.

Еиҭоугарггы – уи аҭсышәоуп,
Уабггы иабхъзын, сарггы исыжәлоуп.

Шәѡыла хҭеира ахқәа шрылхоз,
Рыбла хырѡеит, ишырхәа-шырхәоз.

Зны ихәрашәоуп, зных – ихәрахәшәуп,
Аҭсуа Игимноуп – Аҭсадггыл иашәоуп!

АБАЦӘА РАШӘА

*Ари ажәеинраала анызыѡуаз ҭхык агәазын сҭаҭхәа даагылон
зҭа ахалал изҭоз Аб – Касланзиа Владимир Арушьян-иҭа. Ирзыск-
уеит иара иеиҭш зызаҭәкәа ҭахаз абацәа зеггы*

Уца, дад, сызатә, Гәымстаҭа,
Угәыдскылом! – иаҭым ҭсыуатцас.
Ухьамҭын! Аҭа уа дҭаҭәаҭәа,
Аҭсадггыл уазгыл хатцатцас.
Уца, дад, сыҭкәын, Гәымстаҭа,
Сыхәшәыц, улшара иазҭшуп.
Угаратыҭ уазыруеит уи Аҭәа,
Аццышәқәа ужәлеиҭш ишуп.
Уанцознатә издыруан иуҭеиҭшыз,
Аха Аҭснада илашәхон слаҭа.
Сизеилкаазом ҭсадггылла имблыц,
Зызатәқәа ҭамхац Гәымста.
Ирыцхау – дызмам роуп ицаша,

«Шәнеибац» зшыа иалам, измаҳаз.
Уца, дад, сызатә, Гәымстақа,
Ақсадгьыл збалап уцынхәрас!..

ХЫШӘҒЫК БЗЫҢҢАА РАНАЦӘА

*98-ғык Бзыңҗа уҗеицәа арзра ахьтә изымхынҳәит,
Бзыңҗаа ракәым урт ззымхоз, Аңсны зегьы арлаҳәит.*

122-ғык рыбағ җацқәа Аибашыра Ду иалазтит,
122-ғык Ранацәа ари ианышәеит, иалазеит.

Иғәғәахозаап атла адацқәа, адыд иаршәыз зымахәқәа,
Урт Анацәа шәымшәан ала еиҗа еиқәырха рымцажәла.

Лакоба ихаангы Бзың ахықәан «Къаразаа»
ахьҗәжалалоз.
«Шәнеибац! – раҗхьа арантә ишҗазеиңш,
ргәашьымх ахьпыршәалоз.

Рашьцәа рзыхәа ҳаб иахәшьцәа,
икыдырххьаз рыхцәышькыркәа,
Иахьанзагы урхашәар алшоит урт, асабицәа гәашәтала!

Уламгылан! Уабылуеит! Уаҗхьа икаҗсоу рыццышәқәа,
Уи атыңан ашыац иатәазаргь, еихадысхьан рыц-рышәқәа.

О, иазымхеит, уа иаанымхеит,
ирҗстынхаз иахшәылт ашәымаҗәа,
Еицәа, еиҗа еицәоуп
ҳазлаҗшызгы ржәытәхәра ҳәҗналгамҗа.

Нона Ажьи-ңҗа лғызцәа ңшынғажәағьык Анацәа,
Ңшынғажәағьык Бзың Апацәа, Наҗҗа Кьагәа ихтәахақәа.

Тцышшыгала Гьечрыпшь ғызхыз,
Аңсны аңеиңаа ғаымшәақәа,
Мрагылара ххьаа хызҕыз, Аиааира наза ңыртығақәа.

«Шәхынхәы» ххәаргыи шәа ижәдыруан,
еиңаган шәхьамтңын шаанагоз,
Жәафыла ақәын хқытақәа, хашта хңаңаа штаргалоз.

Акка-ккахәа Анаңаа, сынтәеит зымхәоз змыткәмақәа,
Ғәымста ижәылоз хайбашыңаа, итңхны иагон рлымхақәа.

Уа хазшыодаз, шытахыла ишәықәшәар,
иңәґахон шәңәыуара,
Хәатә хамамкәа, нас хабаноз, дунеик ахь хазңәырымтңуа.

Згараыңхәың зызқәаыңхаз Конңариа Ахра Артур-иңа,
Зыхәра зхала иңазхәаз Роберт, иабирақхаз з-Леибара.

Хаґышы Аслан уеиңш, «Радеда» рызхәаха,
о, зақаф нахымзакәа,
Рабхыз ашәымта рзыхь табада, иңыңаада рымцахәқәа.

Х-абиңарак анеиңыста – хышәык Абаңаа рыңкәынңаа,
Х-саркьалбжык! – р-хышәык
– Аңсуа нбанеиңш шәрыңхыала.

Бзыңтәи афронтаң аигәныора,
хашыңаа дуқәа шә-Мамзышыхара! –
Кавказ зегыи шәбаагаәроуп, рыңсы шәхами хтыңшыақәа,

Хышәык Анаңаа Рхақ шәанңшыла,
иавсуа зегыи иахныхәартоуп,
Уа бжыцқьала шәамтцахырхәа,
хтоуба уртоуп, хныхахәоуп!..

«АҢСУА БЫЗША ЦӘҖАНШЫАПУП...»

Мкълалрыңшы инхо Мкълалба Цьрыц ахпәтәи иңагыи машәырла ахрағы дтәхеит. Иуацәа рыхкәа ааиларкын, «ауоу» ахәара иапшыргеит. Цьрыц идимыруит.

– Аңсуара ағаңхәа гәнаҳарак сыдны сыздыруам. Иарала сыччон, иарала сыҗеныскылон, сшәахәон. Иарала суазгыи схәахьеит. Сабацоз, абарт, зеггыи зласызгоз, исылазыггоз абызшәа сымамызтгыи. Ус анакәха, сгәашә акышәа амазам. Мышкы икамло икахузеи, аңсыуак иңәҗаншыап аирсырц итәххар, «Ауоу» ашьтәхь дзымгыацар ауеит. Жәларык ххәақәа злеикәҗыртәуаз, асаз бызшәа зхылцыз Аңсуа бызшәа ыканайы, сара иалсыршом сазкыт ағахәара, – ихәеит зыжәлеиңш зхатәи бызшәа хатырла иазыказ Цьрыц.

*Бекыи Бганба ихәамтәуи,
Гагра, 1973*

Ақыртәуара итнажәаахьан ртыңхьызкәа,
Иршахьан, иртәцәахьан рыдгылкәа.

Ирхатәызшәа, аңсыуак дыкәрымтцеит,
Цәҗанк аирсырц имҗахытыз дыкәырцеит.

Амкълалба хахәкәа цәаатәауан,
Агыечба жәләкәа цәапшауан.

Матцас иакәдыршон ақыртәуара,
Амцапшь рыжәырцеит хгарақәа.

Хдацкәа ирыхеит итыржәарц,
Иаапкит зынза хкәацтажәыртәырц.

Рыгәкәа хпыраркт хакәынцәа,
Бзыңеиңш ихытит рычхара.

Ахаҳәқәа ркәабейт шыацқала,
Назаза дықәырцейт хымчала.

Ицхәрааит асаз зыхь-цшыақәа,
Акәицқәа рхылцит рымцажәла.

Саз-жәла ахыкәзаалак срыкәыхшоуп,
Ацсуаа рнапқәа уа иакәыршоуп.

Сгәы-сыңсы шәытцаршәыз ҳацкәынцәа,
Изырхынхәыз ҳадгыл, ҳсаз-хыызқәа.

Бжацъара сеиџцәазарггы ахнышьареипш,
Сгәылццейт амра ахышәахәеипш.

* * *

Амца иахазазон Архнышьнақәа,
Акырынтә изыкәнысххьаз акарма.
Архнышьнақәа иршахьаз хәыцъара,
Рфацхьа исықәстцон аґаґахьа.

Ғабацәа иареицъхьаз ашәышықәса,
Рныхәацхьыз рґыцны исахауан.
Инрықәдыршәшәан иџзгәылцыз сыццышәқәа,
Сарґарахь ишаагылазггы збон.

Ахымџасқәа, ахыкәалаақәа, ахыкәалаа,
Ишиашаз сыңсырта иґашәон.
Аинар-жьи ирыґәа ибжьакушәа,
Ғаруаа ашьамцаґ ишәтуан.

Изрыжәхон, изрыжәхон хґәарақәа,
Аихалыхггы ахақәитра иазцшын.
Ирылшәон ҳахьтырґар рықәлацәа,
Архнышьнақәа сыццышә еипш ишын.

Ифыфааны игылан сгарақәа,
Сгарагың амытхагәыс иҕабон.
Схагахон, сдырхагон, схагаха,
Сырхнышынақәа иреихсны иччон.

Амца иахагәырџон, иахагәырџа,
Итахон итахалацыз рҕацәа.
Раҕхьаза ирықәшәон ахыкәалаа,
Изазон зеггы рцәа итагза.

Сҕатахьа сықәсхуан сычерыкәырша,
Аныхаҕааџ ибжъеиҕш схытцәтәаха.
Сымцақәа ирхашәтуан архнышынақәа,
Ахыкәалаақәа ирзымгаз итцәтәа.

ЦСОУТӘИ АЦХ

*«Аңсуа ҕхәыс лгәымшәареи лҕеитҕиш блахкыгеи роуп иахьа
иззышәахәатәу – афырхацәа аҕаамч рыманы иказцаз.*

Ал. Аргун

Цсоутәи атцх, жәџан хьытцәцара,
Иахылапшхәу Ацанба игәара.

Ахытырҕа ашьамџа еиҕшыырста,
Ашәышықәсақәа идмырзыз ишьта.

Гьечрыпшь, Цандрыпшь, Хашцсы, Цсоутә,
Уакәын иахьыказ аңсуа иҕстбарҕа.

Ус шакәыз ааҕшит, иааҕшит аргама,
Ианаҕахыз шәарак хнымҕшит акала.

Баҕак иаџсуа сынрылс-џорылсуеит,
Зегь рышьхәатыҕқәа уа еилысуеит.

Уатәи атцхаҕ хаибашьцәа спылоит,
Лаҕа иҕарблызгыы иҕызбжь сылхоит.

Шромазын ижәылазгыы ҥ-шьапыкда,
Егры иҕахазгыы узбоит убраҕа.

Үсоутәи атцх – итцхы нашаноуп,
Иҕахаз рыжәлақәа – ари мрашароуп.

Уатәи ажәҭанаҕ шәыпсқәа ҕами,
Үсоутәи атцх аҕы шәысбарҕами.

Раҕхьа иахьаабаз аиааира аҕама,
Ирыхәҭоу ажәа ҳзымхәацт макьана.

Зны ишәахауазаргыы интәада, интәахда,
Цәыз даҳмоузеит уа хьзыда-цәада.

Уа, сабацоз, шьҕахьҕа шәхынхәызтгыы,
Шәа шәгәымшәара убра илашәхазтгыы,

Жәлас ишьтысхуаз, мыткәма сзымхәо,
Схы абастәахуаз, арахь шәысзымхо.

Шәышьҕақәа знысхуа Хышьха амҭа,
Иахоу шәыбжьоуми, салзго алҭа.

Иубарц уҕахызар – уа уршароуп,
Угәы рызхьаазар – уа уцшаароуп.

Ишаецдәа кәицха жәҭан иангароу,
Шәаҕа иҕеипшу шәуп, еикәароу.

Хбызшәа шахьхчо ҕоуба рахҕап,
Җамеижьар ҳажәа – ргәы рахатхап.

Хрызхэыцроуп ҕеишэа ххы неидкыла,
Шэааи, хайниароуп уа ҕакала.

Ускан Ғеччаа ртыхэтэа пшзамхой,
Мраҕашэара зегь шыацла иқәтдамхой.

Ғеччаа ртыхэтэу – уи ҳа ҳауми,
Ртыхэтэа зырпшзо ҳа ҳлыпҳами.

Псоутэи ахацэа, Псоутэи цыхақе,
Рқацэа шығғазғы ирхэон, «Шәнеибац!»

Ғечрыпшь ирылҕьаз ахқэа шрылаз,
Ғэымста азиас зшыацқьа хшылаз.

Ипсадгьылтәҕьазаап урт зегь зхылцыз,
Урт ранацэа ҳҕьынцъ, ҳқашә змырзыз.

* * *

Аццышәқэа ныпхьашышьяауа снеит уа Кәыдры,
Мамзышыха иазхымцәауаз ахтыпқэа цыртны.

Абрантә исбартахеит Мраҕашэара икапхаз,
Абрантә исбартахеит Ххыпшымра, ҳзакәхаз.

Ақазатәқэа ахышытыблааз забхьз зыпшааз,
Бзыпқта афронт ағы имыцэа зыршахьаз.

Ғажәлар оума зхызгахьоу, Абжныхак рымч зымчу,
Рылқха шәоуааит абжышыхак – Гагра ианцәахәу.

Аиааиразын ашьтахара мариазаарын иаҳа,
Аха ахьчара шыцәғьаз ҳбартахеит ҕақхьа.

Иахзаазгаз рыбжьала: Ххыпшымра шәыхча,
Абаакәа, Абаакәа! – шәыгәра еибагала!

Ишәартамзаап уаға дшыпхьоуцо утахар,
Хашәшыйтоуп, хашәшыйтоуп хаз-хазы шәеихар!..

* * *

Ахәаа дхыцит хгәыхәанзамкәа,
Апсны дажәлеит ханиртәарц.
Ағыч, ацәгәауафы, ацәаңеыга,
Абцъар рзишеит хәишьақъарц.

Азәа, афкы злаз, акгы рызхозма,
Автоматкәа, «Гаубица», «Град»,
Аматцәкәа иагәағырым уи афызә,
Акәраанбыжкәа ахыскаауеит Қарт.

Исыздыруам, изхалрымхуа рызах,
Аеы арзсауа хшьа казыршхьаз.
Еилкаауп ҳацкәынцәа рхы зқәыртәз,
Аха исзеилкаауам дара хзыхдырқъаз.

* * *

Азатәгы дышәфыххазом қсадгьылда,
Ақсадгьыл азыхәан имгәыкыц.
Сизеилкаазом имблыц қсадгьылла,
Забацәа рыбақкәа мтысыц.

Дцәыуатәзам азатә иңсы атбамта,
Мхаңыыр цстынхак дихшазар аңа.
Ишәартазам азатәкәа ртахарта,
Шанибовк дызхауазар Қабарда.

Дцәахауп, дирыцхауп арыцха,
Быжьык зманы хъзыда инхо.
Дшыцзгоит Азатә фырхатә,
Ицсадгьылны Зыцсадгьыл иазынхо...

АУАРБА

Ауарба шөеиуаз аңша аафаххит,
Еиндатлеит ажәван еимакны.
Аңша хагахеит, зынза аҕаргьит,
Хланцы италарц ажәва ианкны.

Ауарба шымгәыгуаз амч анашә,
Амч-ҕа ахылцит, икәеит омашә.
Ахага иажәа цкьоуп хәа аңша,
Мөамш! – ахәеит ишаттахаз анаба.

СЫШЬХАҚӘА РАН

Сышьхақәа ирымоуп аңсуа кәзшә,
Рдақәа иртәшәахәоит сабацәа ршә.
Сышьхақәа рхыңша ахара ицахъеит,
Рыхәрақәа шымгәацгы иғызшәа ирчхахъеит.

Сышьхақәа иахьатәим, рымч ршәахъеит,
Изныкымкәа «р-Шәнеибац» аиааира агахъеит.
Сышьхақәа ирхалашо аңсуа илактоуп,
Гәашәмхыс ирымоу иара игәадоуп.

Сышьхақәа рытбаара ламысла еихаңсоуп,
Рғәтәрейңш ржәйтәра зырғыхо пхьарцоуп.
Сышьхақәа рырәашқәа маңартцас иңьбароуп,
Псыхәашык дағыхәар иңейңш ңьабароуп.

Излацэажэо ацсуа бызшэа ахаан иажэзом,
Иналыршэан кажышэа умазам ажэак.
Счыц иарбаны ухысыргыи иузтыршэазом,
Ахаангыи ихышэашэазом иреитцоу шэахэак.

Рычхара иагэылцхо рыхкэа харакны,
Игылоуп сышыхакэа, шгылац игэғэаны.
Ицэажэоит сышыхакэа, измахацда рбызшэа,
Сышыхакэа ирануп сацсуа бызшэа!

ПАЦИКЭА

*«Хышба Пачикэа Гэыгэына-иңа, Барцыц Урскан Маф-иңа» –
1953 ш.».*

*Абас афыра зну ахахэ шытоуп Зоу ду ашыхағы, Айангэарақэа
рханыңақба.*

Зоу акалтан, ақала иахыкны,
Сылацш архэмарт ахахэ ишытаз.
Ахьзи ажэлеи аганағ рычыхакны,
Ирнызоуп сзыршанха – изыцьшыаз.

«Дад, ибымаз ашыхақэа рылцха»,
Ахахэ агэатцахьтэ исахауан.
Саби Пачикэеи цэырцызшэа сацхьа,
Иғьгьаны ианыртцазоуп, сарцхауан.

Ашэышықэсабжа инеихау афыра,
Ахьча иффы хаа сырхауа.
Сыбжы сацысит уа срыниазшэа,
Игэйдскылт иакэырша снапқэа.

Сгэазтаз азыхьгыи ччон ахьхьахэа,
Ахахэ саагэылцызшэа сышэғны.

Адтцшыа сақәшәомызт, сгылан схәынча,
Сцәызқәа срыниазшәа рыцқәа җаны.

Схалан игәйдскылт санықәлоз амәа,
Сылапш зырхәмарыз саахьархә...
Санықәырц шсылшоз сцон сазхәыцуа,
Бчарахбақак исзафсыз уи ахахә.

ЕНВЕР ҚАПБА

Псыуа нбанк ртафык иулмыртцазакәа,
Псыуа школк ухаан Гагра утазамкәа,
Зхатәы бызшәа иазықаз гәрагарала,
Адаракәац афы инеилоз гәыблыла.

Уабацәа реипш уакәшәон ахәашьа,
Ахәашьоуп умәахызгоз ужәлар ргәашка.
Иацәхьатцуаз рәафы ироухәон аргама,
Ақсуа нбан – Ан лхак, ишарымто гәала.

Зыжәлар рыжәлартәразы измамыз цсшьаха,
Убақан, убақоуп Ақсны жәлар рзыхәа.
Зхатәы бызшәа ззафыхаз ақсуа лабашьа,
Иумбазшәа ақсыуа цәахәак иавымсуаз баша.

Уи ада, уи ада, хшынхоз гәыгыртада,
Иудыруан хара хашзымцоз хбызшәада.
Ирзәаз хтыпхьызқәа, Қартынтә иааргазшәа,
Рырхынхәра зегь рақхьа иалагаз рнапала.

Аныхацстеи Гьечрыпшыи урцыпцәахоушәа,
Сырталоит рдақәа ухыз рыхцоушәа.
Иуцьшьоуп иахьхамоу ухафсахьа знаххуа,
Ихамтоуп иаххылапшуа, иахьхацу уа умра.

Гагрыцшьтәи хзыхькәа ааиуанат ахьхьахәа,
Ибакоуп уара ухьз, ууаажәлар хзыхәа...

* * *

Хжәйтәра, изырцшзо афара,
Хжәйтәра изырзго ҳа ххәыцра.

Анра иацу ашәара, азара,
Зпацәа ирылзхуа ауафара.

Имырхәашьыкәа азыхь иафцшуа,
Амзеицш абахә иафшаауа.

Рымра иакәым ташәара.
Рыхьз иакәым кашәара.

Амра зтамшәар хәылбычәа,
Цәыртшья амазам шьыжьза.

Ишхазхәыцуа, цшзала аршоит,
Хаа-хаа иштәшәазицш илашоит...

* * *

Анцәа дыкоуп ҳа ҳазшаз,
Анцәа изын ҳаргы хзыхшаз.
Анцәа ида ххәартазам,
Иашәахә иафсуагь рацәафзам.

Имч амшынгы танарбоит,
Жәларык ирцеицшу гәыла ибоит.
Ҳа ҳангәаҕуа ҳгәеицш дааигәоуп,
Ҳамшра иамшроуп ицқьоу игәоуп.

Анцәа сикәхшоуп, иара хиуаауп,
Иекаршә дзызхәыцуа ҳара ҳауп.
Дгьыл җытк ыкам дызхашым,
Циаак иныҳәаңхьыз зыхышым.

Ҳагха ҳәтеитцом, ҳа даҳтоуп,
Аха ахдырраггы ҳахәтоуп.
Ауаа еилыхны ибазом,
Уаџра зламггы дибылзом.

Ҳаҗоу дицмыз, – дыпшзахом,
Хылеи хшыџлеи деизҳазом.
Анцәа дынхом ицқам дбаны,
Шәанызааит, сихәоит, инапы.

Аашар ҳашитцапшуеипш Анцәа,
Иарггы дҳалапшуеит дгәырғәтцәа.
Анцәа ииашара дакуп,
Дымроуп, дымзоуп, уи дҳаракуп.

Ҳхьаакәа пишәоит ицәаҗы,
Илапш ҳацакуп зеггы.
Ҳаибагәышьарггы омашәа,
Иеҳәқәиршәоит игәы мыршәа...

* * *

Зыҗены инсыжьюаз ашьхақәа,
Сара сапхьа дара ирдырт.
Сыпсы зкынхалоз ахшьырақәа,
Ихьухьюуа сгәы интыст.

Сымаза иахьамаз пхьартас ҳәа,
Агәаратыпқәа сзын ианхаз.
Рынтыра сыцырцеит ҳамтас ҳәа,
Атых лакәқәа ара исыршаз.

Мазак еибырхәеит ахрақәа,
Анык лхылтц реипш рыхқәа неидкыл.
Рыбғыцқәа еинырқьеит ахьақәа,
Гәтыхак сыртеит сымџа нкыл.

Игәйдскылт амза рфыханы,
Имхәакәа саар агәы сзынхон.
Азыхьгы нсыжът снафыхәаны,
Сбызшәала ицәажәо акы ахәон.

Ашьацра илқон артцукәа,
Иртахын итцегь уа саанхар.
Хәытхәытк еилартәон атлақәа,
Баангылон хәа ибтаххар.

Мџамш хәа иныхәеит ацақьа,
Зоу ду, сгәыргъаз зхьыршоу.
Сызцом.. сгылоуп рытцақа,
Аибабароуп агәыблра зыхшо...

* * *

Схапыц ахьаа – ашәа ґыцк апнатцеит,
Сагеит хараза, амшынгы сыхнатцеит.
Ишысхәа-шысхәоз ашәышықәсаґ сназеит,
Ишызбоз ашәа схьаа сыхнацеит.

Шьыри, ахьаа цәыртцында даґаа хапыцк,
Имиуази исмахац, исзымхәац ашәа ґыцк.

* * *

Ианымацәысуаз адыд хысны,
Ахьацахь хәибарсны хцалон.
Хьаццха Анцәа иан хәа,
Ус ахәамтақәа хдыртцон.

Шәәхьчап, дад, хәә, дныхәаныпхьа,
Икнеихауан хбартаф хаб махәык.
Сгратыпоуп, улапш сзахыз хәә,
Дахзызаауа хратла дазыпшлон.

Цәкъарас имамызт Аб хпатукәца,
Иабхъзеипш дазыкан ишахәтаз.
Аныхәә бзиа иафсуаз атла,
Баша имамызт ныхәартас.

* * *

Амацәазблеипш сгәы атра итдыршәахьоузеи,
Зақаъара схәоу сахьдыршәахьоузеи.

Сиашара рхәәхьоузеи сыргәаша,
Сшьа кадыршхьазеи ирфашха.

Зақаъара сцааршәха скашәхьоузеи,
Старкәкәа зышхәыс сыржәхьоузеи.

Амзашеипш скапсахьан сыццышәха,
Ғамфә затәык ашәа сзыхәшәыцха.

Ажәакоуп стахарта сацәызгаз,
Цәахәакоуп уи абахә сафызгаз.

Азмыжьра шәзыкьаса сырзгаз,
Акгы смыхькәа амцапшь салзгаз.

Снеиуеит амфәкәа ирныршәла,
Сафыхәхейт ацсуа жәеинраала.

Ғнатуеит угәы итыпрааз нашанак,
Сбылашьтакәа снызхуаз лашарак.

Ёазнык скапсаргыы сыцшышѳа,
Ушлара саагѳылцуеит сышѳтыцха.

АНРА

*Афырѳхѳысра злаз ажѳытѳтѳи Анацѳа угѳаларшѳо, Аѳсны
Афырхаѳа Арзик Тарба иан Гѳыли Кѳычба лоуп Анацѳа ашѳы
ршѳырхырц раѳхѳа ааѳхѳара кѳзѳаз.*

1994

Ашѳы ршѳырхит Анацѳа,
Аѳсны атынчра нагзахарц.
Ашѳа кѳзтѳаз рычкѳынцѳа,
Рхы зыхтнырцѳаз абза рбарц.

Анра иамблырц айкѳатѳѳа,
Анра ацѳаѳшзахѳ ихынхѳырц.
Ашѳы ршѳырхит Анацѳа,
Шѳзыла рышѳтра меикѳахѳырц.

Шѳзыла имѳашѳырц ачкѳынра,
Гарак тѳанкаѳ имажѳырц.
Абра иацзарц ачѳара,
Зыххѳык зытымтѳ имхѳаѳырц.

Ан иаиааиз айкѳатѳѳа,
Уи иахылкааит ѳаѳа ицѳа.
Ашѳы ршѳырхит Анацѳа,
Уаѳа арахѳ дмаахѳырц ѳаѳа.

Шѳацла икѳѳазарц раштѳѳѳа,
ѳаѳа итѳала ихѳаахѳяз.
Абду ишѳитѳарц ашкѳѳѳа,
Зыжѳлагѳ ццышѳѳа ихѳахѳяз.

Ан, изымбац зџа ибаџќаа,
Анаџа ранрала игџџау.
Ан илхылџыз ашџаќаа,
Абра иаџсуа гџыла ирџхоу.

Анра ианроу Анаџаа,
Аџсны Анаџаа шџаарыџхџоит.
Ирыма ишџыхџоит Рыџкџынџаа,
Шџааиааи ашџы! Ожџшьџа иазхџоит!

* * *

Москва хџалџны акыр хџаскъахџан,
Хџџыџба џыруан, Аџсныџа ахы хан.

Ахахџгы гџхџаазгон, шыџцакуан,
Жџашыџќаа исымбаџшџа сгџыкуан.

Зынран, шџамхахџынџа асы шыџан,
Амаџа иасуан, гџџынчла зегџ тџан.

Аихамџа иаваршџны каршџаран, џларан,
Аџслышќаа нрыџаџшра акырџа иаџсан.

џсабарак сымбаџшџа сылаџш ахын,
Ауарбаќаа неидахџало анахџ-арахџ ихын.

Лыџшра, лныџќашџа, сан, Дбар-џџа лхаџа,
Амџахџаџа ианыршџла даханы џџон.

џџон, аха дышџаџоз, шџыракгџы лкын,
Лымала, дхџамџшџакџа, лылахџгы еиќџын.

Сан хџа ыыџырџ исыгымхџеит аџсык,
Машџыршџа уа ааигџара иубомџт џнык.

Бнышэынтра гәйдскылон ҫара санцалоз,
Сгәы итхон, сахьымзеит, сыбла ак абомызт.

Изура сақәшәомызт, сгылеит, зны стәеит,
Гәтынчшьас исымоузеи, арахь ихәлеит.

Адунеи снанылазар, шамкәа сшаны,
Исымбацыт ахаан, ус ыҫыа еиҫшны.

Адәыҫба са сцасхәа иаха иццакит,
Иаахәыз сгәы исызмышынхәуа имцакит.

Урыстәылатәи ахьта, арахь хәылбыҫа,
Сыканатцы иахьанзагы, исылоуп ихҫаха.

Знызатәык, знызатәык, бхьампшит баахәны,
Адәыҫба шыҫхысааны ицоит иццакны.

Бгәалашәара иамшуп, Дбар-ҫха, иахьа,
Бнышэынтра саҫаит, стәоуп уажә убра.

Сыбла изхымцыз уи асахьоуп сызлоу,
Ибывҫыз адәыҫбоуп сеиқәуазха сызтоу.

Итцозеи, итцозеи, сан, убриаахыс,
Машәыршәагы инсҫыршәом сыбла инхыт.

Иахьанзагы инымтәазо мәахәастак бануп,
Бынкажьны саазшәа сгәы атәыуара иаҫуп.

САН

1

Схәыҫра хынхәызшәа быгәхьаазоит, сан,
Убас сгәы быцалоит, самхатәыоит нас.

Убастәҗа схәычхама, исыталазеи, мшәан,
Ғыц исахаит: «Шәан дшәыкәыхшоуп, шәан!».
Быхцәпарақәа абар, иахьбықәу җбаны,
Быхцәпарақәа гәырҗада наҗ-ааҗ иҗаны.
Шәхәашьа, ханбаз, ханыҗаз ахьхьаҗьҗьа,
Тәыҗақәак анамаз илакәыз ххәычра.

2

Лабжышк шәыцәхытдыр – иҗхьахцон зымҗа,
Шәылахьқәа ааиқәылар – ишәхьхцон хара.
Амаза атәахшья шәышпақәшәоз мшәан, сан,
Шәшеизыҗаз рыҗшзаган, гәыла шәытбаан.
– Шәабиахәшья, ишәыхьша! – дахҗылон астәы,
Ашьхантә дхазлыбаауан хаб деикәатәы.
Зегьы бырҗылон, зегь наскьябгон; быҗамзт бхазы,
Хәҗхак башьҗамызт, бтәон хазегь хҗыхәтәаны.

3

Хзыхьгы даҗа гьамак амазма нас, сан,
Асаранҗьқәа анылашон хшыцтә саан.
Шәхаантәи атлақәа, изхыскаалоз шәцәа,
Ханырбо рықәцәқәа еинҗьон игәырҗьатәа.
Игәхьаазгоит хараштла ажь шкәакәа зқәыз, –
Ихьшәаноп ианшатәуаз, ссиршәа еикәыншәыз,
Хараштла анысхәа ахышәтқәа рхәы-рхәын,
Ирыҗхны сахәшьеи сареи хәхәда ихшьын.

4

Амца анеикәыбтцоз хбыкәшаны хнатәалон,
Бнапқәа адырузшәа иаразнак еибакуан.
Ачҗахәа акәицқәа ртәала ишьацәхыртәуан,
Аҗсшәа шәанахәоит хәа бгәырҗьо быччон.

Акәицкәа ахауа инагәылшәт изытуан,
Амцабз иагәйдкылан иахакнабхаз бчуан,
– Хамца. Сукәыхшоуп,– бныхәо бахқапшуан,
Иагәа баацсазаргы, есымша блашон.

5

Сикәыхшоуп, сикәыхшоуп, аңшалас зшаз,
Ха хаипш аңшалас хашта итшааз.
Аңшалас, аңшалас, аңшалас ажәзом,
Истаауанат сгәы ицало сыцуп, исцыршәом.
Ахәцантә бкылххы банаауазеипш, сан,
Сгәйдкыло, схыдкыло исацәажәо истан.
Иахынзастоу, сан, сан, быстоуп баргы,
Ахәхәахәа иансхагәежәуа схы адуп бгәы...

АНАЦӘА

Хқытақәа мцажәлас ирымаз,
Анацәа – наңнатәгы ибызшәаз.
Рбызшәала иувыргон ахымфас,
Ицсадгылны Ацсадгыл иазшаз.

Хынкылагас ирымаз иаракәын,
Аетдәеипш рыхъз харакын.
Иарала рхәақәа цхәакын,
Аб итыц мцахаараха еикәын.

Еифызцәамхар агәыграқәеи агәыгреи,
Гәыгра затәык иазыштыхуам акгы.
Ишеибаргъоз ахәрақәеи ахәреи,
Избартахт санадла шәа шәгәы.

Ианымиац иоуми цсра ианымшәо,
Ацсрақәоу? – зегы еижәлам.

Ҳамшқәа инанраха иршәыло,
Шәыгәағъра мҷажәлоуп, иажәуам.

Шәа шәыла исхәоит сара аҗсшәа,
Еиқәзырхаз шәыҗсқәа рхан.
Афырхатцара шаауаз аншьтрала,
Са саҗхәа а-Ғьечбақәа ирхәахьан.

АБЫЛРАҒӘХӘА, МА АХӘРЕИ АХӘРЕИ ЕИБАРҒЪОИТ

Илзыскуеит Емма Ермолова

Аҗых иагәыләуеит «уан,уан» хәа,
Сишь! Емма Ермолова лыбжьоуп.
Лцәеижьаґы иґыхеит Мамзышьха,
Уа игылоу Алхас ибаґоуп.

Ғәыли ґылтүеит: – Бымшәан! – хәа,
Алхас иҗсы Мамзышьха иахоуп.
Иетдәахә ахьчоит Мамзышьха,
Емма, Мамзышьхеиҗш быґәґәоуп.

Быҗкәын данбзымхо, Емма,
Мамзышьха ххалап, баала.
Бызатә иҗсы алан Мамзышьха,
Ихаҗыҗан Мамзышьха баала.

Ғылтүеит Кавказ аҗха Зина,
Сбылраґәхәа, Емма, бласы!
Зина, Ғәыли, мамзарґы Емма,
Ацәашьеиҗш ибылхьеит Аҗсназы.

Едикраа, Арзикраа, Алхасраа,
Рыҗсадґыл азы ршьа кашит.
Анацәа, иныґкәызгоз Анра,
Шәыҗкәынцәа рыла иааҗшит.

Бычкэын данбзымхо, Емма,
Мамзышьха ххалап, баала!
Бызатдэ ицсы алан Мамзышьха,
Ихагыңан Мамзышьха баала!

ЗЫЧКЭЫНЦЭА РЫБАФКЭА ЗЫМБАЦ АНАЦЭА

*Гэыли Кыычба леиңи зңацэа рыбафкэа
зымбац анацэа ирзыскуеит...*

1

Анацэа, сшэыхэоит, уаха атх анытэцоу,
Хгартак шэымамкэа шэңацэа аншэыцроу,
Шэацацш ажэван, уа халацшкэа еикэшэап,
Халамыс цкьоуп азы халацш хэшэап.
Аетэакэа хрыңцаажэап, урт рыгэра згоит,
Ха хзыноуп изкаччо, хзыхэан игэыкуеит.
Гэанылоуп, гэаныла хэышьас иамоу ааха,
Избанзар, агэкэа роуп излалаз ахкэа...

2

Шэааи, нас, хаға ицасгыи хэехаргэңэап,
Ажэван хайцацацшуа шаанза хайцшэахэап.
Хабжыи иазыңшу Анцэа игэы итхэаа,
Уанатцацшуа уныхэаңхыиз иамчыи иаха.
Сшэыхэоит, Анацэа, зңацэа рыбафкэа зымбац,
Рыбафкэа шыжэлартэхаз шэарт агэра жэгарц.
Назазагыи хадгыи иакэыршоуп рыгэкэа,
Шэааила хбакакэа рахь, уа иңшуп рыпскэа.

3

Адоухалаша шэиңеит, ишэиңеит Анцэа,
Шэычкэынцэа рыбафкэа хзихьчоит цацхэа.

Анацәа згәырѡашақәа нхәытцаршә изтәаххыоу,
Мшынк итамзара зцәа итазахыоу.
Анацәа, анацәа, сгәы италашо итоу,
Шәызмыцәара сылырсны ацшалас санаѡоу.
Азәазәала, азәазәала шәара шәхы-шәфқәа,
Сытцхаф шәанеизызго исылзхуа ахфәқәа.

4

Ацәымзафы рацхәа иқәдыргылоит азыхь,
Абаақәа, уи зхәоуп, хзыхьқәа шәрызхәыц.
Рыжәлақәа татәахушәа збоит Гәымста,
Псыцқьала ухыпшыла, гәбылрала утапшла.
Абаақәа, абаақәа, ишәмырқьацын ашьяц,
Ишпеицахыз гәтынчла днылаиан дыпсшьарц.
Шәацхәара изызуаз Ахьаца неилпсааит,
Дышнымхоз ангәаната ацәа интыбзааит.

5

Анацәа, Анацәа, Анацәа цшзақәа,
Азатқәа, рызатқәа, рызатцә цацәа.
Анацәа рыфцәажәара мариам, ицәгьоуп,
Апсышәалоуп, апсышәала аҭазықатцара ҳахәтоуп.
Ашьыжьқәа, ашьыжьқәа ирықәтатәуп пату,
Цшзала ахьрызшаз табуп зыххәаатәу.
Иахьанзагьы зыбафқәа зымбац ирыцпроу,
Иззымдыруа ишәумырдырын зегьы ишреицәоу.

6

Унылапш атырасра, ицыртәыиз итәырцсаны,
Сгәанала, цытфык уа иамоуп итәахны.
Иргәтәуп аҳацақьа, иахьишьюан инапқәа,
Илапшхаа азынижыт ҳара дҳазгәыкуа.
Аҭынкантца шьхауарбак иара ишқа иаауан,

Ишьа ажәырц азы акәмызт, хәрәшәара изауан.
Рыпҳара зхумкаауа акгы ыкам ара,
Сшәыхәоит, шьаҕацыпҳаза ишәшәала, ишәзала.

7

Абаакәа, аратцла цәҕьарас иҕаумцан,
Ацәҕа иан игара лыртцысан.
Апшалас шәапыла, агәашә аарттәуп,
Зыхь-хәык ытдытит, рыхьзала итатәуп.
Шьрома уаншәарыца, даара ипсроуп,
Хабашқәа псаҕьаны хашьхакәа ирҕапсоуп.
Еҕацъара, ана-ара хзиасқәа иртапсоуп,
Абаакәа, шәрытәхәала, цьамыҕәала иаапсоуп.

8

Иантахоз апсабара акәын шахатра зуаз,
Ахахәтцәҕьа алоура ауан, ахахә ауаз.
Ан лыблақәа, мамзаргы лара лнапқәа,
Рыла издыруеит измазац зыбашқәа рбара.
Аиааира! – хәа злаҕьыртуаз Апсуа бызшәа,
Абаакәа, убриоуп изышәталаша тоуба.
Убаскан рыбақәа изрылымтцыц рыпсқәа,
Ииасуеит хә хашҕа иҕанатц х-Апсынра!

«ИСЗЫПШУП СУАДА АТЗАМЦҚӘА»

*Амашына сахьылбаауа сазааигәахацыпҳаза сгәы тыңсаа-
уеит, истахзам сшәыцрыҕыр, аха суада атзамцқәа сзыпшуп.*

Емма Ермолова,

Аиааира жәашықәса аназгәахтоз ашықәс азы.

Лыхны, Сентиабр 7

Илыхоит лыжәлар ргәахы,
Азатәра икыднамхырц лгәы.

Дрыцуп зыцкэынцэа тахаз,
Ргэаќраќэа дрымоуп хадас.

Акы лмыхьызшэа лбоит рыгэтань,
Ишмыцэазо анацэа рыгэтакы.

Бжыќэакгы лыцуп дыхтакны,
Аќсны дацнат дќалом дыхьтакны.

Ачарахэа луада ашэ наркны,
Дындэылтцуеит Емма есшыжыы.

Дќамлацт лгэыѓра ґахцэаны,
Лгэыќсычхабжы рымоуп ицэахны.

Лыфны ашэќэа драцэажэоит бжеихан,
Илылабжыоит, бґеыргэѓа, бымшэан.

Лаштаґы ациааќэагы лзыќшуп,
Лќа ишьтыбжы амырзит, илхыќшуп.

Мфамш хэа днаскеимгозаргь иара,
Тацак, ма моќак дпырпыруа.

Ан илдоухацьбароу Азатэ-ќа идоуха,
Луадаґы илызнауеит тынхара...

* * *

Аќалаќь хэыч, ламыс дузза,
Антыра уиќааит шэышыќэсала.

Итэуп ламысла уатэи Раида,
Уеиќэных ґыла рашта унтала.

Шәнеины игәшәтә, ари лакәым,
Пицундатәи ашһанҗа җашһара ақәым.

Уатәи амшын разны шәахқәа,
Уатәи аһахәқәа, ахтны хышәқәа.

Дхыхны дамоуп уа ухьз Пицунда,
Умҗа дықәуп асас: знык сназанда.

Уатәи анацәа уа иуқәырҗахоуп,
Уатәи абацәа уара иуцыпҗахоуп.

Хәыцрашәк аҗшзара рәынагәылак,
Уа идунеихеит дара рхеилак.

Урт зегь беиоуп уа җапыцла,
Урт еиқәныхлоуп аҗсыуа җасла.

Издыруеит рҗацха-лҗа афҗала,
Мәыжәлас иақәу, еиқәу рымца.

Зыжәҗан хышәахәахаз, Пицунда,
Пицунда қалақьуп, ишәтит насыпда.

Уа шәеицҗакны ицәыржәга Раида,
Анцәа иҳамтоуп, шәкәаша гәыртәыла...

* * *

Хьшыыцбак нысхыпҗраит дыргак нсыҗа,
Издырит атҗх агәазы ишымааз насыпда.

Х-зиаск шҳабжьоугы инсхашәтит ухәыцра,
Исархәеит уашәеицш сшалоу уҗхызхаа.

Ублақға харантә исыцрадырсыз амца,
Исыханы сыргеит ҳғәашә ду афынза.

Аңшалас аасғағьежын инсывсит ажәада,
Абас уцәа ахыскаауа сҕамлацыт уажәада.

Уиетцәахә аңхара чыт-цкны инсшәылеит,
Цәымгк акараҳәа уетцәахә иналшәеит.

Угәах иалаз шакәыз иаразнак издырит,
Сгәы инадстеит, игәағны исызкамыршәит.

Сңырцшәа иақәшәомыт, исырхынҳәыз аңшалас,
Хәытхәытла исанахәеит ссаркыа ушанңшылаз.

Сабылуан, сабылуан узыңсахыз уңшалас,
Уңшалас уара уеиңш афымтра иаршлаз...

Саңхәа ишәацәхыртәит амза ашәахәацқәа,
Сыхцәпарақәа еита инырхыисит ахышьыцба.

Хзык сыжәахыр инақәнаршәит акәапахәа.
Цәыкәбарк разынңсараха инсықәтәеит акәапхәа,

Уи атыңаф амзашеиңш сахьынкаңсаз сыццышәа,
Цлашәтк еихытаруеит, ақәцәанза ишәтышха.

* * *

Гагрыңшь иахашәтыз амра сеиңшха,
Ублақға снырхшәылеит исдеиңшха.

Лассы сшаецәахан снацәццеит ажәәан,
Нас асырхәеиңш сҕаасхеит сналшәшәан.

Ашитдәхәа уаңхәа сһиаҕһеит сһацәһйсхә,
Аһырхырхәа сынһаҕәеит сқәаршыөхә.

Сыңшаласхә сһауқәтәиашан, сһымөасит,
Жәантә сеилысит, жәантә сеиҕасит.

Сеилшәеит амшеиңш скеикеиуа, сцәһыцоуп,
Сароу? Иреихәу ңсабара цәһырцроуп...

АЦӘАХӘЕИ АЦӘАХӘЕИ РЫБЖЬАРА

Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Суҕықәлама сһасыңһы.
Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Усхыңшылама сы-Бзыңһы.

Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Усҕыхәама са сзыхһы,
Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Угәһы сақәһызма схәһырбгһыңһы.

Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Ухәда сәкәшәма сһәәхәәцһы.
Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Ухәхәһышла салаңсама сеимхәһыңһы.

Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Ушәхымс сылаңсама сышәҕыңһы.
Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Сахьзама уңсы сыхәшәһыңһы.

Ацәәхәеи ацәәхәеи рыбжьара,
Укәә сцәшәама сәцәәцһы.

Ацәахәеи ацәахәеи рыбжьара,
Сугәытыцчама сфымца кәицны.

Ацәахәеи ацәахәеи рыбжьара,
Узамџа сацроума са сшәацшыны.
Ацәахәеи ацәахәеи рыбжьара,
Суархалхама уаҗхьа сшыацны.

Ацәахәеи ацәахәеи рыбжьара,
Сыхәрашәан сацында улазара.
Иахьатәҗкьа исыхшәаргы нас цшыаала,
Исызымцуа сзаццонда унцыра.

* * *

Аҗарматцыс абжы аныздыр –
Сҗарматцысхеит.
Иахьыстахыз саҗсшәа ансыртыр,
Хьышәахәан снахьызсеит.

Санахьза аиха имџанитцаз,
Схьацадацхеит!
Азыхькәа сыҗсы анрыцсца,
Сышьхазыхьхеит!

Сыжәлар ирыхьша санафыхәа,
Сыхәшәеиҗахәшәхеит.
Ианрылсх ирылаз аҗеыха,
Сышықәсқәа ирыцлеит.

Аетҗәақәа рашәа ансшәысца,
Сыжәџантәхеит.
Аҗша сахьагалак санымца,
Сыжәлартәхеит.

* * *

Сгәйрғъароу? Исымазам цәахыша,
Сыжәлар ишәхыызгзоит ишаны.
Нашанак сымоуп шәхәа шәхызхша,
Шәа ишәмырбакәа шәыңшааны.

Шәысгәаласыршәом ианеикәу сылахь,
Имазоу мѡак санысны сцоит.
Лашьцарак ықәымларц шәа шәымңахь,
Агәйрғъароу? Ишсоулак сшәыхьзоит.

Сызлабеиоу – сара сы-Бзыңдоуп,
Схазыхәа инхәытцаршә хаак сцәахзом.
Шәзыхәан сашәа еснагь еибытоуп.
Сгәы шәантымсуа – исызшазом.

Сгәйрғъаҗәаша – ари цсабароуп,
Ага, ахра иузацәазом.
Иаарту жәѡануп, имрахәагоуп,
Аңта амра азхѡазом.

Са сиѡызоуп Бжеикәа-Бжашла,
Бзиашәа, ишәыызгәаҗазом сыңцоуп.
Ишәхыкны амза аншаңшаңуа,
Сара сашәа ишабзоуроу.

Акоуп сзыхәо, ачҳара сыта,
Малс ихәмоу – зегьы иреихәуп.
Шәымңшын сцәахәақәа, шәысгәытцпраа,
Аңсышәала сгәы шәытхәаауп.

О, ахәаауп сгәашә изахымсуа,
Сыңсы инатцаршәны итцәахтәу.
Сылағызтцәкьа сзамѡа ианахьысуа,
Иавзгоит сыдгьыл инцәахәу...

АПОЕЗИА

*Апоезиа – зеггы ириааиуеит.
Иу. Пкьын*

Уахак ажәѡан лаҕәцәахеит,
Сзыҳәан Бзыңтагы җшәахеит.

Сшазгәышыуаз амра сыцәташәеит,
Сызгарызгы сгәы иҗашәеит.

Ғамѡак сызтымго сзыхь табеит,
Аргама саңбал уа избеит.

Иаалырҕьан исҕаццеит ецәацк,
Сыкәа инҗанаршәит цәахәацк.

Ублақәа роуп, ублақәа рхата,
Исыхъзеит ианыстахыз иаҳа.

Сиит ҕыц, ааңынтәи қәахеит,
Акгы смыхъзеит, са сеикәхеит.

* * *

Ғамѡазатцәык ашәа сзыхәшәыцха,
Амзашеиңш скарҗсахьан сыццышәха.

Амацәазблеиңш сгәы атра итдыршәахьоузеи,
Иаҳа сзықәгәыгуаз сҳәоу сахьдыршәахьоузеи.

Сиашара сцәырхәәеуан сыргәаша,
Сшәацқәа кадыршхьан ирѡашха.

Зақаңьара сҗааршәха скашәхьоузеи,
Исыхәарҗштәымыз зышхәыс сыржәхьоузеи.

Ғутит сғәы итыпрааз нашанан,
Сыбла уаахыңчалеит лашаран.

Ублақәә – сҕахарта саңәызгаз,
Убзиабара – уи ахра саңәызгаз.

Азмышьра шәзыкьаса сырзгаз,
Ак смыхьызшәә амцаңшь салзгаз.

Снеиуеит амџақәә ирныршәлә,
Саџызаха аңсуа жәеинраала.

Ғазнык скарңсаргыы сыңцышәха,
Ушлара снагәылпытуеит сышәтышха.

* * *

Ишәтит сзамџеиңш ҳа ҳтама,
Иптызаап ҳдәатцлагыы иаха.
Ааңын шааиз агәра сырго,
Аччаңшь налашит ҳлаҳа.

Амра ашәахәә тыңҳа напушәә,
Бзың азиас агәы ҕнарңчон.
Сзазан снылашызшәә ашьацра,
Хьы разнышха еилыңыңьон.

* * *

Ажәџан ануцаңшра жәџан иаңсоуп,
Саңсазароуп, суңҳауп, суңоуп.
Дгылы жәџани шәзын сара сыңҳауп,
Стәазом сара баша – сыңбоуп.

Иҕоуп малс иансымоу аңша,
Сыхәра иаҕаҕәхәон, санықәха мџабжа.

Ашыа зыхышәу ахахә сакәшеит сангәаҕ,
Храк скыдлеит еиҕа, сыҕсы ааиҕак.

Уара утәала снасыҕдаз – егыаурым,
Сылабжыш ншәылаҕыо ахаан схы скрым.
Алира саҕытҕбжыыз, исызхоит сара,
Даҕа зныкгы сахнарҕоит санҕсра.

* * *

Исцәыт ажәак сыҕсы зыҕраз,
Ажәа, ажәа цәахәа ссирк иазхаз.
Ишызбоз алахь еиқәылеит сцәахәа,
Алахь еиқәылеит, ишыччоз ахьхә.

Иқәыпшыз, игәылшааз тхы ссирк агәазы,
Ахра иахшазшәа, имшәоз аказы.
Сашьтоуп, уи сашьтоуп, схьатцуам ҕыара,
Аҕсабара агәашәкәа аартуа аҕара.

Аҕаа шыашыалеиҕш иҕаз изыҕны,
Лакә хьшыушәа инышьтҕраа аҕзаны.
Абнаҕьма атәыҕа иҕаршәыиз аҕаххар,
Сзанышәом сажәа абастәҕьма иҕахар.

Аҕҕақәа рхыза ҕхьаршәтны сыҕшаап,
Иарада сзыхынхәуам, аҕахызар, сыршап.
Ссаркыа нашанаха аҕыҕцәа сҕакәрып,
Акәицқәа шахылцуа исыма сыҕрып.

Ашыҕа уанҕаз нас хырхарҕа сымбо,
Снеилап, са снеилап хәыц-хәыц зегь еимдо.
Схала исызгәамтаргь испылар ахаҕа,
Издыруеит ишавымсуа ишадыруа аҕра.

АҒАТЫН УАХОН

Ағатын уахон, уахон, уахон,
Сыццышәха уццышәтра сҗаңсон.
Иахзеиңшыз хәаак гәырны ысылхон,
Сҗеырцәысхьчон, ублақәа срыцәшәон.

Ағатын уахон, уахон, уахон,
Итәаз ианыржәуаз ашы еимакны.
Акы нҗыцәар җеакы уаахон,
Угәырҗа ахугон уеибакны.

Ағатын уахон, уахон, уахон,
Угәахы уҗәион, сыңсы былуан.
Акы нҗыцәаар даҗеакы уаахон,
Усырныкьтраггы таңәуан.

Ағатын уахон, уахон, уахон,
Иахашәтуан сыхәда напцхатас.
Ағатын уахон, акы уеилнархуан,
Иухьша анулсхуаз тынхатас.

Ағатын уахон, уахон, уахон,
Сыццышәха уццышәтра сҗаңсон.
Ағатын каумыжыырц анцәа сыхәон,
Утағын-лҗа схашәтуан, сеикәнархон.

Ишызбоз аццышә иалахт улаңш,
Уа акы еилурхуан, уңшаауан.
Узышьтаз ццышәуп, сшәахәацха сулашт,
Җаццышә кәицтас еиңхьшаауан.

Җәыңа җаццышә сыңсы инаңдаршә,
Уахон, угәы амаза ңыртуа.
Иццышәхахьоу лоуп аццышә нхәыңдаршә,
Зыхчы интаңны изцәахуа...

* * *

Есыуаха салнахлоит уи ацәа,
Аетцәа икыду сханы.
Аңхашьала исныруеит уи Аетцәа,
Ұыцәа ишырзеицшу Акы.

Есыуаха уи ажәәданахь исыпхьоит,
Уи Аетцәа аңсыуа хаҕуп.
Уи Аетцәа сарҕыхоит, исыпхьоит,
Схьаакәа уи ала ихеуп.

Ханыҕамгы икыдуп, уи хдеицшоуп,
Аңтақәа ианхырҕо са схәуп.
Уи Аетцәа Ұыцәа иахзеицшуп, –
Ұыцәа хҕәы аңхара ахуп.

Зкы-етцәа ирылскаауеит срылцшыр,
Сгәеицш усзааигәоуп – заҕа ихараку.
Уи Аетцәаҕе еикәшәоит хара халацшқәа,
Уи Аетцәа, исгәыбылроу, исразҕу.

Уи Аетцәаҕе избоит уажә усахьа,
Уңсың алагаҕагабжь саҕауеит.
Шысзымшоз адырзаап уара уда,
Сызшарцаз – уи Аетцәа сызхоит.

САРҒЫ СЫШЬХОУП

Агәра зызго сызну амҕа,
Сышьякәа рылацш ахуп азоуп.
Ишцәыртцлак сзацшаауа амра,
Рыңхагас иалоу сара соуп.

Мҕакы санықәу сызрынцшыло,
Анрытацшра ахалара иаңсоуп.

Сымға рыҳаракра изаншыло,
Гәыграқәас ирымоу сара соуп.

Рейнканто изсышьтоу мѳамш хѳа,
Шѳрыпхѳа, рзыхѳан – сымшынтдоуп.
Сынтыра иацыртдоит амшкѳа,
Амшкѳа рыпсыкѳара – сыпсынтдоуп.

Ишысьхоу гәәзтода сара сыда,
Изықәгылоу адгьыл азын – сышхәоуп.
Сара сыжәәнзаап дара рзыхәә,
Сымәашьейт! Ирхәейт: – бара бхәхәшьоуп.

* * *

Аецѣакѣа рхы удныхѣало иангѣылцхо,
Исаѣсхѣоу уармыхан еиѣа.
Сыргѣylumхын зшѣахѣакѣа сырѣыхѣо,
Цыцхтѣи амш рѣыцны идыртуѣа.

Амза, сыблақаа ирыххэйцло,
Сыхэда ианакэнаршо ашэахэа.
Саумтан азмыжыра сызхызло,
Знызатцэык мратцас үсызкапха.

Сүхөөлт, сгэи таумшын уха,
Ажөөд уоатцагш игаагны.
Исыдуухаалаша умбозар – ухы ухаха,
Аецдээкээ дхыазала хханы...

* * *

Сгылоуп уахак аетцәкәа срытацшуа,
Хьаца-мтцаныхәаф илацш хаа ргәытцаршуа,

Шасыс ирыманатц хгәы-хапсы нкыланы,
Хгәеисыбжь азәы изынкылашам дхақәланы.

Адгғыл аҕнытә азәырфы хамца рыцралахъеи,
Хамшала ихьухьуа заҕантәы хайтцалахъеи.

Иршәылахъеи уа заҕафгы халапшқәа,
Хаипылахъада уа заҕафгы ахгәашақәа.

Шәфык етәацк еимаркратәа қарахьымзала,
Хбылхъеит убранза, хбылхъеит хымцала.

Аха аетцәақәа хара хала ишәартазам,
Ажәван иазхом хәа хашшыргы хатәазам.

Хлантцы италозар, икыдыз икыдшаауа,
Уацәымшәан азәгы, ицеитоуп етәапшаара.

О, шәара Етәацъаа, о шәара хгәыхьхәшәқәа,
Хлахъеиқәра зныруа, излысуа хгәыхәәжәқәа.

Ижәдыруеит, сымцажәла шгәашахьоу гәақрала,
Итәыуатәзам, икыдымзаргы икыдшәахьоу рақара.

Икыдымзаргы, аетцәақәа иатцапшуа хацпхьаза,
Иныҕәыргоит ирытцапшуа хазынтәык хәхьзқәа.

Зны-зынла дара рзыхәа хара ххамтазам,
Аха хара хаипш ирынцәажәло дрымазам.

Ишеимадоу еипш, дара-дара дыррала,
Аетцәақәеи хареи хаигәылахауп дыргала.

Хәқәра, хапсықәра, хшәышықәса амаза, –
Аетцәақәа! – хапсуа нбанқәа, хныхамца!

* * *

«Аицышәтымтаз» итүгаз ажәла,
Ичара чысхоит уҗамаҗа.
Аицышәтымтаз ииз ашәа,
Еикәнаршәоит уара ушьаҗа.

Уи ахьзала игәылчҗоит амра,
Уеицышәтышьа иаҗыпшуеит.
Уҗацхаҗы «ура» зхәо алҗа,
Умцаггы шәтјеит, ишәтјеит.

Аицышәтымтаз иухәаз ажәа,
Угартыҗаҗ ишьацәхыртәјеит.
Ашацәа мҗасуеит иныхәаныпхьа,
Ашәипхьыз зымҗа ипхьатәоит.

Аицышәтымтаз шәазхәыц ееишәа,
Хатыр шақәцатәу аҗара.
Хааизхьапшп, итысхьоу ҳақәра,
Баша ишкамшәоз зны ихҗа...

* * *

Сеимаркуеит атҗхи ашареи,
Еилатҗәаны гәтыхала сырҗоит.
Исылатҗо амчи алшареи,
Поезиатә рыцны сыҗдырпуеит.

Аетҗәақәа уетҗәахә рылскааит,
Аҗснардырит ухьз шахыз.
Уашәабжы ацәа ахыскааит,
Аҗтақәа иааргәылтҗны ипшыз.

Изкачҗома уетҗәахә санамба,
Иааскьеит сашта агәахьы.

Изкаццома сзыхь-хэы ианамба,
Избеит уанафыхэоз уазгэыкны.

Са сыда ушыжь шыжьума,
Аетэақэа рзыхэан сымшынтоуп.
Хы-рахэыцны срыбжьдоушэа,
Рыла сыхьчазар, сыла ицшзоуп.

* * *

Азаза рыцсахэагаха икашааит,
Адацқэа ирыкэахэааит иашэаны.
Ақэыршыфгы гэырғызха икэашааит,
Дцэымцааит уафцыжэла дшэаны.

Хрызхэыцлааит агэқэа ирымоу рғашьас,
Иаххазырштүа еак ацымлааит еітах.
Иаххаагахыоу ғахэазааит, аиашаз,
Иауазар, шыта имлеиааит ахахэ.

Хаилибакаар – акгы ахьзом ҳадгьыл,
Иафэыблаауеит, иахьхыоу азхоит.
Ахэрақэа еимырахэа угэы надкыл,
Ианухьча антцыра ду ҳазхэахоит.

Ажэтцарақэа мфохыцлап ҳа ҳбарцаф,
Ахэаха ҳахьыргзап хгэы итоу.
Гарашэак ҳарфыхалап ашамтаз,
Аңсуара ыжэпраа ишахэтоу.

Еицэа, еіта еицэа мнеиааит азэ уаштахь,
Икэашалааит сызтахзам афнатафгы.
Ахахэ леиуазар, имлеиаат са сыштахь,
Амч ахьынзасымоу – ианамуа аены...

* * *

Етѣаѣбаа аѣтақѣа ныршѣыхуа,
Икаѣѣеит. Сгѣыхѣқѣа рыѣсы рѣеит.
Адгѣыл иныѣѣтѣѣаз амѣа ашѣахѣа,
Иѣыѣыѣз ѣѣаѣшѣзак аѣѣыннатѣеит.

Ахѣырѣа шѣѣакѣа ахнахын ашѣха,
Ирыѣѣныѣѣеит арѣа, адѣқѣа.
Сыѣых-сынасыѣ, сѣѣаѣѣахазшѣа,
Сыдрыѣѣхуеит аетѣѣ тыѣѣхаакѣа.

Ѡаѣѣхѣа иссирѣеит ашѣаѣ иатѣѣара,
Сыѣсы нрыластѣѣѣеит адѣқѣа.
Иаиурым сашѣа тѣыхѣаѣѣѣара,
Рыкѣа сѣартѣѣѣахѣеит аѣѣатѣқѣа.

Измамкѣа идѣылѣыѣз уаѣа хгарѣа,
Сгылоуп ааѣныла сѣаѣѣѣѣаны.
Уара уакѣымѣзар, ишаноу сыѣѣсабара,
Исшѣыѣѣуамыѣз сгѣаѣѣрақѣа рѣамы.

* * *

Етѣѣазатѣѣыѣоуп сашѣақѣа зрыѣѣхуа,
Смыѣѣѣазакѣа уаѣак сѣыртѣѣаз.
Етѣѣазатѣѣыѣоуп шѣ-гѣѣыхак рѣѣыха,
Суада сдѣылганы сѣызгаз.

Аѣиас аетѣѣ-ѣы инаѣѣырѣѣа,
Аѣаѣ ѣыѣѣқѣа раѣѣзыртѣѣаз.
Зѣы кны итѣѣазгѣы дырлаѣѣѣыхуа,
Ѡѣыѣз шимоуѣ агѣра изыргаз.

Етѣѣазатѣѣыѣоуп аѣѣуаѣ хатѣа,
Имѣѣа шлакѣыѣз изыргаз.

Арха, ахра, жәѡан цаула,
Саргы ашара сгәзырқаз.

Етәазатәыкоуп Нарт Сасыкәа,
Иашьцәа анцаак излаирқаз.
Ажәѡан иатцапшуаз игәакха,
Дацәнагеит зхәақәа зхапахъаз.

Етәазатәыкгы иалшазозеи,
Аетә кәицхәыч, дунеик иазхаз.
Изыхъозеи, иаңшаазозеи,
Закаѡгы рынасың днарбаз.

Азәы хәа игылаз азәк дынхалшәар,
Ишахныпшуеипш цсгы бзаггы.
Убри азакәхап, етәацк нкыдшәар,
Хзыхыцхыцуа хара зеггы...

* * *

Атхқәа уңхаран уршәыла,
Улаша, сиетәәхә, улаша!
Аштақәа уртысла иршәтуа,
Урыхәа. Иззымшо рзырша.

Аихараѡык затцапшзом ажәѡан,
Суҳәоит, ушеишеи рханы.
Аңалда имлеихъеи икыдшәан,
Закаѡ рылымкаа иахызбаауеи схы.

Лашьцазааит. Иахыкны сқашана,
Лашарак нумхын са сзы.
Суҳәоит, сиетәәхә, улшара,
Сыжәлар ирыта ишаны.

Имацзам етѣацкгы иалшо,
Азэккѣа роуп ѓа ѓаикѣзырхаз.
Хазегь мѣажѣлак еиѣызшо,
Изырѣхаз агѣашѣкѣа ишѣхъаз.

Атѣхкѣа уѣхаран уршѣыла,
Саныѣамоуп, иаѓа улашала!
Агѣашѣкѣа урѣысла иршѣтуа,
Урыхѣа, иззымшо рзыршала!...

ИЦѢАЖѢОИТ АѢСУА КѢАШАРАКѢА

Ужѣлар шбеиаз жѣйтѣ доухала,
Адунеи иахъугзеит еихаѓа-еитѣаѓа.

Узхаанымыз уртѣ атѣхкѣа рѣынза,
Анеира улшеит бла-ѣарыла.

Ес-ииуа ирыѣиуа – аѣсуа кѣашара,
Аѣсуа кѣашаракѣа – амѣа лашара.

Зыласра, зыѣшзара ѣѣажѣоз ажѣада,
Сылаѣш рылашѣтуан исымбаѣшѣа уажѣада.

«Анасыѣ кѣашара» – азыхъ иаѣсуаз,
Аѣсуа рѣызба ихы шлыхѣтнитѣоз.

Акѣашаракѣа – сыжѣлар рѣѣышра,
«Шѣаратын», «Иаирума», «Афыкѣашара».

Издыруаз ѣысышѣон «Аибаркыра»,
Сшахѣаѣшуазгы уи згѣыкрыла.

«Аатѣракѣаша» кѣашара мариазма,
Гѣѣчаагы зны иашѣтан уи «Каѣхамза».

Еицәа, еиҫа еицәа шыамҭа ирнысхьоу,
Уазрацыпхьаза кәашара згәылтхьоу.

Идурдырит милаҭ рацәала,
Пхьазашьа шрымамыз урт нацәала.

Иахьа иизшәа аҫыц-цәа рхами,
Рапхьа изхәыцыз рыпсала ирпхами.

Рхылтшьҭра рами иаазго Аиааира,
Апсны ианықәуаз рыбжьы еинраала.

Угәы згәыз рпацәа роуми хҫызхыз,
Хадгьыл ахьаакәа зшьала ихызҫыз.

Уажәакәа рыла: – кәашара бызшәала,
Апсра-ҫеи иапылоз шыацәхыртәрала.

Хәхәра тыпқәа зыпсала иҫазхәоз,
Кәашарала апсы дзырҫыхоз.

Абри аҫара кәашара злиааз ужәлар,
Ахааназ ишымажәуа урт рыжәҭан.

Исдыргеит агәра, исхәап имзакәа,
Ишугәылахау арҫиара акәицқәа.

Зылабжышқәа згараҫып иахымга,
Зцәеижьаҫ изтәахыз уи ахымҫа.

Ишсахьаҫыхгаз уапсшәа ахәашьа,
Издырт «Аестетика адунеи» санапхьа.

Ҫажәи жәаба кәашара хзырбаз улшара,
Иуиҫааит уашҫаҫ «Ачаракәашара».

Иулоу ахқәа кәашарала иулзхша,
Умоҭацәа рчара иахъзаша.

Анцыра уцыз – хҕазара агәтылса,
Аргәын ишанаало еиҭш ухъз Алықса!..

МАРИНА ЛНАЦӘКЪАРАҚӘА

*Илзыскуеит Аңсны жәлар рартист, раҭхьатәи
аҭсуа нҕхәызба аорған архәафы
Марина Никәа-иҭха Шамба*

Ихәшәтәыгоуп, ихәшәтәыга лыблақәа,
Лчыцқәа рҕы хаизылгоит зеггы.
Дырфыхәеит азыхь-цкыа ҕамбақәа,
Хәҭсны-шьхақәа змоу еибаркны.

Иузыруеит, иузыру гәакыара,
Иуафсхьоу – уаҕамшәо уртҕәоит.
Марина Шамба лнацәкыарақәа,
Ухыаақәа наулҕәшәаны иргоит.

Мамзышьха иааитцнахит амцәыжәфә,
Иатәи амш хәцәҭымтуа еиқәҭах.
Аорған аҕы ианлырцәажәа Ахәрашәа,
Гагра дизшәа дылҕыжәҭеит Бах.

Дырзышәахәоит аҭсуа гарақәа,
Зыҭсадгыыл зны иззыуаараз Орхан.
Иҭарлашо Гагрыҭшьтәи хҕәарақәа,
Ишҭаҭшзоу... Аҭсышәала аорған.

Ашәақәа зхашәахәо лнацәкыарақәа,
Ифлеитаха агәатцәкәа рҕы ишәтүеит.

Увараҕ итээзшәа ақарахымзақәа,
Иуцны идәылцуеит, иашәахоит.

Ианыхәмаруа Марина лнацәкьарақәа,
Лгәы-лыпсы аирақәа ирызхәаз.
Лыхьзала самыхәои агәақрақәа,
Иахзааргахьоу шытатәкьа иазхаз.

Иахнарбоит Марина л-Шамбара,
Ашьацеипш хазмырцәоз хкашьшы.
Аргама изузгы Бзыпаштара,
Азәызатәык хшизымгаз хкашьны.

Итаулоуп Гагрыпшьеипш лыблақәа,
Ихытәахуп стәурых зегь атәкы.
Ирхәоит ишақәлахо а-Никәара,
Пхьа ишиуа Маринараа рыцкы...

* * *

Птәқәак ҟада ихалон Бзып аҕы рычерыхьны,
Амра ахьышәахәа Гагрыпшь иаҕарыпхны.

Ашәапыңаң еиыңыңаауан итамашәтха,
Рхы аасықәыркит сгәырҟа ныпхьаршәтуа.

Ура! – еицырхәозшәа ахьара еилагылан,
Ахьақәшәаҟ иеипш, абгьыцқәа аңша ргәылан.

Сыхьшәаны сизшәа ҟыңа акы еибырхәон,
Дымир иаха еиҕын хәа егьырт «сырныхәон».

Срыцхаха, зны уарбак ахраҕ снаҕшәазшәа,
Иалиааз ациаа иалнагеит ажәла.

Сыхъзала зыхькгы хэйтаччон ахьхьахэа,
Сыхъзала цшахаак асуан еикэлафха.

Ршэахэацкэа неилатцэаны сыгэтыхаха сырцон,
Лымала дахьцэажэо хэа цыоуки сеибадырбон.

* * *

Гэнахала цлак бгыцк фызымышэац,
Махэык икэтэоу цыс иатцэак змышэац.

Есышыжь зыхъзала ациаакэа ииуа,
Зашэакэа шыаурдынха уа ипыруа.

Сзыхь-хэы шахзеипшу сыжэоан иахэап,
Агэыхь змоу унафыхэар угэыхь ухнагап.

Хатэы бызшэала ацэажэара угэанарцхап,
Уи ала иаццоу зегь урцхалап.

Сбызшэахэашьа абцарны иситеит Анцэа,
Сацсыауызтгы ахаан споехомызт сара.

АЦХ АГЭТАНЫ

Атааф дсымоуп, сылацш кыдхалт,
Ацх неиуеит еиханы.
Ецэацк сгэатан атыц ылнахт,
Зегь цоит ашарахь еихэаны.

Амза бгыцкэак арчихэчыхэуеит,
Схышэ иаакылццоит акы ахэарц.
Хласба адэныка ичыхэчыхэуеит,
Ацша хага хгэара итнацарц.

Аетдә, амза, зегь пшымызт баша,
Сласба, ипхазырсыз наӳ аӳша.
Иахзеипшуп истааз ажәеинраала,
Уи ауп насыпла хаззырша...

* * *

Сфахәу? Сымала исымазам нагзашьа,
Исхәахьоу уазхьапшроуп имырфашьа.

Сылахьу? Ианзам слахьынца мацара,
Сиетдәахәгы хәзишеит, исхәап имзакәа.

Сзыхь-хәу? Сыхьз ахызаргы – еицахтәуп,
Шьыцфык имырхәашьырц – иазхьапштәуп.

Ахахәу? Башаза иуламхеит иара алапш,
Ихьчатәуп! Иахьшуп сашьцәа ршьарфаш.

Атцлоу? Иарфәагәышьеит имцоуроу амыткәма,
Аварафь ацкы еиѳоухароуп умцшыкәа.

Сымфоу? Мчылатдәкьа илсхзаргь – иахзеипшуп,
Уқәымлан сыцхә! Ирфәкәеит, уи сҗеипшоуп.

Абартқәа роуп иаазгаз уара уфьнза,
Еиѳахәартәуп, сахьтәамыз цсрафьнынза.

Игәы надцаны, абарт роуп иурбаша имиц,
Иара иакәхәоит еихазхаша са исзымхәац.

Амала, аҗсышәалоуп зегьы-зегь шиурбаша,
Зны дазхьоурцшроуп, исхәахьоу мырфашьа!

АНБАН

Сылаңш нахызгоит сгәы тыңраауа,
Улаңш ахынақәшәо иқәгылоуп иара.

Ани аңеи реиңш хара ҳаизгәыкуеит,
Нхыңи-Аахыңи Анбан ҳаизнагоит.

Аңсуа игәы иаднатц изын еизҳароуп,
Анбан аңсышәоуп. Ан илбызшәоуп.

Анбан – Мамзышьхоуп, абан снаңаңшуеит,
Аңсыуа мырхәагоуп, абар исхашуеит.

Анбан – Андуреи Абдуреи рдоуха,
Ххылцшьтра, ҳдаракәац, Анбан-хтынха.

Еиңшуп агара агәыдыхәа итысуа,
Игарцыз амаалықь, мшызха изҳауа.

Сан усзылфыхахеит, ахаан усызхазом,
Уара узлаңәажәо сызхара исызхәазом.

Ашьтыбжьқәа ирхылцуа поезиа бызшәоуп,
Амәақәа рахь иупхьо, инымцәо ашәоуп.

Сылаңш нахызгоит сгәы тыңраауа,
Сгараңың иафсуеит сгәыргьа цзыртуа.

Анбанқәа рыччаңшь сашта иашәуп,
Хтоурых хаҳәқәа дара рыла ишәтуп.

Анбан – са сыжәла, сыңсҗазаара ахәта,
Анбан уа узыхәа – сынбанхеит схаҗа!

АРАЦЛА

*Шалуа Инал-иңа
игәалашәара иазыскуеит*

Уадызбалоит ҳашта арацла,
Арасазыхь абахә ашыапаны.
Рышьта унхыланы асазқәа,
Унеихьан Зыхьәа, саб ифны.

Иишоуп, иахьа ркәапеи хыршәлам,
Аха иштәмбаз – агәра сургеит.
Ацакьа кышра зхәыцра кыдшәам,
Рышьта шхьышьтрахаз сурбеит.

Сартцысхьазшәа уи ржәытә гара,
Ргәыбылра саб иахәшьа ислыркхьан.
Иргәылахьешит ҳратцла, ҳгәара,
Рґапыц ҳәамтақәа ңзыртлахьаз.

Рлабашьашьта санцәажәло скыдуп,
Аңшьыңык, иахьрымаз ныҳәартас.
Ишысымбацгы сыбла ихгылоуп,
Раңсшәа мырцәо рыңсы штаз.

Исурдырит ґеишәа рзыхь агьама,
Сцәызқәа сүтеит иңшааны.
Урт асазқәа збоит аргама,
Утоурых цәаҳәацқәа срыбжьыңшы.

Аңсыуа хаҳәышк кәицк ахьалцуа,
Ужәла анушәа сыхәра арґоит.
Изхьаз ҳсазқәа уңсы анырхоутца,
Зытәәаншьап ытшәоугь дымраңхоит.

Акоуп дызламзо аңсуа хатца, –
Аңсадгыл аңызра – аңсра еиңоу.
Ухъз ахтнуп изкәымыз хьатра,
Амцакәа ирылугаз шраңоу.

Цәахәаңыңхьаза хратла адацкәа,
Сырхыңхыңуа «Ахәрашәа» рхәоит.
Рымахә згәылгоу ушәкәы «Асазкәа»,
Саштәф сңәызкәа еизнагоит.

Шәадызбалоит убри аратла,
Саб иахәшьеи, иареи, уареи,
Рыхъзкәа анутдан саз бызшәала,
Шъхеи, нас зыхыи, цстеи, кәареи.

Уасаркьалхеит аңсуа ратла.
Шәаыуаа рышәкра еикәурхеит.
Аңсуара акәын изызкыз асазра,
Уццышә ала уи ухъеит...

АҢСУА ШӘКӘЫҠҠЦӘА

Сгәы Бзыңаштәхеит шәа шәзыхәа,
Хәңсуа шәкәыҠҠцәа – схы-сгәы иңоу.
Ицхәраа иаиуеит ишьха зыхъха,
Шәнапкымта рәиамтакәа, сзыфхәароу.

ШәкәыҠҠык ихъаа егыи днафыхәо,
Мчымхарыла абранза шәааит.
Аңфыхакәа шәбызшәа иналкәшәо,
Азыблара иалжәгеит, шәаиааит.

Аимак-аиңак милар ауама,
Имдыды-маңәысыр – жәаңан цкьахом.

Хазегь хәеҗзеимадар ғәйбылрала,
Еигәйцхәу рашәакәа зшабазом.

Дырмит-цәахәа иахылшааз ҳауми,
Ҳчыцқәа еидытыр – ҳнаршә зхиазом.
Псра-зра шҳақәым – «Ажәа» шаҳатуп,
Жьакцак даңхьарғы – иара хазом.

Атқх сналқшны шәйблақәа сырхыңшылоит,
Гагрыңшынтә снәхәоит сшәызгәйкуа.
Инасыңха сыблақәа инрыхшылоит,
Томла итытцуа шәа шәышәкәқәа.

Зегь реиха иңсыеугғы са сгәи иадуп,
Иахьаңсышәоу мацарагғы са исызхоит.
Ҳамшқәа рзыхәа иреихау хамтоуп,
Еилых дшыкаҳамташа – убри иахәоит.

Гагрантә сара иаҳа шәызбартоуп,
«Азыхь абжы» сгәи итысны ицоит.
«Ахьаа!» – схьаатроуп – исыңстбартоуп,
Сызхаану «Асду» ағғы сназоит.

Схы ансгәашароу, иансымам хгарта,
Сырталоит шәфымтақәа рдақәа.
Сарамоу, шәшеибаазаз ззымдыруада,
Азә иңсала егғы иңсы такуа.

Зны итызтыңхо, даеазны изқәатыңхо,
Сгәатца ондухатәкьеит шәа шәзы.
Иацы шәызтысыз, иахьа шәызхыңо,
Акғы шәзацәытәахзом са сгәи.

Ҳқыта школқәа рышәгәашәқәа,
Ҳаңсуара ашәхымс лашақәа.

Ҳақхъаџцәа, ҳқыта школқәа,
Гәшәк анакы – иакуеит ҳақшрақәа.

Шәыгәқәа еиламтәозтгы и-Бзыпха,
Ирқәыду ахцәеипш сҭахтәон, сҭахтәа.
Сгәы Бзыпаштахомызт шәа шәзыхәа,
Сгәы изтәеҭомызт азәы уцәахәа.

АҶШАЛАС

АҶшалас сызхаанзам снарбоит,
Ҷазных сылабжышқәа сзарбоит.

Анапы аргъежьюеит тынхатас,
АҶшалас саҶылоит тахтас.

АшәаҶтаџ иеипшуп – иажәзом,
Аурт ауазааит – ишәазом.

Адуinei иакәшоит – иааҶсазом,
Абыжышьхак рнаџсгы иҶсзом.

Ҳа ҳызгәақуа рыҶсқәа ахоуп,
Иахтаауанаты – рыҶсқәагы тоуп.

АҶшалас сахатҶылоит тахтас,
Снапқәа сырҶежьюеит тынхатас.

СыҶшуеит агәашәахь, агәра згоит,
Ибжъазхъаз ажәабжык сзаанагоит.

Иахашәтуеит сыхәда иҶхаза,
Жәытә гәыцхәык иеипш сыҶхъаза.

Зхы кны зымала уа итәахьоу,
Ауаз иоуп иуазхәо изыцсоу.

Аңшаласи сашәакәеи еимадоуп,
Аңышәара аҫара сыхәтоуп.

Пшаласда исылымшо слахәхьеит,
Сызқәаҫың инықәыңшны ихынхәхьеит.

Изхатәы хыызхаз аңшалас ңшыаҫаҫ,
Сикәыхшоуп хайбазырдырыз Бағрат.

УАРАДА

Гьаргь Чачба еицырдыруа иажәеинраала «Уарада» җ-ңсык ахоуп, җ-жәлакы ныкәнагоит. Ижәлартәха, иаңсыуатәны, игәыҗ-каагаха убас аңшәахь еиҫеигеит Бағрат Шынкәба, Чачба даңсыуазам хәа игәаҫыны иахәагылоз аҫак рнаҫаратәа. Аңсны зегьы агәы итхәааны, Шынкәба поезиатә рыцжәлақәа рыхаара рнубаало рҗыҫаҫы реиңш ңсра-зра ақәымкәа ирцәажәеит.

Уарада, сухәоит, исахәа,
Улабжыш зҫамбаци сгәаратә.
Суацәажәар сҫахижҫеи иҫзозеи,
Псадгьылк згәыласоу у-Уарада.

Издыруада иунырзар уаншьтра,
Уашьцәа шдырзсоз шыазала.
Знымзар-зны урт хыымзгыла,
Аңсны ишаныргоз рышьаҫа.

О, егъараан сзын ихамтоуп,
Са сымцажәлеиңш шәартада.
Сикәыхшанда, сшиуаз дырноуп,
Уарадахь изеиҫеига «Варада».

Иҗагәйшьюуп уа уансымхо,
Санағысуа абғаларта.
Узсымеикуеи са сеипш уззымхәо,
Узустоу ахәоитеи «Уарада».

Сырххазаргы хәрашьтала,
Сыңстазаара ушамадоу,
Схы ансцәымғу рада-гәйшья,
Стәхозаргы, сышуарадоу.

Ухәра цсыртызар, саҫоумтан,
Зышәзы кьасо зқытақәа.
Хәрашәк иаҫсуа иуцсыргзлап,
Уарада гәйшья, Уарада!..

* * *

«Амҫа сықәуп, сықәуп, сықәуп»,
Хыдтақ сыдуп, мцабзк сғықәуп.

Мҫа мариоума Баграт дызнысхьаз,
Сырхамшәар амуит зны дзырдысхьаз.

Мҫабжа иқәхаз рышьта снацхьо,
Рхәыцра еидаран снаха-нахо.

Хтәахак рымҫа сацыпцәахан,
Ахацәа рхацәа ззырхәоз хацәан.

Тәубак изымуцт мҫак иңнамшәац,
Здақәа реипшыра знык изқәымшәац.

Цъара ихәишроуп, цъара ихтәыроуп,
Даҫацъара – ихроуп, иҫҫарстоуп.

Дәаб ахықәан раҕыск еитасхап,
Сышьтахь иааниуа ашәак днаҕыхәап.

«Ахаҕа еиҕса» снаҕагылеит,
«Ацынтәарахгы» ихьаа сшәылеит.

«Ахра ашәа» нысгәыдыҕеалеит,
Иҕымшәаз шәтыцны уа снаҕалеит.

Исымбацыз мҕәыжәҕак снаҕеит,
Сышьхауарбаха ҕада схалеит.

Сныҕеҕынгылеит Бзыпҕы шәахха,
Исышьтаныхәеит Иаҕьа хьшәашәа.

Ғаҕак хырхәоит, сымҕа аузарц,
Илашоуп атх, сымҕа схымҕьарц.

Сықәыз, сықәуп амҕа инымтәо,
Сышьтахь иқәларц згәы шәыхтнызтцо.

Мҕамш шәаныла исеиҕау зхәаша, –
Шәрыҕхьо ашьтақәа сбызшәала.

Сыжәлар рыжәлартәраз згәы шәытнымтәо,
Саныз Баграт иеипш, амҕа инымтәо...

РАЖДЕН ГҒЫМБА

Уа дахшама ижәлар рашәа,
Измырцәаша ихьз-ижәла.

Зкәапеи хыршәлоу шьхазыхь ҕамба,
Ашәақәа рашәа – Ражден Гәымба.

Акыр ахэома ашта пада,
Акыр иацсоума ахра бҕабда!

Агара башоуп атуанаҕе иажэызар,
Иазууеи ацсуа матэа ушэымзар.

Ацсадгьыл рыцхауп ашэа анацым,
Гэыла ихэыцым, мазак зтазым.

Ғамҕак иашэа унаҕыхэа,
Уҕамчы нахҕа нас уеыхэа.

Усоуп паса ишырхэоз «Шэнеибац!»
Ражден диздырзом знык иззымхэац.

Дшьардаамтаха дынкаеэозар,
Амза еицш ҕазнык дҕахозар.

Уа даныҕам иашэа нхозар,
Изымхэац – имиц ициуазар,

Дахшеит рхэазар ижэлар рашэа,
Ижэлар ирыцуп ихьз-ижэла!

«С-КАМЫГЭ ИБЖЫ!»

Иахьеи-уахеи хзынхьяалоз арадио хзаархэеит. Ацсуа пластинкаҕа жэабаҕа надкыланы иааҕнеигалан, астал инықәиргылеит хаб. Ацьыа хамшха агэы хныҕаланоуп хакэшаны хшаагылаз уи аштэҕы изызхауаз хфык аишьцэеи фыцья аихэшьцэеи. Рацхья иааицыхьашэаз пластинкак наҕеиҕеит хайхабы.

– Шэан дшэыкэыхшоуп, шэаб иахэшьа дрыцхауп, иныҕакшэа иашэырхэа, – хан хгэыхҕеанылҕахьан «Смыр Гэдиса» анаацэыр-нагоз. Хаб иахэшьа хэа хара данааба, арзреи Ацьынцътэылатэ

*еибашьра Дуззеи рахьынтә изымхынхәыз лашьцәеи урт рҭацәеи
рзын илшәыз ашәы лшәылымхыцызт, акырза аамтҭа шцахьазгьы.
Зцәеижь ашәзы шалсра иалсхьаз, ашәа ахьырхәо зәацәызхьчалоз
акәакьтҭа дыгҭатәан лхы кны. Илхагылаз хаб икьышә аччаңшь
ықәхәмаруа лаңшыла иҳадныхәало дахзыңшуан. Ус ахухәа иниа-
сит хәфны-хгәара зырҭасышаз, хәзтәызтәыз ашәахь:*

*О, сыңшалас, са исызгәыку,
Аанҭасрада амҭа икәу,
Иумҭатәны с-Аңсны ункыдгыл,
Сахәшьа хәычы дгәыдкыл, дхыдкыл...*

*– Шәанаңалбеит, шәышҭагылоу, убабакоу, Урсқан, с-Камыгә
ибжы! – Хаб иахәшьа дҭагылан, арадио ахь деихеит, инакәлыр-
шеит лнапқәа, игьежьюаз апластинка иагәылылхырц лтҭахызшәа
лцәызқәа зегьы.*

УСНЫХӘОИТ, САРҭАЖӘҢА «СЫҢШАЛАС»

Ес-ииуа ирыциуа, Сыңшалас,
Ишьацқәоуп иулеитҭаз Баграт.
Зыхәра мғьазоз рашәахә ушалаз,
Ухәрашәахеит Аңсны зегь уабартә.

Саб иахәшьа лымала лоума,
Аңсны зегь цәызла ибылхьан.
Рыбаҭқәа лзырҭшаазшәа лашьцәа,
Угәашьымх схәычра иабахьан.

Дгылон зегь раңхьа, ашамтҭаз,
Дуңылон, убас угәра лгеит.
«Аңшалас» ашәы ишашәыхгаз,
Хәеидасымтҭаз ла лыла иаабеит.

Уанталоз лдыруан ҳаб иашта,
Иаалыртырц агәашәахь деихон.
Ускантәи лсахьоу? – исхамштуа,
Уа уеицш ларггы дығәғәахон.

Ақшалас, дуғәцәажәон лыпсымтаз,
Иухылкаауан лашьцәа рыпшра.
Леикәкра мариамызт, Ақшалас,
Изыпсахыз лашьцәа рнапқәа.

Назарантә уафызәахә ахымфас,
Уанаауазтәи мцазам исыцроу.
Арматәеицш усыцзароуп, Ақшалас,
Ғәзә дамблырц сцәа итазахьоу.

Исықәлаҳаз, исгәакьоу, «Сыпшалас»,
Забитып иштагылаз изхәахьоу.
Иарбану исылоумтаз лшарас,
Насыпуп иахьызбаз узыпсоу.

Усныхәон, сарғажәфә Сыпшалас,
Гагра ныжь санцоз сыхтәаны.
С-Бзыптафы Бзыпта санашьтаз,
Ана-ара санғәз сеиөтәаны.

Сыпшалас, Сыпшалас, Сыпшалас,
Атыпқәа хьчатәуп сахьшьтыблааз.
Суҳәоит, урғәтәхәала, уеырлас,
Зықкәынцәа рыбафқәа зымбац.

Сызхааным ангәхьаазго, Сыпшалас,
Узфыстуеит снықәгыланы ахәы.
Издыруан, уа уашәақәа сшрылаз,
Издыруеит ишумырзуа сфәхәы.

Хабацоз уаџимџар а-Шьынқәба,
А-Гәымба иухеимџар абжы.
Хгәыџрақәа хқышәқәа инрықәба,
Ицон, иаххызхәодаз ашәшы.

Шьынқәба – Аџсынтәыла аџсықәра,
Хгимн, ихаџызџо хакара.
Ес-иуа ирыџиуа Гәымба,
Хаџшалас, хызгәаџуа хбакақәа!..

* * *

Баграт цәахәа, Баграт гәтыха,
Амра ахыблаџ хәыџрашәк зрыџхуа.
Гарашәала амшын-хәаа хызкәшәаз,
Раида-гәышьала Члоунтә иеыжәлаз.
Акарма исыкәшахьаз сыкәныхны,
Тамашәџ џшшәыла сахьашәк џыхны.

Шьала-дала ижәлартәхаз зажәа,
Ыы, нас, уи ауми адгьыл зыршәџуа,
Напымшла, шыапымшла илзхыз хамџа,
Қәнагала, ламысла ишьџыхуа хаџсшәа,
Баграт Шьынқәба – хпоезиа арыџжәла,
Ахра ашәаџ ибаказтәыз зыжәла.

ИАХЬА ИИУА ИХЬЫЗЗАИТ БАГРАТ!

Иахьа ииуа ихьыззаит Баграт,
Агарашәа изышәхәа шәгәы рахәџ.
Дзаазаз ижәлар игәра ргартә,
Шынқә Баграт иеиџш ибжы рахартә.

Амреиџш дцәажәартә ахьхә-хьхә,
«Хџырџа шкәакәа» архиага аххә.

Шәшәәхәа Шьынқәба игәы итхәаа,
Иажәа иамшныхәоуп иахьа.

Уашәамхазтгы – сызпоетхомызт, Баграт,
Баграт Шьынқәба – ажәақәа рбирақ.
Ахреипш дхаразкыз Кыахьба Хацъарат,
«Ахра ашәа» иахашәтыз, рах ду Баграт!

Х-БАГРАТ ШЬЫНҚӘБА

Цлоу ашьхақәа реибаркыра,
Акәицқәа рцәажәабжь – Баграт Шьынқәба.

Адунеи цаулан иршәтуа уашәа,
Утыпрааит уашта уа убызшәала.

Еиҥахгы уажәа, изцахыз ахәа,
Ацъалк унахеит, иҥахәа ихәра.

Имшқәа сшәуцеит сахьчалакгы,
Пхызгы исцәызхьаз Уцынтәарахгы.

Дурхынхәт, дахылеит иашта тхацъра,
Зқыта кажьны иқәцыз Чанта.

«Ахахә еиѿса» сналцшны узбартан,
Излаурцәажәаз – са исыпстбартан.

О, дыцсыҥеуп храк изхамлац,
Храк изхамлац, знык ибҥамлац.

Псык аҥызымгац рахәыцла,
Иаҥаларкьуа абахә цхыла.

Исхәарц суалуп уажәа шдыргоу,
Уашәахә жәларык ирхәаа пыртыгоу.

Ухьтәы маҕаха Аңсны уамҕоуп,
Сжәйтәрей сҕәтәрей урмырхәагоуп.

Уажәа деиңшыга – О, Сыңшалас!
Шьардаамта исзеиңшеит, сыңсы шалаз.

Иззукуз хабацәа дгьыл назараҕ,
Сыңсы рхырххьан, ибылхьан амцаҕ.

Саб игәашә сшылагылаз, о, Сыңшалас,
Сгарагыңахь сызнейуамызт иргәашаз.

Абчарахшыта – умҕа аңтырста,
Упоезиа арыцжәла – ңхьаҕацага.

Умшқәа мцеит илеихашәахәла,
Урзишеит ахрақәа шәышықәсала.

Зегь ҳазхамларгь ушыта ихыршәла,
Амшыта бзиоуп «Ухра ашә».

Ашьапы снадтәала инадта сзамҕа,
Сәатцаңшыргы иазхап сгәахәтәхьзара.

Умшра ҳамшраз – уңхьарцами,
Жәәангәашәңхьара уацаңхами.

Зажәа ҳашәгәашәхаз – Баграт Шьынқәба,
Ашәақәа рбаҕагың – Баграт Шьынқәба!...

ЕШЫРАТӘИ АЖӘЫЛАРА

Амца, Амца, Амца шыра,
Амца иабылуеит Ешыра

Нырцәи аарцәи реиҕашыра,
Ашьаартәыра, ашьаартәыра...

Ткәарчал агәы кылблаа, кылблаа,
Пақәашь, Тхына, рхыбла тыкәшә.
Амаалықыцәа артәаа-сыртәаа,
Очамчыра, Лабра, Лаҕа.

Итцжәа-итцжәа стәурых хахәкәа,
Ахацәа рхацәа рашәа гәытлыхкәа.
Згара игарарблыз исахьа,
Иуазырбжыы сыжәған схызхуа.

Еиџцәа, еиҕа еиџцәа арҕар ғламкәа,
Еицәоу ала аихабла икылхуа.
Ан лмыткәма – Гәымста аблырста,
Имиц уқәҕеиҕеит: уеиха! – хәа.

Избахьада ашьарџаш ахытцуа,
Псыуа бжыла иахьыкызызуаз,
Ашьа-цыпхькәа имца-чыцха,
Абри аҕара милаҕк иахьалцуа.

Абылрашьтыбжь уахауа угара,
Узымнеиуа арахь уи ааигәа.
Заб дыгәхьаазго заб итыҕаҕ,
Дахырцазар уан лгәара.

Иныларшә-ныларшә азатә гәашәкәа,
Паса еикәхаз уабхьыз хәшәыцкәа.
Сгәытхәыбаџкәа рҕынза инага,
Ашәзы злысыз уа Гәдоуҕа.

Сыблит, сыблит, сыблит Ешыра,
Иаблыц саблыхт амца шыра!

Амца, амца, амца шыра,
Амца иабылуеит Ешыра.
Гәымста хцәышьқыыр ашыа иаблит,
Гәымста рыцха ашыа ихнажыт.

Ашыа мцакуазаап амца аиха,
«Шәнеибац!» «Шәнеибац!» зтыоуа аиохаа.
Рыбао, рыбао, рыбао сашыцәа,
Еиҭа иахцәырфеит урт ацсымтәқәа.

Ацсахыоцәа хашыа-оашыа,
Реалароашыа сара сшыамоа.
Уанацъалбеит, уазхәыц Иаштхәа,
Уашыа ишыала икыдблаау ашыа.

Алоа аехыжыны ухатәы жәоан,
Икылблаа-кылблаа уара ужәлар.
Узқәатыпқәа атанк нарықәца,
Иҭаоашыарц Ацсны улакыца.

Сыблит, сыблит, сыблит Ешыра,
Сааигәа умааин, ихытцит сшыра.

Ацсра уамыҳәан Аб Уацснызар,
Бҭеи бицәымшәан Ан ббызшәазар.
Ацсны азыхәа абцъар шытихзар,
Ацсны азыхәа дыццышә диблызар.

Иблит, иблит, иблит Ешыра,
Нырцәи-аарцәи аршра хыцуа.

Иухазырштүа Егры иқәшхьоу,
Иухазырштүа сыдгьыл еишхьоу.
Иугәыцашәахьаз зны Лыхнашҭа,
Ари афыза иақәзам хаштра.

Иблит, иблит, иблит Ешыра,
Шьада иузмырцэо амца шыра.
Нырцэи-аарцэи реиҕашыра,
Ахахаи, Кавказаа, изхааеыша.

Амца, амца, амца шыра,
Сыццышэ аҕшаароуп Ешыра.
Мап, икэашьдам, са саб, уашта,
Уашта даҕэхэоит сан ахцэышла!

Аҕсны шьхак ыҕам ҕак дызцимшо,
Аҕа шэыргэында ииааира злымшо.
Шэласы, сашьцэа, шэеиха Гэымстаҕа,
Аҕа дашэыхтэуп нас уа Аҕэа.

Амца, амца, амца шыра,
Амца иабылуеит Ешыра.
Амца рыжэҕта, амца рыжэҕта,
Рышьта зхымтэуа Егры ирца.

Ирца, ирца, Егры ирца!

* * *

Саныҕамгыы сашэахэ ҕцэазом,
Ес-ииуа ирхаҕыруа ицалап.

Сратцлагыы адацқэа ҕазом,
Рымахэқэа сдэыпшза иахьзап.

Силап сара дицыҕхьаза азэы,
Сыхьзгыы ахытцшам с-уатэы.

Сыетэахэ ҕалашам хланты,
Есышьыжь ишэсырхалап сыбжыы.

Сзышаз зегь нсыжьюеит шәә шәзы,
Ахаҳәкәә ирхастап сара сыңсы.

Сыжәәан шәәтаңшла – ихарам,
Сшәымцәыуан, сызқәатың уарам.

Сгараың кәашарта тыпуп, ихьчоуп,
Хәылқазтәи шәәңшыла итырццоуп...

УА ИХӘАЛА, ИХӘАЛА!

Ашәә змыхәаз агәы хьшәәшәәхьеит,
Ашәә зхылцуа агәы мра шәәхәахеит.

Еизыуаам ирзеицхәашам, уа еицышәхәала,
Ацкы ирцаз аңсуамцеиңш уа еицышәхла.

Схьухьууа срышьтазцаз схылцшьтракәә,
Исхьыңшьарту, ихьтәы дачу схьышьтракәә.

Ззыхь абжыи злираз исзынрыжьзоуп сабацәә,
Зыхьз зхыңшеиңш ижәлартәхаз рыңсадгьылра.

Уи сторуыхоуп, уи схагәашәоуп, агәымшәәкәә,
Абңар рықәумкын сыңсы зыхтну рашәәкәә.

Агәыцә тацәызаргь иңоуп рхәоит афстаацәә,
Ирықәумкын уафстаахә иафстаашәә ухымцәаакәә.

Ашәә цьбара наҕ ишушәнахуа ашәымаҕәә,
Ахра иаҕыргон аңсы ашәәкәә инрылаҳәә.

Удыргьарц уҕахызар сҕәашьа уназызырәәла,
Гәәхәарак уртазар, ихәә нас исцәымзакәә.

Усыхэарц утахызар ашэақәа рыла усыхэала,
Стугарц утахызар ашэақәа рыла усыпхыала.

Исоухэарц иутаху ашэақәа рыла исахэала,
Иуазашэазаргь ичарамшу, схафырбага ашэақәа.

Имиц хихьтэыуо хантагылоу аамтазы,
Ахэрашэа хзымхо ханкахэыцуа амшқәа рзы.

Сара соуми аңсуа иашэа аңшаласра,
Ирхылцуа акэицқәа угәатцафь насыплатца.

Уа ихэала, ихэала абзиабаразы ашэақәа,
Сушэыларц утахызар аетэақәа срашэаха.

СЫЗТАХУ САХЫПШААУА

Сзустаходаз, Бзып, уңшахэада,
Зақараан сахурцахьаз санңсра.
Утыпхьызқәа сырхымзи рышьта,
Ипнари хәа ианушьтазгы Асца.

Сгароу? Иахьтысуаз Арасазыхьоуп,
Сыбла ахьхыстыз раңхьа уброуп.
Хәәны зтагылоу ашьха Зыхьфәоуп,
Урт зегь Ритца иацыпцәахоуп.

Бганаа рхәыпшза – Бгаарборта,
Аңьрәара, Бақәылзха, Атызта.
Шәышңеигәылархаи, срыкәыхшанда,
Реибабашьа знысхуа лабфәба.

Еизимшазтгы Бзыңи Бзыңтеи,
Иалшон җенак сара слашәхар.

Стәын шәә шәыла мши насыгҗлеи,
Убжыы сықәургон сшәәхәәфхарц.

Са сызлаехәо уаңсшәә ахәашьоуп,
Сгәы-сыңсы уи ала ишәтуп.
Ухьз злархәо ухәра арғашьоуп,
Уаңсыуа цәфыхаха усшәуп.

Ихьтәы даңха ихшьуп сыхәда,
О, стыңхьызқәа сара исыжьроуп.
Шәәхәашьа сымазам шәара шәыда,
Хьзыс ишәхьызтаз ирыңышьоуп.

Бзыңтәи абахәқәа шәрынңшыла,
Ижәбап сызхылтыз рхьытәтәара.
Бзыңтәи азыхь агьама мбакәа,
Еилкаашьа умазам сцәәхәа.

Утыңхара ансылымша – снасыңдоуп,
Ухьз счыңқәа рфы итәәхуп.
Җә шәышықәса рышьтахьгы с-Бзыңтоуп,
Суңшаарц ахьулшо сызтаху...

АРАТЦЛА АНЫШӘТУА

*Арайла анышәтуа зыхь ғыңк ыййуеит, аҗаңың хәамта зәә-
шәтша азәы ицәырйра иазхәоуп. Диуеит ашәарах еилызңшааша,
зыңсы цәгьам абчарах нагак.*

Аңсуа маҗа аҗәынақәа арайла ашәтқәа ирҗырңшуп.

(Асаз хәамтақәа ркнытә)

Аратцла анышәтуа,
Шьха ңшзак схьытроуп.
Аратцла зыршәтуа,
Җхарак схьылтроуп.

Аратцла ажәла, –
Акакан арыцоуп.
Аратцла зышәтуа,
Цеила узхарцоуп.

Зышхәыс амра,
Азаза ажәырц.
Аратцла абгъыцқәа,
Аңшалас иашәырц.

Лаңшык зхьымсыц,
Зыхьк еитцыхьырц.
Ззыхь-хәы зхьымзәз,
Имца еитцыхарц.

Шьап тыцк знымлац,
Храк сынхаларц.
Напык зкьымсыц,
Ецәацк санцхаларц.

Аратцла анышәтуа,
Сгәацә мцәжәлоуп.
Сышәтуп ианышәтуа,
Арагәацшь сашәоуп.

Аратцла анышәтуа,
Скарматцыха.
Иаартуп сышәқәа,
Сиуеит сыбзыцха.

Аратцла ашәтшьа,
Ишәтуа ирчыдоуп.
Аратцла анышәтуа,
Ашәи мчыдоуп.

Аратцла зышәтуа,
Мәа ҕыцк иирцоуп.

Ахахэггы зыхьчаша,
Ха дхаазароуп.

Аратцла зышәтуа,
Уаб дзыпсахша.
Хдақәа еиңызшыа,
Ажәа зхәаша.

Хратцла ашәтқәа,
Акәынақәа иреиңшуп.
Хратцла ашәа,
Сабитың аңеиңшоуп.

Аратцла ашәтқәа,
Гәахәтәы хьзароуп.
Итцәаар аратцла,
Ҷақы иазхәроуп.

Сабацәа знысхуа,
Арагәаңшь зсахьоу.
Сыңсы анысхысхуа,
Сцәахәа зцыңцәахоу.

Аратцла анышәтуа,
Сшьац аагагоуп.
Аратцла азыхәа,
Саңсыуа гароуп!..

СЫШӘКӘЫ АЦӘА

Шьыжътәи шәаңшьха са саацәырцит,
Сыңсы зыхәласытәхәаз сышәкәы тытцит.
Бзыңаа хашьха сынкыдыңхалейт,
Сыбғалазаргьы, цъара схалейт.

Сылаңш шытырдаит ихала-хало,
Ацәаҕәа абжыңшшәык ахьеилало.

Лаңшы еимҕыарак иалшазоеи,
Алаңш ухәеит хәа иахәазоеи!

Убла тари угәатцеи итырхыз,
Блала ибаны шыамхыла узхысыз.

Амра цшыаала амшын иахьзаало,
Уашәа схәыцреиңш иахьеицрало.

Аңшыыңк шыҕоу шыапыла скыдлеит,
Уантә сшәахәацха Бзыңаҕе скылсит.

Ажәытә шытақәа ашәак рзысхәеит,
Еиҕахгы Баграт «Иажәа» саңхьеит.

Сылаңш итнахыз цәахәак срыңхит,
Сзыршәтыз ахахәқәа ашәақәа рылсхит.

Цлак сымбацшәа тәатцлак амцан,
Скәаша-кәашо мцак неиқәыцан,

Саахәыц-хәыцын, сышәҕәы ахьз астеит,
Ахьзу? Уабхьзеиңш сгәы инадстеит.

Гәырөеи гәырҕеи ирцыпцәахоуп,
Цәас иахастаз – Хратцла асахьоуп!..

ИЦӘАЖӘОИТ БЗЫҢҢА!

БзыңҢа, узбахә злархәо уцеицәа,
Зыхаара дгьылтәу, ицқьоу заңсшәа,

Ых, ных хэа, еицамхац ифахафасуа,
Псабарак иаламфашьо уцсабара.
Тыраск ахы наар изныруа иарацхьа,
Ацсуара иазышэахэо Анра, Абра.

Бзиабарыла зыжэлар ирзыкоу, Бзыцта,
Зышьхақәа ирхэйтшаауа рфапыц хэамта,
Ых, мхэазакәа, зегь ириааихьоу насыгла,
Пстазаарас измоу ихны иуфоу уажәа,
Табара рықәымзааит Бзыцаа рзыхьқәа,
Анцәа ныхэартас иахымаз аамтала!

АПСНЫ

Ацсуа уигымзааит Ацсны,
Уара уоуп изхоу ицсы.
Саси ацшәымеи рзы улашоуп,
Узлардыруа сара сыцшроуп.

Анцәа ухаитеит ухахьчарц,
Уаха ахаангы умцабарц.
Ашәы ушәаххит хаицшәахэарц,
Хажәаа еибыта хаицынхарц.

АПСНЫЖЭЛАР

*Иазыскуеит Ацсны
Ахьыңшымра азхайара*

Ацсныжэлар, срыкәыхшоуп шәыблақәа,
Сшәыхәоит, еибахтап хажәахыр.
Абаакәа, абаакәа, абаакәа! –
Ихахьчароуп хтоурых!

Рылацшқәа ҳахдырқом ажәларқәа,
Ҳдаракәац ахытәеит адунеи.
Ҳацсадгьыл алагоит ҳажәлала,
Еиҫахшыып ххәоуи хгәыгыртеи.

Рыцсы сакәыхшоуп ҳдазатқәа,
Ргәашәқәа шамкуа шәымбари.
Ҳкәашахъазар шыапызатқәла,
Абаақәа, ишәхашәмырштын абри!

Сыхчы исзатцхуам рыццышәқәа,
Лаҫа аҳаирпланаҫ ибылхъаз.
Анацәа ркарақәа, рыц-рышәқәа,
Еихыхшыа рымамызт – еихашәхъан.

Ҳцеицәа – хфырхацәа рыцсыбаџқәа,
Иаххылацшуеит, рыцсқәа ххоуп.
Анык илхымшаз агәымбылқәа,
Рбызшәа ҳалхцеит, Ацсны цқьоуп.

Ацсни, ацсуаи, Ацсуареи,
Цынгылак ҳаушам шыҫа иахъа.
Ҳамреи, ҳамзеи, ҳабзазареи,
Рхыышыҫтра ихуп, иацәцеит рааха.

Ҳхаҳәқәа зрыжәуп шыамцала,
Шхазыхък ахаан шыҫа иҫабом.
Урт зегъ аагоуп шыацқьала,
Ҳацсы зыхтным шыаптыцк убом.

Ацсныжәлар, срыкәыхшоуп шәыблақәа,
Сшәыхәоит, еибаҳтап ҳажәџахыр.
Абаақәа, абаақәа, абаақәа,
Иҳахъчароуп ҳдакьа ҫыц – хҫоурых!..

ҒОУБА ИУАН СЕРГЕИ БАГАҒШЬ

Ғоуба иуан хатәы бызшәала,
Сцәа сґазызо сцәа сыхґон.
Сыхәра иатәхәон са Сыхәрашәа,
«Аґшалас» сылабжыш арбон.

Ижәлар рыматц шиуа дзыхьны,
Ишихьчо хажәлар рыхьз-рыґша.
Ажәа риґтон илахь еитцыхны,
Аґсны ишахґнитцо имч-илша.

Изыґшын адунеи адаракәацкәа,
Аґсуа рхнышьнакәа зазон...
Ғоуба иуан, илцуаз акәицкәа,
Иґсадгьыл акәа иґанаґсон.

Зны исхалон, ґазны исхыцуан,
Ххыґшымра иакәызтцаз рыґсқәа.
Зны сеитцалон, ршьацқьа сылцуан,
Еихон сцәеижь аґы рыґәкәа.

Ғоуба иуан хатәы бызшәала,
Ацґа кнаҳаиґш стыстцысуан.
Ғоуба иуамызт баша ажәала,
Амца иеҳәоу рафґас дзытуан.

Ғоуба зулоз рыхьз сазхәыцуан,
Агара злырхлоз Араґәаґшь...
Аира ґыц ахьаакәа ґыцхон, –
Ғоуба иуан Сергей Багаґшь...

12. 02. 2010

СЫМЦАЖƏЛА АБЖЫ

Раҗхә исхәаз җсыуа җыроуп,
Ақышә иқәку са сбызшәоуп.
Аччахәа иалҗуа сара схәыҗроуп,
Ахаан имыҗәо кәиҗ-жәлоуп.

Амшын җәқәырҗа азқәа иқәпраа,
Мшыннырҗә хашыҗәа еизнагоит.
Икьо иамоу ихәаа нилпаа,
Шьҗахьҗа сгәашҗа иаанагоит.

Са сымҗажәла абжы зхыысыз,
Иакхьоу гәашәзаргь – иаанартуеит.
Сымҗажәла аҗхара ахьнеиз,
Ифәу хәаҗазаргь, фыҗ ишәтуеит.

Афәхәашьоуп, афәхәашьа,
Анапқәа зегы ирызфәхәом.
Иауам иамхәар угәыблышьа,
Ифәумхәар ахәа иазҗыртуам.

Ианаҗаху абжы саркьалуп,
Ашәа алҗзом акәиҗқәа злам.
Изынҗшыло згәы шьам саркьоуп,
Акыр иаҗсоума агәы иҗхәаам.

Иузфамхәар – җхара ахылҗуам,
Нырҗәынтә уашыҗәа еизнагом.
Мшынк ихҗсаларгь изыҗхыҗуам,
Абжы ухамзар – угәра азгом.

Са сымҗажәла – сажәеинраалоуп,
Саҗхәажәоуп! Сгәатҗа иҗахәхәоуп.

Сызтаху шэзы са сымцажәлоуп,
Ипұртырц улшоит, уа иҫахәоуп.

Раңхьа исхәаз ңсыуа цыроуп,
Сареи Сымцажәлеи ҳаижьроуп.
Сыөнду, Сгараың са исыршәтроуп,
Сарѡашьазом! – иахоу сыбжьоуп.

АЗЫХЬ

I

Азыхь иахныхәаны иржәзом,
Ңынч ианыцәоу – иаадырңшзом.
Ихьз ахырцон ихзыртыз,
Аңышьара ирцон дызтахыз.

Азыхь изхтзом абжьыцкьа зхам,
Аңсуара арңшзара иазхәам.
Азыхь иахықәаар изымжәуаз,
Роуп еицызхуа, изымшәиуаз.

II

Зыхь мхәцәказ закаѡ ҳаңхеи,
Закаѡ ҫамѡак иарбзахахъеи.
Азыхь уарҫыхоит уанхәәеу,
Азыхьқәа рыла ухьаа анхеу.

Аңсыуа зыхьуп са сызҫеу.
Азыхь ҳа хтыңхацәа ирхаҫеу.
Ихьз ахырцон зыхьк хзыртыз,
Дырныхәа-ныңхьон дызтахыз.

Ан лхақоуп азыхь ахақ,
 Ахә ззымшьо – зымџа уеҕыак.
 Дадыркылон аҕхәызба азыхь,
 Лыхьз иацымларц хьымзгык.

Азыхь аныцәоу знык уахьзар,
 Иухәаз иакәшәоит ахәашьа уцар.
 Азыхь иахныхәаны иржәзом,
 Ари җсадгылуп – иажәзом...

* * *

Сыбзаҕ исыртаруеит сбызшәа,
 Иныкәызгоит, аматц зуеит.
 Ажәџан салоуп сҕырҕыруа,
 Ес-иуа срыциуеит, сҕахоит.

Иарала хгарақәа рҕысуа,
 Ашәхымс схыҕаанза исдырҕеит.
 Сбызшәа сашҕаҕ ишьацәхыртәуа,
 Җшзала сымџа сахьнагзеит.

Иарала амзахь сышьтҕрааны,
 Храк скынхалар – саҕнагоит.
 Ахра аҕынтәгы скынҕааны,
 Сгараҕыҕаҕ саанагоит.

Сыбзаҕ исыртаруеит сбызшәа,
 Иарала сцәызқәа сыҕшаауеит.
 Сшәахәоит, сшышәахәац сымшәа,
 Шәышықәсала ҕыц сиуеит...

ЕТЦӘАЦЬАА

*Иахьакәым, иацакәым уаштҗа сантҗала,
Ускан шыжъын: хәылһазынҗа сҗахәа...
М. Лашәриа*

Пшьынфажәа нызтҗаз Ахьтәыцҗа,
Икәшаауеит Дырмит ду укәицкәа.
Азыблара иналҗаа заҗа урҗеихеи,
Зтыҗ унымлацзи: хымтҗеи җеыхеи.

Ублақәа рыла сәатҗапшуеит ажәван,
Ублақәа рыла срылапшуеит хәжәлар.
Дырмит җәахәа адацкәа урхьымскәа,
Дырмит хыҗша агәатҗа уҗымскәа.

Иуоушам Абатәа, ма Баалоу-җҗа,
«Ацынтәарахи» «Аҗшаласи» рылҗҗа.
Ххатәы бызшәа антәгылаз ашәартә,
Дырмит ду рызҗитүамызт машәыршәа.

Архнышьнеипш жәафә еиҗырҗара,
Иҗежәутәхьоузеи заҗа абиҗара:
Игәылшаауа апоезиа Антология,
«Асду» адунеи, Алықьса Гогәуа.

Ианкыдмызгыи етҗәац затҗык ада,
Афбатәи уакәын, уҗамызт гәыгыртада.
Хшьа анкашуазгыи иҗынчмызт Етҗәацьяа,
Ихәцбылуан шьхак акы анамҗа.

Абаҗәа ирылабжьон, абаакәа шәыҗәҗәаз хәа,
Ахатҗара шәанҗшыла, уиоуп ишәзынхаз хәа.
«Етҗәацьяа» – хҗарауаа ргәаҗкәа згәылоу,
«Етҗәацьяа» – сыҗсадгыл Аҗсны иакәлоу.

Ушрыцу агәадыхәа – имиц иҫынза,
Иаҫшәа агәама анырыртә иҫытца.
Акырынтә ихызтахоу «Ажәа» ахышытра,
Акырынтә «Игартыз ажәа» ахыпшыатра.

Дара реипш нас еибышәтала шәыжәа,
Дырмаит иеипш шәышныхәо шәрыҫәәжәа.
Иҫам Етәәҫәаа ҫхәагылак анрылам,
Акы-әба хәа ҫхәазашагы рымам.

Дыршәа умам дара рхыҫхәазара,
Уиоуп хызыс изрымоуггы «Етәәҫәаа».
Етәәҫәаа – хәхытәы-цха, ххыпшырма,
ҫынышк уизырәашьом! – Иуцуп хамшра.

Хадгыл уақәлаз, идгылтәхаз Етәәҫәаа,
Хаҫсныжәлар! Хәшәҫәыәәәә! Аҫыҫәхәә!

ЛЫХНАШТА

Аиаша иаҫдартан, инеиуан рыҫхны,
Ршьапы ихургылон, Лыхнашта, Лыхны.

Иубома ашьтақәа? Уи уабацәа ртәоуп,
Ражәасоу? – Ражәаса иахьанзагы иртәоуп.

Тәымк ишьаргәытца хнацашь хызгазом,
Лыхнашта, уҫанатц аҫсыуа дыҫзом.

Лыхнашта, умблыкәа ажәак узхәазом,
Утәатцла ҫааимбарқәа хара хрызхазом.

Жәанызқьык ианреихазгы уа имазаатран,
Ахәаақәа иртысзомызт, усеипш иахәтан.

Лассы-лассу? О, мап, уаҕа еизазомызт,
Еизызырѡуан, иҕарызбоз уавсны узцомызт.

Иахэштэуан ужэлар, урбарггы зны ҕхыз,
Ухъз ианыкэуан, уеиҕшын ахэырбҕгыц.

Лыхнашҕа, уҕоубан, уа ирхээзггы хэан,
Ражэа хыпҕшыаҕра – дггылк агэы иҕхэаан.

Бзыҕи амшыни реиҕш, еигэыласан, еиҕнын,
Лада-ѡада еихомызт, рхэоу акын, ус иаҕын.

Рлабашақэа аарытшьюа еизон иаҕахны,
Рхэатэы ылцуан, ижэларнатэуан Лыхны.

Бзыҕашҕа иҕамзоз Лыхнашҕа иҕазон,
Мыкэашҕа изхьымзоз Лыхнашҕа ирызблон.

Кэицкэак наугэытарҕсон «ааит, ахахаи»,
Зыхъз уа иҕашэтлос Кыахьбеи Наҕхаи.

* * *

Аҕсны анацэа – аҕсуа ихэрашэа,
Иахзылазцаз агэымшэара ажэла.
Ахэрашэа анацэа рҕатэроуп,
Иахьынтэаауа анра аҕынтэоуп.

Анацэа рыла, уарггы Бзыҕта,
Наҕьнатэггы уҕшзан насыҕла.
Дрыцхауп фырхатцак дзытнымхаз,
Зыҕсадггылаҕ ҕсадггылда иетымхаз.

Ахэрашээзын рыцкэынцэа хэрашэоуп,
Анацэа хиааира ду иагэадуруп.

Иахытца рхытцеит, уи иакәлоуп,
Хьтәы-гәагыны ххыпшымра иагәылоуп.

– Сца, ухамтын! – Игалоит рыбжьала,
Ахахәкәа кәабамы ршьала.
Ишәахәон иахькапсазгы рыҕеыха,
Ирылабжьон аццышәкәа рҕеыха.

Ибаҕоуп арт анацәа рхаҕсахьа,
Бзып ашьхакәа зыпсахау иахьанза.
Азәазәала урыпхьо хьызхәала,
Урыҕцаажәа уан лбызшәала.

Хбаҕакәа инрыдта узамҕа,
Иуархәап хшымпсуа назаза.
Азә ибаҕ баша ишыбжьамзыз,
Хамцажәла акәицкәа шыцәаз.

Ишыназәз хажәлар рыгәтыха,
Ашәткәа шыргәылтцау рыхтыпкәа.
Апсны шыта ианаало шкәакәоуп,
Анацәа ршәымаҕәа ашәырхроуп.

Иахыскаауеит хәҕа ипсыхәашь,
Дара реипш игатәуп иныцашь.
Амцәыжәҕа еитцнахит Кәыдры айҕхаа,
Идрыцкәеит шыаҕашьк ахьмырскәа.

Шәазызырҕы хфырхацәа ихархәо,
Хааилап хбаҕашка ианхзымхо.
Апсны анацәа, шәара шәныхәаз,
Еҕа шәгәаҕзаргы, аҕсра иамыхәаз.

Шәычкәынцәа забхьыз иатцапшуаз,
Ижәдырхьан баша иштәмхоз.

Ақсны абацәа! – Имыцәо ахәрәшәа!
Ақсны анацәа! – Ҳғаратып, ҳғәашәқәа!

АШКӘАКӘА ҲШӘЫЗЦАЗ

*Абызшәа – ан илбызшәоуп, ихаауп, иңшқарахуп, иңыңҳауп,
аңсуа ан леиңш ахаҗамҗәысрағыы алоуп ҳәа иңхьазоуп.*

Асаз жәлар рхәамтәқәа ркнытә

Ашкәакәа ҳшәызцаз,
Ҳамцажәла змырцәаз,
Ачҳара змымтәаз,
Адунеи ҳахьызгзаз,
Зегь зымчу – бызшәоуп.

Амцеиңш уеиқәызцо,
Зхы-зыңсы ухтнызцо,
Узыҳәан зығенызхуа,
Цырала узырҗхуа,
Здоуха лашоу – бызшәоуп.

Ажәџан ахь иуңхьо,
Зымтәыжәџақәа узырхәо,
Угәилшәтны угәылзхуа,
Угәаҗра уаҗәнызхуа,
Ирҗшзагоу – бызшәоуп!

Ҳахдырра ҳцәызмырзуа,
Аңсуара зхылтцау,
Ҳцәамаҗәа, – иахшәымтцау,
Анцәа ҳазлаиҳәо,
Иушәыло – бызшәоуп!

Ахьыңшымра ҳзаазгаз,
Ауамағы зхазгаз,
Зныҳәаңхьыз мџашьаз,

Зәһәтәһә Һаршәтәыз,
Ифырҗәһызбоу – бызшәоуп!

АҢСУА ГӘШӘҚӘА

*Асазқәа акгыы Һахыт Һәа исҗҺазом Һтыңқәа рҗны иқәыф-
уанайы Һсазшәа зхылҗыз аңсуа бызшәа.*

Раһиа Геч-җҺа

Анҗәа зны Сазқыт иағәәажәаз,
Җшаласк сгәы иҗалан еимдон.
Аҗиаақәа ахәшәқәа злырхлос,
Иныҗакны саз-хьызқәак рҗәон.

Аңсыуа җырақәак нарҗәы-аарҗәуа,
Җрыгбак ажәәқәак иҗон.
Аңсуа шьа зыхшылаз рзыхьқәа,
Геч Даҗа ныҗәаҗхьзыла икәабон.

Лзарақәа лҗын Саманҗа Җама,
Мәак даҗәхәон, изнысхьаз атанк.
Урыҗ Аҗанба иҗәаз азҗара,
Арашҗла иҗанатҗон аҗак.

ИсҺагьежьуан Хышьхантә илыбааз,
РҺаантәи уарбоушәа, ағашьуан.
АғеҺыртарны аҗҗҗла абҗыҗқәа,
Җавроушәа хьаҗак иағәнашьуан.

Раһиа иаҺзынлыжьыз аҺәамҗа,
Аңсыуа гәшәқәак аанартуан.
Асаз бызшәа зхылҗыз Аңсшәа,
– Абаақәа, шәгәы садышәҗа! – ғәнаҗуан.

Лзарақәа лҗын Саманҗа Җама...

САРА СЫРХНЫШЬНА

*Карачы-Черкъессиа тәи Ареспублика жәлар
рпоем, Дырмаит Гәлиа ихъз зху апремиа алауреат
Микаель Чкату ихъзнызфылоит*

Ақсны уақшәймоуп, Микаель Чкату,
Баша мѳасфым уара ара.
Сыдгьыл ахьаақәа згәатца иаду,
Блас уахалахьеит Ақсынра.

Абазаштәҟтәи ашьяуардын ахзала,
Сыхәра иадтәалан ақша сындо.
Издыруеит сара сырхнышьна афѳала,
Сангәхьаауго, угәы сантоу.

Уабдуцәа рхаантәи архнышьна,
Ақшшәала иуасхәоит иатцаз мѳыс.
Арантә са сақхьалоит уқшышьа,
Ашақә ианасуа ашәуа иҟыз.

Ицѳаахьазааит ахьаца адацқәа,
Ақсуа ахаан иатцеикзом еихак.
Ахьаца ақсуа иақәитцом амца,
Ахьаца иамоуп Анацәа рхәқ.

Сырхнышьна сналқшыр Абазашта,
Са саб иаштеиқш сынтақшуеит.
Рыѳнду акәын, са сабацәа рзыхәа,
Саргы Бзыдаштеиқш исыншуеит.

Ақсны иагәылахауп уа ушьта,
Шьта схьықшымроуп, сашта шәтуп.
Жәаѳантә еиҟырқоу Сырхнышьна,
Иаҟаххозар, фба еиҟа иутәуп.

Уа зны-зынла ҕыц саҕеццаажэоит,
Сиааиреипш еиҕырца-еиҕырцоуп.
Сагэзуеит, иахэшыак леипш сакэшоит,
Саҕыпхазар – ҕазны саҕоуп.

Микаель Чкату – хахэрақәа зҕахуа,
Ахаангы иҳалзымго зыҕсы.
Уицны уаазар зны Лабахэуа,
Ха хаткыс иудыруеит шыта Аҕсны.

Акарма зыҕанырхыз ацыпцэаха,
Анцэа иҳамтаны – инцэахэуп.
Сашыа, сбызшэала уааины уаҕхыа,
Са сырхнышынаҕ зегь цэахуп...

САРА СЛАКЭТЫҔ

1

Пицунда, слакэтыҕ, Пицунда,
Ашэҕ згэылцуа умца акэицқәа.
Ифашыазом уатэи ашыацра,
Ашэаҕыцаҕ реивтаҕсашыа.
Амзара акэзар, иатцоуп хаарак,
Уатэи ахахэҕы – ҕа гәаҕхарак.
Усхаҕсахыоуп, уара с-Пицунда,
Иаҕсоу ажәа узы исзаҕцанда.

2

Харантә иаауазоуп умазамәа,
Ичыхәҕсароуп уатэи амра.
Ужәлар беиоуп уа ҕаҕыцла,
Ргәашыымх ҕыжәуп уа ламысла.

Умаалықхәыч, зшыәә еихызго,
Утоурых-тәца – уатәы ианңшыло.
Утоурых саркыа агәы зрыцкыо,
Хара иахзымхәац ҕыцк анызцо.

3

Ахабла хькәыршәац – дуней дузза,
Ухьз згәылңхо шәышықасала.
Ирхыңшыәтроуп зымч неибызтәз,
Ишқалақхоз иацы инеибызхәаз.
Хәыцрашәк ачхара рәагәылак,
Аецәырнагеит Пицундаа рхеилак.
Уатәи Анацәа уа иукәырчахоуп,
Уатәи Абацәа уа иуцыңцәахоуп.

4

Усас, ихнахыз ухьз Пицунда,
Умәа дыкәуп: «знык сназанда!»
Знык днырҕыхәар улакар зыхькәа,
Дырзызыршып игәеисыбжь нкыла.
Насыңк нижылап дануңырцуа,
Быжьба ицзар дануҕаауа.
Пицунда – аңсуа ихаҕсахьа,
Срыҕхәароуп ужәытәра, уҕатәра.

5

Хаңсуа қытақәа ирхылцыз,
Роуп абас зыңсы нухазтаз.
Издыруеит уаңца-ләа афәала,
Иарбан мҕыжәлоу иақәу умца.
Ужәдан иатцәа ахьтәы хышәкәа,
Уатәи амшын разны шәахкәа.
Игәтыха цыртыгоуп, и-Пицундоуп,
Аңсны азыхәан – ари еимхәыцтроуп!

ПОЛЬШАТӘИ САШЬЦӘА

Азлагареипш изымтәаз зрыцкәа,
Сытхкәа шеифафо исыршоит.
Анҗыстуа: Польшатәи Барцыцаа,
Сааигәа шәахыкам саршуеит.

Избоит сшамоу са сыргәаша,
Жәѡанк ахьазеипшым хажәѡахыр.
Слымха азкыдуп ухъз, Польша,
Слымха азкыдуп уѡоурых.

Ацәыз шәымоуп «Хтырпа шкәакәа»,
Знык шәахьтампшыц илакта.
Ишәзырхада, шәарт агәаќкәа,
Қарас иунаѡо ихыпша.

Суазуп дахьшәцымлац Сасрыкәа,
Зфырхатцара җыхо есшыжыы.
О, издыруеит, саниар агәаќра,
Бзыпцаа рапха ишаныруа шәгәы.

Сгәыхькәа иргәыхьуп шәхәыцкәа рзыхәа,
Иахьтымцуа «Анбан» – цсыс исхоу.
Уи иагәылоу нанду лсахьа,
Игәыркәандагоу «нан» – ипхоу.

Шәара дшәыздыруам Дырмит Гәлиа,
Ацсуа иажәа аразкы.
Шәизааигәазар са сеипш гәыла,
Абас сыжәбомызт схы ларкәны.

Дшаадмырцшуа аиахәшьа даныцәоу,
Еидарас изцоу ацсуа жәаќка.
Ацсуа ацсра дшапыло дышгылоу,
Дшьамхнышла дшымтәац дшәаќба.

Схала сцәажәом мзызда баша,
Аха сарцәажәоит исышәтаз ааха.
Слымха азкыдуп ухъз, Польша,
Бзыңта иссафыхахаз иахъа.

Усхъаауеит Дымина ахабла,
Сымцажәла агәатцәф ухъз тәахуп.
Шәабдуцәа икылыршәаз аихабла,
Бзыңтеиңш рызкәатың стахуп.

Суазрақәа зегъы шәкәык ианзалом,
Сышьхақәа реиңш сшәызгәыкуеит.
Аңсуа хәа ашәкәы шәахътаффым,
Агәыңшаараз – сыңсаанза исызхоит.

Бзыңта уссафыхахеит Дымина.

СШЫНЫФНАЛАЗ ЕИҢШ ХҢАЦХА

*Асазқәа рашта итагылоу ахъаца аныйфаалак, уааңсара хазб-
зиахааит хәа ашъапы инагәзны ианрымшшьарам аены ихыр-
йәон. Адац иахырхыз ацәа напык азна найаңсаны, инавакны
хъацафыск еитәрхауан. Даеа ф-шьаҗак Мамзышьха аҳаракырафы
ашәапыҗаң рыгәтаны еитәрхауан. Ахъаца иахыркаауан ан
лгәытбаара, лычхара, лыңшзара. Фныйкәтә бырфынраны ырың-
хъазон лыҗьбарара, аха иахъатыңу, иара уигъы лыбжыы тым-
гакәа, лакта хаала, Анцәа иан л-Хъациаңхара аныңшуа. Хъаца
майәыкгыы, баша бгъыцзаргыы, игәагыны амца ааигәара инар-
гомызт.*

(Асаз хәамтақәа ркнытә)

Сшыныфналаз еиңш хҗацха,
Сгәы инықәгъежът алфа аффы.
Иааилырх-ааилырхны ахәа,
Сафвит инанпсаланы снапы.

Агәнаҳара мнеиааит шәышҕа,
Хьацоума иақәшәтәз мҕыс.
Ахәа илаҕәон акәаҕ-акәаҕхәа,
Алабжыш архнышына иахышыз...

САРА СЫДГЫЛХЕИТ...

Сышәтуеит амцаҕ. Са сыдгылуп,
Сцәеижьаҕ аццышәкәа лашоит.
Циаас иҕоу срыцуп, сыргәылоуп,
Ихәшәхарц сышрыҕәхәо исыршоит.

Сцәеижьаҕ иҕоуп гәырҕеи гәахәеи,
Сгәырҕа пхьакуп, иҕсыртзом.
Испымлода: ҕыстааи хәахәеи,
Азәҕы сышгәаҕуа исырбазом.

Ашәа анысымхәа са сызцәом,
Сабцъар – сашәакәа сызпшну?
Ҧындус срымоуп, уаҕа иамтцәом,
Зыхьҕатәи хзыхьҕшьоуп изеиҕшу.

Са сыдгылхеит, абжыцкыа схылцуеит,
Блақәас сырхалеит, сымҕа хароуп.
Ражәа ансыцым, рыҕсы схыцуеит,
Рзын сымразар – са сзын ихроуп.

* * *

Сикәыхшоуп шәыссызшаз,
Хынҕажәи ҕба шытыбжыы.
Анцәа иоуми хәизышшаз,
Ижәлартәхаз хҕы инаҕшыны.

Акгы дагѳам, ак лашѳымкѳа,
Стѳурых иѳѳу аѳѳынтѳаракѳа.
Ишпанаало иухѳо ашѳа,
Апсуа нбанкѳа – схьытѳѳѳакѳа.

Акгы илдмышеит акыртуа,
Ишьаргэйтца шэатцашьра итахын.
Сшэыкэхшанда, аңсуа нбанкэа,
Цэгьарак шэйтцамызт, шэаартын.

Адыд асцыпхъаза афътла,
Иахаггы игэгәахоит.
Итаулахоит адацкәа,
Абгъыцкәа уепхаауеит.

Акы убар, җаакы ухашту,
Хҗеиҗаа ирепшха шәйжәһахыр.
Апсуа нбанкәа, ихчаз хашта,
Нбанк зыҗәмызыз ха хҗоурых.

Адыд асцыпхъаза афътла,
Иахаггы игэгәахоит.
Итаулахоит адацкәа,
Абгъыцкәа уепхаауеит...

* * *

Ииуа ициуеит ажәдан,
Итхәраауеит иижәша азыхь.
Ҫоурых ҫыцк рыпшнылоит ижәлар,
Иеыжәлоит амрагы ахызы.

Хѡаас иѡоу иѡаасбыѡъ риааиуа,
Ииуа сиѡиуеит сарѡы.
Хаарас иѡоу риуа даниуа,
Цѡахаак рыѡѡнылоит зегѡы.

Ииуа ициуеит амшра,
Гарашәак ааѡуеит узырҳаны.
Амыткәма иардысхьоу ашла,
Иуазшьта наскьоит хараны.

Ииуа ициуеит ашьха,
Ахәшә ґыц иґызхша ҳаґсы.
Аиааирахь иҳаґхьо анашана,
Дунеи ґыцк ҳанылоит ҳаины.

Адунеи ззыґшу иамраза аиха,
Данґәылабшь ибшьыз са соуп.
Сара соуп итабыжьыз аиѡхаа,
Еиґах изґәыґашәаз са сґәоуп.

Сызатә длывагылоит аѡыза,
Илкәыблаауп, усқан дзатәзам.
Сашта ианыбґоит аѡаза,
Бымныкәан, ус быхәґазам.

Ахызатә табыршәын сыґсырґа,
Иґашәахьоу азырҳазар – саґәґоит.
Дбымшьын, дмыцхәызар са дсыґа,
Сыґсы ихґынґа Аґсназыхәа дсаазоит.

* * *

Иарбан хәрашәоу уґцх еихызґәо,
Уґәах иалоу илейкара-леиѡшо.
Уа уаґхьа исныруеит уанызмыґәо,
Ушьыжь зырхаро, измыршо.

Изыхкьо здыруеит уантәоу гәыхьла,
Уґысхп еґьараан уґсраны.
Маза иухызґап былраґәхәала,
Изґап иухьымсуа иуґәзаны.

Кашпировски уңсы изғымхит,
Чумакғы изымдырт уа уахъхәыз.
Са сеипш угәыхъ имшәа изағымхәеит,
Ирзымңшааит урт са сғы иштәахыз.

Аңсуа ишыра, аңсуа ида,
Ахәшә изыңшаазом ғазәы.
Аңсуа ихъаақәа, аңсуа иңсырта,
Аңснада иамадам ғааы.

Акоуп аңсуаа рымцашоура,
Изтәым еимаркуеит уажәгы хъәых.
Ирызмырцәеит ххы агәаңхара,
Хашта хтыңуеит хгәыгра еикәных.

Жәашықәсала иңахын хдеисра,
Аха хъәлеит шыта хкәашатәха.
Агәра згоит сара аңсабара,
Сгәарағ иңцуанат сбызшәа.

* * *

Сара сзишаз назазазыноуп,
Аамтала сықәым ари адунеи.
Сықанат цәашьтас сбылларцоуп,
Сзыхъ табазаргъ зны саннеи.

Саниуазгы сыжәлар рхъаақәа,
Сара сыхәдоуп изхашәоз.
Амшқәа реипш ғың сишарцоуп,
Рзын слашароуп ззын хәлахъаз.

Ашәзы атың ағы сышәтлароуп,
Лассы-лассы сзишо сыгәра ганы.
Аңсуа мыткәма сынтәеит зымхәацоуп,
Ижәбахъоума Ахәрашәа ажәны.

Ааи, сшыжәбо ҕыц маҕалоуп,
Иснаалом шыҕаҕа сара ашы.
Иҕсуан самбар, скәафта шкәакәоуп,
Сышәтит аапынтәи ашәаны.

Сыҕсыцхьаза ҕа цсык схалоит,
Илашәхьазгы гәашәк аатуеит.
Сыҕстазаара қлыбцас сахлоит,
Шәара шәзынггы зыхьк хсыртуеит.

Са сырхымшеит ак зытнымхо,
Сыҕсы схыцыр – даҕа цсык.
Ға знык сироуп сахьазымхо,
Иаҕаххозаргы даҕа знык.

НЕЛИ ҒАРҒА

Нели ҒарҒа 75шықаса лхыҕра иазкны

Амшьта бзиан шәабицара,
Ғәылрала еилысуан шәцәхәәкәә.
Шәымҕахь иқәломызт аицашыцра,
Еикәыршан азы шәара шәнапқәә.

Зцәәхәә гарцыз дшәыргылон шәаҕхьа,
Дшәеиҕымхар хәа шәара шәшәон.
Ишәытагылон жәафы-жәафыла,
Шьтахь инхазгы шәизыпшуан.

Дырмит ишәзылихит ус амҕа,
Арҕиара ацәкәырҕахь шәигон.
Ишпакамыз ашәкәыҕацәа цсыҕекәә,
Иҕыцра шәытакны шәихьчон.

Шәымҗахь иқәломызт айташыыцра,
Еикәыршан азы шәара шәнапқәа.
Амшьта бзиан шәабицара,
Аетқәақәа реипш еидын шәыгәқәа...

* * *

Иахьа бтагылоуп ақәра ашәымта,
Анцәа иңышьоуп, бгәахәтәы бахьзеит.
Ақәра ашәымта, ахәоу ашәтымта,
Быжәларгыы рхәахьа назеит.

Бара бмота – Ҙарпҗа быхтәаха,
Ахьыш брылатәоуп аңыңа.
Нели Ҙарпҗа лцыптәаха,
Нели – ақәыпшра, зны – Ахәыцра.

Нели Ҙарпҗа – ңшыфок ахшара,
Нели – Анра, ахьз-аңша.
Нели Ҙарпҗа – ҳа ҳхыпшымра,
Томла еишьтоу ба бышәкәқәа!

* * *

Бығәғәагәышьан, Нели Ҙарпҗа,
Рапхьатәи ҳажәтыс – аңсуа тыпҗа.
Аңсуа пхәызба – ажәа азқәа,
Сағанеи Гәашьа, бара сдоуха.

Бнапқәа еитыбхит сышқа шәааи ҳәа,
Аңсуа тыпҗацәа ҳаихьырпшны.
Изнымпшыда бара бшәахәа,
Былапш ҳакәбыршеит имшны.

Ба бызнысыз мәа мариазма,
Шәахырбаауан шәхатәы бызшәа.

Шәһәтәдшыхыр руазма амза,
Аха ишәһымңшит азәһи хышәара.

Бһақ һазбзиаз, Нели Тарба,
Бықәра сгәһышәһоуп сара.
Хзиас, бара, хзыхьчча тамба,
Ес-ииуа ирыциуа, бара.

АХАТЦА ИЛАБАШЬА

Иреигьу ыызан Илабашья,
Инарсны дацәажәомызт баша.

Иаакыдихуан неироуп аһырхәоз,
Инаирсуан ажәа аһиҳәоз.

Ашыц иалхын, аццшза аман,
Абыбыц неигозма уи амқан.

Иреихаз ыызан ацсуа изыхәа,
Иацсыуан, еибытан ламысла.

Иһыкәһагон иара иһафсаһья,
Аһацәараф ианхитуаз азыхькәа.

Ацшзараз иаһеицомызт ацса,
Иахыцуеит иһыцуа ацсуа.

Сара сузацхьоит убри ашья,
Изтәугьы дуасхәоит Алабашья.

Алабашья, изыцсаһуаз афыхәа,
Иаһьятаһу илнахуан афыха.

Аңсуара ныѳкәызгоз иреихаз акәын,
Иара ихъзеипш пату ақәын.

Аңсуа ихтысхъаз уи иахтысхъан,
Атымнтыша дама итысхъан.

Ихатәы хъзын, зны ихатәымцан,
Изку игәы акәын – ифырхатцан.

Иахьатаху – ахацәа ирашәан,
Иныѳкәызго ижәла ажәлан.

Аңсуара ззымдыруаз аңсуа,
Хамтас иртомызт Алабашья!

САШЬА

*Изыскуеит Асовет Еидгыла
Афырхайа Ражден Миха-ица Барцыц*

Иурѳыцит хынѳажәи жәба шықәса зхыцуа,
Спынтца итасит сызхаанымыз абылфѳы.
Аццышәқәа еимарпсаз аштакәа срызхәыцуа,
Сыхәтәыхәтәуа сықәдырхеит аибашьра адәафы.

Иазымхеит иухугахъаз аназара,
Атәым дгъылаф узырзсахъаз ашья.
Аҳақ мызит узаазахъаз агара,
Хәикәдырхеит укәицқәа злаз аңацәа!

Имиц дгәылишьырц ҳаңсқәа надкыл,
Иеҳакәиршан ҳәишьяеырц ҳаға.
Угәымшәара иалңшыз роуп ҳадгъыл,
Згәы ҳңырак ижәылаз хаха.

Миха ду хәа, уаб ишьтамызт баша,
Умцахара ахыпша аазырқшхъаз!
Ражден Барцыц – ҫынтәгы Афырхатца,
Имыцәа ашьамѡаѣ зыршахъаз.

Мракоуп адунеи зегъ иазеипшу,
Иѡатцапшлак уа халапшқәа еикәшәоит.
Сымшынуаѡ, исазхәо уатәы исѣеипшу,
Сахьышьтыблааз атыпқәа рѣы сышәтуеит.

Упазатә иеимцәахт сзатәуп хәа,
Иқәлацәа реипш даѣагылан ахѣа.
Агәымшәара шаауаз абшьтрала,
Избеит уара ула, игәгәоуп сѣа!

Сашьа, уахыццакуан Ххьыпшымра,
Идрыцкьеит угәы итыхоз Кәыдырта.
Сыхьтәы-етәа, уара сымрахәага,
Ахатцарашәа, иахаѡуа Гәымста.

Згарагың зызкәагыпхаз ҳцеицәа,
Рыпсқәа шуцу агәра згоит, сашьа.
Издыруеит ишуархәало имзакәа:
Иилааит Михараа – Ражденраа рпацәа!

АҢХЬАРЦАКАҢАѡ

*Изыскуеит аңхьарцакайаѡ, еицырдыруаз
аңхьарцархәаѡы, аказа ду Арсҗаа Касҗеи*

Ацаҕь кышра иалхәаа адацқәа,
Абахә иафалашон уи атәатцқәа.

Иахтысхъаз ртәахуан иччоз абҕьыцқәа,
Ахахә агәылшаара реипшмызт аңхызқәа.

Дыхәнон уи атла хатта еинаалак,
Даҗахәыцуан жәлар рашәеипш иеналак.

Махәык дашьтан аҗхьарца злихша,
Уи аамтаз иныхәон итаҗа ахәишра.

Акапқаҗ абжьакәзар ашьха иагәтыхан,
Атцтра зәазызкуаз зыхькгы хәйтхәытуан.

Скатәон арафеипш, амца иеҗынкылаз,
Сшәахәон атәатдлеипш, арџаш ихнакылаз.

Атәацла злагылаз закәытә еибаркыраз,
Ишәахәон ахтәарстагы, ашәа иазкыназ.

Арстаа Кастеи иҗхьарцеипш илакәын,
Акызатәык сгәы иалаз сахьтәатцламыз акәын...

АФНДУ

*«Саб иашьа иҗа, саб иашьа иҗа – арт наскьагоу җышәым-
шьааит. Анцәа имчала җытфык ханеиҗагыла, афнду хамкуа хана-
лага, иахәыҗыз роуп, хәгоу димоуааит афнду иахәыҗша, зышьаҗа
мароу иоуп уи дызмам. Имарахаз сазбызшәала – икәадоуп.»*

*Барцыц Анҗица Маф-иҗа
(1898–1970)*

I

Афнду – уаҗсуароуп, ижәлоуп,
Инымтәо җстазаароуп, иашәоуп.
Афнду – ламысуп, ирцага шәкәуп,
Амч ахьынзамоу уа ушәтуп.
Ахьз ахьынзархәо – уҗсы тоуп,
Уажәа деипшыыгоуп, улџа хәдоуп.

Уфнду – хынѡажѡи ѡба шьтыбжы,
Умцеи урхнышьнеи еипшыны.

11

Аѡнду кажьны ицазом,
Аѡнду ашѣгаашѣ адыркзом.
Аѡнду иаѣытѣуеит ипѣзаны,
Иныхѣаныпѣхѣо, ирмазаны.
Угѣтыха ивумгарц уашьа,
Зныхгьы унавсырц иѣазшьа.
Ачѣхара – зегьы ирыцкуп,
Акгьы зѣамзо агѣы цагѣуп.

III

Уахънеиз уазымшхароуп уара,
Ухатæй мæхæстæ умзырха.
Укæла, угæйла, утынха,
Иуфæйшлартæ уара ухата.
Фынду бызшæала ухæйцкæа,
Аамтала иафæтыртæ ахъхъа-фыфъа.
Аибаркыра убас ицоит,
Аонду иафæтыз игæхæтæй назоит.

IV

Итбаазароуп аонду агэы,
Утоуба еилоумгароуп уанқэы.
Ондукас илеи зымца еикэым,
Знык уанышэар ура иакэым.
Рақха ақсшэа ахыуақаз,
Уахыз, уахыааз, ахызқаз.
Укэыршеипш иахадутқаз уцэа,
Сан ахыуааз угэыргыатқэа.

Аһнду иаанаго, изызхоу,
Ахан ду акэзам изызхэу.
Угэгы иацэузароуп акгы,
Узмоу ажьрацэроуп уеибаркны.
Уаҕа аныхэаҕаҕа ихэу,
Аһыжэразы акэзам изаццоу.
Аһнду иаанаго – абри ауп,
Ахан ду акэзам – уи уафроуп.
Ажыра аҕыргон аб иһоны,
Амч иаха ицкьахарц азы.

АХАХЭДУ

Снадагылон, «Анбан» еиң саңхон,
Хаштағынтә икказа уғағаңуан.
Иаххылаңуан. Хабхъзеиң иҳаңхон,
Мцахааран ххәычра ианшаауан.

Аамтала хаб ныхәара даныргоз,
Иааимидон, иныхәапхьыз назарц.
Днатцпшуан шьхацамәак данықәлоз,
Ихәымәа-ичамәакәа пшзахарц.

Хратцла, хазгэйтцакыз гэбылрала,
Атцака агара анцыслоз,
Қаыршәтас иаххашәтуан уцхара,
Улацшхаа хнылахәо хзыхьчоз.

Иухагьежьюан хаға икәыдыршышыға,
Еимеипсарц сқыта цәғәаны.
Инапала иурпшааит ишыға,
Ухақоуп дызмыштыз хтәғәаны.

Схаҳәду! Сгимн! Сжыра! С-Бзыңта!
Уңшалас санхәыцлар – ишәтуеит.
Бзыңдатәык дихьоума насыпда,
Схәырбгьыцхеит. Сыххәзаап. Сыхәшәхеит.

С-анбан еиңш сгәы уадуп, саңхьоит,
Асқантәгы икказа уәәәңшуеит.
Бзыңта имәсуа зегьы ишәыңхьоит,
Сгәеиңш ишаңшаңуа ишәыншуеит.

* * *

Уара уоуми, Зыхьәтәи ашьа,
Аңсра саиааины схы сгәзырңхо.
Ихазуп, Зыхьәа, умра аңхашьа,
Гагра санамкуа сеиңәзырхо.

Шәара шәакәхап ашьа рәашқәа,
Сгәәфы шәыңцызшәа сзырңго.
Уара уоума иңхьазцо сгәәкра,
Аңшалас, исаңәажәо, сзырңхо.

Шәа шәоума исызымто хтаңәыха,
Исыңрымшәо исышьтоу абыжьқәа.
Сңәәхәәқәа, исызымто аңсҥбаха,
Иаҳа сангәәкуа схы зшышьуа.

Уара уоума ашла икчыра,
Сшыра анхыңуа илабжьо.
Санаңыло ашара мчыла,
Шәарбан рыуа сзыжьжьало.

Уарбан, барбан шәыуа шысхәо,
Сымәа хацымшла ихзырңо.
Гәтыхла әжәәан ахь исыңхьо,
Амза суадақәа ирыңнңҗо.

Сгәала сшәыхла, нас сырҗыха,
Схы угәы иадца сылағырз сҗарбо.
Уара уакәцәҗьоуп уара, Зыхьҗа,
Хьаа змам еицш схы сзырбо!

* * *

Ицшьам тыцк ара иупылом,
Ацсуацқьа ицшра зыцшрам.
Ашьха иццыз азыхь иамбом,
Хазшаз илацшхаа зхьыршам.

Сыченадстцаргы ахахә хьшәашәә,
Зымџа исзадгом игәагыны.
Иҗам тцаак изхымшо ашәә,
Иумыхо ажәџан агәахьы.

Уара уеицш агәатца тыца,
Абар иахьсзыхынхә җа аапынрак.
Иашьтам баша анцәа итыц хәә,
Амггы иацуп гәыбылрак.

Иҗам тцаак изхымшо ашәә.

АПСУА ЦӘЫЗДА ДЫЦШААЗОМ

Урзызырџы излацәажәо са сзыхьқәә,
Удырџашьязом абчарах шьтақәә.
Сасрықәә данхылоз ихьышьтра,
Шьак камтәә итирқьон ихҗақәә.

Абаҗаа иоуп сзыдгылаз ашамтаз,
Ажәада иснызхуа сгәы иҗоу.
Бзоугы иадырит ушамбац,
Са соуп икьыркьыруа изышьтоу.

Стоурыхтәца еипшым ажәыртра,
Сычхарала сидыруеит сызбахъоу.
Аицakra улшашам са сжәытәра,
Иеышьтәқәа иуадразом Нарцъхъоу.

Тәартас иахымазоуп ихазыхәа,
Ицәысымгеит мчыла дырхәацәа.
Хамтас иситазоуп са сныхәа,
Са сеиха сыздыруаз Анцәа.

Са соуп иазырсyz арашь зыдәхәәлаз,
Абрыскьылгы дтәзцахыз аҳапы.
Ацснада издыруада сзынхәылаз,
Узыркьалада абартқәа баны.

Ақан шчанцшаауа дацсыуоуп изхәамтоу,
Атәым ахьынхалара аәзхуа агра.
Улашәхазаргы са ишыстәу узгәамто,
Уа ишутәым зузымгои агәра.

Башаза изуркьалеи уцеицәа,
Ацсуа цәызда дыпшаазом.
Иугазаргы, иззутәхзеи Ацсныцшза,
Ацсныцшза, са сыда ишазом.

Абаҗаа иоуп сзыдгылаз ашамтаз,
Ажәада иснызхуаз сгәы итаз.
Бзоугы иадырит ушамбац,
Са сакәын икьыркьыруа изышьтаз.

БЗЫЦ

Илахәыхуп ашьхақәа узхылтцыз,
Бзыцта, ула еснагь сьгәхәоит.
Уара узыхь цқьа зны инафыхәаз,
Шәкы дыртысхьаз, уи дфәхоит.

Узгәйлсуа абахәкәа уғгәаҕны,
Еисуеит ргәатца атҳара.
Урт сыркушәа са сбираҕны,
Ахаангы ирықәым тахара.

Ирылоу цушәоит цъара аҕаҕкәа,
Ухалан хыхьынтә урҕакшоит.
Иушьтоуп кәарақәак еибарыџуа,
Иуцло акәарақәа кәашоит.

Ирытцаҕырбо рыхтырдашкәа,
џада ашьхақәа узыңшуеит.
Амџа уқәуп уңсы мшьакәа,
Ишоит, ихәлоит, ихәлоит, ишоит.

Аңсаатәкәа гәырҕан уара узыхәа,
Ашәа ҕыцкәа рхәоит, ирхәоит.
Сгәыграқәа ирымамкәа аңсыха,
Иацтәи сгәыхькәа тадырхоит.

Илахҕыхуп ашьхақәа узхылцыз,
Бзың, уа ула еснагь сьҕехәоит.
Уара узыхь цқьа зны инаҕыхәаз,
Шәкы дыртысхьаз, уи дҕахоит.

БАБКА

*Изыскуеит Ленинградтәи аблокада зхызгахьаз, зашьцәа ҕы-
цъа тахаз, заби заб иашьцәеи дырзхьаз, шаахстала зцәеижь ры-
сыз саб иашьа иңа Бабка (Алексеи) Хаңьым-иңа Барцың.*

Иблақәа ҕыцәон ауаҕыраз,
Гәнаха змамыз аблақәа еиқәыңсон.

Зылағырз хшылоз «О, Сыңшалас»,
Игәтыблаагаха Ахәтә иахьзон.

Рышьтақәа дырхызшәа иңшаарцаз,
Рызҕеитуан иашьцәа иҕахахьаз.
Изымңшаар хәа иман цәшәартас,
Ицәпытлон са стәала иҕахьаз.

Исылымцуа исылашит ихьаан,
Сыбаҕқәа сцәеижь интаңса.
Иабазбахьаз сара ахаан,
Ишыцәгьаз аибашьҕы иңсра.

Иблақәа ҕыцәон ауаҕыраз,
Ғәнаха змамыз аблақәа еикәыңсеит...
Зылағырз зызнымкылаз «О, Сыңшалас»,
Игәтыблаагаха Бзыңта иахьзеит...

САБ ИАХӘШЬА

Анышә итқәхәоз ахахә дакәшон,
Дықәгылон хәа, Камыгә данхьчаз.
Лзамҕа надта ахахә даҕцәажәон,
Зашьцәа дырзхьаз, рзы ибылхьаз.

Шта дук иказ рышьхымзагәара,
Иабаказ, ашьхыц ҕантәахьан.
Рахәшьазатцәгы аккаккахәа,
Лмыткәма хашьха архәацәахьан.

Ларгы дыңсгәышьеит ишылхьаауаз,
Ишыз ахахә еикәжәа ишьтоуп...
Са соуп иакәшо, иазымхеит иахьхьаз,
Сашьцәа ршьала икәабоуп.

АХАХӘ

Ажәйтә, аҗәтә, ахтысқәа ирхаанын,
Баша ишьтам, иагәалашәо рацәоуп.
Ишьтаз иахышьтоу, атып еиҗоумкын,
Изыцәазом. Атып ахыцра цәгьоуп...

АБИҢЫҢ, АБИҢЫҢ, АБИҢЫҢ

Анбан иафьызоуп, АбиҗыҢ шыаҗоуп,
Акыр халаҗазар АбиҗыҢ иаҗышьоуп.

Хамцажәла змырцәо хабацәа ршьоуп,
Хаҗсадгыли Хамцажәлеи еиҗьроуп.

Ашәарах еилымҗшаа аҗсуа ишьзом,
Иахьанзагы ахьаца амцаҗ иибылзом.

Аиахәшьа даныцәоу аиашьа дааирпшзом,
Ажьрацәара аныхәәҗә ара иажәзом.

Амшынқәа иршазгы иабиҗыҢ Аҗсноуп,
Хаҗжарак рыбаҗқәа уаҗа иҗаҗсоуп.

Мшыннырцәтәи хашьцәа рҗә җәҗәоуп,
Изхытыз Рымцажәла рызпшуп, иҗхоуп...

АбиҗыҢ – аибаркыра – ажьроуп,
Хаиднакылоит, Абацәа ршьоуп.

* * *

АбиҗыҢ – аҗоуба җацарта,
АбиҗыҢ – Ахәрашәа аҗцарта.

Абытың – аиаша ахэарта,
Абытың – ахэра арғыарта.
Абытыңда, қсадгылда иқэхаз,
Дзынцшыло хэа имоузеи ныхас?
Абытың – иахьа ибақатыңхаз,
Хжэытэрагы иаман уи гэыцхас,
Абытың – аңсуа иғахэхэартуоп,
Хбирақ иану ҳамағатыңуоп!

* * *

Абытың – усас гэашә аңшзара,
Иңшыоу атың – Аныхэарта.
Раңхьа иахьуцзз Анықәашьа.
Уоуп иахьубаз Аныхәашьа,
Ахьз мхәазакәа Аңсуара,
Иамцахьрхәон қсыцқыала.

* * *

Ахэырбғыц хэыц, ахэырбғыц,
Ихәрашәахаз аңсуа изы.
Сыцәазаргы избо цхыз,
Изхамда қсыуак уи аңсы.

Ахэырбғыц хэыц, ахэырбғыц,
Иахьнықәшәаз дацдагы изызхауа.
Избанзар, иқам нацәатыңк,
Иахьықәшым ҳацкәынцәа ршьа.

АҢШЫҢЫК

Цан Даґа иоуп ахьз рызтаз,
Идырраз – уағцәажәа атырас.

Инапсыргәйтдеипш рцәа җаҗыроуп,
Зызбахә сымоу хара җаҗыроуп.

Аишьцәа реипш еивагылоуп,
Рдацкәа абахәра иагәылоуп.
Абна аңшзара уоуп иахьулсуа,
Хьаак унызар иахьардысуа.

Сшәыхәоит, аңшыңык җенак шәырҗаа,
Уа шәырҗычап хы-шәахәала.
Уантә уналаңшуеит с-Бзыңҗа,
Амшын Еикәа, Лзаа, Пицунда.

Рымахәкәа рифмара еицыруеит,
Утәы-стәы рымамкәа еилысуеит.
Рыбгы иатцәа еикәыбырфынха,
Ишьқыруа иукәшоит рыҗыхаа.

Ршьапы ихгылоуп зқышықәсала,
Еибаныхәоит ңашәла-даңла.
Рдацкәа рыла аҗаң мҗахыргоит,
Избан акәзар, рхәоу еибырҗоит.

* * *

Ашьхақәа иуархәап изхаану,
Сабацәа ирҗызоуп, иашшзом.
Ирхәаауп уаргы-саргы иаххәау,
Хрыманатц, акгы иаңәшәазом.

Рыҗаҗа сымца еикәыларц,
Испымлацт шҗак идмырҗаң.
Сышьхақәа гылоуп ишгылаң.
Иҗам изламңшыц, ирмаҗаң.

Ирныруеит уарггы-сарггы ҳақхъа,
Цшьаҗыҗк ишакәым ихәцәхәыр.
Ҳазлақоу ҳнырхуеит лақтала,
Ирыцлоит ианацло ҳажәџахыр.

Сышьхақәа ирхылцыз Ахәрашәа,
Цсеивгагас иамоуп са сҗашә.
Сышьхақәа еикәдырхаз Саҗсшәа,
Иароуп излацәажәо са сгәашә.

Сышьхақәа иуархәап изхаану,
Сабацәа ирџызоуп – ипшьоуп.
Ирхәаауп уарггы-сарггы иаххәау,
Ҳрыманатц, ишышьхац ишьхоуп.

АЛАМЫС

Сцәеиҗь ианалам са сыҗсуп,
Ускан сыҗам, сашәа шып.

Сдунеи иарада иҗацәуп,
Сзыхыггы бжыдоуп, ихәәеуп.

Уи аҗақхъа сыбла цқьоуп,
Сшьардаамҗоуп, смазатроуп.

Иара иаҗоу, сарггы дсаҗоуп,
Рақхъа изгәыдитцаз ихоуп.

Сыбла цыцоуп, сгәыбылроуп,
Ари сзыхыччоуп, сара сгәоуп.

Измам дансыцу, сара сыблуп,
Измоу дансцыла, еснагъ сааңнуп...

«АҢА ДҲАУИТ, АҢА!»

*Акэантэ Гаграка саауан. Ешыра иааихьан ҳаазгоз амашына.
Венера Ҳагба ателефон дысзасит: «Аңа дҳауит, аңа!»*

*Август 26,
2009*

Диит Ыапуак, диит аңа,
Ишэаҳама! – Хышаа раҳэшьяңа.
Аңшалас раштаф икэашеит,
Амра хырхэан аңсшэа аҳэеит.

Гарак ҫыцхеит, ишэаҳэеит,
Еивагьежьюа агэқэа еибарқхеит.
Аетңа рыгэта етэак каччеит,
Ари заҳаз Гагрыцшыгы ччеит.

Дымиит машэыршэа, диит аңа,
ҫык кырккырт ҫырпа-ҫырпа,
Ихахэы бырфын ахыы иаңшшэуп,
Ижэлар рымқакэа изыцшуп.

Данаҫахытэқыз диит аңа,
Аңаңэа ақэашьхеит Аңсынра.
Алым ихьзыртэит иара,
Алым – «Ахатцарашэа» ахапа.

Ахыыңшымра ашықэс аены,
«Сиит!» – ҳэа игеит иара ибжыы.
Снаңхьоуп цагэырғяхь, уа сахьзап,
Акэашашья уа исдыртцап.

Аңаңэа ақэашьуп Аңсынра!

БЗЫЦАШТА

Еивасит аеыѡқәа аңарахәа,
Ишьтхысааит амца сыркны.
Аееимаакәа рхьаѡбыжь сбызшәала,
Ахьышьтраф ианырцоит акы.

Иацы издашшылоз аеыхәа,
Ихиаалан ицоит иңырни.
Анацәа, излымтыц аңеыха,
Иаиааины иршәырхырц ашәы.

Рыңсы талт Бзыңтәи абаашкәа,
Дылеыжәлеит Мардиңа Мардасоу.
Ифымцәо ҳақкәынцәа – ҳфырхацәа,
Зыхьзқәа сгәатца итасоу.

Уаңхьака иузацтом умѡа,
Уа иутәу ихьымзг ануцроу.
Алабжыш иарзсахьоу Бақәылзха,
Иадыруеит ахьз-аңша зыхтынцоу.

Арт ашьхақәа рҕаңхьа аамтала,
Ишьамхнышлан тоуба рухьан.
Ужәла шухаххуа хәа интагылан,
Ацәгьауѡ ихьзала иқәхьан.

Ҳабацәа ргәы згәу аеыѡқәа,
Еиңгәартеит сылаңш шырхыз.
Иңрит, аха ишпаңри аееикәа,
Ибаѡқәа рыңшаазшәа зыхьз ахыз.

Аеытәкьагьы иатәахуеит агәәфра,
Абацәа реиңш ғымт игәырѡоит.

Аеытѣѣагы ианыруеит аѣызѣа,
Икыркыруа аштѣ еимнадоит.

Абаѣеи абаѣеи насыпѣла,
Еиниашѣа рыхѣра еибарѣоит.
Аѣрашѣа иазхѣало Бзыѣаштѣ,
Аѣрашѣа ахаѣѣѣагы арѣхоит.

Бзыѣаштѣ еишѣмырхан шѣызѣа,
Бзыѣаштѣ, зѣынѣ рѣѣѣоу.
Дбашоуп ари адгыл азыѣа
Иззаѣымтѣо ашѣа иѣахтѣоу.

Инеиуеит аѣыѣѣа аѣѣараѣа,
Ишьтхысаит акѣицѣа пѣыырѣѣа.
Аѣеимааѣа аштѣѣ сбызшѣала,
Ианыртѣоит: «Аиааира шѣыхѣа!..»

ДБАРАА РГѢРАТѢ

*«Дбараа рымаѣѣ – саб Урсѣан,
ѣсахра аѣѣым уара уѣан.»*

Дбар игѣаратѣ анѣѣа итѣп,
Ианылар изныѣшуаз анаѣѣѣѣп.

Иахѣанза зыѣтѣѣаѣ кынѣѣаауа,
Зытѣѣѣан азырсѣа раѣѣа уа.

Пшзала раѣѣа зышьтѣ андоу,
Диип зны изѣѣаша уи иахѣѣоу.

Ѣѣанк ихаантѣи сызсырѣап,
Азыхѣ зхихуаз зѣгѣ аѣѣап.

Ахауа агъама уа ихазуп,
Уа ациаа хәшәуп, иразуп.

Уатәи ажәџан жәйтә ашәоуп,
Уатәи адгъыл аңсыуа жәлоуп.

Уа нас амаҳәра мариам,
Изанымшәаз аҭаца деимарам.

Саб ибжъала исаҳахъан,
Жәйтәгъы акырза ахнагахъан.

Схаангъы ахамштыхә ианиахъеит,
Хәџыуаа җенакә ибылхъеит.

Аццышә тыпқәа иатәахеит,
Ашьац крышәтқәа ирықәҭахъеит.

Уа ирдшзагоуп, имазам,
Аишьцәа аанда рыбжъазам.

Ацәалагъыз тыңаҭ шәтык пытит,
Ҥаҳмадак дҭакәашо дыңрит.

Радеда ақыҭа зегъ иахъзеит,
Илакәха ашьаңагъы ҭазеит.

Саңхъа амра шьацәхыртәит,
Сдырны ачыхәқәа сыхънашыт.

Схәыңра сшәымҭаҭ иңшаауан,
Исхыкны ңҭакгъы кыншаауан.

Ахъыбҭар агзам, уа рзырҳа,
Уа ҳа иаҳзымҳәацгъы дырҳәа.

Шапхъа итахэмарт амра ахъзы,
Шэааикэагыланы шэзырфы.

Икалома арака азыхъ табар,
Атэца шьтихит Беслан Дбар.

АХЪАЦА

*Изыскуеит Ацсны жалар рпоеит
Мушьни Лашэриа*

Сафэаажэеит Ахъаца сбызшэала,
Ахъацатла, сыгэра згаз.
Иациз сакэызшэа «Ахэрашэа»,
Акыргыи сышьтахька сызгаз.

Дааскьеит сышка уа уеитазхаз,
Дныхэон: уа ула абра ихьчаз.
Антэра роурц умца еитызхаз,
Имэа нымтэо акыр зычхаз.

Дшиуа ахатца хъзы игарцаз,
Убра иухыскааит Анацэа рцэа.
Уара шуакэыз Ажэа згартыз,
Кэтол инахыпраа, игэыргьатэа.

Умахэкэа ыызара еицызуа,
Ипхъазо сышөөеуаз сеилагон.
Ицъынцъу Ахъаца акэицкэа,
Сызхаанзамыз еизнагон.

Махэыцыпхъаза зака бицара,
Ацсадгыл ахъзала уа ирызбхъаз.

Бғыццыпхыаза заҕа жэинраала,
Цагэыргыа хысбыжыа иҕырхыаз.

Амцахь изнарымго уа иумтоу,
Усахьа исанахэит иахьа.
Аҕсны зегы азын ушхамтоу,
Адыд ишымфохнаго удоуха.

Азыбларақәа укәа итысхыоу,
Сырхыпшыло хара снаскеит.
Ушыриааихыоу Аҕсны иахтысхыоу,
Уеиҕыртәышья агәра снаргеит.

Шьта издыруеит «Аҕынцъ» зхылцыз,
Иахьанза исыман сара ацәыз.
Амахә снамырпхыазеит, зыччапшь хыцыз,
Абрада исымбацт иуеихау хьацак.

Цсра-зра шақәым уи Ахатәымца,
«Аҕынцъ» аҕхьаф аргама ибеит.
Ижәлартәхаз Ахьаца адацқәа,
Ғазнык урныхәап, Жәлар рпоет.

АМХАЦЬЫР ИБЛАҚӘА

Харантәгы ублақәа сырхыпшылоит,
Еицрыгашья рымам, ҳагәқәа еицуп.
Ужәйтәра, уғатәра цқьа исыншылоит,
Сыпсеилахәамтаз ухәшәуп, уныхәапхьзуп.

Схәыштаарамца еитцухоит, мап, уацәтәымзам,
Сымшра уцсцоит урпханы.
Уахәшья дукәыхшоуп, шьта умхацьырзам,
Сызқәатың удыруеит, сгәы иадуп ухы.

СЫХӘХӘАБЖЬ

*Сыхәхәабжь ада бцъар сымам.
Омар Бейгәә*

Сыжәлар уазрак иантәшәаша,
Сгаратың ахәхәабжь саҳауеит.
Сгәы иаду амаалық имырхакәә,
Снықәгылан акәыкәу сыхәхәоит.

Са сеиңш имблыц убас дзыхәхәом,
Агара игароу имахартә.
Аңсыуамзар ґазы илшом,
Адыга, ашәуа еизнагартә.

Урт роуп раңхә арахь сзыңхьо,
Харантәгы рзыхь са сзын ихәшәуп.
Цхыз избаргы лабґаба исыхәо,
Рыхьз мацарала са сышәтуп.

Сара сыхәхәабжь – ари сныхоуп,
Инашаноу бжәуп, изаҳауа дарґартә.
Сынцәеит зымхәац анра абжәлоуп,
Сгәы зызтоу ргәаґы иназартә.

Абри акоуп абцъарс исымоу, –
Сыхәхәабжь. Сыґәґара иахшаз.
Схатәы бызшәеиңш дас исылоу,
Насыңны иситәит ус сызшаз.

Сеиқәзырхоз хәхәабжык смаҳаитоуп,
Ацәалда ацәалқәа сзырґашәаз.
Ақәартцәкәагы ианаамтаз ихәхәеитоуп,
Акәчышьхәыц ахышыцба изаґшәаз...

* * *

Саңсшә, исыңыршаз сажә,
Чафагас усызитор азәгы.
Малакрьфара знартаз аамта,
Ғацаңқыоушә рхы сырбаны.

Заңсуара зырңшзо сьжәлар,
Срыкәыхшоуп, инькәызго хазхоит.
Дарфашьарц икам уи сьжәван,
Инькәнаго рымға хазхоит.

Збызшәала иалагоз зьжәла,
Ешыра ианрыхшәоз рыңсқәа.
Имиц данырбылуаз Лаґа,
Аңәцақәа еиньзкьоз Шәача.

Ианицңсуаз Аңазатә иабхьыз,
Зтәазын иґахаз ишлаҳәыз.
Рабаңәа иабарго ахьымзг,
«Уеыңәах, дад, сыңкәын» згәағьыз.

Саңсшә, исыңыршаз сажә,
Агәдыхәа сгара златңсуаз.
Ахаңәа излаңырңаз Сыхәрашәа,
Сасрыкәа ахьз злаирҳаз.

Хынкылагас исымоу Саңсшәа,
Сныхахә исзафсуа иахьа.
Санңслак аңсыуала стәыуа,
Аңсышәала ғ-ажәак сыххәаа.

СЫҢШАЛАС

Уғыха «Сыңшалас», уғыха,
Иубома Ахьыңшымра хазшеит.

Хажелар ирылнахит аҕеыха,
Хажелар ҕакала илашеит.

Раждени Баграти анхзымхо,
Аңшалас, уҕеырт, уҕеарба.
Рыдлаҕса ххы ханамыхео,
Рыбжьала рашеахе ҕырпла.

Ахра хеҕыгала лыҕхала,
«Сыхерашеа» аҕеатца итхеаау.
Агееҕраҕ ханзмышьюа ххала,
«Аңшалас», ххеыртҕыцкхе ирейхау.

Хабакхе ртыхетеажхе ушалаз,
Назаранте иаазгаз рыҕстынха.
Ес-иуа ирыциуа «Сыңшалас»,
Ҧыҕа рыҕсы зхоу адоуха.

Схыпшымра, саҕсхеа, схатымца,
Ишехтныстоит сгеи, нас сыҕси.
Ихацнатц ихацуп назаза,
Раждени, Баграти, Аҕсни!

* * *

Баграт цеехеа ҕенак санаҕхья,
Схалеит ажедан ахь сҕыруа.
Баграт – Пшалас санаҕыхеа,
Салагеит ажееинраала аҕра.

Баграт – ажхе сгеаҕынте ицазшеа,
Имра шеахеаха иеыртоит.
Аҕарматчыс иазыртцаз ашеахешья,
Баграт иакеушеа сгеы иабоит.

АҔСУА ХАХӘҚӘА

*АҔсуа жәлар рашәақәеи рашәахәашьеи раҥхәа ирғьызҕааз ах-
рақәеи, ашьха хахәқәеи, аҭшаласи роуп. Убри азоуп даргыи ра-
шәақәагыи аңыра зрымоу, рыҥсадгыи азы кәалзра зыруагыи.*

(Асаз хәамтә)

Изхәахәада реиҥш Ахәрашәа,
Ишьхынҥсыланы зыршахьаз.
АҔсуа хахәқәа – сҭоурых гәашәқәа,
Аҕьалда акырынтә идыршхьаз.

Ирыламзакәа уан лгәыхьқәа,
Заҕантә еиҕәжәа еиҕәыцчахьоу.
Рыхьшәашәароуп аҔсуа хахәқәа,
Нцырас ирымоу, изырғәгәо.

Ишьҕазаргыи дара лыбаа,
Ишьха хылцуп, ихахәуп.
Блас иахами аҔсуа ибла,
Ианыхьшәашәам са слахәуп.

Амацәазбла ақаруа аиха,
Хәы змам схахәқәа ихараку.
Уабацәа реиҥш измам гәнаха,
Рыхчқәа зыҥсахлоз, сзызгәыку.

Зны ирныртәз ашьантә ала,
Уажәгыи ирными еиқәырха.
Хәхәык гәагыни схи сыхьчоит хәа,
Ахаан игәыдрымтцеит раҕа.

Хәхәык уажәшьҕа агәы тыҕом,
Ахтыпқәа рытәҕ агәил аншәҭуа,
Гәашәк зҕам хәхәык уҕылом,
Ацарахәа зхышә маатуа.

Қыртуак ишхам рхысшам уаха,
Ххахәқәа ирчхәхьоу хаңшып.
Шәрытәхәа, сшәыхәоит, ирыхго рхәа,
Шәааи, шыта ххала иахмыршып...

БАГРАТИ РАЖДЕНИ, РАЖДЕНИ БАГРАТИ

*Хажалар рашәақәа санырфыхәа, сышшаахәафыз сдырбеит.
Баграт Шынкәба ипоезиа сгәы ианадсҭа, ашәақәа раңҭарахы
исыңхьеит, сышкомпозиторхоз агәра сдыргеит.*

Ражден Гәымба

Баграти Раждени, Раждени Баграти,
Ирылшаз, изтәазгы хьантоуп.
Раңсшәа ахәашьей, рҭәтәуааи, рҭәаңыци,
Ирҭыцны, ирҭыцны иахтоуп.

Раждени Баграти, Баграти Раждени,
Дгыли жәшани реиңш еимадоуп.
Рыхъзи-рзыхы рымч-рылшареи,
Пхәацагоуп – хара хгәыгыртоуп.

Баграти Раждени, Раждени Баграти,
Есымша, есымша ишәахәоит.
Ражәа хәңсадгыл агәатца итхәаами,
Иҭыцны, ирхәыцган ишәтүеит.

Раждени Баграти, Баграти Раждени,
Ииуа ирыхъзышәтәла – имңсуа хьызқәоуп.
Егъараан хҭырхлап рымшьҭей рымшрей,
Арахъеиңш, арахъеиңш, уахъгы еицуп.

Баграти Раждени, Раждени Баграти,
Шәырнықәла, шәырнықәла – шәеакхоит.

Ашыыцра рыламызт ражәеи рыжәәеи,
Шәәзхәыц! Хажәлар, абри ҳаикәнархоит!

* * *

Сыңшаласха сықәлеит амәә,
Сыртысны Сазқыт адақәә.
Аңшалас, ирзыңсахуа амра,
Уәәи ңсабарей рыңсы ңакуа.

Сыршәтуа исышьтоу Сыңшалас,
Сасрықәә уиеиңшуп – уихафуп.
Есышьыжь саниуа, ашамтаз,
У-Багратха сныхәара уафуп.

Уара убжьала Рада-гәышьа,
Сгәашьымх уцами уара.
Лхатаңсаҭа Саҭанеи-Гәашьа,
Успылоит иргьежьуа унапқәә.

Ишңоунаало «Кәәфҭа шкәәкәә»,
Аңсуа ңшалас иашәнахт ашәы.
Ағәра укушәә Чрыгаа рҕыхәә,
Абар, уахьнеиуа ушьтңрааны.

Ҷамчыс иукуми Баграт Иажәә,
Баграт Шьынқәба, сызкәыхшоу.
«Ажәә» иазтаз нас амтәәйжәәә,
Ражден Гәымба ибжьоуп иухоу.

Сымшқәә ирхашәтуа Аңшалас,
Сашәәкәә рашәәкәә урашьоуп.
Ҷыза ңшаахны анцәә уахьситаз,
«Ахра ашәә» еиҭа иаңышьоуп.

Сшиуаз дырноуп «Ажә» сшацшааз,
«Ацшалас» суеипшеит – са стәазам...
Жәлас ушьтысхыргы Ацшалас,
Уамашәә ожәшьта сбатәзам!

* * *

Ашьхақәә ирхамлац издыруам,
Рыхаракра сшатцоу мазас.
Рышлара, рымшра зиныруам,
Ахраф ацсы зку ашьац.

Шьала-дала изеилысу,
Изыртаффу сабацәә рыбжьқәә.
Сызхаанзамгы уа изыспыло,
Изсышьтоу ртоурых цшьақәә.

Ашьхақәә ирхамлац издыруам,
Бирақцас ишьтызхуа са сгәы.
Ахра дызхалом ибғамлац,
Дыбғаларгь ишихәо сыцсы.

Акы ухалар дафак щцәыртца,
Нцәара шақәым ашьхамфә.
Уныҳәаныцхьо узыхь-хәы шытцца,
Уааигәә ишымнеиуа гәырфә.

Изнысхьоу амфакәә фәнишьом,
Уахь ахалара згәагьхьоу.
Арфаш ашьтыбжь уи ифәеишьом,
Сабацәә ргәеисыбжь заҳахьоу.

Суҳәоит, умцшын, ухала ахра,
Иубарц рхы-рыцсы зыхтну.
Рыбжьала уазызырфы Ахәрашәә,
Рфәырчаха сызбарцгы зтаху.

* * *

Санынаскьарго истәхзам уажәа,
«Сыңшалас» ашәа са исыхзоит.
Истәым афьрцшзага, агәхашәа,
Сухәоит «Аңшалас», уа сургъоит.

Рыгәкәа чылашт сышьха хахәкәа,
Ажәада ирхәо сзы ихадоуп.
Баша умцәыуан ахиҳиҳәа,
Сыңсы уршәоит, сзын ихьтоуп.

Мчыла уахәозар нас сажәа,
Имзазакәа аиаша хәа.
Зақантә иуфәкәахьаз сыңха,
Згәы салсыз зегъы идырха.

«АХРА АШӘА»

*«Абафхатәра имоуп раңхьа ицәырйуа, уи хатырла гәытбаары-
ла улаңш ихуйар – абриоуп алитература ажәфахыр еийызхуа.»*

*Б. Шьынқәба,
Август 5, 1992*

Уахьынзасымоу «Ахра ашәа»,
Сгәыгра җыжәуп, икоуп «Ажәа».

Хәатәыс имоузеи ахатца,
Изхамлакәа шытахь ихьатцуа.

О, егъараан Ахра сыңхьап,
Уафәахозар сыбжы ухәап.

«Ахра ашәа» бжы гәыкыла,
Иазсырзыршып иааикәагыла.

Гәйтбаарыла ус сҗаразкыз,
Схы агәра сырго схәаа җхьазкыз.

Уахьынзасымоу «Ахра ашәа»,
Сгәыҗра җыжәуп, иҗоуп «Уажәа».

Диит хәа анеиқәҗырт ахрей сыжәлеи,
Сыгәра ргахьан уажәеи уашәеи...

ҖЫМШ СЕИМАРКЗААП

Җымш сеимарымкит ус баша,
Җымш са исирамшуп, исхатәхеит!
Абҗа еитҗнахит җеила хашҗа,
Җымш ахаҗәа хысуан рхәеит.

Иҗьасшьеит уи иансзеиҗархәа,
Исхәо сҗамшәо сааилахеит...
Ианбахысхьаз азҗаб диит хәа,
Саҗсахароуп! – хыдҗас изгеит.

Исымшироуп дара рҗымшҗы,
Рҗымшҗы алкаауп хҗақыра рзы.
Ари азгәарҗоит зыхьҗы рҗашҗы,
Җынтә ишәхысхырҗ шәхьаа хены.

Җ-еҗәакҗы сыхьзала икыдҗхаа,
Җба-җба җәахәала аҗра сгәаҗхарҗ.
Җба-җбала схәыҗрақәа рыҗхуа,
Җынқара сыдҗыл сазкаҗхарҗ!

Сыеҗәахәқәа Амшра ирылоу,
Җ-ажәак рыбҗьара җыртүеит: мҗамш!
Амшқәа рызегь ашықәс иамоу,
Сырзышәахәарҗоуп сзеимарк җымш.

* * *

Ғыртүеит арбағықәа аккаҳәа,
Абар ашара ааигәахоит.
Сыштәаз шазаап смыцәазакәа,
Ажәақәа суада ытхны иргоит.

Сытх сшәытүеит игәахәтәхьзаган,
Ашәақәа рытхны сыхәда ихшьуп.
Сашәылоит ашыжь сытсыршыаган,
Сахыыказаалак амра сапшьуп.

Жәабжь ссируп са сызғдырхәо,
Издыруеит арбағы абызшәа.
Ак ыкоуп ак ахьырхәо,
Уи ашықәс азы сиит сара.

АҢСНЫ

Ирхәазозеи хә-шытыбжьык,
Зааигәа имнеиша уаҳа шәшык.
Сыхьзи сыжәлеи ирытшьуп,
Шьта сзызгәамто – игәы хәашьуп.

Ирхәазозеи нас хә-нбанк,
Рымшра еицыми уа хә-насытк.
Сара исылоу дара ршьоуп,
Дара ирымоугы сказшьоуп.

Ажыреипш ирықәшәтца пату,
Хә-нбанк зиааихьоу анбатәу.
Амышьтацәгьа наф уехьак,
Ишьтышәх сшәыхәоит ҳа Ҳбираф.

ХАҶНДУ ЗЫҢСАХУАЗ АРАҢЛА

Ҳабацға җаатэы шыақақан...
(Аңсуа жааңка)

Ишқастаху ҳзааз азыхқәа,
Еитышәхларц ианаамтоу.
Азыхқәа анаанха еитымкәа,
Ағәра шәсыргоит ишҗабо.

Абаақәа! Ицегь шәаафыха,
Еилыхтәуп ҳабацға рзахәақәа.
Исылшәхроуп рхаантәи аңеыха,
Сныхәоит: иңшзахарц ҳамзырха.

Ҳңықәреитра амгра ахымсуа,
Изхынааи, ирыхзеи шәцақәа!
Ҳжыирақәа акарма рхымсуа,
Рымч зыхьчаша ишәызхауа.

Ҳабацға рымца еитызо,
Игәнаҳароуп! Қәңарыла еиқәырхоуп.
«Шьардаамта» ңшзала еицызхәо,
Ахыыкам ашҗағы ихьтоуп.

Аҗәатэы шыақа ажәзом аламала,
Шәрагәаңшыха шәынхеит схытәҗәақәа.
Итәааз аҗәатлақәа зыңсахша,
Изхамшҗуа ҳҗәатэы шыақақәа.

Ҳазқәаҗыңқәа ақәыцра иалзго,
Шәнеиуа агәалашәара аены.
Абаақәа, азымыжқәа ҳрырзго,
Амгра ҳхызхәо иңаны.

Хтызтыпқаа, уазрыла иркароу,
Ишпастаху угарақаа тысларц.
Самыхәои, амаалық игароу,
Тынч аңхыз хаақаа ибаларц.

Ишәасхәоит, исхәоит имзазакәа,
Насоуп шәанкылсуа акағы.
Хәәнду зыпсахуаз Аратцла,
Атыцағы еиҫашәхар ҫаагы.

* * *

Ашәа зыхышу абғыц снакәтца,
Ахәра знымтцау угәы снадца,
Сзакәу, сзызку неиҫашәхәа,
Агәашәкәа рапхәа снейҫашәхәа,
Сара схәырбғыцуп!

Сымца иаблыз угәы сартәхәа,
Сышьха зыхыуп, уааи, усҫыхәа.
Ахтып зну ахра сыкәиааит,
Иршу ахахәкәа срыбжыиааит,
Сара схәырбғыцуп!

Сыхыз пшзала уқыышә икәкыз,
Сара сыхыз, сыжәла зыршәтыз,
Сырблит. Насоуп санхәырбғыцха,
Уааи псабарей шәзы санхәырбғыцха,
Сара схәырбғыцуп!

АШӘЫ АШӘЫХРАҒЫ МАРИАМЗААП

Са саҫамыз, сан сызхылтыз,
Иазхоуп аныбхәа искит мап.

Лабжышлоуп сахэшьа бышсыхээз,
Аха исызмыргылт акәәп.

Саҫашәымтдан, исмоут ҫсыхәә,
Шәыбжыы сакәыхшоуп – шәсырхәәцәеит.

Фба зхытүаз Рабаи дансыхәә,
Ажәак сзымхәо са сшанхеит.

Агәашә итыганы изблит...
Аццышә тыҫқәә еймаҫсаны.

* * *

Ублақәә санырхыҫшыла,
Атамашәтеипш сгәылтцит.
Асаркыа сананҫшыла,
Ахыаақәә сызцәыртцит.

Агәтыхақәә урт ысыртәз,
Ианшо, ианыхәло сдырбазом.
Ҳаицәызит, аха хамҫас,
Сыҫсаҫтан уҫоуп – иззазом.

Ихыухыуа сгәатца иадуп,
Исцәыцәгьоуп уда аршара.
Ҳаицәыззаргыы сзы инасыҫуп,
Ухыз ахысышьтоу сыҫшаауа.

* * *

Гәык ушыыр ҫәә гәык сызталом,
Анцәә исәтәеишьаз аҫоуп.
Сгәызатә, нас ура изухҫныстҫо,
Сеилукаарц ахыұтахым азоуп.

САБРИ

Сабри, смоҗа, уара с-Сабри,
Шә-етҗәк сҗааит уара уани.
Избеит уатҗы сара сзакәхоз,
Сымч зқәымхоз, изықәхоз.

Сашҗа ажәған хада уа уоуп,
Сзыхьқәа зырччо шәара шәоуп.
Ухаҳә хьшәашәаз, шьҗа ишрым,
Хәхәабжык ахаан уаанарҗшрым.

Уани уаби урызҗаала,
Аҗсыуа җыҗқак урт ддырба.
Сыҗаҳмада хәчы уара,
Урхылаҗшла Сариа, Рабиа.

Избоит ииаанза уҗаҗәа,
Иахымҗароуп уара укашья.
Шьяҗәха-шьяҗәха укәашала,
Сыҗаҳмада җхашьяҗхатҗа.

Аҗсны азыхәан изхалап,
Аҗсуа җаҗаҗәа узаарҗап.
Сабри смоҗа, уара с-Сабри,
Шә-етҗәк сҗааит уара уани.

Сыҗаҳмада хәчы уара!

АШКӘАКӘА

*Смоҗаҗәа: Сариеи, Сабрии, Рабиеи, хбыхәоиҗ аиқәаҗәа бшәых-
ны абри бышәҗала хәа, ашкәакәа маҗәа хамҗас исзаархәеит.*

Исшәырхит ашәымаҗәа,
Инакәыхшаны схи.

Ишәырцеит ашкәәкә,
Ашәы җнызгеит аҗны.

Ахамта ансаҗәаршы,
Иҗалозма смааҗшыр.
Ашкәәкә ансзеиҗаршы,
Мап скур, сара сашшыр.

Сгәатца ркәашагазаап,
Иҗыҗуеит ихаракны.
Узыркәашо шкәәкәзаап,
Сықәлеит сҗырыны.

* * *

Сцәәжәо җыыршыоит сара схала,
Са сыда ирбартоума истоу.
Сҗыаршыоит, ирдыруама сфырхацәә,
Сеибадырбоит: «лымала дантәоу!»

Снацәкыарақәә ирхархәмаруа,
Аҗсуа цырақәә еихыршәшәо.
Саахоит сышҗа амрахәага,
«Аҗшалас» саҗылоит сшәәхәо.

Исхагылоуп Арасазыхьтәи хратцла,
Саб иахәшы «Агарашәә» лхәоит.
Сарпхоит схәычра ахаантәи хамца,
Уатәи ажәҗангы ааигәахоит.

Сдунеи фырхацәә сшәыкәыхшанда;
Амра сашта агәы җзырччо.
Шәансыкәыршоу шәҗантыруазха,
Сиуеит җазныхгы җыц скаччо...

Агәшәнтытц иухәан-исхәан хәа,
Иахьанза ыыцъа хәы-ынык рызшом...
Са смал хада, – сдоухатә фырхацәа,
Сабацоз шәа шәыда, сызшазом.

Еиҥахгы амра самбац цыышыа.
Иахашәтуеит сыхәда игәыкуа.
Исыкәхшоит: бара ибыхша!
«Анбан» иргъежьуа анапкәа.

Сырзапхьеит «Ажәа» снырхагыла,
Исзызырѡуан еикәша иахьтәаз...
Сцәажәо цыыршьалааит са схала,
Шәышықәсала шәа шәыстәз...

* * *

Исыхьуеит, исыхьуеит, исыхьуеит,
Алагырз сгәы заагылоуп иахьак.
Итцәыуоит, итцәыуоит, итцәыуоит,
Уаѡы имырбазакәан аехьак.

Иҕыцхеит, иҕыцхеит, иҕыцхеит,
Са стәала хара инаскьахьаз.
Иҕыхеит, аапын зегь арҕыхеит,
Сыхәрақәа са стәала иҕахьаз.

Ихытцит, ихытцит, ихытцит,
Азиас, асыпса анткәац.
Апсабара амаза цәыртцит,
Ашәтқәа гәылцит срыткәарц.

Аеырлас, аеырлас, аеырлас,
Аапын ациаақәа еизнагеит.
Апшалас снаҕдырхәан, апшалас,
Схьаақәа нсылкәшәаны иргеит...

* * *

Сыжәлар, инымтәазо сашә,
Сыңсадгьыл аблақәа – итәру.
Сшәахәачча, сқыта, сымтәыжәә,
Сеидара, ихъантоу, зны иласу.

Алабжыш иардысхьоу сзамәа,
Ишьацроу, икаршәроу, зны ихроу.
Сыжәлар – аццышәқәа рымәа,
Зхъаа сгәы иаду, зны ихароу.

Сыжәлар, сывчара, са сыжәә,
Сымш ґыц, сґәахәәага, сбызшәа!
Сызхаану, сызхааным рыжәла,
Схәыцрақәа ирызымто прашәа.

Сыжәлар, исымроу, итамшәо,
Зшьамәаґ ишәтышхаз са сдац.
Сгәыграқәа, аетдәақәа еитамшәо,
Асаби ахатәыхъз зырымтац...

Сыжәлар, инымтәазо сашә,
Сыңсадгьыл аблақәа – итәру.
Сшәахәачча, сқыта, сымтәыжәә,
Сеидара ихъантоу, зны иласу.

* * *

Зны схәырбґыцууп, зны сышьхардацууп,
Сґъашъахәууп, сеилкаара мариоуп.
Уиашоуп, уиаша, сара сеихамцоуп,
Зны-зынлагыы сеилкаара цәґьоуп.

Сгәатцан умәахытыр угәоуп иуцыло,
Сақәукма ианызгоз имтарс!

Лабжышзам, уа уоуп сыбла ихшыло,
Угәы сантазам скәицқәа нуцрарс.

Сжәеинраалоуп азы сыхәшәеиҭахәшәуп,
Сызхьамҭшуп. Ахааназ сыҭшьоуп.
Ахрақәа рыкәаҭоуп – уа старшәуп,
Ахәшәеиҭахәшә ахьыҭырхуа – шьхоуп.

* * *

Еҭәацк сылаҭш ааннакылеит,
Асоф сахьаақәгылаз сшанхеит.
Сгәатдан укәицха уеиқәылеит,
Сшыбылуаз икказа исыршеит.

Аргама сгәатца унҭашылан,
Ахцәҭареиҭш сгәатца ҭыртны.
Ублақәа роуми сызхьыҭшылаз,
Жәәанаҭ, аетҭа рыгәҭаны.

Сыццышә казҭсаз уара шуакәыз,
Издырит уанызба лабҭаба...
Уиетәахә аҭны зныкгы узымбацыз,
Тәымк улыцын. Сгылан сбылуа.

* * *

Сара сани аҭәкәахәа,
Дгәырҭан дхысзаап саб иашьа.
Иара аеныҭәҭьа хҭыла хацәа,
Еизиган, ирзишьзаап ашьтәа.

Аҭсуа иаштәҭ азҭаб диит хәа,
Изгәаҭхьадаз аивза.
Сбыкәыхшанда, сгәы ишҭахәа,
Дҭоуп хәа изжьаз Низфа.

* * *

Уахак сара ашәәқәа срызхом,
Ғыц сизаап – сызхара сызшәәхәом.
Етәацк ағынтә ҕаак ахь спыруеит,
Изгәылымтцыз ашәтыцқәа цсыртуеит.

Шәкы сыртазшәа сажәызар иаха,
Уахоу? Жәибжь сырталейт уаха.
Исхыкны амзагы зәу ҕырбароуп,
Зегы-зегь зыбзоуроу уа ублақәа роуп...

СХӘЫЦРА ХЫНХӘИТ

Схәыцрағынтә сара саахьан,
Даара акырза сааскьахьан.

Иҕыцны сышқа ихынхәит,
Амтәыжәәа соуит, са сыцрит.

Схәыцра спыртц хара имцейт,
Схәычы лхәыцқәа хара ихәхьзейт.

Насыц амоуп дара рхәыцра,
Итоуп хашта ахьхьа-цыца.

Са сышгылаз хәәны агәта,
Хәыцтәы хылцак нысхатца,

Срыма идәылцит – исҕацшуеит,
Аласбеицш ҕазны хәишуеит.

Ирхыцуа схыцуеит сара зны,
Стәашам рацхьа саацсаны.

Ҳаивагылан нас ҳшәаҳәоит,
Икәашар – саргыи скәашоит.

Ахәыцра – инымтәазо зхәатәи,
Ихынхәуеит ҟынтәи-хынтәи.

Уи ацәеиҟаф ҟыц ушәтәуеит,
Азәи ушәцәмызуа агәра згоит.

Наныкәара – еиҟа схәыцхеит!
Уи абжәала еиҟа сшәаҳәеит.

* * *

Рыбжыи ааҟуеит акыркыркхәа,
Смоҟацәа еигәырҟоит ақәа.
Рыкәа иҟысуеит адәыкрынкәа,
Ақәа иаршәҟыи зыгәҟакқәа.

Ақәа иакәабаз ахаҳәқәа,
Иччоит, иччоит, иччоит.
Аҟа иалсны амрахәага,
Азыхь агәи ҟнарцҟоит.

Рыкәа иҟысуеит адәыкрынкәа,
Рхәыцра сшәырҟеит игәыкуа.
Рыбжыи ааҟуеит акыркыркхәа,
Смоҟацәа еигәырҟоит ақәа.

АҟШШӘҚӘА

Зхәак-зхәак рымоуп, дара акака,
Аикәатцәа – иаартны агәаҟра.

Аѡежь – агѡаг, аиатѡа – агѡыгга,
Аѡаѡшь – аиааира, нас агѡахѡа.

Ахыи иаѡшшѡыми ашыжь амра,
Изырѡыхо хара хѡѡанырра.

Ашкѡакѡа – абзиабара,
«Радеда» – аира, агѡрагара.

Анотакѡа иреипшуп, акгыи хъзыдам,
Ак ѡакидыдам, рыбжьы мчыдам.

Ажѡѡан аѡшшѡы имзазакѡа,
Узырнагоит хара умгазакѡа.

Аигара, аѡѡымгга, ашыиѡра,
Алабжыш, ачаѡшь, аѡѡышра.

Еиламѡашѡ дара рыѡшшѡала,
Ауаѡ иоуп зеггыи зырѡѡажѡа.

* * *

Амра ѡѡырѡуам ус машѡыршѡа,
Саѡыѡшны адггыи сырѡхаларѡоуп.
Исыѡхѡоит игѡылѡыз ашѡѡѡа,
Ашѡѡѡа ирѡаху сышѡѡларѡоуп.

Азыхъ ѡѡажѡѡом машѡыршѡа,
Сызѡаху рзы зыхъра зурѡоуп.
Сыхъз заѡсахуа Ахѡрашѡа,
Сгѡы-сыѡсы надѡа исѡѡаларѡоуп.

Сышьхаѡа харакым машѡыршѡа,
Сѡѡеижаѡ ахѡѡѡѡа сѡѡахырѡоуп.

Ус баша сазимшеит сыжәла,
Сыжәла сазхәыцроуп, саңшырцоуп!

* * *

Иаңсышәоуп раңхәа истәз ацыра,
Смиләт рыбзиабара сзыркыз.
Рәырңшоуп исызтәз алазара,
Ирейгъу сашәа дара ирызкыз.

Снеиуеит рышкә зны сытрысны,
Зыжәлар зхәам агәтәдә тшәоуп.
Рыцәгъеи рыбзиен цоит сгәы итысны,
Скәыршапхәа сцәа иадыртәз сбызшәоуп.

Аңсуара хәа имхәхәазакәа,
Рәырңшала иахдыртәон итцоуроу.
Иаңсышәан раңхәа истәз ацыра,
Уи ацыроуп рызегъ зыбцоуроу....

МАРИНА ШАМБА

Агәил пытзом амг анғамла,
Аңсабара ацәаға ус ишоуп.
Ауағы ибағхатәроуп изырғыха,
Аңсуа дызхысыз зегъ лашоуп.

Амроуп иаңхраауа ухатәымға,
Ихәшәым рыда азыхь цшыақәа.
Ағырпын, аңхьарца, ағымаа,
Изхылтцауа ахәшәыц быжьқәа.

Циаа жәлами рызегъ злырхуа,
Хадгъыл итцсуеит ршыа-рдақәа.

Пхьарцада ацсуа имам псыхәа,
Ауарған акәзар хгәы цзыртуа.

Ба боуп изхысхәаауа, Марина,
Бнацәкыарақәа хцәпаран сырқон.
Счытбыжыны саханда ба блира,
Сыфлеита-Панушәа сгәы иабон.

* * *

Иаацәыртцуеит, ахәа иафызоуп,
Бжык са сахчоит имазоу.
Сашьтоуп, сцоит, иара сапызоуп,
Ашьха зыхьейпш зыбжы цқьоу.

Абжы – маза җада исыпхьоит,
Иансыцым сеипшуп шәыр зғам.
Зака имазоу акара исыхәоит,
Псыс исхалоит сгәансәанзам.

Аурт асуаз – сазынкылом,
Иара ансыцу, сымҗа нцәом.
Сартынчуам, сартәом, саргылом,
Ахаан сыпсҗазаара фәхтәом.

Ажәа абжы зцым изууазеи,
Дышиз еипшгы уи дажәуеит.
Изцу игым җызеи-пызеи,
Ашьамҗафгы са сеипш дышәтүеит.

ИУДЫРУАЗ!

Дыҗам хәа уавымсын сашта,
Схафсахьа лартас ишахоу.

Спацхахь умѡахызго сышъта,
Бзиала уаабейт! – ишазхѡу.

Иукәшан иупылап сыңхара,
Угәатца сыңталан сшәәхәап.
Уадыруеит сыңсы зхоу сынхара,
Схәыштаарамца шахәшахәап.

Сыңсит хәа уеомтан агәла,
Умтәыуан субазаргы пхыз.
Сшымпсуа назаза агәра га,
Саныкамгы ишааиуа са сзыхь.

Саныкамгы ишыкоу са саша,
Ашәтқәа шәахымхәуа, ишпытуа.
Иудыруаз, сгәаратаә аәнашәқәа,
Смотацәа ыкоуп иаазыртуа.

Август, 1998

* * *

Анцәа дыкоуп хара хазшаз,
Хитцапшларцаз харгыы хзыхшаз.
Анцәа ида ххәартазам,
Иашәахә иафсуагь храцәафзам.

Имч амшынгы танарбоит,
Жаларык ирзымбо иара ибоит.
Ҳа ҳанғәақау ҳғеипш дааигәоуп,
Ҳамшра иамшроу иара игәоуп.

Аңса сикәхшоуп, хәиуаауп,
Дзыхәыцуагы хара хауп.
Дгьыл җытк ыкам дызхашым,
Циаак иныхәпхьыз зыхышым.

Аџиаа анысхәа, иҕам ихәшәым,
Җа иахмыхәо, зылаңш ххым.
Уџымшәааит хәа ишәымшәин,
Аџырас шәипхыызла ишәмыршәын.

Хагха хәхтнйком, хә дахџоуп,
Аха ахдыррагы хәхәџоуп.
Ауаа еилыхны ибазом,
Уаџра зламгы дыбылзом.

Хәџоу дицмыз – дыңшзахом,
Хылеи хшыџлеи дзызхазом.
Анџәа дынхом акьахә дбаны,
Сихәоит, шәанызааит инапы!.

Аашар дынхалаңшуеит Анџәа,
Адџа хәзриџоит ишаџәа.
Анџәа ииашара хәкуп,
Дымроуп, дымзоуп, дхаракуп.

Ххьаакәа џишәоит иџәәґы,
Зегь хәилирхуеит игәәґы.
Иахьанза иџьасшьоит омашәа,
Хәхьнимыжџ игәы нхәхшәа.

* * *

Аџсны сакәшоит сгәы сыџџпраа,
Сақәлоуп схәыџра зхааныз хараш.
Ахқәа иқәдырхааз ахахәқәа,
Исхәышәтәуеит ирхьыршо сылаңш.

Абзалаңшоуп, аџсылаңш акәзам,
Уааи џсабарей иахџырхаџоу.
Аџсыџәґароу? Ихтхәаау лакәзам,
Аџсымтәроуп џьоукы ирґахәхәаџоу.

Сара сзыҳәан амалқәа ирмалуп,
Апсабара, схы зыхтныстцо.
Сылаңш хәычы лаңшуп, иҳалалуп,
Жәлар рашәақәа срыкәныстцо.

Псык схырхыр җәа псык схалап,
Сдоуха лаша – сыҗеныхроуп.
Сыхьаца ытцәаар хҗа еитасхап,
Сылаңш – аңсыуа лаңшыхаауп.

* * *

Гәызатцәыкоуп исызтоу,
Шәышықәса сыңсы златоу.

Даҗәа уи аҗара исызхо,
Ишыстаху сҗахәы сзырхәо.

Ацәҗәеи-абзи́еи зегь зразо,
Сыгәты́ха зласхәо, излазо.

Псыҗеи рыцха́и ирыхьзо,
Изтцоу ды́коума изҗхьазо.

Акырынтә харада ибылхьоу,
Мҗеи-мацәы́си идыртәахьоу.

Иашеи-хәахәеи сзырбахьоу,
Сыуеи-стынхеи еилзыргахьоу.

Ғычи-псымтәи зычхахьоу,
Хымтәи-җеыхеи ирцәынхахьоу.

Ишыстаху сҗахәы сзырхәо,
Даҗәа шәышықәса исызхо.

Мышкы саныҕамгы инхо,
Агәалашәараҕ зыхыз рхәо.

Ғазнык сирггы, агәра гоуп,
Еиҕа исызтеитдо уи агәоуп.

Жәа-гәык шсимҕазоуп Анцәа,
Ицахьазаарын ихәцәа...

* * *

Җафны атуан җара илаҕәуп,
Җара хгәатцеиҗш ихаракуп.
Иахтәым хчбаба җназам,
Анцәа иҗышьоуп, хаҗсы цәҗазам.

Хбызшәа аҗхара ха хлартоуп,
Хбызшәа аҗшәймоуп, ихадоуп.
Ажәцарақәа хтоуп, хрызхазом,
Аҗсымтә ибарцаҕ рытра рхазом.

* * *

Ирҗхьазашт мышкы сара исхыҗыз,
Иркапанлашт сара сызхымзас.

Сыбжы ахаангы ирмахацшәа,
Сыхыз иавслашт срымбазацшәа.

Рхатә хьаақәа схы шрыхтныстоз,
Иарбан змыжыроу рзын сызхызлоз.

Насыҗк рыцахьтә ззын иҗызгоз,
Самеигзакәа сгәырҗаз ззысшоз.

Сыжәфа икәыз изакәтә еидараз,
Храк ишхалатәыз са сдырраз.

Иахаршәыз сыхәда изакәтә шахаз,
Аиҗаира ари иузхымго шхьааз.

Сашәа иавсуаз, жәаҗхак ззымхәаз,
Агәаҗкәа роуми ашыҗра ззымхаз.

Анцәа сихәон, исылшаз бзиарак,
Иазго җышыа иартарц җшаласк.

Бзиарас исылшахьаз ак шамырзуа...
Издыруан саныҗамгы сзыхьны сшыҗҗуа.

Издыруеит Аҗшалас ак шамырзуа,
Саныҗамгы сзыхьны җара сшыҗҗуа.

* * *

Угәы аҗсышәак тырша,
Алакар-зыхь уҗырша.

Җлак еиҗахан, иааза,
Ужәлар рзыхәа убылла.

Знызатәык рышҗа уҗы рханы,
Уцәажәа аҗсышәала игәаҗьны.

Аҗсуа аҗсуа бжы иурхар,
Аҗызцәа маҗымкәа иурхар.

Имхынхәыргы иувсхьоу зегьы,
Узныхәаша дцәырнагап азәы...

* * *

Сгәеипш сара сыблақәа,
Сыуаажәлар роуп изыхтну.
Убри азыноуп сыблақәа,
Изрыгымхо, изцару.

* * *

Ахра кнаҳа ишубо сағһазар,
Усцәымшәан, исзыгәағ: бымшәан!
Амшынқәа сшеимдырххоз убазар,
Уеырхатца, исықәырга: бымшәан!

Амца сиааихьаз агәгәахәа,
Бымшәан! ансхьугза – сбылзом!
Уаныхәхәа сґоухәеит зынцьырла,
Сдацқәа сыцәпукеит, сеихәазом.

Агәкаҳара сыцимшеит сызхылцыз,
Аха сахьчоит ажәа «бымшәан!»
Абцъар сгәы ицакны датцхаз,
Ейбагазом, исхьугзар «бымшәан!»

* * *

Сықәра мацзам, акыргы цеит,
Сгәыгра цышәо пытк сахьзеит.
Амшқәа нсмыжыт изатцәны,
Ашәақәа рыдлапса итацәны.

Адыд сысын сацәцеит цъара,
Аурт иалсмыршеит сырчцара.
Сыжәфан хәашьын, аха еилгеит,
Сызцалаз хмыршәтзакәа изгеит.

Аптақәа срылан – сҗадмырхеит,
Аетдәақәа сыхәшо рыҗедырҗхеит.
Сызшаз сикәыхшоуп, илаҗш схуп,
Бжаҗьара сҗишәаргь – ситәхуп.

Ус анакәха, иҗшзоу гәахәтәуп,
Иахьа сыҗсыргьы скәашатәуп.

ХЗЫНЦӘА

Хзынцәа быбышхеит санаба,
Амра сеиҗшны санкаҗха.
Ашәтқәа рымаза җдыртит,
Атцыс иатцәа уа иҗрит.

Ахьычпаҗырқәа җырҗыруа,
Сшырбаз еиҗш ргәы тҗраауа.
Амра ачыхәқәа ласкьаны,
Инхыҗсалеит азыхь агәы.

Са сыда ашьацра иатцәахом,
Са сыда атцла иазхәзом.
Аҗсны сгәадуроуп, с-Аҗсынроуп,
Амра азын саргьы сымроуп.

Хзынцәеиҗш сбабышхеит схатәгьы.

ИКАЛАТЦӘКЪАЗ

«Иеы дшақәтәаз сөы жәбазар хәа дҗаауан...»

– Сөы жәбазар, уама сыхьит, –
Аҗқарахәа иеала дҗон.

– Сшәыхәоит, шәсыхәә, исцәызит, –
Изаҳаз омашәә дырбон.

Ихьыз лдырит аңхәыс нага,
Иҗы дшакәтәаз иашьтаз зҗы.

– Избеит уҗы, абар, абар хәә, –
Даанылкылеит, иҗьо лкасы...

– Узыкәтәоу уҗоуп, сызкәыхшаша,
Уңсы аналоу, иҗалахьеит.
Схәычы дшыскыз дызыз ңышыа,
Сгәылаңхәыс лҗы сцахьеит.

Ихьыз ңыеишьеит, изны ибазшәә,
Дакәшон иҗыхәда шышыуа.
Ирымхәозаап аңсуаа баша:
Аҗы иалоуп ауаф-шьа...

АҢСЛЫШ

Сыжәлеиңш аңслыш сыңсы алан,
Уажәы игылан ишьхынңсылан.
Аарла, ирызнымкыло адацқәә,
Агәатца итаңсызшәә агәтыха.

Аңсабара иахылаңшу ибжьала,
Иныцакны исаҳаит ңшыаала:
«Баңьал бахыңеит, амреиңш ипхаша,
Аңсы былан, ибхнахит ибыхьша»...

СНЫШӘНАП

Хынкылагас уа уоуми исымоу,
Сцәызқәә аиреиңш исзырбо.

Знышәнап тәыму иоуп ирыцхау,
Збышәеи зашәеи зҗанарбо.

Сгәы ушықәдсуаз хьантырак сныцшшам,
Избоит цысхәушәа сзы ушласу.
Сзызхәауа уцаҗ ишыхьшәашәам,
Ибарцгыы шилшо сызтаху.

Уахьынзасымоу схәаакәа сырнышәап,
Сҗалашам сымчкәа капсаны.
Узтәзам уансымеик нас, са снышәнап,
Егъараан схыцап сыцсраны.

ААҘЫНРА, ААҘЫНРА

Ааҗынра – ихызхуа угәатца,
Узҗычо. Иузто анцыра.
Ааҗынра – инымтцәо агәыҗра,
Дзыцсоузеи иуеицшу аҗыҗа.

Ааҗынра – назатәи аҗәыцшра,
Ааҗынра – ирцшзагоу ашла.
Ааҗынра – арцызба, акәицкәа,
Амра, ацхәызба, аимхәыцтра.

Ааҗынра – ублақәа рымца,
Ааҗынра – ихьзырку ахәыцра,
Ааҗынра – тынч ацсабара,
Хара инаскьазго ацстбара.

Ааҗынра – уецәзы саҗырхәа,
Умчала исылсхит аҗеыха.
Суеицшха сцәыртцит сгәы җыцха,
Ааҗынра – апыткәыркәа иткәацуа.

Ушьтхысаа, аапынтәи сөыхәә,
Иахьатәкьа иуфаскзом сағәра.
Исымбац амѡақәа сырныздо,
Аапынра – сзыхь-насың тызто.

Аапынра – абзиабара сашәызтцо,
Сзызгәақуа ичарамш сахьызгзо.
Шәышықәса иртысхьоугь дзырфыхо,
Аапынтәи ахауа днафьрхәо.

Аапынра – алапщцәгьа сигәытцпаа,
Ажәақәа, цшаласшәа шәысгәытцпраа.
Ахьзала еицышәхәала ашәа,
Аапынтәи чыт-цкны шәысшәыла.

Еиҥахәашьа змамоуп ажәала,
Хкы-хкыла иуҥаху цшшәыла.
Аапынра – ицымтыц азыхьқәа,
Игәашәҥа иштырхуа усахьа.

Аапынра – амалқәа ирмалу,
Арпызба, иудыруама иууалу!
Ижәбап ҥенакала шәмышәҥуазар,
Шәышықәса рышьҥахьгы шәажәуазар.

Аапынра – ихызхуа угәатца,
Уфьычо, иузҥа антҥра.
Аапынра – инымтәо агәыҥра,
Дзыцсоузеи иуеипшу ақәыҥа.

* * *

Сыбла ухытцуам, уақәтәан ҥыхәак,
Аққарахәа унсыхьзеит.
Исгәалашәоит, иафәоукит уағәра,
Саңхьа улҥеыжәҥарц уҥаххеит.

Уахеит, уахеит, уахеит агәра,
Ушьап азшькыл ишахыршәәз.
Ҡада иухеит, ицәгъан ахәда,
Уеы ццышәхеит са сшабаз...

Аибадырха ҳамразакәә,
Улаңш мцабзха ишсыцраз.
Ҡа ҳагәтыха еилнакаазшәә,
Иаакъырккырын, имцанарст.

Азыхь аңхьа еимашәкит ажәә,
Иурхынхәырц акыргыи ухәеит.
Икыдлеит ажәәдан амра кыдхуа,
Илакә рашьхап – усцәагеит.

Усахьа сықәнакьеит сшьара,
Зымәа исцырцны имцазеит.
Лыхны, Бзыңта, ма Мықәашта,
Ҡырыџрак ағгыи усымбеит.

Сықәра абжа еитдам иахытцау,
Аха инспыршәом: иааигәахоит.
Аеышьтыбжь итнахыз усахьа,
Ухынхәны ушаауа агәра снаргоит...

* * *

Амра еикәләфха аңта ицәытцоуп,
Иагәылахәмаруа ашәәхәә.
Амра гәыңра шәкы иртәытцоуп,
Цсаатәкгыи хиаалт ишәәхәәуа.

Амра аныікам ццоуп изцәытцоу,
Изт хәә икам азә дацәшәә.
Шыжь иангыло хроуп извытцау,
Аха сгәатцоуп изтәшәә.

АЕТЦӘАҚӘА РҶАРА

Уажә саазқәылаз, уажә саазқәылаз,
Зынза еилысуеит са сҳәатәқәа.
Аетцәақәа, уахак сызгәылаз,
Ҷыц исыртәит рҶахәқәа.

Исымбацыз етцәашәк кыдлеит,
Шәфыла ишымҶсыз сырбауа.
Сышшәахәафызгы урт игәартәит,
Ҷаартит ршәахәақәа Ҷыддуа.

ГәырҶеи, гәәҶреи, хәаи еидарак,
СгәәҶы иртцәахит, хара игатәуп.
Зны сызвыслоз сдақәа ирталан,
Уахак сеилыкәшәара иаҶуп.

Хцәык акыдхбжы иарҶаз атла,
Игылоуп шәтышла еикәатәы.
ИҶыцәеит ззырхәоз хгәылак имца,
Акәицқәа ахылтәеит иашәаны.

Етцәацыпхәаза шьта хқаццароуп,
Хәизызшаз сикәыхшоуп – хәизшоуп.
Уаха ирымоу аҶсыуа чароуп,
Ипшьоу риетцә-зы ххыыршоуп.

* * *

Бжык са исыцуп сахьцалак,
Бжык сыцрыхоит сыхьыпшлак.

Иаасыхоит схы-сгәы иантәзам,
Идды-мацәысуаз – сзы ихьтәзам.

Шәсыцыз уаа шәфык – ишәахәзом,
Бжык звамкәашо – деихәазом.

Бжеихан ахракәа сырҗахоит,
Аҳаҳаи! – ансықәнарго сеакхоит.

Алыхәта скылхны, сразаны,
Сқышә инықәкуа аетдә-зы.

Ртың анырҗсахуа ысылоу ахкәа,
Җнатует Абжы: бөйрҗәғәала!

Зцәеижь иалсхьоу адгьыл ахьаа,
Ажәџан зыршәыто ибартоуп иаҳа.

Абзалацшоуп исхымҗо – избахьейт,
Ацсылацшоуп исхызго – избылхьейт!

Исаашәйрхала, исаазырхац шәа шәоуп,
Егры шәхыгам, саҗхьа шәтәоуп.

Сбаалоуҗхәа ысыҗпраалап җык,
Абжы сналҗшыр – ысыхәап хаҗык.

Аеҗышәара хцәҗароушәа саҗоит,
Абжы баагәараха аеснарбоит.

Иахьыстаху – лабашьара сзаует,
Лаҗш ахьымназо инсыҗарс сыхәноит.

Җсыршьагам, аҗырейҗш сарҗәахьейт,
Сзыниозаалак – аиааира схатәхейт.

Азхьамҗш шәхы инакәхша изжәует,
Сзамџа аҗшшәала ажәџан сшәует.

Сымџаҗы қәабшәырак зны сынташәар,
Иахылтуам баша са схатә жәар.

Цәахышьас исымеи, са схатә бжьоуп,
Исыцызхаз сышьхақәа ирыжьроуп.

Иахылцыз ашәақәа роуп сгәы зыхтну,
Сыблақәа ахаан изрыгымхо, изцару.

Шәгәы сантазам хышыцбахан сшәыхъзоит,
Сызхылцыз шәгәафы сыбжьы ластцоит.

Исхазцазгы, Бзыцта, уара ушьоуп,
Ак сылшазаргы – уара иуцъшьоуп...

* * *

Сгәыднакылеит ашьха шыанца,
Арака икам сыхъз зхым.
Ациаа, атла, ашьац иатцәара,
Зыпхыз салам, сызтахым.

Ахахәршеипш зны суршыргы,
Жәибжь сантазеипш сышәтуеит.
Зынцъырла сцахны сужыргы,
Баграт ицшалас сыцнартуеит.

* * *

Сиит сара ашьхақәа ркалтан,
Сышәтларц, ихымбало шәтыцны.
Рказшьа сылеитцеит ихамтан,
Сбылларц имыцәо кәицны.

Сиит итамшәазо мрахәаган,
Шәықәра иацызцо хәшәыцны.
Азатә гәашәқәа сырфахәхәаган,
Ифыцу хәрашәак сшәызхәыцны...

Сиит сара мцажәла еикәырхаган,
Ахрақәа ирғашәтүа етәацны.
Ужәла азыҳәангы сырпхаган,
Скалашам сапсуара саңызыны.

Сиит еиҫа, ашәақәа снырхларц,
Схумхырц схызаргь убла стәыцны.
Умшқәеи уцхқәеи сыдрыпхларц,
Упсаҫа сытдаршәзарц сышәтыцны.

* * *

Ахьаа азхымгақәа ицеит ихыцны,
Араштҫла зырпшзоз амахә хәычы.

Араш иналпсааит, иалҫаазшәа дак,
Изазеит араштҫла, изгәытдаршәыиз шҫак.

Абгыцқәа, изхыскаауаз амра аффы,
Ахышәтқәа рбырфыншьа еипшым ҫақы.

Иухазырштүа жәабала амахәқәа зманы,
Арахь иузхыгазом ирылпсааз ахәычы.

Иареипшҫәҫба сгәы иасит иақәыиз азахәа,
Амахә хәыц азхымгақәа инытҫааа ицаз...

* * *

Уаргьгазом Ахәрашәа еиҫоугар,
Ахәрашәеи апсшәеи еицругар.
Ипсыҫхоит тәым бызшәала,
Ирыбжәахоит атымитшәара.

Ихазом, ициуеит ес-ииуа,
Иажэзом, ицархуеит иркаѡуа.

Иузеиѳаыхзом ажьи-анапхыци,
Еицызароуп шэтыци, нас, шьхыци.

Уаб иѡызоуп, милаѳ деилнахзом,
Имырѳакѡа азѡ ихѡра иавсзом.

Аха игѡнаѳароуп уи еиѳоугар,
Ахѡрашѡеи аѳсшѡеи еидугар.

Аѳсуа Ихѡрашѡа – ахѡрахѡшѡ ажѡла,
Ихѡшѡеиѳахѡшѡуп излаѳѳоу аѳсшѡа.

* * *

Ажѡѡанаѳ амза гѡилѳас иптит,
Акалѳан сзамѡеипш ашѡаѳшь шѡтит.
Угѡаѳцеи сгѡаѳцеи рифмара руеит,
Уарбак хѳѡанаѳан, хѡхь илбаауеит.

Уетѳѡахѡ акѡхап, убас ихѡнѳчеит,
Ихѡихырхѡан аѳша, убас иччеит.
Хѡ хѡкѡхап уа рызегь зышьѳоу,
Хѡхѡыкгьы ныхѡоит иѡхьышьѳоу.

Ари дунеиуп, ѡыѳья иѡххѡтѡуп,
Хдунеиу? – хѡбзиабарала иѳѡуп.
Аѳѳла рымахѡѳѡа реинѳьябыжь гоит,
Инаѳѳыхѡ Гагрыѳшьгьы гѡыкуеит.

Рифмара еицыруеит хѡгѡѳѡа.

ХЫНҘАЖӘА

*Апоет Р. Смыр 60
шықаса ихыџра иазыскуеит*

Аңсуа ишәымтоуп, гәәхәтәы хьзамтоуп,
Зыжәлар рыбзиабара ңсыс изхоу.
Рашьк кәадыртәуп, хьызраңамтоуп,
«Злабашья» ажәа ахәара иазхиоу.

Хтырңа хатңамтоуп, уапа шәңамтоуп,
Ашәа ашәымтоуп, иңьшьоуп Анңәа.
Даңа Гьечба хынҗажәа анихыңтоуп,
Ианеиңиз хәыуаа иңаңәа!

ВИОЛЕТТА МААНЦҘА

Быбжьыхаа ала бара б-Риңтоуп,
Виолетта Маанңа.
Жәлар рашәақәа ба быррыңуп,
Хашьхақәа рылңа.

Урң ирхылңыз бара бкәиңқәа,
Хагәқәа рңы илабңазаап.
Сынхыңсалеит сышәңы-бабыңа,
Риңа аңны сназазаап.

Уи асахья ңызхыз бжьыла,
Ҙсра зқәым бабаңәа брыхшеит.
Асаби иеиңш сарңәеит ңшьаала,
Сгәы ишңыфуаз исыршеит.

Ҙың са сизшәа, ашәак смаҳаңшәа,
Сгәы нхыхәхәо ашәала иңәит.

Исымбацшәа, харантә саазшәа,
Амтәыжәѡа снаҗеит, сатәнатәит.

Саштәҗ иаазшәа азиа Ритца,
Ашәапыҗаҗ излакәыршоу.
Сгәатца дыршәтит бара бкәицкәа,
Виолетта сызкәыхшоу.

Икәафта шкәакәаха исшәыбцеит,
Ритцатәи аҗсабара.
Ритца азиа уа сынхыбцеит,
Ибырхынхәит хқәыңшра.

Хашьхақәа ргәеисыбжь нкыла,
Маанҗа быхаара иаҗыхәеит.
Арѡашқәа тынч иаатғыла,
Аҗсны багымхарц бырныхәеит.

Бхатаҗсаҗа, бара б-Ритцоуп,
Виолетта Маанҗа.
Ижәлартәхаз Ритца ба барыцуп,
Ибымазааит алҗа!..

МАП ЗАЦӘЫБКЗЕИ ИЧАРА АУРА

*О, исашәхәа нас, избан дзатәххеи,
Аби аҗеи рыбжьара атырҗьман.
Б. Шынкәба*

Иқәҗыбымтуаз ба ббызшәала,
Икәыршеиңш иадбымтдоз ицәа.
Ибмыртдоз нас гарашәала,
Аҗа данбанишья анцәа.

Уаҗа ибыгхаз азмырхакәа,
Аҗсуа школгы бавсны бцеит.

Аңсуа җасқәа имырҗазакәа,
Иаңсуара иҗәтәымны дшәаазеит.

Ихы җхеишьоит иахьгылоу аңсуаа,
Дҗоит дынрывсны мазала.
Ирхәо изеилкаазом җырҗьманда,
Бымшала ихьзуп «аҗаха».

Иаб ихы кны ус дзыртәада,
Иаңсшәа дзацәышәхьчеи ианахәҗаз.
Аҗа дзауны агара змауз хәа,
Шәҗацәа шәырзымзырҗуаз ианаамҗаз.

Бызгы бзахозеи беилагазшәа,
Быхцәы зкыдыбхуеи ожәшьта.
Тәымла иаазаз атәым дзааигеи хәа,
Мап зацәышәкзеи ичара аура!..

РАБИА

Смотацәа реийбаза Рабия илзыскуеит

Быблақәа ирхәоит исзыңшу,
Иахьатәи Аңсноуп изеиңшу.
Ирхәоит сызиааихьоу, сгәы иҗашу,
Сызҗоу еидарас, заҗаф схьыңшу.

Ирхыңшылаз ихьаақәа җахоит,
Рыччаңшь аңсышәала ишәахәоит.
Аңсуа гара агәра идыргоит,
Шәышықәсала иҗыслоит.

Сариа, Сабри убра иснарбоит,
Аҳаракра шәҗаңхьа иҗырбоит.

Шәан антдыра ду шылдеицшу рхәоит,
Шәаб инапқәа ахышәыкәшо саргәоит.

Аңсыуа блақәоуп Рабиа, урт жәлоуп,
Абицара ғыцуп, бара башәоуп.
Ббызшәоуп. Сгәы тынчуп Рабиа,
Саштағ Аңсшәа иахьақәым табара!..

ИАХАК ИСРЫЦХУАН АҘЫНҘЫХӘА

Иахак исрыцхуан аҗынҗыхәа,
Срахәыц арыцқәа нахацсо.
Ахышә икылсны амза ачыхәқәа,
Гәтыха ссирқәак сгәы интацсо.

Ацәа сияаиуамызт ари ауа,
Ашәахаак сгаразшәа стахәхәа.
Исрыцхуан сныхәо аҗынҗыхәа,
Акакан рыццыцхьаза.

Ажәа ғыцқәа рытра итыцны,
Сыхәда иакәшон нап цхатас.
Ацх азна сашәақәа хыцны,
Схәыцра еизнагоз ишәыхьзарц.

Цырацыцхьаза сбызшәа сныхәон,
Азәыкны хажәлар азкацхарц.
Цырак срыцхуан, ашәак снағыхәон,
Аҗынҗыхәа ззысшо ирхахарц.

Аңхызхаа уаналаз умырғыха,
Сназеит уғынзагы мзала.
Сыцсала иулаз уи аңғыха,
Иулсхит Гагрантә мазала.

Ишәрыңх, ишәрыңхла аңынңыыхә,
Зегъы аныңәу иҗәхәхә.
Цыраңыңхәза насың шәәхә,
Инаңоит аңыңхәңә рхәәхә.

ИГАРЦЫЗ АЖӘА

Уимоу, ишңастаху сеисар,
«Ахра ашә» зәыз иңәәхә.

Уажә згарцыз уи Агара, –
Упоезиа амшра – абаагәара.

Иргәылоухаз удаң-ңашәкә,
Инырхыңпраит аңсуа гәашәкә.

«Еңәәңәа» идгылтәхаз зкымтә кәышу,
Зны ибыргу, җазны иңәыңшу.

«Антология» абзарзы ахырхә,
Шәышықәсала шәәыла узныхә.

Кәтолтәи Ухәаңа – умца еиңызхо,
Уашәәкә рашәа – ххәа ххызго.

Иуңагылааит уа уеиңш изхәаша,
Амаң зуша хә ххыиңшырма.

Баграт цәәхә уаменеит баша,
Уроман «Аңынңы» еиҳау зрыңхша.

Ус анакәха, шхазыхк унаҗыхә,
Ушьхә нарба җаңхә уҗыхә.

Баграт-хра уамцшааит ус машәыршәә,
Уақәлахарцоуп – Мушьни Лашәриа.

Егъараан игартцып уажәә!

* * *

Ецәазатцәыкоуп,
Рақхьа икыдлаз.
Ецәазатцәыкоуп,
Сара сгәазтәз.

Ецәазатцәыкоуп,
Сылақш хызкыз.
Ецәазатцәыкоуп,
Угәашка сымфәхызгаз.

Ахы снардырит,
Ари шлакәмыз.
Сыңсы ианырит,
Уецәахә шакәыз.

Ифатцацшлакгы,
Зеггы ирбартоуп.
Уаргы саргы
Хзы игәыртәыгоуп.

Цәфәан шыапыкгы,
Акы ахәозаап.
Ецәазатцәыкгы,
Шәфы ирызхознаап.

Насықк снафырхәан,
Сзамфә аршәтит.
Инсылх аңеыха,
Амза инавцалт.

ЕГРИ ЦСОУИ ИРЫБЖЬАРШӘУП

Егры уеимсар Цсоу игылоу ихаирхааит ихәоит...

Р. Смыр

Егри Цсоуи ирыбжьаршәуп,
Убас еикәфьртүеит ахәаакәа.
Убас еизааигәоуп, сақәшахәтүп,
Зтоурых нымтәо ахәатәкәа...

Шәашьа умоума шыапыла,
Имбакаа сыццышә ахькапсаз.
Шьала, дала, насгьы хшыөла,
Шәышықәсала иахьсызхаз.

Сылабфәбеи, нас сыңхызи,
Амшын хьаакәеи уанырхьымс.
Ага бғыици ашьха бғыици,
Урт ахьеикәшәаз уанзахымс.

Аура шыршәо – Аңсуаралоуп,
Нарт Сасрыкәа дыңшаатәуп.
Аңсны зларшәо – Аламысоуп,
Цгәы Ханашәгьы ғың дбатәуп.

Раңхьа аңсуа иахтәп Ажәа,
Ирххатәуп аңхьарца арахәыц.
Уәнадутцароуп «Ахра ашәа»,
Баграт Шьынкәба цкәа уизхәыц.

Аура шәага – аңсуа игароуп,
Ахәаа интыпраан сыхьз црит.
Иахьа изларшәо – Агәрагароуп,
Сгаратыңаф сгара шәтит...

АҢСАБАРА

*Любите живопись, поэты...
Николай Заболоцкий*

Азыхь ахықәан сара сзыхьуп,
Амра аацәыртцыр сымрахойт.
Сырҕыхагоуп, ссахьаҕыхоуп,
Адгьыл адақәа сырҕаҕхойт.

Ажәәан снатцаңшыр – сыжәәануп,
Сҳаракуп, уңеипшггы снарбойт.
Ашьхақәа срышьхоуп,сыргәакьоуп,
Ашьауардын схаңыруа иеырбойт.

Ацәәкәа Бзыңаҕ азы ажәуеит,
Сзамәәкәа хәылңшәәңшыла ишәуп.
Стамашәҗа уҗыхқәа сыршәҗуеит,
Скәәфҗа шкәәкәаха сушәуп.

Ңсҗазаарас исымоу – ңсабароуп,
Мрацәыртца аңсы сыҕҳәароуп.
Амш ҕыцаҕ сҕыцха сеырбароуп,
Зны сқәыңшуп, схәыңуп зны, зны сҕоуп!

* * *

Саазқәылаз ажәәкәа сеимаркуеит,
Аҗхқәеи амшқәеи срызхом.
Ахрей ажәәани сыхтаркуеит,
Са сыда рыгәҕыха рызҳәом.

Аргама Сымцажәлахт саазқәылаз,
Сгәәцаҕ укәицқәа еибаркуа.
Сыргәылҗыр ҳәа сшәойт, сыргәылаз,
Исыкәшаз ухәыңра анапқәа.

Цырала амра сарыпхуеит,
Ажәада сымшқәа еихәазом.
Убжәала арҭашқәа сыпхьоит,
Дара реипш уаргыи сузхазом.

Ажәақәа, ажәақәа қәыршыҭхеит,
Исыхьшуп, исыртҭом таха.
Сиит даҭеа знык – сқәыпшхеит,
Ашамтаз сдунеихеит схаҭа.

* * *

Ажәәанаҭ аетдәақәа инрылшәан,
Икәлаауа илталеит етдәак.
Змоурах мызша, утцга пызтдәеи,
Заа изоутеи сашта ацәыз.

Цхыраарак сызумтазакәа,
Иарбан тышоу узташәа.
Укыдзыршәеи ухәоу намгзакәа,
Изгәаҭыда уҭыршәара.

Хьаак сияаиуеит сгәашьымх цахуа,
Хбартаҭ сгылоуп сымцакуа.
Ех, иҕамзаап утың зыңсахуа,
Сыңшуп баша сгәы ейбакуа.

1982

* * *

Сыбзаҭ исыртаруеит сбызшәа,
Иныкәызгоит, аматц зует.
Ажәәан салоуп спырпыруа,
Ес-ииуа срыциуеит, сҭахоит.

Хгарақәа иарала иртысуа,
Ашәхымс ххытдаанза иахдыртеит.
Сбызшәа саштәф ишьацәхыртәуа,
Цшзала сымфә сахынагзеит.

Иарала амзахь сышътпрааны,
Храк скынхалар – сафәнагоит.
Ахра афынтәгыи скындааны,
Сгарагыцаф саанагоит.

Сыбзаф исыртаруеит сбызшәа,
Иарала сцәызқәа сыпшаауеит.
Сшәахәоит, сшышәахәац сымшәа,
Шәышықәсала фыц сиуеит...

АХӘЫРБҒЫЦ

Снапы нухысшьуеит ахәырбҒыц,
Уххәароуп зны – уцьбарахарц.

Ужәла касцсоит уґацарц,
Ахәра знымтыц уҳахьзарц.

Ишубо, ҳахәрақәа рацәоуп,
Ак атқыс егыи еицәоуп.

Сынухәацшыргыи усызхоит,
УхәырбҒыццәґьоуп! – аиаша схәоит.

Уатцаршьуамызт ҳзыхшаз ршьапы,
Инухьыршь-ааухьыршьуан рнапы.

Уаагәдыркылон нас блала,
Урныхәон: иуқәмыз шытабара!

Лассы-лассы ухъз рхәазомызт,
Машәыршәа удацқәа рытқәазомызт.

Уара иуцралахьеит са сатқыс,
Иҕамлацт иумоукәа мцала кыс.

Ан лгәы акәхап уара узыхшаз,
Лыхәрақәа ракәхап уа узыпшааз.

Ирхәоит дутәхәон хәа днатәаны,
Зыхькгы улыржәуан итаны.

Ахәырбгыцт уқәызтцоз инапы,
Иҕазар акәын ицқьаны.

Уцымшәааит хәа уршәизомызт,
Убри ауми – мцыкгы ухәазомызт.

Иахьа изцъаршьари уахьхәәеу,
Хамшала аихара уахьхәеу.

Аишьцәа ианеимаркуа амал,
Иузхыгом, уартәыуоит рғалпал.

Хара хамшала умцәабаларц,
Хгарақәа рхьышьтра цхартларц.

Ацьыкац амала азхазом,
Ацқьа уанытдимх – уеихәазом.

Саргы схәырбгыцуп шытанахыс,
Угәы снақәтца сгәы инахьырс.

САҔСЫҮА СИМФОНИОУП!

Люблю симфонический оркестр, где каждый инструмент, как мне представляется, олицетворение человека со своим лицом и неповторимым голосом.

Ал. Аргун

Сгәы оркеструп, анасыпқәа еиызыго,
Пшьык зыцәтаһазгы лыпсы еивызо.

Сымаза мөһәһәстала, пшьаала,
Ухы-угәы итцало – сыбжьала.

Уааитцасны уазызырғы атырас,
Угәы иадтца, ееишәа адырраз.

Апсныжәлар ҳапхәа Амхаңыырцәа,
Лабжышла иафәәжәон имыцәа.

Рыхаара узтәызтәуаз ажәада,
Иафәәжәон Анацәа рбызшәала.

Уавымсын аһахә, сыжәла амырхәакәа,
Ахәхәашәа сфызтцааз – иумырхәкәа.

Итәхоз рыпсымтаз иреиғыз хчбабан,
Хызатә наумышьтын дара рымқан.

Убафқәа уанрышьтоу ууазыруа,
Сыпсы абжьоуп ғызара уызыуа.

Саҕсыуа симфониоуп, Бзыпеиңш итцыз,
Забацәа рхыызхәарақәа змырзыз.

Ссимфониоуп! Аһақәитра иазхәоу,
Са соуп Аңсадгыл абжыхаа зхоу.

Снырхыс-аархысуа угәы арахәыцқәа,
Уқсадгыл иакәшо снапқәа рыла.

* * *

Сгәы азтынчуп сара исылшаз,
Тәым-хәтақк сыхәахь исымгацт.
Имацзарггы са сзыңшылаз,
Тәымк ибжьала сымшәахәацт.

Ахахә ахышьтаз сыхыз ахәазар,
Сыцхыраара, сеизхара иазхәоуп.
Ашәы ашәыхшыа сеақәсыршәазар,
Урт зегь смоҭацәа ирыбзоуроуп.

Аламгәа стысзаргь – исыршазар,
Амра сшалахәу агәра гоуп.
Азыхь аныцәаз сыхыз ахәазар,
Ашәак сымхәарггы агәы сҭоуп.

Адыд ачычам аңьтла баша,
Цлажәлас иҕоу реиха игәгәоуп.
Агәы тынчуп сзыхәан сашта,
Ианаамтаз аңсшәа са исыртцоуп.

Ахахә ахышьтаз сыхыз ахәазар,
Убри са сеизхара иазхәоуп.
Ашәы ашәыхшыа сеақәсыршәазар,
Уи са смоҭацәа ирыцьшыоуп.

СХАТӘЫ МҠАХӘАСТҢ

Шәеибадыруз – схатәы мҠахәаста,
Иаҕалакыа ахра ҕҕьарста.

Испышэагоу иацтәи са схәыцра,
Схатәы жәеинраала са сынцыра.

Схатәы дунеи – сара исыжәлоу,
Саны́камгыы узы иша́псышәоу.

Схатәы мѡахәаста – сымазамѡа,
Амца́пшь алгара ус мариазма.

Сыетцәахә еи́пшоуп – истәым схала,
Пшзала сыжәлар шәаныз лы́пхала.

Са исхымсааит ишы́цәгъаз алхра,
Ала́пш, ашы́цра, ахәра, амгра.

Еихагылоуп шы́та ихымѡакны,
А́пшалас сы́қәны́хәоит аехъакны.

Сха́та исыздыруамызт ус ишсымаз,
Уи а́кара, уи а́кара шы́лаз.

Мѡабжа уқәхәлар – тынч узшарцоуп,
Иѡашы́азом! – сдунеи иахшазоуп.

Изылымхызтгыы саб мѡахәастак,
Сзына́озма ашы́ха ґъарстаґ.

Исзылхуазма ахәрашәа мхәакәа,
Ахәырбгы́ыц хәырбгы́ыцла имыргъакәа.

Ранду дрыкәыхшоуп сцакыра,
Знык ианысыр реибаркыра.

Исылшаз иа́пхъар гәыла-псыла,
Еихау мѡак ылырхып ламысла.

* * *

Зака цәахәа ссир зака лабжыш исцәырбылхәи,
Зака цәахәа хәшәыц ианраамтаз исцәгәылабей.

Закаңыара сытәтәаны мшын сырхыңсылахәи,
Сымпсзашәа еиҥахгы закафы сырпылахәи.

Бжаңыара саназхәыцлак са сзыхәа и-Бзыңуп,
Сразкыдарагы сара сзыхәа инасыңуп.

Ииасау амшкәа ирыстом сырхыбааны,
Исымбазшәа срывсуам зымәа снырхыңаны.

Днасыңдазам, о мап, Ашәышыкәса аңсәынха,
Инасыңдоу итәыуо ишәңылаз иоуп интәаха.

**АШӘАХҲА, АҠАША, АХАША, АҢШҲАША,
АХӘАША, АСАБША, АМҠЫША...**

I

Сыжәлеиңш рызегь хатәыхьзқәоуп,
Иаарту цырақәоуп, имариоуп.
Уара уразыз, дара разуп,
Акгы хьантам даргы ласуп.
Мтәыжәәс срымоуп, ирыңшнуп,
Ауаәра злоу изын – имшуп.
Ашәа зхылтуа ицқьоу шытыбжьуп,
Са саңхьажәа даргы азңшуп.

II

Ахьзқәа рызтаз сабацәа роуп,
Идгьылтәуп, ижәәнтәуп, етәақәоуп.

Ижэлартәуп, узыхәан рызегь хәшәуп,
Амцәыжәәа уртоит, узын ишәтуп.
Зегь еихыршлоуп, еигәыцхәуп,
Уашьей уахәшьей реицш уртахуп.
Пхьа хгароуп дара зызхәоу,
Ацсуаа хауп рҕахәы дзырхәо.

III

Ажәла тыргоит ашәахьа,
Иларттоит иныхәо шыыжьнатца.
Саси ацшәымей ирызхо,
Иныхәаныцхьо, еибаргьо.
Ацсуа ичеицъыка тбаахарц,
Хқытақәа рқытара еиздырхарц.
Угәыла днеины имыркшарц,
Уашьа даныржуа дымкәашарц.

IV

Ныхәа мшкәоуп дара зегьы,
Дара реицш шәыҕаз шәеизгәыкны.
Ауаа иртәуп, рыгәқәа аартуп,
Еибаркыроуп, рыхьзқәа еидуп.
Амрей амзеи реицш ицкьоуп,
Рҕеицш ха хҕеицшоуп, цхьацароуп.
Ихатәы хьызкәоуп, гәахәтәхьзароуп,
Амшқәа иузеиғьаршьо пшзароуп.

V

Ғыртүеит шейт хәа шыыжьнатца,
Мшы цәгьа шыкам рыцшынца.
Амаа рызто ажәлар роуп,
Умәа зроуагьы – ауафроуп.

Амшқәа шәныхәа – ишәымшәилан,
Умтәан ухы кны – умшәалан.
Имәа җыртыгоуп, уаргыи уҗытуеит,
Мшыцыпхәаза уаргыи уиуеит.

Ғәхәҗәагас ирымоу хара хауп.

ИБРАГИМРАА РЗЫ АГИМН

Җабардақәа – сашьцәа дүқәа,
Сымәа иқәыз еикәагыла.
Шьала иғызхуаз сгараҗыпқәа,
Срыкәыхшанда шәышьхәа җыпқәа.

Сҗабардақәа, са сдауаҗшықәа,
Хагәқәа шейәшам збеит Мамзышьха.
Раҗхәтәи шәара сыхҗыпқәа,
Ишҗасыхьуа шәашҗа гәашәқәа.

Хашҗра шәықәым, Ибрагимраа,
Шьала иғызхыз аҗсуа игара.
Шәыетҗәахәқәа кыдымшәакәа,
Икыдшаауеит абра Гагра.

Науржанов Ибрагим ақәрахьымза,
Кануков Нургали, Смыр Валера,
Алхас Герзмаа, Сафер Бганба,
Избаҗаҗыпхаз убра Мамзышьха.

Шәа шәанацәа, Зелма ләызцәа,
Зелма ләызцәа – ахатҗампхәысцәа.
Шәазызааз хә ххыпшырма,
Нас шәабацәа – хә хлаапшыра.

Хаштра шәықәым Ибрагимраа,
Инрывагылаз Бган Саферраа.
Гагра иҗоуп шәара шәашә,
Гагра иацуп шәыхьыз, шәыжәла.

Нбан-нбанла шәыхәра сатәхәоит,
Цыра-цыра хәрәшәк срыңхуеит.
Шәа шәанацәа, Зелма ләызцәа,
Ахатампхәысцәа рхатарнакцәа.

Хасан Алхасов – Цандрыңшь ишьталаз,
Цсоу ашьхақәа зыңсы ркынхалаз.
Зәызцәа звыршьааз Ибрагим Иоганов,
Цытфок шәеиқәымхар са сабацоз.

Султан Сосналиев – Аңсны ишлаз,
Иҳацуп уажәа арақа иалшаз.
Муса Шанибов, са с-Лыхнашта,
Убжы саркәалхеит изқәым хаштра.

Сашьеихабы – Заур Налоев,
Зажәеинраала сгәтца итәзфыз.
Акгы сыхьзом абас шәанызбо,
Зны – инасыңхо, ғазны – и-Бзыңхо.

Игоуп шәыгәра сыхәратыңеиңш,
Шәсыцуп сара, сара саңсшәеиңш.
Шәыетдәахәқәа сыртами рыкәа,
Шәыетдәахәқәа кыдми Гагра.

Зегь шәыхьызқәа ихьтәы медалха,
Шәғаңхьа схырхәарц ихшьуп сыхәда.

«БСЫШЬТАМЛАН, САН!..»

Ишэдысныхэалоит зңацаа рыбафқәа збаз. Зтәқәа бжъа-зызгыи агәра аагоит ҳадгьыл акәафы ишыџәаху. Рыхъзала бакак ҳаздыргылар, ҳзамфәқәа надџаны иҳахьчалап. Ахьыңшымрагыи ҳахаанхароуп. Ус анакәха, иахьанатә ҳазхәыцроуп ҳаза иаҳшәи-џаз ашәы, иара ихафсахьа зхаҳкаауа, ашәыхра аамта шааигәахаз. Сшәыкәхшоуп зегьы!

*Гәыли Кьычба,
Аңсны Афырхәџа Арзаметџ Тарба иан.
Акәа. Апрель 11, 1994*

Бсышьтамлан, сан, сыкам хара,
Ҳадгьыл ацәеижь ҳадуп ҳара.

Сан – сымцажәла, бара сгәацаџха,
Бгылом ахаан алаба бәантца.

Ашкол саналга, ҳпырны ҳкәашон,
Зегь рылаџш ҳхын, мыцхәы блашон.

Урт амшқәа – сыхъзала ихьчала,
Ускәнеиџш акыркыр быччала.

Аңсуа хаҳәқәа брызхәыцхьоу, сан? –
Шәнеибац злархәоз аңсыуа бызшәан.

Шеи-шықәсеи урт шьала икәабан,
Шәара ишәфызоуп, ирчхәхьеи, сан?!

Гәыбылрак злам иҝоузеи Аңсны,
Амҝцәҝьа схьынџашон иансхьыцуаз сыҝсы.

Аҝа симырбакәа сатцәахт хаҳәык,
Ахзы сыфешьуа исхатәан уа ҳәыҳәк.

Адгыл хыцхыцуан, атцлақәа хәхәон,
Сшьа згәйтқьасоз адацқәа еихон.

Гәымста қызқызыуан, атәуабжь сахон,
«Ахәрашәа» схагъежьуа «Сыпшалас» ахәон.

Иахкәыблаауп, сан, рпацәа ртәахуан,
Бабацоз иахьа! Хәатәыда бынхон!..

Бгылазаауан, сан, батцоушәа атыцъ,
Хәызмамоуп ажәван бахьатцапшуа тынч.

Бәа гәгәоуп, ишьтыхуп бара бхы,
Атәахшьа бақәшәоит ибылоу ахы.

Сан, ес-џ-ажәак рыбжьара, сан,
Хиааира ханацәа ишәыбзоуран.

Ххьыпшымра сацуп, сыббоит, сан,
Дыбжьазит ажәа тәымк ибмырхан.

Аибашьџы иццышә иабоит зегьы,
Зны-зынла итәыуоит игәыкны:

Хшьала итхацъуеит иахьа цьоукы,
Убриоуп хазбылуа харццаны.

Еибашьцәоушәа рыхкәа харбаны,
Ақыртүа ичан мтарс ипырны,

Ачархәаџцәа гылан хәгәтаны,
Хәга изтоз хшьацқьа ттаны.

Ишәмырџашьан, сан, урт рхы-рыққәа,
Убриоуп хгәахы иалоу ихәаха.

Бафцәажәа, сан, ари сзыхь абжьоуп,
Ес-ииуа сахьрыциуа – ибыцъшьоуп.

Бсышьтамлан, сан, сыкоуп, ихатца,
Сымцажәла, сан, бара сгәацацха!

Быцкәын Арзамет Тарба сыцсоуп,
Быцсатцан схы ыкәуп – даара саацсоуп...

* * *

Азәы дтахацыцхәза,
Сбызшәа аеашьуан.
Сара сыржыцыцхәза,
Чаврак афнашьуан.

Хәхәабжык гацыцхәза,
Сбызшәа аеаргәгәон.
Иангоз аткәацбыжыкәа,
Шәымшәан! – хәа фнатуан.

Ашьарфаш каеаацыцхәза,
Сбызшәа ихнафон.
Абызшәа Афырхатцара,
Анацәа рфынтә иаауан.

АПСУАА ИТЦЫРХУАН РЦАЦӘА

*Ажәакәа: Б. Барцыццхә,
Амузыка Б. Багатцелиа*

*Марттәи ажәылараан итәхаз рыбафкәа ыцырхуан 1993 ш. но-
иабр 5, 6, 8 рзын (быжьба рзы амш аныцәгъаха ирласны хәкәцыр
акәхеит).*

Хытшыак амам иабаз сыбла,
Ацсуаа ишыцырхуаз рыцсцәа.

Сҗаңхьа иҗыхон сашьцәа рсахьа,
Цхьака хәа ианыруаз Гәымста!

Аға измыршашьаз аҗа ижәла,
– Быцкәын соуп, бымшәан! – ахәон.
Ихы ихыхзаргь ан дыхәхәозма,
Ацсны ахьзала илызлырхон.

Изгәамтазеит аға шәыргәында,
Итанккәа реиха шрылшаз рыцсқәа.
Рхы удырдыруан дара рхала,
Аргама ишапылаз ацсра...

Абгьыцкәа реицш еидых-еидыхуа,
Ахацәа итырхуан хҗацәа.
Ацсны иазылцхарц Ахьыцшымра,
Анацәа иашьапкуан Анцәа.

Иршәны ажрақәа иртарыжьыз,
Атиграфкәа зхаршәыз дубарын.
Аха еикәхеит дара шфырхацәаз,
Бжымз Аиааира иазыцшын.

Иахьанза ихымтыцт иабаз сыбла,
Шәысмазтаан, сшәыхәоит, зегь сызхәом.
Анышә рықәжьын тәым напыла,
Аха ирхатәыназ – анышә иарцхон.

Назаза ақыртуа Ацсны шицәызуаз,
Хапсыбафкәа рылагы иубон...
Хҗацәа рыбжьала: О,Сыцшалас,
Иркафуа «Ахәрашәа нанагзон...

* * *

Анацәа рыхцәкәа ркыдхбыжькәа,
Гәымста аҭабиакәа ирынҗон.
Ахахәкәа ирхышыз аҭа ишьацкьа,
Зыхь мхәтәказ ишабон.

Алашбыжькәа, амыткәма иафсуаз,
Ақыҭакәа ргәы дырҭысуан.
Азкәаҭыпкәа хадгьыл дрысуан,
Аеқәа ашьамцаф изсауан.

Ахәшә-былфәы злысыз агәара,
Сцәа иҭахьыҭшыуан, изазон.
Асабихәыч, игараз згара,
Агәыхәҭыхш аццышә иҭаҭсон.

Зхақ мызыз Ан лыхтыпкәа,
Хәрашә ҭыцла илыргъон...
Агәыргъара рҭықәын илҭыз ашәткәа,
Аиааира Абирақ хараххон...

АҢЕНҦЫР АХЫШӘ

*АҗенҦыр ахышә сахьадтәалоу
Акармашәҭеиҭш сгәы цкьаза,
Зҗааразайәык сахьынхалоуп,
Сабазхуго, слахьынҗа!*

В. Амаршьан

Кәапеик узхҭома узыхтарҭа,
Сшабозаргь савсны саргьы сҭон.
Иазыхынхәуадаз ухьыҭшыаҭра,
Уҭаҭхьа рымаза рҭәаххон.

«Бымшәан!» анлархәо изцроу амца,
Лыбла узхымңшыло ухьтакрын.
Иушәахар акәхон иумоукәа хгарта,
Усышьтуам сызатә хәа имѡа укыр.

Ирхамштзаргы уара ужәла,
Ухьз анырхәо иааилахон.
Ибжамҗеамхон иихьаз уашәа,
Иззызырѡхьаз ала иаздырхон.

Ахахә гьгьаны зтоурых анызтаз,
ѡашьара ақәым ушрыхшаз.
Зыжәлар рзын ацқа хызтаз,
Рыгәта уиргылеит уа узшаз.

Ухышә хәычы итбаатыцәу хышәхеит,
Иаҕарахеит уроман «Аңсха».
Иңсы сакәыхшоуп – ижәѡантәхеит,
Уҗахәы еихазхаз уара уңа.

Ажәцарақәа ухышә еимаркуеит,
Рңацәа рхыхраз рытра ҕарцоит.
Алахәажәқәа наҕ рыҗехьаркуеит,
Амышьтацәгьа днықәзаа дцоит.

Ацарахәа ҕарматдыск абжьала,
Ухышә аартны иунаркуеит ахзы.
Иѡнакәашоит ңшахаак ңшьаала,
Иуҗәәажәеит ааңынра ахзы.

Шәшьыра ѡымтазтгы иаңуцо,
Аңҗыха исылоу сахәхарын.
Хәхәуп уара зыбжарак ытқәхәо,
Аха изқәианау адәыкрын.

Ухышә ашҕа илаңшуеит ажәван,
Аңсуа гарақәа анңысуа.
Зкаѡбжы ахара игауа ужәлар,
Ишыңызгоит улахыңңа.

Бесланраа рѡызңәа аупшәылқәа,
Баша имѡамсит иасуа атрышә.
Баша иамңшааит «Алабашья»,
Гәыңра шәагоуп Абаңәа рхышә.

Ухышә илзбаауеит Ххыңшымра,
Уаҳа иахшәымло ашәы нахшәых.
Ахаан итамшәо ҳңеиңәа Рымра,
Назаза ианылеит ҳа ҳтоурых!

«БАСНЫКҢҖА – АҢСНЫ!»

Быхызи быжәлеи Гәымсҗа иаңшьуп,
Җаҕа назаза уа дҗашьуп.

Иабаббахъаз ашьха, ақалақь тыңҗа,
Аха бадырхъан бшиѡыаз аҗынха.

Аңңәа илаңш быкәырша зегъы брыхъон,
Бѡызңәа ирылҕьоз бгәы иҗысны иңон.

Гәымсҗазын, Ирина, бара бымшынңан,
Ашьамѡағьы, Ира, иаҳагы быңшзан.

Заҕаѡы бѡызңәа быңсала еиқәхахъаз,
Рзынғы бхазынғы «Ахәрашәа» зҳәахъаз.

Бығәҗыхеи ахқәеи еинҕьон, еиқәҗәиашон,
Акрыңҗеиңш ишааиуаз икказа ишәыршон.

Ахәцәа ирхабтдон ирхырхуаз быңсы,
Баша җыртуамызт: «Басныкңҗа – Аңсны!»

ИКЫДЫМШӘАЗ АЕТЦӘА

Ажәван ифатцаңшлак бибозар,
Быетцәахә ҳаңхьоит ижжаза.
Амза ашәахәақәа җнарпуазар,
Баҳцәымцеит, бҳацуп быңшзаза.

Ба быхьзала Гагрыңшь шәахәозар,
Аңшалас хәмаруазар ҳханы.
Бшьа ахькашыз ахаҳәқәа шәтуазар,
Бзыхь-хәы ааизар еиханы.

Быччаңшь ацзар игәылччо амра,
Бфырңхәызбара ахьз җырбоит.
Зызбахә бымаз Ахьыңшымра,
Җналңшыр, Ира, җыц баабоит.

Ижәахырхеит шәан лцакыра,
Рытәван шыапқәа гәҗәза.
Шәашта иагым асас, ақәла,
Шәгәашә ламысуп иҗпраауа.

Җанықәуеит быхьз хамшәазакәа,
Шәфатцаңш ажәван, шәымцан хара.
Лыетцәахә кыдуп икыдымшәакәа,
Лыетцәахә ҳакәыхшоуп ҳара!..

Иҗахо зегьы рыетцәахәқәа,
Кыдшәан иҗалозтгы хаха,
Ажәван ахала аҗазымшьуа,
Етәацда иқәхон, ҳаҗеиҗа.

АШӘЫ

*Асазқәа рышьтәреҕы асаби данилак ашәы зшәу иршәыхны,
инаскыаганы ирбылуан. Аццышәқәа ганы Псоу азиас иартон.*

Амаалық хәыч ашәы дашәуеит,
Ианаамтоу дмаиааир абду ашәы.
Инхаз уцсхылтцгы дашәиуеит,
Иацшуан агара игылоу ишәтны.

Ашәы таргаломыз уи аштә,
Раштә итыргон ишәины.
Уи азакәхап шықәсык ашәтахь,
Изыршәырымтоз ашәы.

ГӘЫЛИ АНЫРХӘО

Гәыли анырхәо Гьечпқа шлакәу,
Иззымдыруада са с-Ацсны.
Лығәғәара амцажәла шеикәу,
Цьара дшымтәац даацсаны.

Илыпсахуеит лара ацшалас,
Баша давсуам ифоу махәык.
Сикәыхшандаз ус даҳыызшаз,
Дзымныхәац ыҕоума хаҳәык.

Җабафқәа рзы лгәы тынчуп,
Ацсны ишахыгам агәра лгахьеит.
Җаға җеипццәгәа дызтоу тыцъуп,
Ибызшәа ҳдырхагам, ибылхьеит.

Илеихырхәоит амра анцәыртцау,
Иҳаракыми лара лгәеипш.

Аңсны иамам лара илцәырзо,
Ижәлартәуп ҳаңсыбағқәа рҗеипш.

Гәили анырхәо Гьечпқа шлакәу,
Аңсаатәггы иуанахәап с-Аңсны.
Анацәа рымцажәла шеикәу,
Уатәггы дшуңыло даңсаны.

ҖСОУ

Пхызггы изымбац уара уахытцтуа,
Уртәхоз ңыша зшыақәзыршыз.
Изымдыруа Җашпсы ахытцтуа,
Ипшыоу тоурыхны сшакәыршаз.

Аңанбақәа шракәыз иаңшыыз ажәйтәра,
Цандрыпшь тарпшза иаланхоз.
Знык иануба иуғыст ашәyta,
Уцеит угәы узымго ишаланхоз.

Зеггы зхылцыз Хәыרבггыц шихъыз,
Ахәыרבггыц раңхәа ишытциххәаз.
Аңан-ныха Аныхаңста иағсуаз,
Дшахәынқоз агәрамга иршәаххәаз.

Ашәа зыбжәалоз гарак рыбжәашәтырц,
Рҗеизатә җамтас дшыргәағуаз.
Рысабицәа раңхәа иргыла,
Рҗахарта тыңахь ишырымгоз.

Ишрызқәатыңхаз ргаратыңқәа,
Ажәйтәггы изтәзамкәа иажәлаххәаз.
Рҗагәашә итыгаз рҗеышапхыцқәа,
Цандрыпшька уаха ишзымхынхәыз.

Иалшарц иҫам, Җсоу, суцәызуа,
Җагәтыха Җьечрыпшы иамазоуп.
Иткы уааразаргы сызлацәыртца,
Уцстбарта ахыыкоу сцәеижь аҫоуп.

Уерумтан, Җсоу, иааигәоуп Аиааира,
Аҫыыцәа рымџа рышытахыкоуп.
Ацсымтә Шевардназе армаҫырма,
Ибз ахыыкоу ишыхәаҫоуп.

Қартаа рбираҫ ишхамыркха,
Аҫрашы ишҫахәо рчархәара.
Иахагылоуп Җсоу ибираҫха,
Сазқыт иаџсуа сыххара.

Сентябр 9, 1992

СҚЫТА

Еигәыласами хабла-хабла,
Ацыырџара, нас Бгаарборта.

Ахәыхәшәара – Җазаа рхәыпшза,
Арасазыхь, Асца, убас Җыхьҫа.

Уантә укылсуеит Абаҫәылзха,
Еибаныхәоит атызтыпқәа.

Дунеик узаазыртуа Атызта акәзар,
Ахахәдуи Ацшыыцкы лакәзар.

Ишрымамыз дырны уда цсырта,
Хәсеи-хацәеи гылеит Бзыпқәа.

Узын ицхлымуан хаға ифытца,
Дамыхәеит баша ацха афынза.

Цышьыгала Гечрыңшь ғырхит,
Агәнаҳара ақыртұа иғырхит.

Цхызғыи иоушам уаха башьа,
Срыкәыхшоуп, ҳцеицәа тамхеит баша.

* * *

Ахәаа дхытит хгәыхәанзамкәа,
Ацсны дақәлеит ханиртәарц.
Ағыч, ацәгьауаф, ацәаңеыга,
Абцъар рзишеит хайшьақьарц.

Азѡа, афкы злаз, ак рызхозма,
Автоматқәа, «Агаубица», «Град».
Амаццәкьа иагәағырым уи афызга,
Акәраанбыжықәа ахыскаауан Қарт.

Ицъоушьаша, ихалырхуам рызах,
Аеы арзсауа хшьа казыршхьаз.
Еилкаауп ҳацкәынцәа рхы зқәыртцаз,
Исеилкаауам ақыртұа ҳзыхирқьаз.

АЦСУА АН ЛНАПҚӘА

Ацсны анацәа – ацсуа нбанқәа,
Нбан-нбанла рхақ шәатәуп.
Ацсны иахтысхьоу нбан-нбанла,
Рнапқәа рызқәаф итцаатәуп.

Ршьа зхьыршам хаҳәык уцылом,
Изеицшу уасхәап – ацыр хыртәа.

Уццышә каңсо убла ихылом,
Шьалтас иукәшоит рнапқәа.

Хажәәан еиңш рнапқәа хыңшами,
Ихалалуп рыбақәа реиңш.
Амра ашәахәақәа рхьыршами,
Иңьаңьазаргь аңь аңеиңш.

Зегь ҳаизызго ргәы Лыхнаштоуп,
Ханбан еиңшу роуп сызфәу.
Аңсуа ан наңьнатә дхьыңшыфроуп,
Знапқәа ҳаңсуара иахафәу.

Кәыдры иалңшуеит лхафсахьа,
Кәыдры иадырхьан лнап ңхақәа.
Хбирақ ианызаргь унап асахьа,
Аңсшәа узырцазоуп лнапқәа.

Кәыдры нижьуан ашәыргәында,
Ахәыргьыц датәхәо, лара илыргьон.
Ашәа ахылцуан ан лыхтыңқәа,
Бирақтас лгарагың ҳаракхон.

Лнапсыргәыта нбан-нбанла,
Иуахап уаңхьар лфәтахьа.
Ңоуба нрыта, нас илаҳәа,
Баша иштәмхаз ҳа ҳпацаә.

Зыбаә зымбац нбан-нбанла,
Имыцаәзакәа изыршахьоу.
Зыбжьы мыргакәа, иумырҳакәа,
Зшәымағәа зшәыхны избылхьоу.

Рфызцаә анацаә змоу Аңсадгьыл,
Уццышә изкаңсом инадкыл ҳаңсы.

Еилоумган! Знык уанрыдкәыл!
Хьызшьаран урышьтаз Ан-Ацсны!

Рыламысоуп агәәкра пхьазкыз,
Шәрыпхьала х-Ацсны анацәа рнапкәа.
Рычхароуп хашьхақәа ҳаразкыз,
Абарт зегь уархәоит хбақақәа!

МАДИНЕИ МРАМЗЕИ

Саазқәылаз сышпацәшәо ацәа,
Саазқәылаз ихәларгыы стахзам.
Саазқәылаз сеимашәкуеит пхьызла,
Сзыхәа шыта апхьыз хадазам.

Шәанызбо еихалоит ашара,
Арахәыцеипш сгәы еилашәоит.
Шәсызхыгом шәанызбо пхьызла,
Сшәышыцылар сзымшар хәа сшәоит.

* * *

Иаха сангәырғьо, иаха саныччо,
Сгәатцәф амцапшь еиқәтәиашоит.
Амца шеипхьыцқо еипшоуп сшеипхьыцқо,
Ахәеипш хьаак сгәы еиқәнашоит.

Са сыздыруа сфьыза, сықәла,
Гәырға змам иеипш схы исырбоит.
Ихы-игәы ақәлоит усқан сгәыла,
Саға игәыгра игәы итабоит.

Сыбжыы нытцак ашәак анысхәо,
Сгәатцәф шә-гәәкрак еибарххоит.

Исаѡс инеиуа сгѣаѣра згѣаѣроу,
Ишызбо сашѣаѣа ддырѣоит.

Шѣара саныжѣбо шѣаѣшыла ишѣушѣа,
Сзамѣа шѣтуеит, ишѣтуеит, ишѣтуеит.
Избанзар, сыла ибжыыхны шѣгѣырѣа,
Шѣгѣаѣуа шѣтѣар хѣа са саѣѣшѣоит.

О, егъараан шѣара ишѣмырбакѣа,
Сеиѣызшоз рѣхакны истѣаххъан.
Сгѣы иштѣахысуа атѣыѣ-ѣыѣхѣа,
Ишѣмахарѣ атѣсыуа ашѣак сѣѣахъан.

Знык шѣынсывсыр шѣымѣа ѣымкѣа,
ѣѣѣарас срымаз атѣххар.
Хѣакгы шыѣам са сышѣѣазкуа,
Иадырп са саѣхъа иара ѣахар.

Чѣара змам азѣ дѣалахъоума,
Дгъылкаѣ хъзы ссирк зырѣахъоу.
Ианааѣса ашъауардын амѣѣыжѣѣа,
Жѣѣан иазхѣыѣт хѣа заѣахъоу.

Ихѣу ахахѣ еиѣш иамам рѣгъашъа,
Сѣыѣѣѣа хѣуп, ихѣуп, ихѣуп.
Аха исыхъыѣѣхъаза ихымѣуа сѣѣаа,
Иаѣа атѣѣѣаара сѣахуп.

* * *

Сѣѣыуоит амра анкашуа,
Сгѣаѣуеит ашъыжъ аншауа.
Апытѣѣыр ангѣылѣуа игѣбылха,
Абѣыѣ иатѣѣа еиѣѣырха.

Суазыруеит ажыкѣа анғырло,
Амза жѣѣанахъ ианхаракхо.
Рыччапшь анааѣуа ахѣычкѣа,
Уртъ ианрымшу ахъхѣаѣѣѣа.

Ахъѣар ашколаѣ игѣыргѣаѣѣа,
Рзын ианго, ианго аѣѣѣѣа,
Иахызбаауам уртъ акгъы,
Аха иблуп, иблуп са сгѣы.

Амца сыцроуп ианлеиуа асы,
Асышѣаб аѣѣа ирхъыссы.
Ахъѣар ангылоу еизаны,
Уртъ аныччо еисаны.

Сѣѣыуоит амра анкашуа,
Сгѣаѣуеит ашыжь аншауа.
Апыткѣыр ангѣылѣуа игѣбылха,
Абгъыц иаѣѣа еикѣырха.

МАДИНА

Лылапш сылахеит лыпѣсымѣа,
Лгѣыблыра хѣыч дамеигзеит сзы.
Лыетѣахѣгъы акыдшѣаха амѣа,
Сыкѣа инѣалыршѣит лыпѣсы.

Ирхѣеит ирзымгѣагъуаз уаанза,
Лхамѣѣѣа иреихау акы.
Мѣашоурак иѣаршѣын сгѣаѣа,
Сыблакѣа дырхымлеит дгѣыкны.

Ашѣаѣѣа ирзылшеит лыгѣѣыха,
Ллакѣѣахѣгъы – сыѣѣахѣ азы.

Псеивгагас исыцуп лхамта –
Лыцсымтаз исылашәтыз лыцсы.

* * *

Гәымста снырсны санналало Акәа,
Стоуп хәшәтәыртак ашә еимқаа.
Цәахчаф дызмамыз слышьтоуп сгәакуа,
Амца сыцоуп сгәы цыблаа.

Сара сгылоуп сыбла аґапхәа,
Амца ақәабшыра иташәхьоу.
Избоит сахьыбылуа аґаґахәа,
Избоит сыццышә ахьақсоу.

Саныкамгы сыжәбап суазыруа,
Сыхлымзаахбжы таффызаап инцәаз.
Сацәшәоит сбылреипш ифоу цлак збар хәа,
Снапхыцқәа зызхымгакәа ифаз...

9–10. 08. 1988

СХӘЫРБҒЫЦ, БАРА

*Иуцгәырғьо духаштыр аует, иуцйәыуо духаштзом.
Шь. Аңынцәал*

Цьоукы дашшылон иаакәымтцзакәа,
Бынтәеит хәа сархәон имзазакәа.

Бынтахәытхәытуан усқан слымха,
– Бымшәан, дбымоуп аңха хьшьыцба,

Бырызмырфын изхәо бынтәеит хәа. –
Бацәшәагәышьон сгәы таңеыр хәа.

Иахысымбо – маза сыбтәуон,
Бшыапы бшихгылаз сыңсра бхыбцәон.

Уиаахыс, мшәан, маңгы тума,
Иххахазаап сгәы араһыцкәа.

Сыбжы неитдыхны исхәоит ашәа,
Пшзала ифыхоит сара срыцжәла.

Сазәк лыхшара – хөык ацеицәа,
Ашкәакәа сшәызтәз са сдунеикәа.

Сынтәаз анңысышьоз изцыз хәырбгыцра,
Ирнысхуеит Венера Хагба бсахыа.

Цюуы идашшылоз иаафәымтзакәа,
«Бынтәеит» хәа сазхәоз имзакәа.

Срымбар саарыхом, харантә срывсуеит,
Ба сбызгәамтар – акафхәа фыстуеит.

Хәырбгыцк атамшәарц сшәаргәытә,
Саңшуеит сшыапы санылсуа шыацра.

* * *

Имиц сыхтәуыозтгы иацы,
Скәашарц сылшоит иахыа таны.
Аңсуа-хызы изто сара соуп,
Дзынңшыло исаркыа – схыңшоуп.

Ижәлоу? Ожәшьта нбанк ацыршәом,
Саға илаңшу? – Мап сицәшәом.
Бҗейтыхла аңсшәа исыртәп,
Сөынеитдых Аңсназын дсаазап!

СЫЗХАРА ИСЗЫМБАЦЫЗ БХАЦХӘҚӘА БЫЦТОН

Мрамза дыказтғыы илхыйуан 28 шықаса

Сызхара исзымбаз бхацхәқәа быцтон,
Сыхцәқәа срыхон, сыкан сышны.
Ишомызт атх, са сеипш еиталон,
Сызыпшыз сыздыруамызт, стәан сыпшы.

Бхацхәқәа быцтон, ибзаасхәаз сгәыргьо,
Наскья сгылан сызхәапшлоз.
Быткы ау дуқәа, аччара хзымхо,
Хазхара бахзымбо хаззыпшлоз.

Арахьгы инсыжыит сдунеи иазхаша,
Аха ибыцстаз сызхазом.
Ибыцыстазшәа ианбшәыптәи амшқәа,
Уртгы срышьтоуп, избазом.

Ас сшығнахуаз смоут азхәыцха,
Ашәымтақәа сыртәтәон, сыршон.
Бпалта ачыхә қапшь адзар сзамға,
Нак-нак исзымшаргь, уаха сызшон.

Апси абафқәеи баша еилыцуам,
Апсоуп ҳа иҳацу, ҳаикәзырхо.
Мап, уңсы зхоу ивоутцаз акәзам,
Ари адунеипшза иазынхо.

Имхаз бхацхәқәа еилауатыруеит,
Исыздыруам рыла сеилапсоу.
Зхәыцқәа рыла ибылхьоу идыруеит,
Анузымшо ивоутцаз зыпсоу...

* * *

Зтышъа рымам ысылоу ахқәа,
Сгәыпшқа ағаршыуеит аахақәа.
Ахы уазыруеит, тыпқ иакзом,
Ахы зхыкәшо агәы шәазом.

Цсы зхоу аныцәоу икашьшы,
Иара ҕыхоит имлашьны.
Ахы зхыкәшо агәы тқьазом,
Ахы зғашо агәы дазом.

Аха инспыршәар – сызшазом,
Ахтың сызхыгом хәа сашшзом.
Ахы иакәлахеит сгәахы,
Изламлац иоуп иаго ахы.

Иҕам адгьыл иамбац хәрак,
Ахәра ашәа зхамҕыц храк.
Иҕам имҕо хәрак – зегь ҕоит,
Ан лыхәра шаату инхоит.

Изызхымго изламлац иоуп.

АИҚӘАТЦӘА СШӘЫСХИТ

Аикәатцәа сшәысхит назаза,
Ашәыхрагы агәаҕра атахын.
Итачацахьаз сашта агәатца,
Уаха назхымго итахәын.

Исшәысхит уаштагы сазхәыцны,
Ихьшәазаргь исшәысхт игәаҕны.
Иабылхьеит ашәзы сыцәхытны,
Ашьяцра еитцымкәо еикәахәны.

Амрагы тәуһон ишгылоз,
Сыңхаран сзапыломыт ишәны.
Аңсһә изхәомыт испылоз,
Ихәымызгы дысцәахәһан ашәы.

Ипцәомыт сдышшылацәа рцыхәа,
Сызқәаҗың рҗыцны идырхион.
Шьтақәак сырхырцдон сзыртымцуа,
«Иззыбшәыда?!» – аҗак сеиланархон.

Уабылуеит аиқәатцәа уеаноуҗа,
Игәырҗоит асхыс еипш уршәны.
Ишсылсра иансылсоуп иангәаста,
Инхазгы дышумнахуа ашәы.

АМЦА ДЫРЦӘОИТ МЦАЛА

Шь. А.

Умпшын, сһәацьхәәф, уқәыл амәа,
Сбылра җың еиҗа имцакит.
Мцабзк еипшым изцым аләа,
Амца әееипнашьт, сатәнәтәит.

Еиҗа изшәылац шсакәу рахәа,
Амца зцрамлац сизхгазом.
Имцаку иоуп изоухәаша,
Мцала имблыц – сизырцсзом.

Уахәо цышыһа умааин сааигәа,
Амца еишьыл узхгом ура.
Ахәрәшәала иузырцәом амца,
Аблраҗәхәоуп, абылра.

Сымца афыза дырцәом зыла,
Зынза исыжәлоит игъзаны.
Амца узҕахуам лағырзыла,
Уа еицралоит иаҳагы.

Амца исыцралаз иашәхәа ихала,
Имблыц инрывга мазала.
Дысхымзаргы дсыхьзап доухала,
Амца дырцәоит мцала.

АҔСУА МЫТКӘМА

АҔсуа мыткәма акка-ккаҳәа,
Сдакәа еиҕызшыа иҕытәтәахыоу.
Исылоу ҕышәо, скылхуа аихабла,
Сгәеисыбжь рхазто ихәтәахыоу.

Еихадысхыоу сара сыц-сышә,
Акка-ккаҳәа изырхххыоу.
АҔсуа мыткәма, иказҕсо сыццышә,
Заҕантә исхуххьи сыҕсы исхоу.

Зны исгәырдагоу аҔсуа мыткәма,
Срыцнаскъазго сзыҕстынхоу.
Рымшра нсыцта сгәашә хәышәтәыга,
Мыткәма имоуааит исаҕоу.

Са сгәах иалоу ахкәа алзкәшәо,
Сымца хызҕеуа исыцроу.
АҔсуа мыткәма – аҔсра санзмыршәо,
АҔсуа мыткәма – имцоуроу.

Ахәази ашырзи реиҕш сеилырхны,
Нас сырҕызкәшәо саахақәа.

Аңсуа мыткәма – ысылоу сылхны,
Зных исцәызжәуа итыркәкәа.

Акка-ккаҳәа аңсынтыркәаҥқәа,
Иңсыхххәуа сашта агәы итхәааны.
Аңсуа мыткәма – аңсуаа рҗеицәа,
Сжәытәхәра ахәагақәа еилхәааны.

Исызхамтқоз избар пхызла,
Санышәар аума лабҗаба.
Шәыңсы сзааргама, нан, рахәыцла,
Акка-ккаҳәа сгәы цыблаа.

Аңсуа мыткәма, уара сухшама,
Исгәытәшәахма еицәуа еицәаз?!
Акка-ккаҳәа еиҗа судшаама,
Исыхххәаз сзымхәзәи, интәаз?!

Ушьтыцла, амыткәма, акка-ккаҳәа,
Ашәа уаҗсуеит уажә са сзы.
Снумыжын схала сықәыркаҗаа,
Исхухыз сшоутәанза сыңсы.

АБЫЛҦҦЫ

Иуазыруа ысылан ипланы,
БылҦҦык схысхәан сбылзаны.

Алҗа икыднаххәан сыхцәы,
Аццышә исзалгомызт схы.

Акыр шахытхәызггы – ишын,
Уакәын сахырымжыцыз, уа сжын.

Сыццышә акәзаарын сызлаиаз,
Сбылфәы акәзаарын ишәахауаз.

Сара сыццышәха сбылхьейт,
Сыццышә аҥны сых сыцшаахьейт.

Аңсыуа хәшәхазаап изеипшха,
Срылсит ибылхьаз зеггы ирызша.

Имҥац ухәра снаҕаңса,
Ибылхьоу уашта сынтаңса.

Уи ала уңшқаггы дкәаба,
Ихьша илнахып инихга.

Ожәшьта ахаанггы са сбылзом,
Хык ахаанггы сахәхазом.

Иблу уашта сынтаңса!..

АХЬЫЧПАҢЫРҚАА

Мадинеи Мрамзеи ргәалашәара иазыскуейт

Хашта иҥоуп ахьычпаңыркәа,
Ачыт тққәа рышәхпраауа.
Иҥамлароуп рымәа ңызкуа,
Ашәтқәа еимырдоит иңшаауа.

Хаибадыруан җарт гәаныла,
Ахьычпаңыркәа рыбжы сахон.
Нас иәналейт ахәычқәа руада,
Агара иакәшон, уи сызхон...

Адәы иатцәа, икәтцоу шыацла,
Уа инырмыжыт хәыч шыаптыцк.
Сара сглан срытцашыыцуа,
Сгәатца цон, ицон итыц.

Иахапыруеит иаины сыхәда,
Избоит, ак сархәаргы ртахуп.
Сшәыхәоит, шәтымцын абри ашта,
Атамашәтқәа шәзыцшуп.

Шәысфәхәмарла ахыцпапырқәа,
Зегь хәибгоушәа сшәырбоит.
Зцаарак сышәымтан хыызхәала,
Атак сызшәымтар хәа сацәшәоит.

* * *

Бысцәыртцәыуон бышиз бымпсуаз хәа,
Сымца зызымгоз цьюуы.
Бынтыра хәычы са сзын ишхамтаз,
Са сыда издырзомызт азәгы.

Бара быда сара схәартазма,
Бсыхәштаарамцоуп, сара быстәуп.
Шыкәсыки бжаки исыбтаз, Мрамза,
Уи ансыцым сара стәуп.

Стәыуатәзам, бара бызгарцыз,
Амшра сашта иазынхап.
Бахәшьеихаб аазашәа злалтаз,
Мышкы дышәфыкха деизнархап.

Иразкыдам сгәашә сызтало,
Азәк ишәфыкхо еикәлырхап.
Уара ухылца атыс тахәуазар,
Са саштафгы шәахәарахап.

* * *

Стәуыо амра сзатцәшуазей,
Амра щцәыртцлак са истоуп.
Агәашәахь цшыртас изыскызей,
Стцакырей саштеи еимадоуп.

Изгәхьаазгозеи схәыштәарамца,
Са схатәымца хшахатәоу.
Изыстахузеи уахак ахәрәшә,
Сыхәра тыцқәа ангәахьоу...

Хратцла зсыцхьои саб ибжьала,
Игара иангароу еимакны.
Сызрытцей шә-хьаак, смыцәо цшьяала,
Схы сзачычеи сгәы еибаркны?

Абжьы зтынчми уахак сцыхаз,
Ауарба зкьиуеи са сханы?
Шьта еилыскааит сара исыхьыз,
Ғыц сеитеиуеит уахагы...

«ЖӘИБЖЬ, ЖӘИБЖЬ, ЖӘИБЖЬ...»

*1992 ш. май мзасоуп. Ажурнал «Алашара» аҕны сахьынкыдгы-
лаз исахаит ақыртқәа амитинг мѡаңыргараны ишыҕаз. Да-
ра аусзуѡцәагы уахь иццакуан. Апроспект ағы ауаа рацәа
еизахьан. Аптека ашә иныларххны аидарамѡангага машьынак
дыргылахан. Ашьтахь излеилкаахаз ала, ажәа змаз зегьы уа
иқәгылан. Шевардназе ипатрет алаба ианцаны ишьтыхны изкыз
ақыртұа нҳәыс ахуҳәа ацәажәара дналагеит.*

*– «Шьвидмети проценти!» – ақыртұа бызшәа шысзеилым-
каауазгы илҳәарц илтәахыз уи ала еилыскааит.*

*«Сышвидмети проценти» рыцқьаны исышәтә, нас сара из-
бап. – лыбжьы ѡаҳаракны налықәғылтит сыжәѡа знапы аҕх-*

*ны игылаз Нелли Хаҗыарат-иңха Азынба (лҗаы рахәымызт).
Ицәажәоз дшырҗафыз сазхәазгы лара лоуп. Лыжәлагы сыл-
тәит, аха изнысҗаз сыблокнот, аибашьраан исцәырблыз снапы-
лафырақәа ырылан.*

Жәибжынтә жәибжь схырҗәаны,
Иҗәащаз ҳағламқәа еиҗтәаны.

Сзыхь җарбаны, сҗызтыҗ рыкшаны,
Жәибжь слаганы иқәкәашеит сгәы.

Нас жәибжь иҗоу деитцыргәатәым, рхәеит,
Уи ҳәатә имам дкәахатәуп, рхәеит.

Ибз иҗыхтәуп, дтархатәуп, рхәеит,
Ижәлагы ихыхтәуп, дызҗатәуп, рхәеит.

Аҗахызаргь ихәа даҗхәараз рхәеит,
Аҗсны ҳара иахтәыз, иара дҗахаз рхәеит.

Жәибжынтә жәибжь сырхәацәаны,
Җазҗацшуаз рынасыҗқәа хәтәаны.

Нас жәибжынтә жәибжь сдырххеит,
Жәибжь сахыҗказгы омашәа избеит.

Жәибжь сахар сгәы хык җашәоит,
Нанхәа жәицшь реицш уи сшәиуеит.

Аҗсны азоуп аҗсуа дшамкәа дызшаз,
Шьхоуп аҗсуа җазшьала дзеицшхаз.

Шьаҗамырзгак дызмам шьхак ыҗам Аҗсны,
Сжәибжь рыцқан исырҗааит аҗсы.

Август 14, 1992

АПСАХҰЫ ИАХӘШҰА ЛМЫТКӘМА

*Анарцә инаскьарго арасамайә иварйойт, ахәаза ицәашка им-
неирц азы. Изыскуеит Лео Маршьаниа.*

Җабацәа зырзыз ртәы шуҳәоз,
Җәатәыс утәы зуҗада, уахәшья.
Җазқәаҗың шҗоублакья сшыҳәхәоз,
Ухылтшыҗтра ҳашҗоуҗақәа, сашья.

Җенгизи Җамази ирибамҗо укәыба,
Ақәа шәаналырго, шәахәшья.
Аҗсы аky ицәырзоит изцу имшра,
Егры шәахысаанза, уахәшья.

Аҗнышцәа рзы исзыгәагьуам ужәла,
Зыжәлагәы зхы налзхыз, шәахәшья.
Арзра аахыс ирацәамхеи шәвызцәа,
Зыҗстәыуацәа зыҗсахыз аҗсцәа.

Сигәуа, Латариа, Какубава,
Азәы ижәлала уәанутдап, уахәшья.
Лнапы ыргьежьюа дышәҗылап Марыка,
Җарҗар-иҗа ишьаршәыбыз уәшьуа.

Иааигәамхеи Җамазраа раамҗа,
Смыткәма иаҗсамхаз, уахәшья.
Ианеицыжәго исызиахәа уи хмаҗа,
Җсоуҗа шәеицхьамҗшырц ожәшья.

Ицәыуара мариоуп афырхатда,
Дызтәыуом, уҗхалшьоит иуахәшьяз.
Аҗсны ианыргаз хьымзгыла,
Згара абылрашьҗыбжь змаҳаз.

Ейкәушаз Һазкәатың сһы надца,
Уаанзагы убзашәа изжыалап.
Адамра иамысырц урт хыла,
Аккаһәа мыткәмала изжыжыалап.

Амарианз узааихып, нас, Цыба,
Георги иоуп уңсыкәабаә – аһәаза.
Шәшеицу шәынтаңа «һыандаба»,
Атоубыт шәынтастәһәааит шәтаршәуа.

Лавренти иеукәиршап ушныршәаз,
Арасаматә сызуватом сычешуа.
Ибласаркыагы уиҗап, нас, һамтас,
Қарт амшақә инеинышәһыааит шәыхқәа.

Х-һыандаба – һыаһаным.

Март 4, 1998

ҒӘДАА РЫХӘСА

*Октябрь 14, 2009 ш. Аңсны зһы ақәызһаз Ғәдаа рычкәынцәа
рыхьзала иаадыртит абака.*

Ғәдаа рыхәса – аһәса һәышқәа,
Ифырхацәаһаз зцаңа.
Ғәдаа рцеиңа – изкәым хаштра,
Иаадыртит иаһы рабаһа.

Ғаҗыр шәзақәуп ға хһыңшымра,
Шәара шәычкәынцәа зыхтну.
Шәышқанеиуаз шәһәһәа шәыла,
Зыхьз анаалоз азыһ ихту.

Шәышпагылаз шәтаҳәхәа шәыла,
Итызкьахьоу Аңсны атра.
Ашәымаҗәа ҳахызкьаз ххьышътра,
Хфырхаҗәа азырсьоу адамра.

Дшәызмырбозеи игароу агара,
Изшәышәмырхәзеи уи ибжы.
Ашәы җыжәгар, ҳашта, хгәара,
Уатәы ҳалымҗри ашәшы.

Хариааигәышһан ңшь-миллионк иҗаз,
Идаҗқәа нытжәаны ҳаға.
Жәибжь шықәса раңхьа иахшәитҗаз,
Акажьшьа ҳақәшәом наҗ хара.

* * *

Бҗеитҗыхрак иубахьоу узхаз,
Умшәан ҳәа унапы зырғәғәаз.
Абри згәағьыз иоуп узтаху,
Иацлом уаха ухәра ихәу.

Бынтәеит – шыаҗам, сара исаҗоуп,
Сгәыңшқа еихнахуеит, ажхы иахоуп.
Избоит са схалагьы сшынҗәаз,
Сшәахәаҗқәа знымкәа ишеиҗҗәаз.

Аха «неиҗамхәа» сара истәзам,
Са стәала, узыхәангьы ихәатәзам.
Сбылуеит, иандашшыло стахзам,
Сыҗеһырғәғәарҗ азы – уи зхәазам.

Иамырхынхәыргьы сара иһыңхаз,
Ғәыҗрак саршәтуеит «бымшәан, бығәғәаз».
Ғәыргьак снаржәуеит, мрак сзәрңхоит,
Реиҗа сангәаҗуа сеиқәнархоит.

Азеибафа иалыргаз ауашы,
Мцабызла иузеиқәырхом иңсы.

АҔСУА ШКОЛАҔ

Ахра иагаз амақа шытшыны акәын иңсы шылбааргоз

Уоуп иахьыкоу иреиңгу сашәа,
Уоуп иахьыкоу са сәара.
Уоуп иахьыкоу сқәыңшра аңашәқәа,
Уоуп иахсылкыа сара ахәа.

Гәырғыа хәмаррак уа исфықәшуп,
Уа са сзыхәа ихәыштаароуп.
О, уи аштаҔ ғазны слабжышуп,
Аха скәашарцгыи уа исыхәтоуп.

Аңсы ахшәом уатәи слафгыи,
Зынгыи сыхәмарлон Бабаду.
Уоуп иахьуңыло сара сқәафгыи,
Стагылоуп ифыцны ианбатәу.

Уа имыцәо тоурых баашуп,
Сышнеиц снейуеит лассы-лассы.
Амақа шытушыргыи уи башоуп,
Сышкол иузалгазом сыңсы.

ШӘРА ШӘАНЫЧЧО, АНАЦӘА

Зңацәа аибашыра итәхаз Анацәа ирзыскуеит

Шәра шәаныччо, Анацәа,
Сшәом, тынхала сәа ғәғәоуп.

Шəымшқəа спылоит рыґесылартцəа,
Ашəала сышыжьқəа кəабоуп.

Шəара шəаныччо, Анацəа,
Сгəыхқəа гəырґьаран иптует.
Шəлакта иапхьо Абацəа,
Фырхатцарыла рымџа шəтует.

Шəара шəаныччо акыр-кырхəа,
Имиц иира ааигəахоит.
Азыхь анааиуа аххьа – ххьахəа,
Амра ацəыртра агəапхоит.

Сыпсы рхалоит атцлақəа,
Рдацқəа уазла зны ирыхəхьаз.
Скəицқəа рхылтует амцақəа,
Инаскьап иафьал ацсра иазхəаз.

Ргəашьымх ссирхап арџашқəа,
Ашəтқəа агəылтра рəаздырхиап.
Сарґы исшəылоит ашкəакəа,
Схьаа ахала аџтанархап.

Шəара шəаныччо, Анацəа,
Ишызбо ашьацра иатцəахоит.
Цкушəа исшəырхует схьаацəґьа,
Абылра, аццышə сацəынхоит.

Шəара шəанзымччо, Анацəа,
Сыцхақəа рыґəта џаґəоуп.
Цааршəла ихиџарц сылацəа,
Псцəахак дсышьтоуп, сытґəоуп.

Схаґа слахəызарґь цəамџада,
Уазла иркшазарґы слаґта.

Шәара шәангәйрғо, Анацәа,
Акғы сыхъзом са схаҭа.

АЛАШБЫЖЬ

Лашбыжък сдәылнагеит цхыбжьон,
Сацәцар хәа ишәозшәа ицапшьон.

Алашбыжь Ацсны зегь иахъзон,
Сықәра мцабзк ацранатон.

Зышхәыс сажәуан стыркәкәаны,
Илеиуан сзамҭа иахыкәкәаны.

Алашбыжь сышьтан, ипшаауан,
Сызхаанымз амшқәа еипхышаауан.

Гәашәқәак ыларшәны иакхъан,
Иаумыртзаргы гәнаха гхан.

Алашбыжь ашәышықәса еинархон,
Алашбыжь, сдәылызгаз цхыбжьон.

Алашбыжь сыханы сагон,
Ҫоурыхк слымхаҭы илагон.

Срыма инықәымлеи цхакы,
Амца зхысхъаз еибакны.

Алашбыжь агәхъаагара иархахъаз,
Назаза згәашәқәа анаркхъаз.

Ацта еикәарақәа хантаны,
Иаҭын сыжәра сыттаны.

Саб иахәшьа лыбжьала ихәхәон,
Ахтың еиңш хаштақаа еихон.

Аргама саб иахәшьа дыснарбон,
Зыхыз еизылгоз сырбылуан.

Дгылахын шәкәы џежықәак кны,
Алашбыжь иарңшаауан сгәы.

Алашбыжь сагон хараны,
Иџежыын иахъюз абылфџы...

* * *

Ишанхеит азиас Жәаџакәара,
Аңсны иналңсааит ихадаз дак.
Енвер Қапба, исызхәом... Гагра, –
Иқыызқызит иакәшазшәа ахәтак.

Ихәхәеит Гагратәи аңсабара,
Ишхауз аңәыз иреихаз.
Қапба. Иаадыруан иңстбарта,
Гагрыңшыи Мамзышьхеи ишырхаз.

Рытақа иаңутеит анхамџа,
Иуңыңшуан Гагрыңшы ахата.
Ирыцуп, ирыкәнуп уңхара,
Збызшәала итадыршәхыз ахта.

Хажәлеи хтыңхызқәеи еицазкыз,
Ирңеиңшыз рахәара уахъзахъан.
Иудыруазшәа 70 ишузнамгоз,
Шәышықәса рґахәы заа иухәахъан.

Амшын табар итзыртәаашаз,
Иулан ирңшзагаз доухак.

Инужыт иаххамштүа иҳазхашаз,
Ужәла иахзацтом хытхәаак.

Гагра ишапсахуа Енвер Қапба,
Гагразын изухъаз хытцәцәара.
Узымбаңыз издыруам Гагра,
Гагра зымбац имбацт Аңсынра.

АН ДЫЛТИУАН ЛХӘЫЦЫ

*Август мза 28, 1990 ш. Гагра аңьармыкьяҕы ан дылтиуан
лхәыцы.*

Ан дылтиуан шықәсыки бжаки зхыцуаз,
Аблақәа аңстазаара зхыхәхәыз.
Дылтиуан лыхшара, лцәа иалцыз,
Иан лыблақәа асаби изхаз.

Адунеи хәыч идунеи инадкыл ижәла,
Ә-нызқь маат хәа хәызмазамыз аңеи.
Илтиуан лгәырҕа, лқәыңшра, лажәра,
Лхәыцра, лашта, зи, нас, мцеи.

Лца дылтиуан лгәы рахатза,
Дылтиуан лгәы-лыпсы иаҕахны.
Хәаак лныруамызт ус иаҕахызшәа,
Ихастар сҕахымызт игәаҕны.

Аблақәа ахьыртиуа сымбацызт,
Сдеисра аатғылан изыршуан.
Исызхгомызт, сыблақәа ҕнахуан,
Асаби сихыбаан сыңсуан.

Рыхәхәабжь аашуан игара,
Дбажәгәаламуа ашта дызтаз.

Ицәаматәа, ифыхаа, игәара,
Иччабжь, ишьтақәа, ашта иандаз.

Илтиуан лытыхқәа, илтиуан лымшра,
Дылтиуан ан – згәы хаҳәахъаз.
Зқа дызтиуаз иаалыргылеит сҕаңхъа,
Амал азын зыламыс зтихъаз.

САРА АҢСРА САЦӘШӘАЗОМ!

Сбызшәа сахшеит азы сара,
Ахаангы иҗеиңшхом аңсра.
Сымроуп амразы – сынцәахәуп,
Агәырҕа сатроуп, сгәырҕа тәахуп.

Сыңсадгылуп, сара сыжәлоуп,
Аңсадгыл бызшәада! – лашәроуп.
Бзың иахылцуа сара сыбжьоуп,
Сқыта Бзыңтеиңш сашәа ңшьоуп.

Абзиабарей ахақәитрей сыршьоуп,
Ауаҕрей Аламыси срыжьроуп.
Сцаҕьоуп. Ашьха аңшра сыңшроуп,
Ахъзқәа рызтаз сырхыңшоуп.

Сара аңсцәаха сицәшәазом,
Сыңсра ашьтахыгы сыңсзом!

Сыхъз шәыцуп, ишәыцуп шәара,
Анцәа ихабжьоумтан гәахшәара.
Азыхъеиңш иньтхәрааз ашәоуп,
Аңсшәа ажәла соуп – сыхәшәтроуп.

Сыңсадгылуп, сара сыжәлоуп,
Аңсадгыл бызшәада! – лашәроуп.

* * *

Уаҕцаажэароуп итѡааз атла,
Ахахэ еикэшаз, иаршыз амца.

Уѡатцхароуп иѣыцэааз амца,
Уҕсы аавыга сратцла амцан.

Иупшаалароуп ҕамч зқэымхаз,
Зыбаѡ ҕмоуз, зыҕсы ҕазкнымхыз.

Ажэа анухэо ҕбаҕақэа рҕаҕхба,
Ушҕа унаха саргыы схаҕсахба.

ѡажэи жэеиза шықэса раҕхба,
Иахьсдырбаз сартаргь скаххаа.

Иухэароуп ахахэқэа сыҕсы шрытцоу,
Зыбаѡ рымбац сыҕсы шрыцу...

* * *

Сыҕсуазаргыы сшыапы сшыхгылоу,
Убзиабара сгэаҕы ишыҕоу.

Ишызыѡуа ажэеинраала,
Саныҕамгыы иара ааѡуа.

Икбаҕхаргыы са сынтдыра,
Ишэзыскыз сашаақэа зроуа.

Сылаҕырзқэа ахынзасѡызоу,
Сыхшыѡ еиҕамшэо ишсапызоу.

* * *

Сеилкаара цэҕоуп, ицэҕоуп,
Избанзар – сылабжыш рацэоуп.

Ианысхәәе – са соуп ихәәеуа,
Ианысхәәе – иҕам схәа хеуа.

Иреихау ҕызоуп сара сзы,
Иареипш ицқоуп азы сыңсы.
Ихьшәазаргы ишңеилыскаа,
Җагәта ишыҕоу ицқам згәы...

РАҢЫПАСРАА

Пхъазашьа рымазам рханқәа,
Изҕу ргылароуп уажәгы.
Есымша иҕоуп дара рхала,
Рашта узталом имарианы.

Иңах еснагь иаркуп саңатла,
Убжы раҳаит хәа, аҕак газом.
Уа уанцәыуо иччоит саатла,
Уңсуазаргы – хәаас уркзом.

Баҕак аҕны иубом инеиуа,
Урт ахгылоу рымбазацт.
Амал мҕадырсуан Гагра анырга,
Хҕацәа хзымпхъазо ианғаз.

Ижьакцахьеит рысас гәашәқәа,
Агәаққәа, рылахьқәа еиқәуп.
Зегы ыҕоуп раштағ ауаҕрада,
Саңатла иҕаршә ргәашә аркуп.

* * *

– Амаҕ аашәхәа, амаҕқәа! –
Аңьармыкьағ игоит абжы.
Сыхәхәеит, сыхәхәа, артәаахәа,
Ишҕалыркысуаз сара сжы.

Амат ахъыз ахәмарга,
Иасыркырцу са снапы.
Иацәшәо сшыкоу гәамтәкәа,
Сынхома аматқәа баны.

Рызегь неизшәа матыхәхара,
Илыкәшеит – иаханы иргон.
– Ҡба быстоит хамтас хәа,
Бшәара сыцхрааит, – зегь ччон.

Наскәа сгылан срыхәацшуан,
Рыхәда ихыршыуан игәагыны.
Зхарак ҕамло илымырхуан,
Ҡынтәны, хынтәны ихынхәны.

Аматра еицәоу аматқәа,
Ишцарацәаха – хәгәқәа пцәеит.
Ацәа зхарцоу рышхамқәа,
Угәашә унтыцыр... ирацәахеит...

Ацәа зхарцоу рыцтыпқәа,
Иахнымызтгы – иасхәарын.
Ахәмарга акәым, ахыматқәа,
Сыкәа итасцаргы ҕаларын.

АБЛАСАРКҢА

*Узхысыз уламыс анафс –
Узхыччо сажәеинраала уңылап...
Уекедкәа – уешьны, уматҕа – удагьха,
Уи высьша узатарым еибгала.*

Таиф Ацъба

Бласаркәк аркуп узтамцшуа ибла,
Атыжәеипш ицъымшықәа урыцәшәап.

Сара сналпшыны ибласаркыа,
Игәымцкыа иҗажыу усырбап.

Иахыа хәлаанза ухәан-схәан хәа,
Ақалақь далоуп дыцәгьахәаџа.
Зегыи иреигьушәа иара ииџуа,
Еицакны дахцәажәо уцәахәа.

Бласаркыак иамароу хазхәыцроуп,
Ибла, игәы умбо иахьтоу.
Итсегь еикәатцәоу ак хазбыроуп,
Арацәа аткыс илашьцоу.

АҢСЫМЦКЫА

Дхумырцшылан азыхь зхухуа,
Уажәеинраалагыи уизамыцхьан.
Иумырбазааит угәы ахьухьуа,
Ашьтәашыырахьгыи уимыцхьан.

Дымџахумган угаратыцяхь,
Умцажәла даумыртәхәан аңсымцкыа.
Инарышьтзомыит ашьхымзагәарахь,
Амат иакәтәахьоу аламцкәа...

АРОМАНҚАА, АРОМАНҚАА...

*Аха ҥқарак атәы мхәакәа исызныжыуам,
Җан иузымхәаз жәын иуанарыжыуам...
Б. Шыңқәба*

Ароманқәа ухәеит хәа, ароманқәа,
Иапыртааит цшзала, азамана.

«Асду» еипш икоу – мап зхәада,
Аха романқәак цқьа ишәзамкәа,

Имариоушәа збеит санрыпхәа,
Саргыы ысызбеит акы зөып хәа.
Хара снеихьан, даара акырза,
Ұнак саатғылан, скылсит агәырза.

«Апсхаи» «Ахкеи» еазнык ишытысхит,
Ахы-атыхаа «Ацьынць» еилсырхит.
Сроман снахеит, исхаап имзакәа,
Апхьаф игәнаха сыкәымтцакәа.

ШАҖӘЫҢҒЫК ИАХЬ

Ишдоутахыз саңызыр «Ажәа»,
 Сцәәхәа уеихсуан стаурхарц.
 Са сузхәыцуан уфымта аңхьа,
 Иарбан гәу уара иүзтәз.

Уанцэыртц раҥхьа, Дырмит Гэлиа,
Гэыла-ҥсыла шэимырҥхар.
Дышэзыҥамлар гэыла-ҥсыла,
Иалшон ҥытҥык шэүс шэаҥхар.

Ашәкәыџџы имамзароуп аамта,
Агәымцқъареи ашыцреи рзы.
Ихьшәазаргы, ишңеилыскаа,
Ҳағәта ишыкоу ицқъам зыңсы.

Сызлацәажәо мцым, илакәым,
Убашоуп – рыцда улагойт.
Жәа-томк тұжыыргыы, хәба ракәым,
Пхьаф дышумам агәра усыргойт.

* * *

Старыжыт атыша исыгәтәсны,
Ахаҳәкәа саадырхон еицлабны.
Исыхъзеит сцәахъчаѡ – «Сыпшалас»,
Еиҭахгы зыпсыцқыа схалаз.

Хаҭа иоуп рхәеит бҭазыжъыз,
Ахаҳәкәа бықәзыжъуаз бҭеишьырц.
Хаҭа иеицәоу роуп схәеит исзызуз,
Дабаказ схәеит ҳаҭа ҳхыпшымраз...

АҦСШӘА ЗЗЫМДЫРУА АҦСУАА ШӘЗЫ

– Шәааи, дхарцәажәап! – иалеигалт ажәа,
Аишьцәа аирак реиҳабза.
Изуҭахузеи, сшәоит уахьхәыр ҳәа,
Мап ацәызкыз уи иеитҭба.

Еизарак аҭы ажәа ансырта,
Дцеит имахарц сара сыбжыи.
Сумырцәажәоз, змоурах мызша,
Азәыр ихәозма ацә лызшыи.

Рабиа Гьеч-пҭа лҭыт мыргакәа,
Лабхәа изтәара аҭак ҭалтҭон.
Саргыи сзацәажәоз уаа шәфык реиҳа,
Напыла ирасхәоз рыздырхон.

Сызмырцәажәаз сшәыкәыхшанда,
Изакәытә ҭазареи исшәырҭа.
Ҷаҭаи дагәеи ахәапшцәа рзыхәа,
Дикторцәақәак ыҭан рыхтәаха.

ДҶаҭауп аҦсуа – иззымхәо заҦсшәа,
Ишыжәбо, аҦсшәа АҦсны ихадоуп,

Хтелехәәпшраҕы ҕашак рзаҕышәтә,
Санышәтаху аз рзын сыхиоуп...

* * *

Мардак скыдлан – имыҕрахеит,
Ҡызцаак шытысхын – иҕрахеит.

Хахәык снадгылан – ихрахеит,
Сзышьталаз аетцаақаа харахеит.

Сзыхь сызҕыхәалоз – хахәрахеит,
Сызқәылаз сыцқа – рғаҕаахьеит.

Арахь сызхымзац рацаахеит,
Аидара акәзар сашыт,сашьхьеит.

Изгәылымтыц ашәтыцқәа сзыңшуп,
Дабабжәз! – Ажәақәа схьыңшуп.

Аетца кыдылхзаап! – изухьоу ҕәыншыа,
Цьоук сыхьз хтаркит омашәа.

Жәаба сымихзаргы са сызшаз,
Иреихау санашьоуп – сзыңшааз!..

* * *

Храк саҕысны акыргы сөөит,
Искыз амахә аҕеә аргеит.

Ус саҕагылан, сымч амырхеит,
Ихәаз атлеиңш схәеит, са схәеит.

Схьамңшит сышьтахь, уа сымтәеит,
Схьамцит, аңыреиңш стәеит.

Цәыкәбарк сзамѡаф: акәаңкәап,
Абжыы сықәнаргеит акаңқаң.

Сымчкәа еибыстан са сѡеихеит,
Аңсаатә сыхәан схәыннагеит.

Ацәлаа ақәцәкәа еиннаңъеит,
Абынча атәыѡақәа снарбеит.

Схәацырц исызымтаз знапы,
Ацаңъа инавеикит ихы.

САБ ИАХӘШЬА

Анбан аңхашья аныста,
Бныхәон мрацәыртрахь бхы рханы.
Сгәыдыбкылон ба бгәы снадта,
Цәызк аимуцшәа баб иѡны.

Ашәкы ѡежкәа уа иаағыбгон,
Бшәындыкәра аңхья бнатәаны.
Саб даныкамыз сыдбырңхон,
Срыңхон ацырақәа неиццаны.

Дасу изтәыз бдыруан бхала,
Ашәкәы ѡежкәа рыуа изтәыз.
Ирныз стахьян сара ғырхәала,
Хаштра сзақәым урт ирныз.

Бгәы ианыцало сныруан баңхья,
Еиқәыхуа бааигәара снатәон.
Агәаң бара, измамыз хгарта,
Блағырзашаха бынкатәон.

Сыблақәа рғы иббазшәа башыцәа,
Беимдо бырхылон брызгәыкуа.

Срыпхьонатцы рыбжы баҳазшәа,
Ибыкәшон гәыграк анапқәа.

Бгәырға быцшара ахьсылшоз,
Имгьоз быхәрақәа аргьон.
Сбықәлахт. Сбыхәон аныбзымшоз,
– Бысзышаз сикәыхшоуп! – бхәалон.

Мышкы исырфыхарц рхьызхәара,
Бсыхәа-сыхәон, ига сыгәра.
Исывартцар шыта истахым хәа,
Хамтас исыбтәз снапы ианца.

Бзалымтцакәа ибыцраз рымца,
Рыхьз шыбхәоз бхацәцеит бара.
Итдасым хәа исымхны мчыла,
Исцәбывартцт, исхаштит быцсра.

Музеик иазхашаз ашәкәы шәжықәа,
Шахатра анырушаз иахьа.
Сибрантә иаауаз ибжамззакәа,
Иахьсцәыржыз сабылуеит беиха.

Иаха ианыстахыз ашәкәы шәжықәа,
Сгәы ианытцало саауеит Абаатә.
Гәашәи хыби змам абахтаф,
Исцәыуеит схыпшыло ба блакта.

САРА ИСЫҚӘСХИТ БҒАТАХЬА

*Харада ахара ишәыду мааңшыкәа Анцәа сумшьын. Убри са-
хаанхар иара аеныцәкәа сшәы сшәыхны избылуан, сагьыкәашон
хәа ағатахьа лықәылцяхьан саб иахәшьа.*

«Рыцха» зцымыз хьзыкгы бхәомызт,
Ажәала рсахьақәа сбырбон.

Неилымхрада зегъ бызхомызт,
Ацъалда ршышыа бгәы тнарқон.

Идырзыз рыцпхьаза бгәы баатасуан,
Харада ахьакәыз – беилагон.
Бызхара бызтәыуомзт, бардысхьан,
«Бымшәан! Бымшәан!» хәа бсыргәгәон.

Са сахъ ибцәиаст ибыцраз амца,
Сқәыпшра аццышә капсахьан.
Зынгы срышьтан «изит» хамтца,
Абаат абахтәф сеимдахьан.

Бгәыхәажәкәа бгәыпшқа еифызтәаз,
Бантсуаз ибхыган са изгон.
Са сықәлацәа тынч ианыцәаз,
Срызхәыцуа суада саафнахон.

Сшырхьынхалаз исцәыргазшәа,
Убас сырзааигәахеит дара.
Ҡажәи жәибжә сақәлахазшәа,
Итагыломызт сгәатца атра.

Бара беипш саргы сыргәаша,
Бхьаакәа срымоуп сәхәәтәха.
Бхәқ мызит – исыхъзеит риаша,
Бцымхәрас исықәсхит бәатахьа.

ДЫРШЫТ АЦЪАЛДА МЫСТАФА

*Ахқәа афбагы иғәайағара иақәшәеит, ицёушьаша, шыа кәар-
мак илымйзеит...*

Шь. Ацъынцъал ироман «Ахәа зыкәну Ацъныш» аћнытә

Атәатцла атәка схы исырдырит,
Сиазцааит, дубазар саб иашьа.

Силахэит, сивагъежът, сеилысит,
Мыстафа ихыскааит уи ицэа.

Ашәкәы ҟежкәа ниасит сәаңхә,
Сибратәи амхәырқәа зкәыз.
Схытшыуан, «Хариузовка» анызба,
Схәыцраахыс избахъан изакәыз.

Избарц аныстаху саб иашьцәа,
Ароман «агәашәкәа» аасыртуеит.
Шәтқәакгы ныкәстдоит Мыстафа иаңхә,
Исгәаларшәо, гәаныла сеимдоит.

Мыстафа хәйтхәытла ак сеихәоит,
Ҟажәи жәибжь сгәафы ихәхәоит.
Ихымеыц ихәақәа са иснихуеит,
Ибжьы цысцысуеит. Исахауеит...

Еихоит сгәахы ашәра иафүшәа,
Сыбз зымцысуа исфабоит.
Саб иашьцәа зтарыжъыз атыша,
Ароманаф лабфаба избоит.

Ижырта кәитцеит инапала,
Ауама игәагыт Мыстафа.
Ибаҟкәа рфыцдымшыырц акәраанкәа,
Игәы ицәырымгарц итырффа.

Сиазцааит, еиҟах схы исырдырит,
Абас дзахьзама саб иашьа.
Силахэит. Сивагъежът. Са сдысит,
Ихыскааит саб иашьцәа рцәа.

Ахысбыжь ангоз сҟагылан кәарак,
Сцәеижахь ииасит илкәыз ахы.
Бзиашәа, илымцдит шыа кәармак,
Ишызбоз исцәыржәуан иахәаны.

АКӘРААН ҒЫРЛЫШҚАА

*Шь. Аңыңыңал ироман «Аҳаа зыкәну Аңыныш» еизнагоит арзра
иахәхаз Аңсны аңеицәа хазынақәа. Шәышықәсала иказаауеит,
ес-иуа ирыцилоит ари арғиамта ду.*

Хариузовкатәи ақәраан ғырлышқәа,
Сабацәа рыгәкәа ғыхны изфахьаз.
Изғарыжьуаз атышақәа ртыша,
Рыжькәа рғытқхәхәо имғарс изгахьаз.

Уажәгы шәшәартоуп шәарт, аңсымтәкәа,
Сшәоит сышәфар хәа сыңсы штоу.
Хариузовкатәи ақәраан ғырлышқәа,
Бериа аңсымцқәа иңсы зхоу.

Алахәа хәымга – Едуард – Аңсымцқәа,
Иңсыхәашь зхамбац уажәгы изхоу.
Шәгышәеаныз, шәрызхәыцла хшықла,
Ирейғыз хцәызғаз, изчычхәоу.

Схықәгылоуп ашәиґың – атыша,
Ицәырцәоуп абаққәа ахытаңсоу.
Арзра иабылхәоу иоуп издыруа,
Мыстаға изқәаґың зыңсоу.

АЛХАС АБЖАРБА

Шь. Аңыңыңал ироман «Ашәахста» афырхәа хәа

Сара сшәахстоуп Алхас Абжарба,
Изамға ианымцәа ианыз.
Иныртәз, даныргаз зны хәажра,
Ашәахста даниуа хәа исзыңшыз.

Сырдырхъан Нахар илактала,
Иснырххъан идырзыз рыцшра.
Исыхъзеит саргыи сдакъа иртала,
Сацшааит: имариам аршара.

Сабацъа рыблызаргыи, аамта,
Рыцкъара кыи шамамыз сурхаит.
Исхъугзеит, ирхарамыз ахъарта,
Сычхара Мамзышьхахеит – иазхаит.

Сафцъажъо сангылаз Ашара,
Рыцсы рзеит, ишъеит сфахахар.
Зшъахстала сыздырыз Абжарба,
Сылагырзкъа зфысуаз Нахар...

РАУФ ЛАКОБА

*1941 ш. июль 6 рзы Бутырка ихъыцъакацъаз ацсырта акамерафъи
цшынтъа ахысбыжь геит. Ршьа зкыдшылаз атъамцкъа рыда ша-
хатъ дыкъазамкъа рыцс хъыцкъа нарыхдыршъеит Инал-ица Кока,
Лакоба Рауф, Лакоба Тенгиз.*

Шь. Ацъынцъал

Сыфнагылоуп Бутырка абахта,
Итцъаа-тцъаауеит Рауф ихъыцра.
Афъоцхъа лхы кыдылкъоит Сариа,
«Нан смотъ!» – изфылтъеит Шъахъсна.

«Сан дыжъабазар!» – длышьтан дгъафъуа,
Дышлышьтаз дтаркит иаргыи.
Изхара изымбацыз Акъа,
Иани иаби ыталеит игъы.

Аетым хъыц Рауф Лакоба,
Еимидон, игъхъааигон Ацсны.

Үенгиз, Кәыкәша, нас Кока,
Ифызцәа, изалымхуаз ицсы.

Изылпхар ецәацк ацәаара,
Раштаҕ дызнеизшәа ицхьазон.
Иабаказ ажәван иатцәара,
Абахтаҕ есаaira илашьцон.

Дуазыруан Рауф Лакоба,
Аетцәакәа зхәыцра рыҕхәараз.
Аетцәакәа абаказ Бутырка,
Аетцәакәа ззын иуаараз.

Иблаait Бутырка абахта,
Иблақәа рзын ахышә хәыцын.
Идыруазма иацеицшыз игәыҕра,
Жәаа анихыцдуа хәа изыпшын!..

Аетцәакәа, ацхьазашьа злеитцаз,
«Уан, уан», – хәа рмыткәма гауан.
Ацазатцә иуазра зламзаз,
«Ацшалас» хәыרבгьыцра ауан.

Сзыфныцуам Бутырка абахта,
Исцәыршьуеит Рауф ихәыцра.
Ашә лхы анылкьоит Сариа,
Лыхцәхәыцқәа сырҕашәоит Шьахәсна.

Пшьынтә ахысбыжы! Саалтзар схәыцра,
Исхәара сҕашәомызт – схәаҕын.
Срыбжьагылан Абаататәи атзамцқәа,
Иан лыбжьала ахәхәара иаҕын.

* * *

Саб иахэшья Хратцла дакәшон,
Лнапкәа ыргьежьюа дагәзуан.
Лыбжы адыруан – дафцәажәон,
Идырзыз рыцпхьаза дзытуан.

Идырзхьаз Бзыпттаа шәфыла,
Егъараан ацака итәахьан.
Рахәшыцәа, игәхьаазгоз зашыцәа,
Схаангы ишакәшоз збахьан.

Игәхьааган еицралон Аратцла,
Адацкәа ла леипш еипхьшаауан.
Хратцла, изгәытцакыз саб иашта,
Дтысуан, рышьтакәа лыпшаауан.

Ацәызкәа изтцаз ирытцакъ,
Иазхымгеит. Иныцфәаа ицеит.
Атыпаф исаазеит җа ратцлак,
Ацака уажә х-гарак тцысуеит.

* * *

«Идырзыз рашья ипха» хәа
Сеибадырбон.
Иашәын сыжәла ишьамтләхәха,
Сеинкья-еинпон.

Ари шхамны сыдгьыл иалан,
Ипланы.
Сыжәлар қәашьда рыхәда икәын,
Илабаны.

Җеипшс исоуит аиашахәартә,
Шьыжык саарпшны.

Исымам рыхъз еихау хамта,
Сизаап сымшны.

Аха усгыы схәуп, са схәуп!

* * *

Ирхәа Бериа са исмырхәакәа,
Изхааигаз уабдуцәа хыртәаны.
Аңсуа аамсташәа гәыблрала,
Инирхеит иаштагә леиџтәаны.

Нас иџухит уңсы антала,
Иан лкыкахш – сара сбызшәа.
Иеыццышәгы иукит ағәра,
Икәмчы уаршәит ианухкәа.

Каканрыцтас игәы игәылхны,
Иуфахъан – уара иуңсаңаз.
Дымшәиит иң-ишә ункылхны,
Дырңшуан игарақәа шәзаазаз.

Ашьхантә слыбаазаанит – иңхасшьом,
Амшыни сышьхақәеи еизшоуп.
Исызтоу шьхагәуп, сузырџашьом,
Стыңхьызқәа ирымоу сыңшроуп.

Иныхаңаџуп сңашә, са сдаңқәа,
Иузырџашьом сңыңңь, са скәакь.
Такгы сашьтам уара уейтарсуа,
Егры сахыгатәзам санңслак.

1989

* * *

Аишәа еинцароуп избаз схаан,
Мыткәман агәыжъжъараз ихәшәыз.
Удашьхәа еифызтәоз имғоз хәан,
Саби саб иахәшьеи ирныз.

Инеидашшыло итәалон игәыхьхә,
Схәыцра шырак нашәтданы.
Рымца рхыргон шәкәқәак еилырхуа,
Бжеихан сзыпхьоз ирыцәзаны.

Хьакра зқәымыз ашәкәы фежьқәа,
Игәағны исыртәит зназы.
Урт фәхәхәаган умырфашьа,
Ирзызуеи, исцәлывартәит данцсы.

Дунеик иафсуан урт зегь хзыхәа,
Ргәыпсычхабжьқәа сынрыпшьуа.
Иаадыргылоит иахьа сфәпхьа,
Иантәаз ргәы инадтә ишышьуа.

* * *

Иахьа исымбеит сара азхыцра,
Саштәф ақыртүа инырхара.
Нас иахьоума данызба амцфа,
Сеитцырсны иашьтоу стархара.

Зынгы исытартәит сара амца,
Сыбз иқәырблааит сбызшәа.
Исхарам ала са сыргәамтца,
Сеитцымкәо, сеитцмыжьуа сыршәра.

Стәхәартәи сымцхәартәи Аңсны шакәу,
«Шьышь наани» шәазызырфыр ишәахап.

Егры иргоу шәыңсыбаџқәа шәразцаар,
Егры аахыс изтәугы дыжәбоит.

1989

АЖӘАК ЗУЗЫМХӘАЗЕИ, ЧАРКВИАНИ?

*Кто возглавил Грузию, когда были закрыты абхазские школы?
Н. Чарквиани. Он, оказывается, ещё жив, если бы он по своей воле
встал бы перед абхазами и лично извинился бы за своё участие
в политике того времени, то он наконец совершил бы весьма
достойный поступок.*

*Джордж Хьюит
Июль 1989*

Имиц рыхәхәабжь узмырхәзеи,
Аңсны агәашә хада – Сбышәа.
Шәаангыл, ҳиашам! – узмырхәзеи,
Изузымкзеи умилаҭ рыгәшәа.

Са Сыңсадгыл аҭоурых баашқәа,
Иумбоз ишрымаз ан лҳақ.
Ҳагәнаҳара уаҗалеит баша,
Изуфымшәазеи нас ажәак.

Урзымхәыцуаз ҳашьха зышқәа,
Излацәажәоз хзыхь ңшыақәа.
Сгара зҗагылаз ҳа хратҗла,
Изҗатамҗаз саб инапы цқьақәа.

«Иазхоуп ирзааухьоу» зузымхәеи,
Урңырамгылóz рымџа кны.
Аңсшәа шыны ақыртшәа фџиозма,
Абри зузгәамҗеи иштәз уңсы.

Нас иубама ажәак иамчыз,
Рыгәнаха укәутцеит шәыңсәә.
Ма иухәазтгы, уа, саҕамыз, –
Еибашьрамхар алшон! Иуцәоуп ацәә...

ЖӘИБЖЬ МШЫ

*Арзра ашьтахь хаб атәацәара алалара инағаршәны мап
ацәикзаап. Ағнду иазынрыжьыз иара иакәын. Иеихабацәа хқык
хаз-хазы ицахьан, аибашьра ду аан иҕахаз рҕацәа шыказгы,
рышәкәа аазыртышазгы рыман.*

*Җтоурых-штә – Җабитың ашә аркра азин устәзом, уи ала
иахьурхәо Бериа иоума хәа иахәшьа лығәғәара иабзоураны, ла-
ра леиңш ахәрақәа зныз Амҕарҕҕа Крестина длыцырхырааны
лашьа ңхәыс данизаалгоз иқәра абжа дтҕысхьан. Лара лхатәы
ңсҕазаара мап ацәылкит...*

Жәибжь мшы сабгы дтәкын,
Игәы кылблаа дамыгк анын.

Ибла ишабоз ңытҕык ршьит,
Иашьцәа хқык Сибраҕа иршьдт.

Ихы кыдикьон ағара,
Ихала изымгәағьит аешьра.

Ишңеитәхыз убра дтаңсыр,
Ма акьыртрағы дырблыр.

Абитың иамазаап лахьынтәк,
– Уашьцәа хазхоит! – рхәазаап җенәк.

– Бзыңтаа рылымкаа сцазом, – ихәеит,
Җирцхалазе арцәаахәа дыхәхәеит.

Ғыц икылблааны игәышпы,
Ддыршәит абахта ашә аартны.

Гагра акарсаҕ жәибжь мшы,
Изакаыз ахыбаз ажьхы-ршы.

Жәибжь рыла шәи жәибжь хы,
Еиқәжыакцаха ишалаз игәахы.

Иблақәа изхымтуа дкачны,
Ибға изеитцымхуа деицъны...

Иузымдыруа ихы-иҕы,
Ипсы ааигеит рыѡнду аҕы.

* * *

Лнапқәа лыргъежыит иахәшья,
Дипымлеит мыткәмала лычешья.

Акгы рмыхьызшәа илпхъазеит,
Зцаарашәк леишзаргы илзеит.

Амшқәеи атхқәеи цон, ицон,
Пхъазашья змамыз рыпхъазон.

Хқыта гәашәқәа акуан, иакуан,
Агарақәа ҕажәкуан – игәыкуан.

Ашықәсқәа пшуазма – иццакуан,
Саб иахәшья лхъаакәа иаҳа имцакуан.

Лашья диҳәон – ргарагып дшазхәоу,
Зегы рыпсы иаразәк ишихоу.

Аәнду ашәгәшәкәа аалыртит,
Зыхьға иахыкны ажәван шәтит.

Дазааргеит – Дбарпқак дизааргеит,
«Радеда» ахьгаз, зеггы еизнагеит.

Дбарпқа лымшра еикәнархеит,
Хәәык ахшара, ҳа хрыхшеит.

Амшкәа цон, ицон, ицон,
Ххәыцреи рыхәрақәеи еилазон...

* * *

Зақа дгәыпшқаз – ҳаб дыгәгәән,
Мцак ицрамлацшәа ицәахуан.

Данааба дкәашза дышлахьан,
Шәәыла Бзыпқаа дрыпстынхан.

Рыхьзқәа ықәкын иара иқышә,
Алағырз алсхьан ҳасас гәашә.

Итынчра тынчмызт – ирхәацәән,
Ицәызқәа изымпхьазо ирацәән.

Илхоз сылхоит иахьаггы,
Иблырста сыхьуеит иаҳаггы.

Дызжәуаз сажәуеит стыркәкәаны,
Сышгылоуггы сашта агәтаны.

Имгьоз ахәрақәа дшырғапшуаз,
Деикәыркит иблақәа шыпшаауаз.

Игәы сыхъуеит са сгәәфь,
Иңсы былугеит са сыңсафь.

Саби Саб иахәшьеи рыңсқәа схоуп!

«АҔСНЕИҔШ ИСЫЦУП УИ АХЪАА»

*АҔсны Афырхаҕа, адауаҕыш иафызаз арҕыс, сқыта гәакъа
Бзыҕҕеиҕш исыҕхазо Рудольф Алшәынҕба сиязҕааит ҕенак, иану-
хъуа ыҕоума ушьапы хәа.*

*– Хы, – ихәан ишиҕазшьоу еиҕш дааччеит, – АҔснеиҕш исы-
цуп уи ахъаа...*

Ичхатәуп, сышьхақәа ианырчха,
Анацәа рыхъзала ичхатәуп.
Хадгьыл ахәшәыцқәа ианырхъча,
Исызхымго ак шакәым хәатәуп.

Исычхап, хажәџан ианачха,
АҔсны иамыхъцыз смыхът акгьы.
Иишоуп, иснызаргь ашәахста,
Сабацәа ыровоуп сшьапы.

Ишәасхәап, исымам шәыцәзашъа,
Хачкәынцәа, хпазатцәкәа сыцроуп.
Сцәеижь иадга исылшом цашъа,
Схъаакәа ирхычциаауа мцоуп.

Уабхъзеиҕш сахыбаауеит, сахыбаа,
Шәџыла хабжарақәа ахтнуп.
Ахацәа узыртәыуом мариала,
Аиааира Абираҕ характәуп!

Сгәы иалоу, азәк иеиҕш хәидгылан,
Иабаца, инхажьма мџабжа.

Аидгылароуп хазмаз хайдкылан,
Иабакоу! Ирхынхэтәуп шаңхьа.

Сахьтәыуоит, усқантәи хазәкра,
Абаакәа! Ианахтау иахьоуп.
Избом, зда хамамыз хацкәынцәа,
Ирныкәны еилазгоз – дхагоуп.

Сзыхәан иреихау хәшәтәыгоуп,
Хажәлакәа хгәарафы имажәыр.
Схьаакәа схазырштүа гәыртәыгоуп,
Хгарагыцкәа рфы хгаракәа шәтыр.

АНАПҚӘА! АНАПҚӘА! АНАПҚӘА!

*Вл. Маиакowski ихъз зху апремиа алауреат Шьалодиа Аңьын-
цьял Аңснйтәи ателехәаңшрала иңцәажәара аңкытә.*

05. 01. 11

Хнапкәа, ицәырзго хара ххәыцра,
Аңсуаа хаңхьажәа – хнапкәа.
Хнапсыргәытца, изхәо хантыра,
Амтәыжәәа рызто хагәтаккәа.

Унапкәа роуп изырзго уажәа,
Хахшыә арҕажәәа – хнапкәа.
Инапкәа рыла иуасхәоит ижәла,
Хажәла афынтә иаауеит дара.

Ихәы датәхәоит ахпатукәтца,
Хатыр рымоуп инапкәа.
Тынхас дсумтан аңсымцкәа,
Изжәхьоу зыуафра таркәкәа.

Абзиа иууз азы иартаз,
Иамгазакәа иузыпшың зны.
Аңшаластәкәа анап ианыртәз,
Ламысла иама иааит Аңсны.

Хбирак ианымлеит баша асахьа,
Иртоу уазхәо хара ҳагәкәа.
Халамыс, ҳапсуара, ҳхаҗсахьа,
Анапкәа! Анапкәа! Анапкәа!

Рнапкәа еитыхны са ианспымла,
Аңбалда акырынтә са сҗахеит.
Рнапкәа анеипыршь ҳа ҳфырхацәа,
Абар! Аиааира ҳа иаххатәхеит.

Напуп ирҗаагоу, егьтархагоу,
Ажәада иуазхәо ҳагхақәа.
Напуп аңсуаа ирҗахәхәагоу,
Анапы иамырзроуп агәбылра.

СУХӘОИТ, СКАРМАТЫС, УМЫЦӘАРЦ УАХЫНЛА!

*Акармаҗыс уахынла ианамхацәа акарма мыжда ңшуп агра
итиааны изымшәахәо иахәаеырц.*

(Асаз ҳәамтә)

Саныхәычызнатә укәша-мыкәша,
Узакәыз сдыртцахьан, Скарматҗыс.
Ушадыргаз асазқәа ркәышра,
Акарматҗыс хәа иузтәз хьзыс.

Убжьоуми иахыскааз «Ахәрашәа»,
Ихоуп, рхәон Акарматҗыс абжы.
Хажәлар рашәақәа, ашәы хшәызхуа,
Изнымкәа ҳалзңаахьаз ашәшы.

Убжыы схьыршо, иныхта-аахта,
Хратцла уналатэон, Скарматцыс.
Рыгэкэа тынчын схабла Ахэтца,
Зыхьѣа, Ахахэду, Арасазыхь.

Аблақэа урхшэыларгыы сқэыцшра,
Ахаан усызхымхуа сраазахьан.
Сцэажэаанза сгэазтахьаз умшра,
Уашэақэа сгарашэан – истцахьан.

Хабацэа реипш, ианымшэоз ахьымзг,
Ацэа уиааир хэа суцэшэалон.
Акарма аќнытэ иаауаз зыхьыз,
Атыс цшза сбызшэала ишэахэон.

Заќа ашэахаа сзацнацэзеи,
Назаза сдырѣашьазом дара.
Хратцла аеналак иахэазэзеи,
Сшазызырѣуаз аныруан иара.

Амаалыќ агара игараз,
Ацхызхаа иалаз итахэхэа.
Ахахэ, арѣаш, ѣынла иркараз,
Уахынла измамдаз цэамтхаа.

Азыхь, ашьха, арха, абна,
Ха хада рызегь рыцсы ршьон.
Акарматцыси сареи хабла,
Еиќэмырќэыскэа хаиццацшьон.

Атыс ссир иақэымкэа ацсшьаха,
Цхьарца бжыыразла ишэахэон.
Акармахьаа злысхьаз Сырхнышьна,
Изазон, изазон, изазон...

Сзамѡақәа ирыцран аґырґырхәа,
Ашәахәаѡ иафәсуаз аґхзы.
Ашәахәабжыы сыкәшон инасыґха,
– Уакәымцын! – хәа фәнатуан Ахзы.

Абжыы иарзсауан Сырхнышына,
Излағәғәаз иацлон аґара.
Аґарматцыс шәахәон аашаанза,
Хәґрақәа ирґымиаарц аґарма.

Хзыкґыы канаршәит ус ашамґаз,
Иареипш ахәрақәа сырґаларц.
Нас иазыскит ашәақәа хамґас,
Абас хәицмыцәа хшәахәаларц.

Сара схы аткыс бзиа узызбаз,
Уґышәа сүтеит, Сґарматцыс.
Унашанаха абас усызґаз,
Уа уцқара акәын ирхаз ґсыс.

Уагәышыаґоуп сара сырґиара,
Самґахырхәалоит убри Ухзы.
Ухзоуп измадоу шыґа сыґстґарґа,
Аґсыгәағґра цәґязарґ азәы изы...

АРЗЫНБА ВЛАДИСЛАВ

*Ацанбақәеи а-Гьечбақәеи ґалааи ґагәырґа аныруаз, аґа диит
хәа ианхысуаз рґацәа ирылґша анрылґлак акәын.*

Арзынба иблақәа рыла,
Аґсны алахынтґа шәызбала.
Ишәхамшґын иаххылґуаз алѡа,
Хәчкәынцәа рызфѡы, дара ршьа.

Ес-ииуа ирыциуа хзыхьпшыа, –
Ухагымзааит Арзынба Владислав.
Арзынба иафсуаз «Ахәрашәа»,
«Шәнеибац!» зыцсахуаз иара илаф.

Ихәон: ацсуа иззымхәоз зацсшәа,
Дтәымуп уи, Ацсны дацәцсоуп.
Арзынба дицпхәза цагәырға,
Дышизеипш ижәула, уи дацсоуп.

Арзынба дгылеит гәышпыла,
Хапхәагылаф – Аиааира хзыргаз.
Биракха иашәылаз ххыпшымра,
Хтоурых ирпшзаган иазынхаз.

Арзынба дицпхәза шәныхәа,
Ихаазарц дзыцсахша ацацәа.
Ибызшәала хадгыл шәазхәыцла,
Хбызшәада иауам пхәацара.

Хабацәа рхаантәи «Ахәрашәа»,
Ишәхәала, ишәхәала, ишәхәала.
Владислав дицпхәза цагәырға,
Ишәула, ихьзала шәшәахәала!

Март 4, 2013

АРАСАЗЫХЬ

Срасазыхьоуп са сгәы ацхара,
Сзыхьхәы Бзыцта итазмышбо.
Шьхардацс самоуп уа ацсабара,
Схата сышзыхьу узырбо.

Уоуп сахьнытхәрааз с-Расазыхьха,
Азыхькәа рзыхь хәа сыпхьаза.
Исфәарами иарггы ацпхькәа,
Исфыхәа, исфыхәацыпхьаза.

Ижәла, ижәла, ижәла пшзала,
Аха иузыжәзом узхара.
Азәггы издырзом сара сыда,
Сгәафы ишытцахуа ахара.

Егъараан снытхәраап с-Расазыхьха,
Сгара рагәапшьлых ахьтысуаз.
Апсны сахьазар споезиа хьрыцха,
Арасазыхьоуп рапхьа сахьлатаз.

АГӘТЦӘА КНЫ ДНЫХӘОН АЦАНДАРАТӘИ АНЫХАЦААФ

*...Апстазаара стахым бхәаанза адунеи бапымхааит Барцыцпхә.
Заур Чычба*

Псрахкыс иамбаци Апсныжәџан,
Хкы-хкыла излампшыц закәи.
Сызхаанымзггы наф инсаџшәан,
Иацәсмырзит хәтац затәык, акы.

Стагылахьан апсра сахәо,
Сашьталартә изныскьо схы.
Сыдгьыл афы амра сзымхо,
Сыпшаахьан ишкыдыз сханы.

Афәахәа искицпхьаза амца,
Апстазаара иакәсыршон сыпсы.
Скапсацыпхьаза сара сыццышәха,
Закапъара сгылахьаз сыбзаны.

Зныс узымхәоз аңсуа хаңәа,
Игған жәафыла, ҳарңәынхеит.
Абңар ытдаркхъан сгәатңара,
Хазшаз иғеиҳәан – сеиқәирхеит.

Иабаңоз самңшаар апоезиа,
Исыкәнаршеит Баграт инаңқәа.
Имшра ағар ирхибаауазма,
Иблақәа рханаз иңәаҳәақәа.

«Икажь, апоезиа бтәым!» – ҳәа,
Баграт иаңхъа «дсылабжьон» поетк.
«Балт нағ, быңсадгъыл бхатәым» – ҳәа,
Сеиҳәазар ағара дыснарбеит.

Сажәақәа рыбақәа тығәшәа,
Исңәикъыңхът, исымоуп ҳәа амч.
Ех, аңқара! – Сабаңәа рыжәла,
Срыкәыхшоуп, еихарҳауан амаң.

Егъараан схы-сгәы сҭахымкәа,
Сҭагылаҳъан, аха самыхәеит аңсра.
Зағараан сыхәрақәа дмырбакәа,
Исылшеи сыңсатңан азара.

Дымфашьеит сызныҳәаз Ахатңа,
Иснихит ишҳзеиңшу сдоуха.
Иажәақәа схаңыруеит иахъанза,
Хныхаңааф, а-Чычба, хлыңха.

«Аңсҭазаара сҭахым бҳәаанза,
Шәеигымхо барей Аңсынрей!»
Хағазар сара сғы итшәаанза,
Иарггы шәарггы ҳақәлахоит ҳдунеи.

САСРЫКЭАРАА РЫГЭНАҘА ЦЭГЬОУП

Сасрыкэа, Сасрыкэа, Сасрыкэа,
Нартэа, еицэамкуа зхыцша.
Кэбина иадыруеит, Кэбина,
Ахыцшыларэ сацэшэоит, сацэшэа.

Сасрыкэа – иафызэз ашыанца,
Зашыцэа рнэртэара еикэзырхэз.
Ижэбома иштэрхагоу ашыыцра,
Ашыыцра иахцэабылхэоу азхэз.

Имачуп, имачуп, имачуп,
Сасрыкэа ифызцэа рацэам.
Тэым чануп, чануп, тэым чануп,
Атэымаз ақэцара уафрам.

Ацсымтэра, ацсымтэра, ацсымтэқэа,
Ацсымтэқэа акгы рызхэзом.
Агэаккэа, агэаккэа, агэаккэа,
Азы иаго ахэхабжь иахэзом.

Амзаф Сасрыкэа исэхэа,
Шэақэныхэа! Исэхэа ажэзом.
Схырхэоит иапсуара ағацхэа,
Сасрыкэа ичыцкэа узтыршэом.

Сыблакэа дырхызар дтэыцны,
Ихамтоуп. Дхысхуам сара.
Сымшкэа дырпылоит уи дфэыцны,
Егэараан уахирцап уанцсра.

Сасрыкэа, Сасрыкэа, Сасрыкэа,
Ухыцшала сеикэхахьеит, нас ишца.
Кэбина иахаштэзом, Кэбина,
Цасхэа, цас ишишьтаз «анашца».

Шәәзхәыцла, шәәзхәыцла, шәәзхәыцла,
Ауаф ҕыц иаңхәа ииуа етәоуп.
Шәрыхзызаа, шәрыхзызаа, шәрыхзызаа,
Сасрыкәараа рыгәнаҕа цәҕьоуп.

* * *

Исылсуеит, исылсуеит, исылсуеит,
Хлыңшаахкәа цеит, иҕацәцеит.
Исеилкаауам сзәзңшу рааира,
Уажәык зынза сгәы цаҕахеит.

Дзәххибаазеи Ражден Гәымба,
Иаҕа-иаҕа дсылсуеит Баграт.
Бзиарак анылбашаз Нели Ҙарба,
Нас узлацәари угәы раҕаҕ.

Алықса Аргәын иҕыза ицәызра,
Агәлымтәах Гәыргәлиа Борис.
Иахҕадырштырц иаҕушәа Абзагәраа,
Баҕалраа рыдлаҕса уа иблыз.

Алықсеи Бориси шәҕацәцашә,
Шәыхызала иҕалымтзәцт шә-хык.
Борис агәыраз уа уңстбашә,
Иухазырштүа Баҕалраа шәҕык.

Стәалоит Шамильгы дысзымхо,
Шәҕымтра иснәтәцәкьом таҕак.
Пхьазара иалоума сгәы иҕыхо,
Сычхара сыцәхытцует иахьак.

Акалашәа иҕамзи шәгәыжәла,
Изааны шәхәызжәазеи шәхәәены.
Иаразнак ухәызтәазеи Ҙыжәба,
Изнымхеи хзыниахьаз аҕы.

Знызынла сахабылуеит сыбга,
Ишакэымыз хцэызкэа рацэахеит.
Хуазрақэа хрылзгалоз хлыпшаахкэа,
Хааныжыны ицеит, ицацэеит.

Бжыыраза аиаша анышэхэоз,
Сышэтуан. Сызхымзац сахьзон.
Хацсныжэлар рыгэта шэанызбоз,
Хазегь хаибгоушэа збалон.

Уацымлазтгы Рауль Лашэриа,
Ғымтзакэа исчхаргы каларын.
Ушэ садгылоуп сыбз сғашэызшэа,
Еицэа еиґа еицэоуп ари ха хзын...

Сабацо, сабацо, сабаца,
Еизынхаз хазэыкымхар, хмеихэар.
Ускан даҳиааиуеит апсцэаха,
Сашшуамызт нас уаґа иаанхар.

Даҳхибаазаргы Ражден Гэымба,
Иаха-иаха дсылсыргы Баграт.
Лызґаб лышьтахь Нели Тарба,
Узыцэахуама угэы рахат...

ДЫЗПОЕТХОМ АБЫЛРА ИАЦЭШЭАЗ

*Ағғахэа сара сымбылуазар,
Ағғахэа уара умбылуазар,
Ағғахэа ха хамбылуазар,
Дарбан алашьцара зыцкьаз.
Назым Хиқьмет*

Дызпоетхом зыццышэ кампсац,
Уажэа ахэгы изшыазом.

Алашьцара далоуп дшалац,
Зыццышә камҗсац уизбазом.

Зыжәлар рышьта тыгам згәатца,
Имҗа кьаҗуп, харак дызцом.
Амҗа ишыкәу иҗыцәаз зымца,
Ахра ахалара дзахьзом.

Зцәеижьаҗ изызмыргъаз ухәра,
Пшьаала иццышә наҗаҗсаны.
Аеыццышә иаумырбар аҗәра,
Хъзык азгома инужьыр уааҗсаны.

Дажәзом ибылхьоу аҗҗахәа,
Сыздыруа сыццышә дацәхкьазом.
Угәахы иалазар аҗҗыха,
Сгәашка ииазгоит, иткьазом.

Дшьыцызгоит, сыҗсы ихтныстоит,
Акырынтә иҗсны ибзахахьоу.
Имырбакәа ихьша ихысхуеит,
Абылра иацәшәо диҗоуп хәҗоу...

* * *

Агәил амаза анптыша,
Амза шыҗаҗшьо иаршоит.
Амра җамшәакәа лассаамҗа,
Агәил агәылптра иазыҗшуеит.

Алахәатцәкьа атра ихыҗны,
Ғаанбзиала хәа азҗнаҗуеит.
Амра анҗыхогь хьаак аҗны,
Ашьха аҗавхәаа аҗҗнартуеит.

Азыхь анытцуагь хьаауп изиааиуа,
Ашьацгы усоуп, ииатцахоит.
Рхьаакэа хыцуеит ғыцк аниуа,
Аха са сеицшцэка иртцахуеит.

Са сбылрашьтыбжь умырхакэа,
Сбылхьеит сбылхьа, абылра сазхом.
Апоеит ибжьы Ацсны зыцсахуа,
Ус дымблыкэа ажэак изхэом.

Сизеилкаазом ицсны ибзамхац,
Зпоезиаф ипызымшэац абылра.
Дызпоетхом зыццышэ камцсац,
Исылшом иажэа агэра агара.

Дсырфашьазом сыццышэкаа рыла,
Ишыпыруаз зажэа зыбжьахьоу.
Дыкан, дыкоуп икалаша,
Цырак ишашьтаз ибылхьоу.

ХЫНЦАЖЭИЖЭБА

Сшанхеит сшанха, исхэап аиаша,
Шэабакоу сашэакэа – сыцсы зыхтну.
Сдоухалаша, иуцзаап Амшра,
Смоцацаа, шэылзызырфы шэанду!

Даатагылеит абар, лшэымта,
Маза лцаахэакэа шэыпхьаза.
Сзымхэлалар алшон дара рыда,
Иансцэыцэгьаз хаала аршара.

Иахьа сапылартэ афа сызтаз,
Сыжэлалар шэнықара еснагь сацсаз.

Схы ахызбаарггы рейха ахыныстдыз,
Сыетдәахә ҳзеипшыз исыпхаз.

Исылшаз – хәтацзаргь, тәык ахьымшькәа,
Са саткыс шытызхша шәеизхауа.
Исзымхәацоуп шәара шәзызхәыцша,
Сызхалаз сышьхаф шәшәахәала.

Сыпсадгьыл, цсра-зра сықәзам,
«Ахәрәшәа» иатәхәо изхәышәтәхьоу.
Сылахь уапхьар, исхатәу акәзам,
Уа утәоуп аихарак сзыртәахьоу.

Сгәара итамшыц, иарбан гәафрой,
Усцәымшәан! Схы сгәы ахшәазам.
Сеилырымкаарггы сахьынзафой,
Саныкам ашьтахьггы ихьшәазам.

Ахызатәкәа Ахацәа змыхәоз,
Бжеихан ибжызтәоз са сгәахоуп.
Ацсны сазымхо абас сзишаз,
Агарақәа срызхәоуп азоуп.

Умца ифьцәааз фьц еикәымлар,
Ухәра сацхраан исызмыргьар.
Цсынтры кьафхон шәсывамгылар,
Шәаштаф «Радеда» абжы смахар.

Шәкы сыртысхьан шәжәа рыла,
Сызқәатыпқәа сыцсы штаз иржхьан.
Иансхьтәалак ашәзы сызмыруа,
Саиааины акафхәа сшәахәахьан.

Зшьафә еихызгаз сгәы ирфьцит,
Сицылар стәыуо – сзын ицсран.

Зкѡаасбыжь газгы шѡымтѡк сѡацитт,
Апоет изы шѡымтѡк шѡымш ирытсан.

Цѡгы исхызга, бѡиа исхызга,
Шѡышықѡса саназшьѡз са сишѡиит.
Хѡышѡгы мацуп сара сзыхѡа,
Мышкы сытсып хѡа са сымиит!..

СНЫСЫМѡА, УРТ СЫМѡАҚѡА...

Амѡақѡа сшырну исхызгоит,
Мѡамариа сахъашътамыз – ихадоуп.
Знызынла снысымѡа гѡхъаазгоит,
Лассы-лассы рнысра – сгѡыгыртоуп.

Мышкызны сдунеи ааныжьны,
«Наунагзатѡи ахъ» схѡар – итсроуп.
Амшынқѡа сырхызшѡа снышыны,
Саазхытсроуп. Снаунагза – ароуп.

Снаунагза ахъыкоу арахъоуп,
Шѡырхылацшла, сышьтақѡа ирхѡап.
Сзыхъқѡагы шааиуа ахъхъахѡоуп,
Аѡыхѡшѡтѡра анышѡтаху – шѡнахѡап.

Снысымѡа – сымѡақѡа шѡырнысла,
Иахъеитшыз, ишылсхыз жѡбала.
Шѡрыѡцѡажѡа, шѡхатѡгы ылшѡхла,
Еимамларц, сашѡақѡа шѡхѡала!...

* * *

Сызхааным атѡеицѡа роуп сзеитхызуа,
Имгъац рыхѡроуп сызѡацшло.

Урт ирхыцуоуп сарггы исхыцуа,
Изхырбааз рымцоуп исыншло.

Са соуп ирцшааз ахқәа ирылаз,
Са сакәхеит алхраггы зықәшәаз.
Са соуми рыхәра хәрәшәас иамаз,
Са соуп иңызшәа закәйтә ашәаз.

Сызхаанзам рхьаауп са исыхьуа,
Сцәа-сжы ибжягъежыло сыхәкәны.
Сыблақәа ирхымцуа, ицсыхуа,
Харада ирылкьазоуп иалкьаз сгәы.

Сызхааным ацеицәа роуп сзеипхызуа,
Рыхәрақәа шыспхьазоз изызхаз.
Рзыхьқәа инрыжыыз инкахәыцуа,
Изтытыз раштоуп сара сзаазаз.

АХАЦА ИЧХАРА

Ахатца ичхара хәра җахәагоуп,
Изнымкәа илағырз збахъеит.
Ахатца ичхара шыта еиқәырхагоуп,
Ицысшәартә ргәыхьқәа сырбылхъеит.

Ахатца ичхара аныбзыпха,
Сгәыгра Цсоухоит, са схәышәтәџуп.
Ахатца иблаҗ «бымшәан» анызба,
Сиааиран сишәызто ашәала стәуп.

Ианатахха – схьатцран сыкам,
Иапхьа сгылоит абцар кны.
Дсыцрытырггы сгылом схәыцуа,
Инасмыгзакәа җыцәа хәгәтакы.

Лартак агәырға санахимбаа,
Шә-хәрак инызаргы исыргәоит.
Ицәхытны илағырз саницәаблы,
Сыңсра еиҗаңсран схы сыңхьазоит.

* * *

Саңхьака иҗоуп иреиҗу аамта,
Иалкаау, иеыжәу амш лашақәа.
Саңхьака иңшуп сиаша ахәарта,
Схьызхәара иазто ақәра наза.

Саңхьака – иңшааху сәахәхәарта,
Исаркьа инҗшылоит згәыраз цкьоу.
Сгәыграқәа ргәыгра – сызхартә,
Сәастом ахаан аңсра сызфахьоу.

Саңхьака сзаңызоу иссиру аамтоуп,
Ашәақәа баша сышьтырымхт шәахәафыс.
Адуinei иннатцраны иҗоу ақәроуп,
Исзаанхаз ашықәсқәа нцатәыс...

АЕЦӘАҚӘА РДУНЕИ

*Арбағь аңхьа гәыргьафәхәаша аңсуа изузом. Убри азоуп гәәцәа
хәычы ыкам, гәәцәа ду ыкам хәа иңшыоу аныхәақәа раан агәи
агәәцәеи изрыхныхәо.*

(Асаз хәамтә)

Сиит сара февраль җажәи хцә,
Жәларык рныхәа ду Амш аены.
Сгара иакәшеит амза ашәахәа,
Ашьыжь игәыднакылт схы-сәы.

Арбагъ ашықәс салнамхт баша,
Ашәақәа ирцшыыми Слахьынца.
Ажәабжъ ҕыцқәа! Гәырҕаҕәаша,
Аңсны сахьзароуп схытәтәаха.

Са сыгәхьаазго харак умцакәа,
Уеимда «Етәацааа» рыгәтаны.
Рхала иуархәап имзазакәа,
Сыбжыы ишарцшзо угәтакы.

Сыетәахә – цсызуп, сыхәшәым зыхьда,
Зны амшын саанахәан – сеикәнархеит.
Сылапш рхуп, саҕыхәоит ирыхьша,
Аетәа шысцсахуа агәра ргахьейт.

Аетәақәа Рдунеи – садунеихейт,
Сшаецәеи, Снашанеи, са сыхәтеи.
Дара рзын саргыы с-Сағанеихейт,
Акоуми дарей сарей хдунеи.

Ижәбоит ишсзыкоу гәыла-цсыла,
Сашәеи сажәеи ишрыҕәароу.
Рдунеи аҕы дунеира ззымуа,
Аңсыуа поетк дыжәбахьоу...

СЫЕТӘАХӘ

Сыетәахә рыцишейт Нартаа,
Даара акыргыы ахнагахьан.
Аетәақәа рыетәа – хәа иашьтан,
Сыетәахә са саңхьаҕа иихьан.

Иихьан ашәышықәсақәа раңхьа,
Ажәангыы иарада ихәшәымызт.

Ифатцапшлак ирныхэон: улцха,
Баша, ус баша иазыпшымызт.

Мѡахарак икэлос хьызрацара,
Синыхэон, еицхазтазшѡа гѡык.
Изыстахузеи схазын мацара,
Амѡақѡа днамырбозар арык...

Арыцха зшьамхқѡа кѡаркѡаруаз,
Сыетѡахѡ иаразнак даргѡгѡеит.
Иароуп икыдицааз Сасрыкѡа,
Сасрыкѡа иѡынтѡны дыхрахеит.

Иакѡшан игылан иашьцѡа,
Сыетѡахѡ нашанатран – иарпѡхеит.
Иаракѡымзар иѡахон хьзыда,
Сасрыкѡеи сареи ханасып еикѡнархеит.

Сыетѡахѡ, сухѡоит угѡылшаа,
Апсуара уеицаха еизхаларц.
Урыхѡа, икарыжьырц ашьыцра,
Иубап нас ахаан икыдшѡозар етѡацк...

АШАМТАЗ

Ашамтаз ианеилатѡо абжьқѡа,
Апсабара насыпѡла иантѡу.
Агѡыгра аѡапхѡа агѡафра аншьапкуа,
Ашьхақѡа иааира фьыцк аныршѡу.

Апша гѡыбзыг ашьацра ныпхѡахѡо,
Амра тьыпхатас ианѡырбо.
Азыхьқѡа насыпшѡа инхыхѡхѡо,
Апсаатѡқѡа еицлабны ианшѡахѡо.

Усқан ныхәаңхызк сара исыцуп,
Иңыруеит, итпраауеит са сгәы.
Ишәзыстарц гәыргъазк сатцоуп,
Шәәфсырхәарц итәоу зхы кны...

* * *

Цәахәакоуп иахшаз атх иңысәыз,
Имшазоз атх икказа изыршаз.
Иароуми адгъыл хьаақәа хызәыз,
Цыракоуп зынза сытх иахшаз.

Насыңны, иароуми ирыхәаз,
Цәахәакоуп мтәыжәәс сызмаз.
Агәәкмца далнагеит иңсхыуаз,
Избахъан цәахәацкгъы зыңсаз.

Цәахәакоуп, аха сы́кам и́кәнысшьо,
Цәахәакоуп апоет деиззырхаз.
Цәахәакоуп, аха сы́кам и́ңхасшьо,
Етәацкоуп ахра иа́фахаз деикәзырхаз.

* * *

Сеимаркуеит атхи ашареи,
Еилатәан гәтыхала сырпоит.
Исылато амчи алшареи,
Поезиатә рыцушәа сыфдырптуеит.

Аетәақәа уьетәахә рылскааит,
Аеснардырит ухьыз шахыз.
Уашәабжьы уцәеи ахыскааит,
Аңтақәа иааргәылтңы иңшыз.

Изкаңчома уьетәахә санамба,
Иааскьеит сашта агәахьы.

Изыпшзахома сзыхькәа ианрымба,
Узбон уанырҕыхәоз уазгәыкны.

Са сыда атцкәа хәшәума,
Аетдәкәа рзынгы сымшынцоуп.
Ихьтәы дачны сырбыжьдоушәа,
Рыла сыхьчазар, са сыла ипшзоуп.

МШЫЗАТЦӘЫКОУП...

Мшызатцәыкоуп, мшызатцәык,
Саңьал сахырца, Анцәа.
Сышьта иузхыршәлом цәык,
Азәы иқәсмырххацт снацәа.

Ианаамтаз сызхьымтаз акы,
Исырҕыцуан еихау ажәан.
Исырҕыхон убри амш аены,
Аңсны зырзгаша ашәак.

Бзыпта сналсны избарын,
Иалсхрын исызгәамтаз цәыхак.
Схахәду аҕынзаггы сңыррын,
Еитцысхуан иҕыцәаз даҕа мцак!

Зышьта иузхьымшьуа цәык,
Хәтырла иазыкоу знацәа.
Мшызатцәыкоуп, мшызатцәык,
Санңсра сахырца, сухәоит, Анцәа.

Даҕа мшык, мшызатцәык,
Сыхбақак раңхәа снатәарын.
Азәы уасырбылуамызт лағырзык,
Ашәа шысхәогь шәсырхарын.

Идыруеит идыр, шәымтәк зыпсоу,
Зыбаѡқәа рыццышә зцәа иҭаҭсахьюу.
Шәымш дахыҭоит, иахыҭаз җнак,
Шәымш санхыҭоу, сазышьҭакрымызт хҗак.

ХРАҖЫС АҢХҢА САРА СЫШИЗГЫ...

Сышиз аниархәа саб ашамтаз,
Сыхьзала еиҗеихаит Араҗыс.
Ишьацәхыртәит, рхәеит Аҧшалас,
Уамашәа икыркырыззаап иеыз.

Еициз шәоуп хәа хаицырныхәон,
Истҭон Аратцлақәа рҭоурых.
Асаз хәамтақәа хҗеиҭархәон,
Аҧсуа иратцлақәа ирызкыз.

Ңсыуа ратцлак җартҭомызт цәҗбарас,
Амцахь инеигомызт махәык.
Ирхырымгацзи дара гәаҗрас,
Иҗамызт ратцлак измамыз җахәык.

«Адацқәа ирныруан угәыргъа,
Аратцла ҧсахга-ламысуп, уаѡроуп».
Зҧзазатә дҭахаз Баҗбак иаҧхъа,
Иҧстҭәыуацәа здашшылаз – иароуп.

Итәын насыҧла, ируан шахатра,
Ирхыркаауан жәлар Рҧфырхацәа рцәа,
Аныхәаҗа ркуан шәышықәсала,
Агареи дареи еизिशарц анцәа.

Хәѡык зҧацәа хәызтәаз Арзра,
Сиҗцәажәон зыблала дызбаз.

Ианизмырцәа ицралаз рымца,
Җнак иратцла кайтцазаап цас.

Сратцла нашана, ажәван иалан,
Иагәыткыыз хашта агәы тпраауан.
Җнак шәеициит хәа исхыхәмаруан,
Арымз пшаахк ыызара азнауан.

Саб имхәыцит, ус машәыршәа,
Халапшкәа еишәхашәтуа хазхауан.
– Иухатцгылоит! – хәа иалан ражәа,
Жәаңка аццартан – сарфеиауан.

Саси-ацшәымеи аххәацъцәхәа,
Еизнагоз срылапшлоит уажәгы.
Хкәаскәа зыпсахлоз уи ашәшыра,
Хәыци-дуи иахпылон хаймакны.

Рымахә лакәкәа реимфеацарста,
Срыбжәашәахәо сьдцәкәа кастцон.
Сыбжыи неитцыхны ажәеинраала,
Уа сзыпхәаз зныккәарала истцон.

Абзиабара снаркит сгәанала,
Апоезиахь сымәахызгаз ирхадоуп.
Цәахьчафс иаман хәфны, хгәара,
Сратцла саныкәларц сыхәтоуп.

Әнаҗакафы иахьеициз ыцъа,
Исхаштзом, нацънатә ишапу.
Сара сышизгыи хрәфыс аңхәа,
Ашьҗахь ииз иоуп еихабу...

Сратцла, иумоуп Аиҳабыра!

«УРСКАН-ЗЫХЬ»

Рицатәи аифхаакәа рхафазара, Зоу дуи, Зоу хәычи – арт ашьхақәа лымкаала Бзыңтаа иаххатәышәа ҳаңсқәа рыгран. Айангәарақәа злакәыршаз ахахәқәа акы ахы наамызт, иацы еиқәырҕазшәа. Баб Урскани сареи фажәа шықәса инеуханы ҳаи-цыхьчахьан. Уахь ихалон «Къараз» иалаз рҕақырақәеи дареи. Зоу хәычы иаха ибеиан, иманшәалан ахәыртақәеи ахьшьцәа хтың-қәеи рганахьала. Аха азы ҳамамызт. Баб бжьаха-бжьымш цақьа дук дағагыланы чаф-чаф-чафхәа иеухатәы мыругақәа рыла акылҕәара дафын, илымха адкыланы дазызырфуан.

«Усыцхраа!» хәа фнатит, – ихәалон. Хара ҳаңсы анахшьауаз иара апхзы ныңхьахәо, аус иуан.

– Азыхь зегьы рықәфнатзом. Иатәым дувагылар, иҕабар алшоит, – ихәеит уаҕа иахтәз Хагәышь Бадрақ Осман-иңа. Ахьхьахәа ианаакылкараа, азы адлаңса иҕажәкуаз уаагьы, ңсабарагьы хшьапы ҳахгылеит. Харахә еилакәашон. Азы адлаңса зтыңқәа ирхыңны, иқәыңсычхауаз Зоу ду аҕаңарахь ииасхьаз ахьшьцәа еивасны ҳашка иаауан. Ржәйтә тыңқәа ааныркылеит. Ашьтәа хзыршьит. Хәарада, баб ирахә иаарылхны. Ус ҳаиршьцылахьан.

– «Урскан-зыхь», – хәа еицәахтит, дахныхәеит. Иара дых-зыргафымызт, иаахҕаирхьит, «акәу ҕышыа ажәа шәмышьтын» хәа. Азныказы хшанхеит. Аха ҳаицәакны иазгәахтеит «Урскан-зыхь» ашьха зыхьқәа ишрылкааз. Ийхәраа иааиуеит иахьагьы. Убри ашәа иҕаулахааит бара бырҕиара. Урскан-зыхь – ақәра бықарахааит. Ианҕа ашәкәы сара ишаабзеитасхәаз еиңш.

Хышба Пачикәа Гәыгәына-иңа,
1968

Дабчарахан жәашықәсала,
Еижьразшәа ашьхақәеи иареи.
Амҕгы давсуан хпатукәцарала,
Еинаала-еинышәон ихьзи иуафреи.

Шәарахк ишьуамызт имшәа-имзакәа,
Абна бызшәа – иара ихатә жәар.

Иныжны дцомызт ус аламала,
Ихуан чанк цъара иафшээр.

Сыбла нтааргы избоит пхызла,
Асаркьал исзасло Урскан-зыхь.
Сшәахстақаа снытцуеит саназхәыцуа,
Сааигәа имааиуа наф срыкәных.

– Сзыхь бхаштма? – саҳаит аргама,
Инырзаап, сымцеижьтеи, иззом.
Ихәымџақаа ирымоуп агәала,
Ргәыпсычхабжь сныжны ицазом.

Знык ихамлац имбацт Цсоутә,
Иахьа схаларгы – дысдырбоит.
Сцәеижь исзадгом Зоу хәыч, Зоу ду,
Сабхьз рыхтцоушәа спырпыруеит.

Ахьча ифџыхаа хыхь испылоит,
Назаза ифыцәоит уаҕа сгәыхь.
Какацтас ажәақаа срыпхуеит,
Сықәуп амџа уахь сеикәных.

Блас ихазшәа «Ажәеипшыаа рашәа»,
Сыртысуан ахрақаа рдақаа.
Ахәымцақаа, арџаш хьшәашәа,
Иџапыц хәамтақаа – ипқаауа.

Ишьтақаа ҕыцхоит иахьанза,
«Дад дбыкәыхшоуп!» – уажәгы исаҳауеит.
Урскан-зыхь кылхәраа ахьхьа-хьхьахәа,
Ибжьала иркаџуа ишәахәоит.

Зоу хәа, Зоу пшаах, дгәыдкыл Зоупҕа,
Жәлас усымаз, зныхгы хьзыс.

Зоутәи сыжәѡан, уара уылцха,
Споезиа, схәымца с-Урсқан-зыхь!

САРА САШТА

Сашта, уцшзоуп, уцшзоуп, уцшзоуп,
Харантә иаауа утоурых назоуп.

Сашта зырзго – сажәа ажәоуп,
Смалқәа ирмалу – са сбызшәоуп.

Шьтрала уи ашта ацсы бжьоуп,
Итбаауп ачеицбыка – ицшьоуп.

Тәым чанлыхзам хгәашәқәа иѡоу,
Ацсыуа гәашәқәоуп сзыѣхәароу.

Хазшаз ицбысшьоит сыжәѡан тшәам,
Сызлақоу сымчоуп са сыхьшәам.

Азәгы ихьсырсуам са сгәырѡа,
Ицхьакуп суазра, ѣымт зымѡа.

Са снаѡсгы иаламшәо уцхыз,
Мышкы урхамшәо са сыхцәхәыц.

Сашта шәтуп, ишәтуп, ишәтуп,
Саштаѣ ижәбо – са исхатәуп.

Исѡызцәам малла иѣырбо,
Жәанызқьла амза иазырбо.

Атыѡ иакызар – зхы зтәахуа,
Амца уцразар згәы тпраауа.

Иснѣхѣоит иамкырц уи лацшык,
Цсымтѣык, цсыцѣгъак, ма хыпцшык.

Сашта шѣтуп, ишѣтуп, ишѣтуп,
Саштаѣ ицоу ахахѣггы хѣшѣуп.

Сашѣакѣа рашѣа – ауаѣроуп,
Ашѣы сшѣызхуаггы убриоуп.

Ажѣа ахыуа – уаѣ дыцсзом,
Азыхъ зхырхуа – табазом.

Сашта цшзоуп, ипцшзоуп, ипцшзоуп,
Ацсра сзацѣымшѣо убри азоуп!

АЦСУЕИ АЦСАБАРЕИ

*Ацсуа ихѣрашѣа рацхъа иѣызѣааз ирайлакѣа роуп.
(Асаз хѣамтѣа)*

Ацсабара – ацсуа ирхѣыцга,
Икѣазара лартас иазѣоу.
«Пана-Флеита» злырхуа атѣиаа,
Аорѣан абжы ссир мѣас иандоу.

Бжы-шьхак урхымѣын ацсуа идырраз,
Шъха зыхък уаѣыхѣарггы иузхоит.
Цсыла еитѣеитарггы аѣырас,
Адабла зысыз деикѣанархоит.

Ажѣлар рашѣа Ацсноуп аѣѣарѣа,
«Ахѣрашѣа» аѣараѣггы сыцсоуп.
Ирхѣоит, Ратцлоуп иѣызѣааз рацхъа,
Агараѣѣа залырхуаз уи азоуп.

* * *

Цсабарала поетцэан ацсуа жэлэр,
Ржээр ухэеит хэа дара рхатэ жээр.

Ацхара анутаху – имроуп,
Убз артаруеит – имариоуп.

Ахраф умѡақэа унарбоит,
Умѡа арѣыцуеит, иаанартуеит.

Зны ижѡѡануп, ихаракуп,
Баграт поезиоуп – игэыкуп.

Ажэа ацсықэроуп, исоу цэахэоуп,
Ажэа хыртэатцэоуп, ишэоуп, изоуп.

Ацсынтэылеипш иара разуп,
Агэқэа арѣыхоит, иласуп.

Ипшқарахуп, ихьчалатэуп,
Тэым хэтачк алам, иухатэуп.

Ихион рхымтеипш ражэа анаршэ,
Угэақрақэа зымѡа иныпхьаршэ.

Сыжэлэр рпоезиа – са с-Баграт,
Салцит «Уажэа» – агэы рахат.

Иагыѡы ацшаап уатэазы,
Иаѣыхэап уашэа ухыз хэаны.

Умцажэла ѡашьом, сыѣхэатэоуп,
Ѣыц еитысхырц са исыхэтоуп.

Жэлэр рпоезиа – Баграт уахшеит,
Саргы сацэеижьны сызиршеит.

Баграт поезиа – блақәас исхоуп,
Сыңсраны, иарала сеикәырхоуп!

СХЫСГА НАЦӘА – СНАРШӘ РХИАГА

*Ахысга нацәа ахыз ашәарах ирхылаңшу ихыз акнытә иаауеит
(Асаз хәамтә)*

Схысга нацәа – снаршә рхиага,
Ирхаңыруа сцәахәақәа.
Стоурых пыртыга – са сәахәхәага,
Сыхәтаң цыра хытәтәақәа.

Схысга нацәа – гәыҭра ҭырпыга,
Изқәыскыз шьхазар – ихаракхоит.
Ашьхацамҭа ңшза саныга,
Иззыскыз мразар – ихаракхоит.

Далоусырбом ацәаыхыга,
Ҥыңха нацәа хәтыр зқәу.
Хызрацага, маза тәаыхыга,
Срифма ңхәацага – са сзызку.

Рбага нацәа – наршә рхиага,
Изхаңыруа сцәахәақәа.
Сыңхьарца рахәыц рыххага,
Ирнысцаз сажәа хытәтәақәа.

ШЫҢА СҚЫРСИАНАУП

Аб Дмитри азы санзааихуаз иара иоуп исыхьызтәыз Лиубов

Сыблақәа еимидон лассаамтә,
Хәаҭноуп сахьзааихыз азы.

Дрытцацшуан Анцәа иуасиатқәа,
Җазшаз диҳәон иразаны.

Схаҗсахьа даҗхьон нбан-нбанла,
Анцәа инцәара сшаҗсаз ибон.
Дшысхылапшуаз ламыс җшьала,
Дшазҗшыз сира, агәра игон.

Имариоума азы аҗезаахра,
Ажәада изцаарақәа рацәан.
Дрылан ахьызқәа еилырхуа,
Исамараз аҗшаара цәҗан.

Жәәангәашәҗхьара сзаатларц лыҗхала,
Дашьтан сыжәлар ргәы итхәааны.
«Абзиабара» алихит ихала,
Са сзын ишшоу, ихәеит иаартны.

Иҗшьеит сырҗиара, сара сгәара,
Са схатәы жәәан, сдунеи ахышә.
Стакыра игартцхьаз, дара ргара,
Игартцыз сажәа зхыҗрааз сгәашә.

Зны исыхьзуп, зны исыжәлоуп,
«Абзиабара» ахәура сҗаз.
Шәыбзиабара иазшоу сашәоуп,
Шәышькыл шыскыц акра саҗсаз!..

СЫЦЦЫШӘҚӘА

Ана-ара сыццышәқәа каҗсоуп,
Сара сеиҗштәҗьа – дарҗы ааҗсоуп.
Җсыҗхас ирхукаауа са сыҗсоуп,
Еиҗшзам. Сыццышәқәа еихаҗсоуп.

Сыздыруа сыццышәкәа дрыцәхъязом,
Ацыхыи аурти рзы изытзом.
Схаҭа исфызәхеит – ишәазом,
Амцаҭе ишәтхьоу – уи дажәзом.

Ззын сыццышәхаз рыхъз ахуп,
Уарфашъязом! Сара исхатәуп.
Сыццышә зхъызгъаз хара дцоит,
Амфә изылқхоит, игәахәтәи назоит.

ҲНАЦӘКЪАРАҚӘА

*Зхысга нацәа хәтыр ззақәым шәарыцара дыргомызт, фызас-
гъы дышьтырхуамызт. Усмоу, иааигәара агыларацәкәа иацәың-
хашьон, дыңхашьаны.*

(Асаз жәаңка)

Дара зегъы хъзык-хъзык рымоуп,
Ҳнацәхың – абду хәа иңхъазоуп.
Абфәцәа злардыруа иаралоуп,
Анацәкыс – рызегъ иреитцбоуп.

Шәнацәкъарақәа зыңсоу жәдырла,
Икәнушьо икам ирыцьшьоу.
Еиқаразтгъы дара рыхәба,
Ахаангъы еиқәшәомызт рхәоу.

Аишьцәа реицш еивагылоуп,
Ахысга нацәа изтцоу еихауп.
Уи арбагахәагъы иашьтоуп,
Хъызрацагоуп, аламыс цшьоуп.

Шәхысга нацәа хәтыр шәзақәыз, –
Дхалабжәалон хаб ескъынгъы.

Бзыпцатәык ҳабацәа зырзыз,
Нацәала дҳаимырбеит азәы.

Еимадазар ауми ламысла,
Уапсуареи ухысга нацәеи.
Арзра ахаан рбага нацәала,
Гәнаҳала заҕаҕы ндыртәеи.

Урт рыла дырдыруан аңсыцқа,
Дидыркылон ҳазшаз Анцәа.
Ғызара дыргомызт асазқәа,
Иҳаҕырдаз зхысга нацәа.

* * *

Спырхьеит сара мцәыжәҕак ала,
Шьяпызатцәлагы скәашахьеит.
Схы еиқәыскхьеит сара схала,
Аңсҕазаара адлаңса сбылхьеит.

Ғажәа рыла шәкы сыртыхьеит,
Ғажәантә скаршьхьеит сеиҕәшаны.
Кәицзатцәыла сымца еитцыххьеит,
Баша ицеит сара сыжны.

Адгыл аҕынтә сара иснырхьеит,
«Ецәаңбаа» хышәашәоу, ма иңхоу.
Аетцәақәа зыңсоу идырхьеит,
Сара сеиңш рхатцкы ицахьоу.

О, егъараан сыццышәқәа рыла,
Иццышәха иргаз дзыңшаахьоу.
Зыбаҕ бжәызыз, са сыңсала,
Рыңсқәа ықәхәаа иаазгахьоу.

Сашта афынтә срыкәшо мацара,
Икыдшәаз аетдәа зхәышәтәхьоу.
Дара ирхәоит сара слазара,
Алапш атәхәала иңзыртхьоу.

Иңырхьоу нас мтәыжәѡак ала,
Шьапызатцәла икәашахьоу.
«Етдәаңьаа» дрыцуп шәышықәсала,
Етдәацк кыдымшәарц зыңсы зшахьоу.

ЕТДӘАЗАТЦӘЫКОУП

Етдәазатцәыкоуп ажәѡан дузза,
Уахак икыдшаауа зынза.
Ѧызара азуа ицәыртцит амза,
Иѡатцаңшлак, ирызхаратәа.

Аетдәеи амзеи рхәоу еибыта,
Убас идырлашон Аңсны.
Икыдшәахьаз зегь рыңсқәа рхоушәа,
Сынрылаңшт рызегь еизганы.

Исфыхәон аетдәа, нас амза,
Ѧнашәк шакымыз агәра сдыргон.
О, наңьнатәгы ҳазәкқәа рыла,
Ҳшеикәхоз аргамә исдырбон.

* * *

Ҳдаңхалѡа афѡоуп сзырфыха,
Ҳан дшатцәуа абыста луеит.
Згәытца снытцслоз ҳара ҳфыхәа,
Акьыркьыршья шәсырхауеит.

Аңсыуа цырақәак нархәы-аархәуа,
Асазқәарцәажәашьа ҕастоит.
Хбыхәоит, даҕа знык ихарха хәа,
Сашьцәа сзыңшуп, ркьатеиах ңцәоит.

Акәацрҕа хаб ажьхы иахеитдан,
Амца иеҳәартәиуа азра даҕуп.
Хасас гәашә иалашәтит сылаңш,
Шьыри, сасык дахтаар стахуп.

Сахәшьа ирыңхны адәыкрынкәа,
Лыхда иахалцеит акакач ацынхәрас.
Шә-сахьак рцәыргақәтца са сҕаңхьа,
Хамтас хаштаҕе иаартуп иахьа.

Хаб иахәшьа счытцкы лзахызаап,
Исшәылтан дсыкәшоит лгәы тцчаауа.
Ихагымхааит, схәычра хынхәызаап,
Хаҕоу дахаштааит ихәычра...

АҢҢАЦЛА НЫХӘАРА

*Аңхьарца акайашьа уңа иурйаанза, зны илаазатәуп иара
злырхуа Аңҗайла абхьзык еиңш хатыр ақайашьа, акы ыйҕаар
хңа шейтаҳатәу, еихак шадмырбо. «Аңҗайла ныхәара» – ари
ҳажәлар рашәкәа реихаҳара иадыргоуп.*

(Асаз хәамтә)

Сшьардаамта – са саб Утәатцла,
Сыхәтач-хьрыц – зтоурых хырчоу.
Хжәытә ашәақәа – абра сзызуа,
Уламыс – хзыхьхәы иңьбароу.

Улактала садырт Утәатцла,
Уацшәахәо излухлоз аңхьарца.

Уа уеипш срышьтоуп иахьанза,
Урт атцлақәа – сашта амшынца.

Срифма-сритма, цыра-цыра,
Дунеи ҕыцк сзаартуа сзаазахьаз.
Утәатцла инадца сара сзамџа,
Ажәеинраала аџышыа сзыртцаз.

Утәатцла ҳабахә иаҕагылан,
Атәатцла ныхәара схаан иууан.
Хратцлеи хтәатцлеи еикәҕыртуан,
Рыбжьара ххәычра агәы тпрауан.

Ахьз анухәо уахатцгылон,
Ари ссиршәа са испҳьазон.
Схәычра мцажәлаха еикәылон,
Атәатцла ныхәара – агәра згон.

Азәы ианхитцәа амца азыхәа,
Ахәхәабжь слымҳақәа цнахуан.
Са сакәын иабылуаз амца,
Хапхьарцеи сареи хтыстысуан.

Шәсызхәыц атыңаҕ хңа заазаша,
Еихак анақәук – уцеит сышыны.
Са соуп ихутцәаз уи анхутцәа,
Аңсны ианагха Аңхьарца абжы...

АҢХЬАРЦОУП САРА СЗЫХШАЗ

Пшзала аирахь схы сырхаанза,
Сырхамшәарц ахтыңқәа зырғаз.
Излоу Аңсуара акәицқәа,
Уаардырзар Аиааира иазхәаз.

Зақауы еікәхахъаз уа ула,
Зақауыара еіпушьхъаз сдақәа.
Ашәзыкьаса еицәаз алға,
Сугеит сналцаа сыңсы такуа.

Пхъацагас уиман аңсуа,
Сабхъзоуп иуабхъзу иахъагъы.
Игәтца ишалаз аңса,
Уирцәажәон, иаға дшьаены.

Уқанатц исықәзам хъатцра,
Хфырхацәа реипш уңхъазаны.
Сдоуха анзыроуга иахъанза,
Аңхъарцоуп сзыхшаз сыңхъарцаны...

* * *

Шәышықәсала ишкәакәоуп иажәра,
Зхъызхәара иаршәтыз зцәахәақәа.
Деибытоуп, дфычоуп ашәала,
Игәашә дынтытцеит дхьытцәтәаха.

Абзиа зуз абзиара иңылоит,
Д-Ерцахәуп аетцәақәа рзын.
Алаңшыцәгъа ишәтыц хбалоит,
Дхарамуп: узын, рзын, са сзын.

* * *

Иңшьам тыңк Аңсны иуңылом,
Аңсуара аңшра зыңшрам.
Ашьха иңцыз азыхь иамбом,
Хазшаз илаңш-хаа зхьыршам.

Сзамға надстцар ахахә хьшәашәа,
Зымға исзадгом игәағыны,

Иҗам җиһаак изхымшо ашәә,
Иумыхо ажәәдан агәәхьы.

Баша иашьтам Анцәә итың хәә,
Амггы иацуп гәыбылрак.
Уара уеиңш агәатца тыңраа,
Абар иахьсзыхынхә җә ааңынрак.

* * *

Сааңынроуп ааңынрала,
Сышәтышха саагәылтцует.
Цәәхәәк сашьтоуп еинраала,
Сныхәә-ныңхьо саадәылтцует.

Җарматцыск шәәхәәит аҗхьакны,
Иаҗыңшуеит сашәә ахәашьа.
Җшахаак шьацәхьртәит исхьакны,
Иабазаап сыхәра арғашьа.

Иахьа самбеит аңсабара,
Иара азынггы сшыңсабароу.
Сыңсатқан ишыҗоу аңстбарта,
Цәәхьчааыс сыңсы шамоу.

Ааңын зааиуа җыц сбылларцоуп,
Башаза имәәсуа лакәзам.
Саб сзихьылтцыз сшәәхәәларцоуп,
Стәәуаларц азыхәән акәзам.

РАБИА ЛЫЧЧАҢШЬ

*Рабиа – саз тыңҗа хьзуп. Дара ртәала абас ицәәжәән ашь-
тыбжькәә: «Ра» – арайла, «б» – аб иахәшья, «и» – зхәәкәәс иры-
ман анҗыра ду, арайлеи агареи реигымхара...*

Иссируп иссир Рабиа лыччаңшь,
Ашта нтыцуаа мѡахнагоит.
Гѡырѡак иеипшым нас лгѡырѡабжь,
Амш бааңсызар иахнагоит.

Иазызырѡыз – игѡы ґыцхоит,
Шѡкы дыртысхъаз – уи дѡахоит.
Акѡашарахъ еиѡа исыңхьоит,
Иузымдыруазарѡ – иунарѡоит.

Зны исыѡоуп, зны исықѡуп,
Жѡа-биѡарак рзы ишьѡоуп.
Лыччаңшь сыцнатѡ лара слықѡлоуп,
Уахѡаматѡ цѡымзашѡа сыңшьѡуп.

Лыхъз еипшуп, еиқѡырхагоуп,
Излоуп, изхѡоуп, агѡқѡа иртхѡаауп,
Лыччаңшь ѡастѡ цыисшьар схагоуп.
Знык иаґыхѡаз деизхалап.

Зны исыѡоуп, зны исықѡуп,
Жѡа-биѡарак рзы ишьѡоуп.
Лыччаңшь сыцнатѡ слыцуп, слықѡлоуп,
Уахѡаматѡ цѡымзашѡа сыңшьѡуп.

* * *

Апоезиа – сышьѡѡа мырзга,
Апоезиа – суалңшьѡа хадоуп.
Дгъыли жѡѡани реибаркыра,
Усбаагѡароуп, усгѡыґырѡоуп.

Ахра кнаҳа ахаѡазара,
Зыхъґак атѡѡра агѡазырѡхо.
Сашьѡазымѡо схы маѡара,
Споезиа – ахымхѡа цхъѡа дызго.

Сцәеижь уналтцзар блас усхами,
Схатәы цсабарала илашо.
Суцнатц умѡақәа харами,
Азыхьқәа рыцсахра зылшо.

Стәатәы шыақа, ѡада исыхо,
Стәурых баашқәа рѣахәы зхәо.
Сымца мѣыцәарц инейтцыхзо,
Ацстазаара сгәазырцхо...

* * *

Рацәак сашьтамызт схазын,
Азәгы изхәом: дшыбзас дыпсын.
Исаазас сытцлоу? – Шәа ишәхатәыз,
Схахә шәахымкьашарц ишәтыз.

Сызпылоз шәсыман ансызшоз,
Шәхьаақәа зааза саазырцшлоз.
Зыченадтца сажәа зынзыршуаз,
Бхацхраа, бааи хәа сзыцшаалоз.

Сымчгы камцсеит – смаацсазеит,
Сзыхьзас аншәыхәа, мап, сымцсзеит.
Ишәыхьша шәацхьа еиҭа сахьзеит,
Сыкоуп сшықац – сымхазеит.

Исзеитцимхит хәа инапы,
Уаѡы синымзбеит снатәаны.
Исырцшзас нсыжьюеит шәара шәзы,
Гәыла-цсыла, ишәа, изаны.

Иззом! Ихьантан сара сызцзас,
Изнызгас снымсѡоу? Шәзы имазас.
Ишынсыжьюаз здыруан урт зеггы,
Уиоуп мыцхәы изсыргәақыз схы...

УА САБАЦӘА, САБАЦӘА!

Уа сабацәа, – ажәа хатәрақәа,
Исзырқатцә алкаакәа.
Исгәылшаауа шәҗапыц хәамтәқәа,
Сырхыызгзо сыгәтәкқәа.

Иреигъу җызоуп шәажәаса,
Шәажәаҗқәкәа шәа ишәҗстынхоу.
Иахъанзагы сцара, сдырра,
Җызас исымоу ирхадю.

Сабацәа – сышьта рыҗшзагақәа,
Сшыц лабашьақәа сызкәахшоу.
Ахынапқәа, хызрацагақәа,
Ссаркыа нашанақәа – инцәахшоу.

Уа сабацәа, – ажәа хатәрақәа,
Сжәытәра, сҗатәра, сылкаакәа.
Зышькыл иангылоу шәыхъз хатәаакәа,
Сыҗсадгыл Аҗсны агәтәкқәа!

АШӘАҚӘА СРЫЦИИТ

Ашәақәа срыциит, схы зыхтныстцә,
Исшәылоит, ишсшәылац, са сышәтуп.
Исыцнатц, сыҗам мшык сызхыымзә,
Ашәақәа зызшәымтцә – уи длашәуп.

Сзырҗыхазоуп ублақәа рҗаҗхыа,
Амра ацкаччашыа сзыртцаз.
Сыҗсы надкыла унаҗыхәа,
Нас еилукаап исаҗзыртцаз.

Исгәйлшеишеиуеит уа узхәыцтра,
Ашәа иацптыз – лажәа ажәоуп.
Уразтцаа сашәакәа реимхәыцтра,
Ашәакәа руднеиаф са сашәоуп.

Ашәакәа срыциит сгәы зыхтныстцо,
Уареи сареи хәипш хәиғхәароуп.
Иҗалашам сара сызхьымзо,
Рҗаҗхәа агәаҗрақәа җахәоуп.

Ашәа иахьша есшар сзаҗыхәо,
Урзызыршы, дара рхала ирхәап.
Аҗсуа иламлац иарбан җеыхоу,
Сеилкаараз Гагрыҗшыгы узхап.

Агәра згеиҗьтеи ажәа амшьта,
Ашкәакәа сшәызтцаз ублақәа сшәуп.
Иҗеиет сҗәеиҗьаф, иззом ашьта,
Ажәа зыҗсахуа – дыхәшәын, дыхәшәуп!

АЖӘА

*Ажәеи ашәеи еилазароуп,
Ажәа аныҗам ашәа нҗәароуп.
Б. Шьынқәба*

Иаасыхеит аҗсымҗа санықәыз,
Иароуми җаҗхәа сызнықәыз.

Иаҗцәажәаша сымоуп сықәра,
Ахәоу иахьызыгзаша сгәара.

Ашәеи ажәеи рхәоуқәа җхәаҗацагоуп,
Ари рҗацагоуп, имҗақәҗацагоуп.

Ажәа рҕаагоуп, жәла рҕаацагоуп,
Ажәеи ашәеи са исхатәымцоуп.

Ажәа бааңсы – шыаҕа хыртәагоуп,
Ажәа – ишҳаму гәашә ҕыблаагоуп.

Ажәа лыңшаах – хмалқәа ирмалу,
Уа иахҕәыблаауп иҳараму.

Ажәа аҳәашьа умч анақәха,
Ахала даңшаап ашәа алзхша.

Ашәа зыхьчаша, еиҕазаазаша,
Баграт еихеихаз иацызҕаша.

Ажәеи ашәеи еиеырбароуп,
Рыџба еизызшаз – Абзиабароуп!

* * *

Ажәҕыс авсуам ҳара хбарҕа,
Җарџашьом. Иахҕаалоит сасра.
Ичырчыруеит ианцо инытпраа,
Ахзы канаршәит асаара.

Инеизом иахьамоу ацтәашәа,
Укәасқьаҕы атың аҳазом.
Сзын игарашәоуп ажәҕыс ашәа,
Җаипшызаап, ашәа сазхазом.

Ицоит иавсны аңсыцәҕьа иашҕа,
Җсыуатас ацқьароуп изышьтоу.
Ажәҕыс иамазам агәхашҕра,
Иаңшаауеит иахьыҕаз атың иңшьоу.

Хбарта алнамхт ажэтыс баша,
Игэастеит саңсһә шагәаңхаз.
Амра акәзар, ишаңшаңуа,
Аңаңә ныхәаноуп ишарңхаз.

Есышыжь сысас сныхәаныңхьан,
Иадыруан сыжәфан шазыңшыз.
Игәырғо сзыхь-хәы инафыхәан,
Ианцоз иаңсңон сажә имшыз.

Еи́та иах́таит шы́та ссасым хәа,
Х́тама быбышхоит ианшәахәо.
Сынтәоуп иангәаста хбызшәала
Шакәу, уи ашәақәа иахәо.

ГАГРА АҚАЛАҚЬ САНАЛСУА

Гагра, еиқәырхоу ңабаала,
Саналсуа сгәы ңынчым, сеимдоит.
Избом Кяхьыриңа, Чамагәуа,
Арафеиңш сзытны ска́тәоит.

Исңылазшәа рыбжьқәа снырфыхәоит,
Ақалақь саналсуа сыңцакзом.
Сышқа саарыхоит, амшқәа гәхьаазгоит,
Рыхьзқәа сңырцны хара ицазом.

Шамиль Ңлиа, Ражден Гәымба,
Арфеиара аусзуңца «Асаз».
Валери Дау́тиа, Павел Логәуа,
Схатәы бызшәа, узцазеи убжьаз?

Олиа Ңлиаңха дамоуп аиарта,
Дхазхазом! Данатахыз иаха.

Ақалақь саналсуа шыапыла,
Шәышьтақәа ғыртүеит лабҕаба.

Аңсшәа сархәоит тәым бызшәала,
Аңсышәак уаҳазом, ҳаҕеита.
Ҳаҷкәынцәа, шәтахама нас баша,
Шәшьала иҕышәхынеи ҳбызшәа.

Згәы қахауа среиуам, аха ҳазуеит,
Сықалақь ағы иаңшәымам ҳбызшәа.
Уабакоу, ҳабакоу, сычхара хытүеит,
Ақыртүара ахаан ушьтыхнеи ара!

Абаакәа, Анацәа, шәа шәҕыха,
Шәатцаңш ҳбызшәа иацу адоуха.
Мдыршақә иалахцаз аңҕыха,
Аналшәымх усқаноп ҳантаха.

АСАЗ ЗЫХЬҚӘА

*Асаз-напы – азыхь хыртыга, асаз бызшәа – ажәаса ңыртыга.
Наңха Кьагәа*

Асаз напы – азыхь хыртыга,
Рыхьзқәа рхызи зақа цыха-зыхь.
Рыхәлақәа ирыңшьымзи рхытхырта,
Инытхәрауан рылаңш анырхьыс.

Ауаф ғыц иира иафырхуан,
Иааидгыланы еибаныхәон дара.
Ахьзқәа рхыртдон, еигәырҕон,
Рзыхьқәа ирықәымларц табара...

Сазқыт итабарҕы, зны Бзыңта,
Ианытхәраа ҳара ҳаззом, рхәон.

Тәымцъара иҕаларгыы ҕаҕсырта,
Ҕаҕсқәа ахыыҕоу Аҕсноуп ҕәа ирҕхьазон.

Ирхәоит, ирнәтон ҕәа адырра,
Шьахаҕе атцра аҕаназнакуа.
Азыхы асази акакәын рдырга,
Рхәамтақәеи сареи ҕаипш еиҕҕсаауа.

Харак иҕомызт асаз идырраз,
Ҕамҕак Палзыхь уа иазхон.
Ахьз ахырҕомызт иҕаҕырдаз,
Пҕазоузыхьла ухәра дырҕон...

Ҕамҕак Чрыгзыхь, ахәшә еитацага,
Мқьалзыхь, Цандрыҕшьзыхь ус заҕа.
Мхәтәзәтәык Гечзыхь – ҕхьаҕацага,
Бағзыхь иуцнаҕон уаҕара.

Саштоуп рхыҕхырта асаз зыхьқәа,
Шәырҕыхәала, пшзала, ишәыхьуам хыхь.
Са соуп рыҕнду – рхәамта лыҕшаахқәа,
Ирдырган хзыхь иахьыз: «Асаззыхь»...

ЗНЫ СУҔҔАЗАР, ҔАЗНЫ СУҔОУП

*Хьацак аныҕфаалаак асазқәа х-хьацаҕыск еитарҕауан. Рыҕ-
сабаратә (рҕыс) бызшәеиҕш аҕсабарей дарей рыҕсқәа еихәлан.*

Бзыҕта, зны суҕҕазар – зны суҕоуп,
Ахнышьреиҕш ухәамтақәа еиҕарҕоуп.

Уара узыхьоуп уатәҕгы сзаазо,
Хәрак унызар – са сыкны изымзо.

Исхазмырштҹа иацы иупхаз,
Уа уоуп рыґцәажәашы сзыртҹаз.

Сґацхаґ сымцажәла иґахәоу,
Иґырти, иубап сшаґхәароу.

Сара шсакәу уаґа иеґхәоу,
Баша цәажәароу, ма ґхәароу.

Схәыцра иавымсит ажәасак,
Бзиашәа исмырзит жәйтәашәак.

Снышәнапқәа – схалаґы изжхьейт,
Маалықьк ихьмырс схәа сыршәхьейт.

Снапсыргәытҹаґ схахәқәа шәтуейт,
Сшьяргәытҹаґы сыдґылқәа шәахәойт.

Х-хәацак заазоз, итҹаар хәацак,
Сыґсхылтц ракәзар – сазбылуам мцак.

Ахнышьрейпш хәамтала сеиґарґоуп,
Бзыґтҹа суґхазар – Сазқыт суґоуп.

* * *

Жәашықәсала сызгоз ахәа,
Аґшалас ашьтан итҹаауа.
Сдақәа тьызблаауаз ихьухьууа,
Са саґхәа исыкәшон мазала.

Исахәытхәытуан иахак аргама,
Ахрақәа ирґалакьуаз мәак ханын.
Сацәцар хәа ишәошәа икны сыжәәа,
Сцәа иалаз аилкаара атахын.

Ҳахәнеит Мамзышъха аҳарақыра,
Иааитдасын иаџцаажәеит хаҳәык.
Мамзышъха абахә айбарқыра
Иахапыруа аҟсы тнахуан ҳәыҳәк.

– Арахъоуп, арахъ! – ҳәа иаасыхеит,
Апшалас иашъышыуан сгәахы.
– Аброуп, абра, абра – ҳәа иахеит,
Ицон сшәпахыы, нас ссахыы.

Сгәафы игәыпсчхәит ахәхәхәа,
Иуазыруа исхагылан еимдо.
Сыхәратып апшааит са сапхъа,
Иаџатәхәон пшахаак андо.

Азыхъ снафырхәо акәарахәа,
Исхагъежъуан Мамзышъха аханы.
Аҳацаҟъа инықәнаршәт акарахәа,
Хызаарын сызмырцәоз иахагы...

УОУП ИАХЪТЫРКӘШӘАЗ СЫБЛАҘЫЦҚӘА

Сыбла нтааргыы сыпхыз иалоуп,
Санлавс-џавсуа хъаала стәуп.
Уа сахъжызоуп, сахъкылблаазоуп,
Амыткәмаз мыткәмак сызхәатәуп.

Уоуп иахътыркәшәаз сыбла чыцқәа,
Сыццышәқәа ццышәха иахъкапсаз.
Уоуп анацәа ахъызрыжәха,
Уоуп иахъызбаз Ахацәа зыпсаз.

Сшәыхәоит, еиҟашәҳала ашәтқәа,
Рыхъзала шәафыхәа зыхъ ҟамџак.

Абиахэшъцәа рышьтақәа шәрыцхәа,
Шәынхнамхын уаҕа даҕа малк.

Сгәы ицалоит, атыц гәхьаазгоит,
Ҷахьеицәажәоз абащқәеи сареи.
Цьоукы иахьырхаштыз гәнызгоит,
Ирыцәщашьеит ацсреи абзареи.

Ауарбажәтәҕьа мѡасит игәаҕуа,
Абжыы мыргакәа аҕы еихакны.
Ардәына ашәа ҕахтәеит уаҕа,
Аңацәа хнамхыцт уа игәаҕны.

Нхарта тыпзам! Ихҕьоуп шыала,
Ижәба шәнеины, уа ишәпшыала.
Абаақәа, Нелираа рыбжьала,
Ибжъаыыз Арзикраа шәыпшаала!

АЛАКӘ ЛАБҶАБА

*Изыскуеит Аңьынцътәылатә еибашьра Дузза иалахәыз
Хагәышь Грышьа Константин-иңа*

Аибашьра еилгеижьтеи акыр цуан,
Насыцны еиқәхаз рыѡныҕа иаауан.
Анацәа гәаҕуан, амшқәа рцхьазон,
Ргәыграқәа есаaira иҕьацон.

Ашәқәа аатуан цьоукы рыѡнаҕа,
Агәашә нылашәон егырт, ҳаҕеиҕа.
Иуцымлоз дарбаныз, разҕыда инхоз,
Зажәра хрәзагаха азцшра иархоз.

Дызу дынхоу ҳәа иалазтцоз ашәҕәқәа,
Иршәылон, иршәылон ашәқәа.

Атак змауз гәйгуан, амға иапшуан,
Абацәа җымт, гәныла еилашуан.

Дтахеит хәа җенак Грышья итаацәа,
Убас ироуит ашәҗәы еикәатцәа.
Анацәа, зыцкәынцәа алаблыз убра,
Ашәацыхәа дзымбазгы аауан гәырдарә.

Грышья Хагәышь ируан ицсхәра,
Ихтәасааит ахәрақәа, ируан алаура.
Алакә лабҗаба! Рызегь аахәит,
Иеныхра дақәшәан, Грышья дхынхәит...

СЫШӘНЫХӘА, СЫШӘНЫХӘА, СЫШӘНЫХӘА

*Ирхәоит, амза атыџ ианаку шә-хык
рахьынтә акы ақәшәоит хәа*

Са схала, са схала, са схала,
Сгәы камыжь сашьтан матцәак.
Лыпхала, лыпхала, лыпхала,
Иахылтцит, сзыргъашаз бгыц иатцәак.

Абылартәхәа! Атәхәа, уи атәхәа,
Сымахә хәыц сырба игәыргъатцәа.
Сышәныхәа, сышәныхәа, сышәныхәа,
Схы здыруазар – изымуц цәгъара.

Ишәныхәа, ишәныхәа, ишәныхәа,
Агарашәа шәахарц, сашта итыџ.
Ацсәаха шәипхъазла шәиеихсла,
Шәынтә шәанхыслак, акы ақәшәоит атыџ...

САРА СЫҢСЫ

Лассы-ласс амзахъ исыцэцойт,
Амза аенавак зны аеаэойт.

Аңсы аңиуеит ажәак азы,
Иашшуам ахаангы аказы.

Ицәгьам азы згәахәтәы иахьзәз,
Сыңсы иаңышьами сахьгьацаз.

Сыңсы ухтныстоит зыңсы цқьоу,
Сыңсала исныруеит уңсы златоу.

Саргы сыңсы ахац иакуп,
Сыңсы – Аңсәзаара иазкуп.

Иалшазозеи иара ахац,
Изфү қәңарами уеиқәхаларц.

Ахәыц иаку убри аңсоуп,
Изаарго рахәыцла убри азоуп.

Арахәыц – ацқьара иазхәоуп,
Аңсыраза зсабхьызхаз уи азоуп.

Аңсы хәыңзоуп узыргьацаз,
Иаңышьоуп узлақоу, узыхьзәз.

Иахьынзаухоу иақәца пату,
Сталом истәым гәашәк ахьату.

Цәахәак сшашьтоу уатцәы сҭахар,
Ахра афьгара аҭаххар.

Шәара шәшыцәоу шәҭахәхәа,
Сыңсала исыма саап иафәхәа.

САРА СЫГӘҚӘА

*Гәәкрак саниацпхьаза жәә-гәык сызталазшәә, аҳаҳаи! – хәә
иасывагылоз Абжьқәә ракәзаарын.*

Ацанба Урыч

Заҕа гәы сымой пхьазазам,
Иахьанза шәзыхәан еилкаазам.

Сшәахстақәә – акаҕы еизакуп,
Ацқьарей сыгәқәеи еизгәыкуп.

Сгәызатдә аҕны уара утәахуп,
Угәатцей сгәатцей еигәыцхәуп.

Гәыблышьала агәқәә еипшзам,
Агәы зызтам, иблақәә пшзазам.

Ачҳароуп иазишаз даҕақы,
Сеицазымкуа, еснаҕь сҕаны.

Ахцатәи – ажәылара иазхиоуп,
Иамхәацт: схьатцроуп, шыта иазхоуп.

Ианиз амшаҕ инхейт еҕи,
Хәыццас икьаасуейт игәынқыны.

Ғәа гәык лҕеыжәпоит, хатца гәуп,
Сыхьзала имцажәлаха еикәуп.

Синыхәоит исызтәз лахьынцас,
Санцсра сахзырцо саҕа ицас.

Ус симшазтҕы убри Ханцәә,
Сыблыр алшон ҕенак мѡабжа.

Аңсра санахәоз иааизаны,
Заһантә сахдырҗеи сыңсраны.

Сыжра ианашьтаз сыңсы штаз,
Игәы сызтеитцеит са сызшаз.

Сгәызатә ала жәа-гәык сырхаит,
Ишышәкхоз Бзыңтагы иснархаит.

Аңсуа иныхеипш агәра гоуп,
Агәқәа еизызгаз – акоюп, акоюп.

Ишәцәыззом! Гәыкоюп исзытоу,
Иззеипшхаз роуми измадоу.

Сухәоит, уаңхәа сылахь иану,
Шәанзалоит сыжәлар шәшеизаку.

Жәа-гәык сызтоушәа сзыргәгәоз,
Итабуп, бымшәан, быгәгәаз! – зхәоз.

Аңсы акы ицәзатәуп, рхәоит аха,
Азәы ак ицәызымзацт сара.

Ихала исхеитцеит Кыахьба иңсы,
Кыагәа исызтеитцеит имшәоз игәы.

АҢСҲА

Аңсуаа ишҳамаз аҳәынтқарра,
Иара ахала «Аңсҳа» иахәоит.
Уцеит баша умақаруа,
Аңсҳа сарфашьом, са исызхоит.

Ари ажәа амацара,
Иацы акәзам ианснаҭа азин.
Схаҳәқәа иуархәоит имзакәа,
Цақыс иамоу аңсуаа ҳзын.

Улашәын азы уцон уахысны,
Зынғы исфухырц сара сбызшәа.
Уамшьтит ус баша усеихсны,
Аҳақ уамшьтит, уамшьтит «Аңсҳа».

Анбанқәа цәажәоит рхала,
Сара сыда – Аңсҳа шлаҳәу.
Аңсны ахызала лыпхала,
Иуанахәоит сыңсы шыхнырхәу.

* * *

Сдунеи лыпшхаауп, иразуп,
Арашь иафызоп, иласуп.

Адунеи иакәшоит, итәазом,
Иңыр лыхуп, аха итәазом.

Хә-дунеик аңсахуеит – итшәазам,
Дыжәбахьоума хатәык змазам.

Сдунеи иаздырзом: стәап, сааңсоуп,
Ҕсыс иахалаз сабхьыз аңсоуп.

Сдунеи иамоуп ахатәы жәфән,
Хьатра аздырзом: сыңсып, сшәап.

Иаргы саргы убас ҳаизшоуп,
Сдунеи маалықьуп, инцәахшоуп.

Дунеик иашьтоуп, изфә ңшаароуп,
Ифашьом, иамоу сара сыңшроуп.

– Изеицшразеи уахьыказ ашьха? –
Зтаарала дыхтасклон са саб.
Ажәала итыхуа Зоу асахьа,
Исирбон абнацма, ақәасаб.

Ҡада ихалоз амфахәаста,
Еимамлакәа са исзыпшыи.
Хьчас дахьыказ жәашықәсала,
Ишьхацамфақәа уажә сырнын.

Ахра ихыцыз ашьха цшалас,
Испылеит шсакәыз анаха.
Саб ахьча ахәыцра дшалаз,
Хәеит итыцафә хәылбычеха.

Дта еитахәарак исзафыза,
Сәеиуеит Ахьара агәахьы.
Саб убжыраз Зоу исапыза,
Сама ихалоит ахәахьы.

Сгәыднакылоит уантә Цшахәышьха,
Цстазаарас иахьамаз ацыг.
Ныхәацхьзуп иахылцуа ахәишра,
Ихәытцәраа илеиуа Ахапзыхь.

Сырдырызшәа саб ицшрала,
Ацшәа сархәон ишанханы.
Исыхәлаччон ахьхьа-хьхьахәа,
«Урсқан-зыхь» измаз рыцсы цакны.

Акьыркьырбжьоуп иара иеыхәа,
Цақа исзыпшызшәа иаст ашақә.
Хахәи-махәи рәахәы рәыхуа,
Рәашк агәытцпрааит ахра Шьмақь.

Еиҫа суҫааит Зоу ссир ашьха,
Ижәлеиҫш саб иҫсы ахьахаз.
Ихәон: еиҫшуп ашәакь ашьхәа,
Уброуп ибжарак ахьызхаз.

Ажәеиҫшьаа рашәа саб убжьала,
Изуртцаз Зоу инанагзон.
Үыхьашәа ануоуз дара рыбжьара,
Иахьакәызшәа мазак ҫдыртон.

АШӘА БЗИА

Ашәа бзиа,
Аҫсхылтц иаѿсуа.
Ғыла-ҫсыла,
Аҫшахаа иасуа.

Ахгәарҫхага,
Амца уалзго.
Исаркьалха,
Уашьцәа еизызго.

Ашәа жәларзтәуа,
Иара ацәыртцшьа,
Удақәа еиҫызшьуа, –
Анагзашьа.

Ажәеи ашәеи
Анеинаала,
Ишьуп ашәи,
Ахра ухала.

Знык снаҕырхәа,
Ғамѿак уашәа.
Исхәоит схала,
Изтәу ужәла...

* * *

Бығәғәағәышһан, Нели Ғарба,
Рапхәтәи хәжәтһыс – аңсуа тыпқа.
Аңсуа пхәызба – аһәа азһаза,
Сағанеи Ғәашһа, бара сдоуха.

Бһапқәа еитыбхит сышһа шәааи хәа,
Аңсуа тыпқацәа еихһырқһны.
Изһымқшыда бара бшәахәа,
Былапш хәкәбыршеит имһны.

Ба бызһнысыз мәа мариазма,
Шәахырбаауан шәхатәы бызшәа.
Шәһацапшыхыр руазма амза,
Аха ишәһымқшит азәы хышәара.

Бһақ хазбзиаз, Нели Ғарба,
Бықәра сакәыхшоуп сара.
Хзиас бара, хзыхьчча җамба,
Ес-иһуа ирыциуа бара.

* * *

Тәым жәһанк сацңсаауан пхызла,
Барцыцпқа схырхыт изаны.
Мһаңһырҗас ссахит мшынк сынхызла,
Сахһеилак исхыызсахуеит аңсзы.

Сызқәылалак ацһақәа еилаһәфыхуан,
Ишһамыркха сышыҗақәа ғәхәан.
Ақыртшәоуп, ақыртшәа! – исфәркхуан,
Пхызлагһы азбахә сумырхан.

Салһахзар ацәаабһь: «уан, уан» хәа,
Атанкқәа ирпыцкларкхһан Аңсны.

Аха иҥахоз җсзомызт хыҗшада,
Дцәуатәны дахмоуит уаџсы.

Ацсра еиҥацсроуп сгәы җзырзызо,
Ацсра җеи азы субом сыхышә.
Дзатәызааит, дыҕам уцә иҥамзо,
Акоуп хазламзо – Ацсуа бызшә!

Гарн, сентиабр 17, 1992

* * *

Лауубыжкәак сеимаркит цхыбжьон,
Срыцәцар хәа ишәозшә сырцапшыон.

Напынцакәак сырҗон сеимакны,
Ана-ара исцылон сыхтакны.

Аџыза алақмар шәумырхан,
Мыткәмоуп ирхыскаауаз бжеихан.

Исыханы сышыҥахыҕа сырҗон,
Алу иаҕашәаз рыцдас сырлагон.

Аццышәкәа срыццышәха скацсон,
Сыңсыбаџкәа рҕынза сеилцсауан.

Ауубыжкәа сышыҕақәа ирынҗон,
Атрышәбжьеипш ибжъазхъаз сдырбон.

Ицџааз ратдлак сыхцәа! – хәа ҕнатуан,
Гәашәлашәак ижәла сгәы җанаҕеуан.

Ауубыжкәа хықәкыла са исызкын,
Хызхәала иалкааны сыхыҗ рҕакын.

Иааңса-икараха назарантә иаауан,
Ауубыжьқәа ууа шәаңхәара руан.

Ачархь сағашәазшәа уа сырхуан,
Зынңырла сыкнаҳазшәа схәыруан.

Иууан, ицәаа-цәаауан, игәыкуан,
Сыхцәы кыднахуан, иаркәкәуан.

Аетәақәа кыдхуа игәынкыуан,
Ҡажәижәибжь иахаанзар ҕаларын,

Сара сакәын ауубыжьқәа зышьтаз,
Ракара сазхәада заштақәа иртшьааз.

Ҡажәижәибжь схьызсон лағырзны,
Алашбыжьқәа схьыкәкәон сымцаркны.

Идырзыз срықәлазтғыи сдырзуан сарғыи,
Схы хыртәон, сырбуан счыңны.

Акьырттрақәа сырхәхон Абааҕа,
Ҡабацәа реиңш харада сылбаада.

Бзиашәа, сиит акыр ихьшәаны,
Сыдлаңса алауубыжьқәа ықәхон агәы.

Ажәак рызкзамкәа ибжьазуан, ибжьаз,
Еиңшха амцаңшь иаблыз ашьац.

* * *

– Уаха ишңаму бара бзыхәа,
Дышшылабжьык иаршәытон сгәахы.
– Изыбмоузеи! – лхәеит, – аңсыха, –
Срыкәыхшоуп ибыдлаз, иаңыишьеит бхы.

Нартаа р-Нартаа – Нарт Сасрыҕаа,
Алахьынтца идураттгыи игэашә.
Итәфанаһьап уи иңсықәра,
Хәызбала иитозма акьымшәашә...

АРАСАЗЫХЬТӘИ ХАЗҚӘАТЫПҚӘА...

*Зыңсхылї ила згәы ҕыблаахьаз хаҕак сиязҕааит: ишҕары-
дыркыла уани уашьцәеи учкәын иабду икәа итәршәра мап ацәкны
акыр инацәыхараны изкәатың аналухуаз. Ухатә иутахыҕәкьаны
ирғуоу, умч змырхоз мчы еикәаҕәак уңырхагахоу? – хәа. Ажәак
изахымхәааит. Илаңш – сыблақәа ирхышанхалеит. Сзамфәқәа
кылрыблаауан илағызқәа. Гәаныла иныҕакны ахәрашәа аацәыр-
нагеит сгәы. Сфәңхьа иаагылеит аублаа хырҕәаны Тьырқәтәылака
ианыргоз Заурҕан Золак иан Наси Шатңҕа аккахәа илхәоз
амыткәма. Аублаа рнышәынтрақәа раңхьа иқьақьаза итәаны
ишҕәуюз. Шатңҕа анышәынтрақәа дрыкәшо лыбжьы ныхҕа-
аахҕа данхәацәоз илхәон абарт әжәақәа:*

*...Нани дади ишәыбаргәузеи, шәыңсы сакәыхшоуп,
Шәыдгьыл гәакьа, шәыдгьыл бзиахә шәыбаф амадоуп,
Шәмотә хәычы шәгәы ирғызғрым, уа дшәываршәуп,
Хара хгәакуп, хамфә мышынууп, хамфә ҕхылашәуп...*

«Ацынҕәарах» аҕнытә...

Ргратыпқәа раңхьа иалырххьан сабдуцәа,
Арасазыхь абахәқәа ршьапафь.
Гәытхәыбафк исхымбаауа агәытаҳәхәам уаҕа,
Саб иахәшья слыцны схалалон есены.

Саб ицәгьара лымбарцаз дахәон есымша,
Иҳамтаҳт, иаңхьа леалыргеит лшьамхы.
Иңшьатыңуп, шәазхәыцла, сахалоит лыбжьала,
Идырзыз рылымкаа иахылбаауан лхы.

Бжы-мшынк срыргаз, рыхызкәа сырғәылоуп,
Җазкәаҗыпкәа сыцуп, иахыкәу сгәаҗноуп.
Аишьцәа реипш абахәкәа рхагылоуп,
Рыразра, рацсуара, рыуафра – рбаҗоуп.

Рыхызала уа ихыстәалоит идырзыз саб иашьцәа,
Рыцкәынцәагы аибашьра дуаф иҗахаз.
Рыцси рыбаҗкәеи ахьеилытцаз сназасшәа,
Ицсыртуеит дунеи дук амаза иҗахәаз.

Ажәытәкәа ухазырштша рыцлеит аҗыцкәа,
Исхәаша сҗамшәало уа сеилахоит.
Ибылхәу дымблыкәа инытцак гәаныла,
Азәгы имырхакәа мыткәмак схәалоит.

Амытмыць аҗхәа, аҗада сҗаскыажәа,
Иалихыз аҗыҗ аҗы даҗтеит сеиҗабы.
Лассы-ласс санзымцо, исоурц аҗәтынчра,
Абахәкәа ихылацшуеит, даныстцеит рнапы.

Схалоит уахь саныкәу сычхара хытны,
Срываиа сыршаргы срыцәшәом хәцсәа.
Срыкәшоит сангәаҗлак кәанца рахәыцны,
Сытцаланы санытцауа срыжыжәоит игәыкуа.

Аҗси-аҗси еиниозаап, сабицәак уа исҗылоит,
Зцәыкәбарзкәа зҗабаз ахреипш сшабалоит.
Уа зны-зынла Аҗсны ацәызкәа еизызгоит,
Згәашә сапат иҗарблыз аҗыпҗеипш сбыллоит.

Амцапшь иареиҗхәу шәытцауп уа сгәатца,
Шәгәатцакәа сгәатцаҗы иҗычны схынхәуеит.
Алаҗырз хзимшазтгы ихызәуадаз хгәантра,
Цсынҗаритцас ихәантоу сгәи еиҗәнархоит.

Рыцсы сакәыхшоуп, иудырбомызт цсычера,
Гәыграла ирцәахуан ирылаз ахәқәә.
Жәлар рымфәхь иалихуамызт ацсуа ицсыжра,
Иалырхуан иахьалагоз иабацәә ршьәқәқә.

Хабла шәахьхгылам сыннакылоит шәахьфаскьагоу,
Заурқан илагьырз еипш, шәхараз, ус шәхараз.
Шәхароу акара иааигәоу, счыцеипш исызгәакьоу,
Хьызгәакьа, хьызхьаауа шәыкәәф ирцхаз.

Азқәатыц алырхуан инагаз Ахацәә,
Агәашә ацхьа дартомызт иззырхәаз «Ауоу».
Улацш ицамшәо, акьырза ифаскьага,
Ирхәон, игәашә ацхьа деицааит хәгоу.

Азқәатыц, азқәатыц, азқәатыц ихьаку,
Уантә иалагоит хшазыкоу х-Ацсны.
Саарыхоит, цәыуара мфакы санықәу,
Саарыхоит, снихагылар иқәу ацсы.

Шәырнымқәын мыцла, шәырнымқәын мариала,
Барцыц исзафьизоуп, еикәышәшар сызшазом.
Сабдуцәә роуп иалзхьыз рхәырбгьыц напала,
Ацсымтә уа бжык ишәымтан ажра дтадырцшзом.

Изааны сызқәатыц салнахзаргьы ахала,
Уаф имыхьц акы сыхьызшәә сәанысцьом сышны.
Исзалшәх уа ахацәә, ихәрашәоу гәыцхала,
Исзыцшу х-бакак рсахьакәә шәырцшны.

Заурқан узқәатыцгьы сахьшуп слабжышны,
Ибылхьоу ида уа сизадбылом уафцсы.
Мышкьизны Гарц ахәыцшзәфь сыржыргьы,
Арасазыхька иаауеит схәыцқәеи раби хәцсы.

* * *

Сара сышәгәшә акыр ахытцеит,
Сышә инылсны сыжәлар цоит.
Азәгы давсуам, имѡахытцеит,
Сгәы дунеихеит зегь шәтәзоит.

Тынч сызмыцәеит, инысхысуеит,
Шәѡыла шәыхәрақәа еизгоуп.
Ана-ара шәышьтақәа еилысуеит,
Шәышьтақәа срыпхьоит, са сгәыкуеит.

Шәгәыхқәа санырзымхо сеимаркуеит,
Убас сгәы шәйтәлеит уахык.
Санпыршәа сымчқәа ѡбастәуеит,
Сымиргы амуит даѡа знык.

* * *

Шьхардацс самоуп аңсабара,
Сылағырзқәа зырбо.
Хракаѡ итәахымы сыңстбарта,
Азыхь ахаан итәзмырбо.

Исыкәыршоуп амра аңдхықәа,
Исѡыхәа-ѡыхәацыпхьаза.
Инытхәраауеит ашьха зыхықәа,
Ашьха зыхьеипш сыпхьаза.

Уңсатцаѡ икәзааит аңстбарта,
Ухпшыла азыхь уңсы разаны.
Иреиңы ѡызоуп аңсабара,
Уанңсабараха иара азгы.

АГӘЫЛШЬАП

Ирхәоит, алеишәа даара ицәгьоуп,
Уѡалоумгалан хәа агәылшьап.

Уаҕагылар – уцыхэтэа ццэоуп,
Сааааип ухэар – угэы уажьап.

Мыызда иужэлом, иаҕазшьоуп,
Иургэаар – иаздырзом, иазхоит.
Амцацшь алцуеит, ус ишоуп,
Знык ианалцу! Иахэом сҕахоит.

Ацсуа идыруеит зегы рбызшэа,
Ииашоуп, агэылшьап алеишэа цэгьоуп.
Аха деилумкаар уаарашэа,
Агэылшьап аиха илеишэа еицэоуп.

АҤЫРАС

Инархэы-аархэуа иркын АҤырас,
Сашьцэа мшыннырцэ инхаз.
Иадырхуан, иадырцон ргэыраз,
Сабацэа амхацьырма иахэхаз.

Ргараҕыцкэа аахгылон рыба,
Гэыҕрас ихаухэозеи? – хэа иазцшын.
Ацсны ахьз рхэомыт имблыкэа,
Рылагырз АҤырас иахьшын.

Иара шцэажэоз ацсуа ибжьала,
Ҥырқатэылоуп иахьырбаз дара.
Анцэа ихэон ихыларц рхьышьтра,
АҤырас агэы тагыломыт атра.

Ҥоуба руан АҤырас аҕацхьа,
Ишырхамштүа АҤырас абызшэа.
Ахьз рҕакын зыхьшэа инаҕыхэа,
Ихэон, ихэон иҕиарц уи ашэа.

Санцслак исывашәтца хәа ажәа,
Ицәыуо иакәшеит егыаы.
Ццышәуп иамоу атырас ажәла,
Рыкәа итарцсон еимакны.

Амхаңыырцәа хызтцаз рхыышътра,
Атырас ахақоуп! – җнатуан Аңсны.
Атырас иафызәхеит ххылтцшътра,
Ирблыцпхәза италоит рыңсы.

* * *

Нбан-нбанла сеиҗыршәшәан,
Нак-аак исыхо – сыршахъан.

Сыжәлеи сабхъзи ршыахъан,
Аңсуа нбанқәа рыгәра згахъан.

Нбан-нбанла сдырцысуан,
Иарада сгартцаанза сыңсуан.

Нбан-нбанла сара сеизгоуп,
Дара рыла – сыжәла еилкаауп.

Тышеи җкьарстеи сыртаңшит,
Нбан-нбанла схы сыңшааит.

Нбан-нбанла – сдақәа еиңшыуп,
Акәзааит, сшәартам – саға дшыуп.

Нбанк ансыгха – сыбжахоит,
Сцәахәа зымпыруа ицыркьхоит.

Нбан-нбанла – сышәтцала,
Нбанк сацәмырзкәа – сытцала.

Нбанк уңылом сыңшра зыңшрам,
Сыбжыы зхумкаауа, ихыңшам.

Аңсуа нбанкәа роуп сызңу,
Ирхтырххъаз ала згәы таңеу.

Дара рыла сыбаѡ рыңшаахъан,
Рыдлаңса смыцаә сыршахъан.

Рхәура сҗазаанит, ҳа ҳаибатәуп,
Стәуп, дара рыла – сеиңыртәуп.

Нбан-нбанла ишаз, ицәцәаз,
Ихыбжа-ңыбжаз, ирхәацәаз.

Аңсуа Ан леиңш ихаан – ихаауп,
Дара рыда сҗоурых ңаҳауп...

* * *

Аҗакар катәан, арахъ еихашышыын,
Сыц-сышә еихымңхьо сшыын, са сшыын.
Аѡар еиңш алағырз сҗыкьаса ицон,
Аңшалас схагьежьюан, нас аеазон.

Пҗақәак сышҗа иаауан еиханы,
Саатрысит, еиқәатцәан, иаатғылт сханы.
Җәраанк схаҗырны алада ицеит,
Харбағь аакылңан, «кы-кы-кы-ку» ҳәа ихәхәеит.

Уи амши сареи ҳцәа акы алан, ҳаиңшыын,
Изакәыз сзатңуамызт, арахъ агәы шын.
Сзыччом, сызцаажәом сҗәион ңазны,
Хәашьяк сзатом са сшыҗаз аҗены.

Аңшалас спыртцуам, сымшақә имцакуан,
Ғазнык иаасыдххылт, ңара иццакуан:
«Цәахьчаф длымам, абаа, бгәыбеаныз!..»
Уи акәзаарын исархәоз: «былаңш лхыз!..»

* * *

Са сыбнатәым, са сыфнатәуп,
Са сызлажәбо са исхатәуп.
Са сыдгьылтәуп, зны сьжәфәнтәуп,
Ачхарала иныстыз тәуп.

Ғәыла стұцаар – сышьхахылтуп,
Уцәзашьа сымам – зны слахәуп.
Ашәапыңаң санхьзы рдацуп,
Иңьоушьаргыы ғазны схахәуп.

Храшәк ирылсхьейт са сшырхылтцыз,
Зака хы сылоу усырбазом.
Ишиейхсуаз шәышықәса ңызцыз,
Амцаңшь ихыкәшаргы – дазбылзом.

Афақә акәзам ифызблааз Сытла,
Сыбжарак зырфаз узы имазаз.
Сыңсра зхьаам, еитцыхит рымца,
Иңағәазам сьжәла – назаз...

Икағәышьоуп сьжәфән кәнызшьо,
Пхарак сыхьзала изымхәац.
Уажәеи уашәеи рыхә ззымшьо,
Иразар – сыбжьазкуа аихац.

Сызну амфә хьзи-ңшеи аңыз,
Сышьтахь иааиуа – дарпхалоит.
«Ахра ашәа» саргыы сшахылтцыз,
Избаз азәы иакәыз – уи дазхоит...

* * *

Ашьха зыхьу? Ахә зшьахьада,
Изшәахьада азыхь Аҳақ.
Ахзырымга ихьз заҳахьада,
Итәоу аган аҥны зыхьақ.

Ирытагыла цьоукы мариала,
Ирыхо иваргаз иас иехәоит.
Инхоит ишкәамцоу иаазам мрала,
Знымзар-зны – аиаша аацшуеит.

Дгыли-жәфани иахьа ожәраанза,
Иахьнырчхәхьоу ахә зымшьац.
Ашәа азыркхуама нас ашьанца,
Ицәахьшаргь уаанза хамназацт...

* * *

Ашьха ишнавцлак амрахәага,
Мралых цәфычак сышәнатцоит.
Сгәйдкыл, схьидкыл хәылбычехала,
Иацы сызхьымзаз сахьнагзоит.

Анык хлыхшазшәа ҳа ҳаицәәжәоит,
Гәыла хшеицу ҳаршаларц.
Аташәамтаз, сыңсы асыржәуеит,
Ашьыжь цшзала ҳаиниаларц.

Иҳаззырымгаз иахьа хәлаанза,
Иахьпынгылаз иҳазмырҳаз.
Ҳа ҳаиныруеит уаха шаанза,
Ҷынла иҳагхаз, ҳазлабзаз.

Исыршанхазшәа аташәамтаз,
Ҳаицташәозшәа са исзыпшын.

Иаразын сара сышхамтаз,
Хәйлбыхатәи ашәаңшь иаңшнын.

Самбац ңышыа ҳаипыртымта,
Иңнартит иамхәаңыз мазак.
Сыхәда иакәшо ашәахәаңқәа,
Иснатон сзыршәтшаз напынтак.

Сыхцәқәа сзырңеит схы-сгәы шытыхуа,
Ашәаңшь сшәырңеит иңыррашәа.
Амра анавтуа уаңәы Мамзышыха,
Саргы саңыларц сымраха.

* * *

Сахьцалакгы убжы сыцуп,
Саб, усцәахьчафхеит иахьа.
Шәкы сыртысыргь, сзын ифьцуп,
Убжы сзафымхәаңт сызхара.

Дыргак суңоит зыхьк аныңтуа,
Зыхьшәа иңқамзи саб уңсы.
Снахагылоит уа сузхәыцуа,
Иуңсахуеит азыхь абжы.

Ашьхардац садырзаап уңшрала,
Ахаҳәқәа исхыркаауеит уңәа.
Ирхәа удыруоу! – имч, илшара,
Иламыс, иуаффа, ихтәаха...

Умцахара мңеит инеихәлаңәа,
Иназәзәтәуп – излоу ушьа.
Барцыцаа ракәым, ҳашьхақәаңцәкьа,
Аргама иснырхуеит уқазшьа...

АЕТЦӘАҚӘА

Ҳаға ҳажәған данеихсуаз,
Шәафьхәара рухьан.
Ускан аетцәақәа шеыжәтцуаз,
Сыблала срынихьан.

Ҳадгьыл иахтысхьоу,
Рхыргахьеит дара.
Ҳазқәатып зырдысхьоу,
Итызблаауаз рытра.

Аетцәақәа ҳа ҳақхьа,
Арасазыхь еизахьан.
Аетцәақәа рацшәа,
Ицсны ибзахахьан.

Ҳаныржуаз рҗыршьуан,
Ируан алаура.
Аетцәзы ҳҗыршьуан,
Ҳацәыргарц ацсра.

Етцәацыпхьаза ҳфырхацәа,
Рыблақәа ҳдырцхон.
Ишрықәмыз урт хьатцра,
Аетцәақәа ирхәон.

Урытцәпш блахаала,
Ириааихьеит уама.
Ажәған аҗнытә рхала,
Еиқәыркхьан ҳдацәа.

Ирхьумырсын, иркароуп,
Имҗеыгу ажәак.
Амаалықь игароу, –
Иқәыркзом ашәақь...

АШӘАҚӘА РАШҘА

Илзыскуеит сашҘа еиқәырхага Мака Басныкқха

Ажәәқәа рбаагәара сахшеит,
Дунеикаф – схатә дунеи лашеит.

Ажәәдан – жәәданзыхь сыхьнаршеит,
Амза җамшәәкәа ишанхеит.

Ажәәқәа рашҘафы сызхауан,
Ажәытә хәамҗақәа сдырхауан.

Тәым хьаак аҗасымшыит сшыапы,
Тәым җанк җхьасымкт азә джьаны.

Ажәа җәыш ахьрымаз гәыгыртас,
Ашәәқәа зыҗхьазоз лахьынҗас.

Ажәа иахьақәмыз җабара,
Ишьтызхуаз ажәәқәа рыгәра.

Ажәәқәа рбаагәара сахшеит,
Дунеикаф схатә дунеи лашеит.

Насыҗс иахьсоузгы – иажәәтран,
Ажәа иафәәран, ирхадан.

Ифьынтәны рҗәеижь афы слартцеит,
Гәәҗрас сызнымиеи – исдырзеит...

Ашәәқәа рашҘа мшын, имшхеит,
Ҙыҗхьазатәык лыла хамҗа еиқәхеит.

Имазам, иахҗнызаргь уи лхәыҗра,
Андура аалыдгылт ахьхьаҗьҗа...

АСАС

Умцшын ухәыцуа, сашта утала,
Җызара узыруеит быжь-насыпк.
Сныхәаныпхьо суцылап пшзала,
Снапқәа ыргьежьуа даеа знык.

Анцәа иситаз, акгыы ҕәнысшьом,
Ххәыштаарамца – арык арпхоит.
Насыпк нумыжыит хәа ицъасшьом,
Хәәнашәқәа рымшра еицхазхоит.

Иубап смотәцәа ирыматцушьоу,
Рани раби рыгәқәа пыртны.
Са схатә пшалас – зны ислабашьоу,
Са сеипш инукәшап ишықырны.

Уанықәло амәа, пшзала, мөамш хәа,
Снапқәа сырғежьп даеа знык.
Умцшын, сысас, сгәашә утала,
Са сфынтә ицазоуп – быжь-насыпк...

БЫМЦӘЫУАН, САРА С-ЗЕЛМА!

*«Хочуплакаты как хочу, но мой сын Ибрагим не дает!» – лхәеит
Ибрагим Науржанов иан Зелма, Мамзышьха итәхаз рҗацәа рбака
аҗапхәа, сентиабр 19, 2012 шықәсазы лықәгыларан.*

Ацәыуаха хәмазам, Зелма!
Анацәа цәыуар – пхашьароуп!
Кавказаа ацшәымоуп Мамзышьха,
Ирхьыршоу ицшьоу рхыпшоуп.

Ииашоуп, шәылымкаа Мамзышъха,
Санхало иахызбаауеит схы.
Ибрагимраа – Аңсны Ахъыңшымра,
Исцәыхарам, иҕоуп сханы.

Рызҕыстуеит ашыжъ сангыло,
Акаџхәа, рыхъзқәа хәаны.
Ирзысхәоит Ахәрашәа сөынкыло,
Аҕакгы сыртоит исызгәыкны.

Сосналиев дагзам ха хамца,
Изыхъқәа арака иҕабазом.
Абхъзыс ишьтышәхыргы Мамзышъха,
Ицъазшьо аңсыуак дҕалазом!

Былагырз иабмырблын Ибрагимраа,
Урт хпылоит Хаңсадгыл агәҕа.
Иахзеиңшуп, иахзеиңшуп ха хгәара,
Иџашьом, ирхоуп хлактақәа.

Ес-ииуа ирыциуеит Ибрагимраа,
Ибрагимраа ирыҕаршәуп хаңсы.
Шәыңкәынцәа, изуз Агимнра,
Рыжәлақәа гәылшаауеит Аңсны.

Са саңхәа ибымазам аңсыха,
Иңсны игылаз – сзаҳәом аңсра.
Ус анакәха – хайцыҕаз назаза,
Бңа диашоуп! Бымцәыуан, с-Зелма.

Хамшқәа ирыцуп шәызхәыцра,
Наңьнатәгы хзын шәгәыгыртан...
«Шәнеибац!» ишалоу Анацәа ркәицқәа,
Са саңхәа ихәахьан Сосналиев Султан...

АҘАЗАТӘ ИАН ЛАЖӘА

*Илзыскуеит Марттәи ажәылараан итәхаз Амҗар Заурбек
Алексеи-иңа иан Агрба Венера Кәыкәына-иңха*

Ухы блаҗьа уан дахәхаргы,
Уаҗа ихымта угәытәшәаргы,
Уиашоуп, сыңкәын, иҗам җсыхәа,
Тәрада ихәуроуп тынч анхара.

Блырста тыңкаҗ угәы надкыл,
Изатәуп уа уеиңш Уҗсадгыл.
Уа җсадгылда, зкәагың уаарала,
Дзыңсеи аңсуа, ианхмоу Аиааира.

Анцыра риҗап узыхь иаҗыхәо,
Ргәы уздухап уабхъз анырхәо.
Ахәқ ушәеит узаазаз угара,
Ахтың анызаргы уа угәара.

Сумырҗхашьеит, уан дуззатәуп,
Азәы ихьмырскәа схәаа җхьакуп.
Аңсы ухъзым. Уахъзеит ууалңшыа,
Рҗа җәҗәоуп сҗаца, уахәшыҗәа.

Ғыңныхәа хәмам, уқәлеит амәа,
Уаблызаргы ашьамца, аләа.
Уаниз аҗены имхысит баша,
Аңсны ыҗанатң иуқәым хашҗра.

Узатәуп хәа устәахызтгы,
Сшьал укәырша умәа скызтгы,
Уаб зегь раңхәа адамра дасын,
Исхәо сҗамшәо саргы сдысын.

Рнапқәа еикәыршоуп уара уахәшыцәа,
Итынчымзаргь уажәгы рыцәа.
Уетцәахә кыдуп икыдымшәакәа,
Рызегь ҭацапшлап, имшәакәа.

Хатыр хзақәын хара хапсшәа,
Назаза иацзаап ухьз, ужәла.
Сфырхатца, сычкәын, уа умцажәлоуп,
Уан дукәыхшоуп, ҭазных Ухәрашәоуп!

САРА СЫЦСАДГЬЫЛУП...

Сара Сыцсадгьылуп, исымам цсыха,
Зыцқара злабашьаз срыцстынхоуп.
Рааигәара иузнагом ҭыпныхәа,
Аиааиреи Ахьыпшымреи срызхәоуп.

Сырхызбаауаз рҭыршыит рхала,
Иреиғьаз ацшыагьатқәа ахтнуп.
Хҭәахон иаххымзар рыпхара,
Зны ихҭоуп рыхтыпқәа, зны ихтуп.

Ацсны ахьз рыхьзуп, рсахьа еицакуам,
Тәым чанк иашьтамызт – хҭәа гҭгәоуп.
Ишәасхәоит, еиҭасхәоит имзакәан,
Иансзымхо зегь зыхтасхуа са схоуп.

Имиц сихьцәуоуо сҭагылан аамҭа,
Зақараан сеимаркхьаз ацсреи абзарей.
Сиит Сыцсадгьылны сашьцәа рҭахамҭа,
Уаха еигымхарц ацсуеи Ацсынрей.

Хҭа изымпшааит сара сыпсҭбарҭа,
Ишәахама с-Расазыхь агәы итхәау.

Иныхәоуп иныхәа, хҗынҗ хара хтәыла,
Урт роуп хара хныха, избом иуеихау.

* * *

Мамзышыха цәаа-цәаауан «шәан, шәан!» хәа,
Сцәеижәфы Сыңсадгьыл еихон.
Анацәа җыртуан шәымшәан хәа,
Гәнахала рычкәынцәа тахон.

Ххыцдыртақәа еимаркуан Кавказаа,
Аңазатәқәа шгылаз анраха.
Сабацоз ҳаҷкәынцәа хәыдраазаа,
Ихьатңны итәазтҗы җмырха.

Шәнеибац! – Анацәа рыбжыала,
Ашьамҗақәа еимардон җаңхьа.
Аштақәа зрыжәхон ршьала,
Азыхьқәа еиҗцәажәон ахьхьа-хьхьа.

Абацәа цшуазма, ижәылон,
Җаңсуа гәшәқәа рҗа гәҗәан.
Ргәымшәара сышьхақәа иршәылон,
Ахаҳәқәа гәыграла итаҳәхәан.

Мамзышьхоуп Аиааира аҗама,
Раңхьа иахьаабаз изыңсаз.
Иаҳзымхәац абаҗоу маҗана,
Зыңцышәқәа хәырбҗыцха икаңсаз.

Мамзышыха цәаа-цәаауан «шәан, шәан!» хәа,
Итагыломызт адгьыл агәы атра.
Анацәа җыртуан шәымшәан хәа,
Ашьхақәа ирылңсаауан сдақәа.

АРЗИК ҒАРБА

*Дҗахеит Арзик Ғарба, ихъз аңсра изладукыларызеи, иара уа-
хъихәаңшуаз, Аңсны асимвол ауафы ихафсахъала иаадырңшуазар
– аңхъа иалукаашаз.*

Алықъса Гогәуа

Усахъа шңаҗих Гогәуа Алықъса,
Зхәара шауаз мѡас узқәыз.
Алықъса – аҗазара агәтылса,
Усирбеит аргама узакәыз.

Арзик Ғарба – Афырхатца,
Ғарба Нели лашъа иңа.
Ашьха зыхъ, згъама еицамкуа,
Гәыли Къычба лхатаҗсаҗа.

Ашәаз ажәа са исзаҗцозма,
Уаҳзимшеит баша ҳа ханцәа.
Нас ҳәатәыда харак сызцозма,
Имизтгъы уфызцәа аҗацәа.

Уа убафқәа Аңсны иахыгам,
Уңсы ҳхылаңшуеит уажәгъы.
Угәтыхақәа зымѡа иңхъакым,
Урңылоит Анацәа уашәаны.

Аңсны ишасаркьоу ухафсахъа,
Санңшылоиҗәҗтеи иҗит ѡажәа.
Акгъы шыҗам уи зыңсахуа,
Усирбеит Алықъса, абар, ѡаңхъа.

Ашьха зыхъ, згъама еицамкуа,
Ғарба Нели лашъа иңа.
Арзик Ғарба – Афырхатца,
Гәыли Къычба – лхатаҗсаҗа.

«АНАЦӘА, ИКАШӘЫЖЬ АШӘЫ!»

*Не для траура чёрного пали сыны,
А для радости вечной свободы Апсны.
Гули Кичба, 1999*

Ашәы сшәысхит, иахпырхагоуп,
Шәфыхарц ашыжь шәгәырғәтәә.
Ашәы шәипхызуп, ихтархагоуп,
Иазхазаит итахаз хпацәә.

Хаға иеипшуп, иумырдыркәә,
Инхазгы думнахуеит ашәы.
Уажәгы дашьтоуп иахшәымхзакәә,
Хахәәеырц ххы хгәы ахшәаны.

Азәгы дтамхазеит хьзыда,
Аикәатцәә знаало хаға иоуп.
Хашьхақәә хәшәума шьхазыхьда,
Зцәә иадзымго хзыыхқәә драгоуп.

Аиааира захзааргаз назаза,
Ашкәакәә хашәхашәтларц азоуп.
Рыетдәахәқәә хәхәоит иахьанза,
Аетдәакәә ирхоу рыцқәә цқьоуп.

Сыпсыргы – псы сыхьзым, ижәдыруеит,
Ибафқәә сырнымиаргы са сца.
Анацәә, дачәа зныкгы сшәыхәоит,
Ашкәакәә шышәнаало сшәырба!

СЫБАФҚӘА АНЫЦЫРХУАЗ...

Ишьхынпсылеит уа аңсабара,
Икәз атыхәанза исымхәацт.

Аптақаа ирхэйтдалеит амра,
Санытырхуаз зымбаз – дмизацт.

Ахахақаа цэыуон ахахаыхаа,
Ахахақаа ахышытаз ибылуан.
Аңсаа ирибатомызт ахааха,
Ажэџан ныжыны илбаауан.

Итахаз рабацаа рыбжьала,
Рхазын иркаџуа, «Ахэрашаа» рхэон.
Адгьыл таңымеырц нас пшыаала,
Иныцакны гэаныла ихэхэон.

Ахахаара мариоума гэаныла,
Амытцакыа иахьанза ицапшьоит.
Анацаа ирфыпшны рэынкыла,
Шэыгэгаз хаа араш лабжьоит.

Агэы нумырхан уа ашыацра,
Санытырхыз иблыз ишбылра.
Ахааназ иткьасоит урт ршыацкыа,
Аңсуа шыа иауит бакара.

Урт Анацаа рыхцэхэыцкэа,
Ибжьазыз ирышьтоуп игэыкуа.
Ибжьазыз рыбакаа урххэыцла,
Рыбаџкэа изрылымтыц рытцкэа.

Урызызырџи дара рыхтыцкэа,
Хиааироу? Ранацаа ирыцьшьоуп.
Урныкэла сахьытаз атыцкэа,
Игэыдкыл хазлаехэо урт ршьоуп.

АПСЫЦХРА АЦЫХЭТЭАНТЭИ АМШ АЕНЫ...

Нели Ғарба илхылцуан алға,
Ахақәқәа шытан ашәы рхыссы.
Имариамызт лааигәа анеира,
Ацыхәтәантәи ашәымтақәа рзы.

Нели сыблақәа дырхыпшылон,
Нели сылзыдмырзеит аены.
Арзикраа лабжышха иаахшылон,
Иахьанза дсылоуп дыхәаны...

Ара иамбом ҳтеицәа ршьароаш,
Ахәыпшза иамоуп итәахны.
Нели ләызцәа иаоуа ахраш,
Рыпсқәа акәшоит инцәахәны.

Ҡажәи ғба шықәса рақхәа,
Убра бызбар ҳәа сахьтысуаз,
Иахьа срышьтоуп бышьхәатыпқәа,
Игәыдыскыларц акәын иахьа сзааз.

– Азәы дыбжәамхааит! – абри бхәаан,
Есымша иґыцхоит ҳазлапшыз.
Быбжыы гәхәаган еиґа схалан,
Ғыц еиқәахцхәзарц хәажра ижыз.

«Ҡнык шәмыргылан ааигәа-сигәа!», –
Нели лыбжәала исаҳалоит,
Изааны ишпалбеи амал цсымтәуаа,
«Ақыртүа иазиуз ҳазхоит!»

– Ишәмырғашьан арт атыпқәа! –
Нели ғылтлоит уа ахәағы.
Ҳаштақәа, изнымцыц ахтыпқәа,
Уажәгы имааицт цьюuky рхағы.

Жэынта шкэакэа – схьаа хеыга,
Нели, иашьтамыз мазеи.
Ахацэа Рхацэа – Нели цёыха,
Марттэи ажэылара – бара смузеи...

АН ДГЫЛАН ЛЫХЦЭҚӘА ҚЫРТНЫ...

*Асазқәа хайарамфак анылара анрықәшәо, ан лыхцәқәа қырт-
ны лқацәа рақхьа даагылон. Тоуба зыртоз лыхцәхәыцқәа рақәын,
ус иаңын дара ркны. «Зыбнака, срыханы ркыдхра сықәымшәаит»,
– хәа, анцәа диашьапкуан. Фырхайдала итахахз изын иаханы икы-
дырхуамызт. Касы шкэакәала рхқәа қаркуан...*

*Илзыскуеит Аңсны ицоз аибашьраан цшьфык зқацәа тахахз
Афзба – Езыгәбаиа Тамара...*

Тамара дгылан лыхцәқәа лықәпсан,
Лқацәа лқыртцуан тоуба нлытан.

Ркны ишаңыз еицш анкьа асазқәа,
Тоуба рыртеит ран лыхцәхәыцқәа.

Рыцсадгьыл ахәрақәа мырғьакәа,
Хьатцшьак рымамызт еиқәмырхакәа.

Лдыршьа имам зцеицәа зцәымблыц,
Цшьфык рзыхәан ашәзы зхьымзсац.

Шәан фылтуан: шәеиха, сдауапшькәа,
Сыхрақәа рыхра – «хтырца шкэакәа».

Алмасхан, Владимир, уара Аста,
Давид, илгәағъзеи шәан Тамара?!

Илыкәымшәеит лыхцәкәа ркыдхра,
Ихьантамхеит тыцьтас лыхәда.

Нхытци-Аахытци дырбызшәамхеи,
Иншәыжъыз шәашта гарашәамхеи.

Аиааираз ашәакәа дырцапхами,
Анацәа Ранацәа рзын дыцхами.

Жәәангәашәпхъара дагәарамы,
Дахъаацәыртцлак шәан дхыпшамы.

Хабациз усеипш шәылмаазатгы,
Зпацәа зтәахуаз реипш шәылтәахызтгы.

«Ацсны Афырхатца!» иапсазамкәа,
Цьоукуы иашьтан – имеибашьзакәа.

Алмасхан, Владимир, уара Аста,
Давид, илыбаргы шәан Тамара!

Шәтоуба иахәеит: «Ирдшза ххәыштарамца,
Ркыдхра бықәхаршәом быхцәхәыцкәа!..»

Пшьәык бдауапшькәа ирыкәым хаштра,
Агарашәа тыәуеит иахъа башта.

БЗЫПЦАТӘИ АЖӘӘАН

Бзыпцаа ртеицәа – са сдауапшькәа,
Атанккәа ирфалоз наптацәы.
Аапхъара рызтаз хара ххылтшьтра,
Измахацда рыцкъара абжы.

Аңсны – Егри Цсоуи рыбжьара,
Хфырхацәа ршьашьтақәа ишәту.
Ахахәқәа зрыжәхахьеит ршьала,
Сышьхақәа ргәыбылра зыңшну.

Реибаркыреипш дара разәкроуп,
Ргәымшәара цхафыруа пхьа изгаз.
Шәамтахырхәа! Анацәа рхақоуп,
Рыцкәынцәа Аиааира дзыргаз.

Амца ханабылуаз аңсныжәлар,
Хзыхьқәа ианрышьтаз ртарбара.
Уа еимаркуан Бзыпцәтәи ажәџан,
Рыетцәахәқәа рееизыргон абра.

Ихәхьша иафыхәон, харныхәон,
Рымшқәа харпыларц хашәтны.
Ишәыхәон, ишәыхәон, ишәыхәон,
Ахаан хцәа иадхәмтарц ашәы.

Ашықәсқәа хцацәа ирызнымцыз,
Рыхьзала хәидгыларц, хәихәарц.
Хиааира – џажәа шықәса иахьымзаз,
Ртаацәара рыхтыпқәа харгьарц.

Бзыпцәа рцеицәа, изқәымыз хьатцра,
Шьтахька ихьамцыз хәхьғар.
Ғыцәара ақәым шәхәыштаарамца,
Дкалом ицъазшьо ґазнык шәсырехәар.

Бзыпцәи ажәџан – Кавказ иазеипшуп,
Шәџатцапшла, хқытақәа рыџнду.
Аиааира хзаазгаз Бзып аңеипшоуп,
Срыкәыхшоуп хфырхацәа иахтну...

АХЭЫРБҒЫЦҚӘА РАҚАРА...

*Ахэырбғьыц ахэра ананылоуп ахэрақәа арғьаратәа ианыхәшәха.
(Асаз хәамтәа)*

Ақсны ахэырбғьыцқәа рақара,
Ахэра ахьаақәа зхызгада.
Ахэырбғьыцеипш агәәкрақәа,
Жәынғы-ғәнгы ипызшәада.

Имтәа-имыцәа ирхәышәтәхьоу,
Анацәа рақара издыруада.
Ахэырбғьыц фырхатәа иалшахьоу,
Ақсуа хылтцшьтреипш избартада.

Ахацәа Рхацәа рычхароуп,
Ахэырбғьыцқәа ирылаазоу.
Анацәа Ранацәа рымчхароуп,
Ахэырбғьыцқәа ирымазоу.

Рчыцағ иандыршәоуп Хабацәа,
Ишарғьоз ангәартәа Хәрашәада.
Дунеик иазхымгац ахэрақәа,
Иананылоуп Ахэырбғьыц аныхәшәха...

АХЬАЦА

Қытак зымтаныхәоз Ахьаца,
Згәығра ушәылоз бғьыццыпхьаза.

Афаць иацәызхьчоз аштақәа,
Арғәажәфас ирымаз арашқәа.

Инытакны атла хырымтәеи,
Инаганы амца иақәрымтәеи.

Анра – иказмыршәуа зцәәҗәә,
Ирблыз Ахьаца – ахтәахақәа.

Хазшаз – Анцәа иан хәа ипхьазаз,
Бдацқәа җазаргь зыбгыц иатәаз.

Иарбан ишәхьымсыц – Азатәра,
Зыбаҗқәа ирнымлац – Анацәа.

Ахатцәмпхәысра зцишаз хамтас хәа,
Ишҗагәыку шәа шәылапшхаа.

Ахьаца изгәытцәааз зымахәқәа,
Ишҗеипшу Анацәа рыхәрақәа.

Ашара иапыло җагәгәала,
Имацзоуп иаххәахьоу рыхьзала.

Исаркьоуп исаркьа шәыгәгәара,
Амроуп амра шәа шәгәыргәара.

Ацсны кантыруазшәа шәакәыршоуп,
Азыхьқәа зыпсахуа хшәыкәыхшоуп.

Амацәыс мҗахызго Ахьаца,
Уи амчоуп ишәымоу, Анацәа.

Ишәхьжәго – хразтгы иалазомызт,
Еихалыхк Хьацак иатцаракуамызт.

Анцәа иан – Хьациапҗа лдоухаҗьбара,
Ла леипш хатнышәтцом хамдырра.

Ани амали еихтныртцомызт.

АШЫҚӘС ҒЫЦ

Имаңым ииасыз иахнағаз,
Иахуалқшыз, аха қазхымзаз.

Ибзиан ииасыз амшыта,
Ихамтоуп ирқшзагаз ашыта.

Ахтысқәа рыла ирқаран,
Уртғыы рықәғақтып еғараан.

Ашықәс ғыц азы қарқшыроуп,
Алкаа рызуа еиғарқшыроуп.

Шытаһқа аһаңшра – қыһақа цагоуп,
Хәыци-дуи ққа қазхәыцроуп.

Ииасыз Ашықәс – уи Қхыңшымроуп,
Қабла қыцоуп – қа қлааңшыроуп.

Қажәлар рзын ирғаагоу қеипшуп,
Ишухуго – уаңылаз еипшуп.

МАДИНА

Быһзи быжәлеи зныбтаз бхала,
Анбаншәкәи иахысқаауеит бцәа.
Еипшха баби бани рықхара,
Быхчы иаатқыбхлон бгәи қычқаа.

Ибтаанза анбанқәа рәышыа,
Асаһақәа рцәажәо есымша.
Ибеипшу уақа иббазшәа,
Ахаара батәнатәһан ббызшәа.

О, урт амшкәа рҕандырҕыцуа,
«Анбан» сагәылоуп быцшаауа.
«Анбани» бхәычреи – сызмырзуа,
Сгәатца шәнадстоит сеипхышаауа.

«Анбан» – сынзмышьюа схала,
Сызхылтцыз рбыжкәа сзырхауа.
Сацхәа иаагылоит ахахаихәа,
Мадина дышсыцу сырбауа.

Зных исыцхьоит, абар, абар! – хәа,
Сгәы тынчуп, итыцоз атра.
Ибтахзами бхәычы дыббар хәа,
Иччо иаалыхоит Мадина.

Иззымдыруа абри афыза,
Идумырдырын, сихәоит Анцәа.
Аха ижәдыруз «Анбан» ацшәа,
Ишамоу хашьхақәа рдоуха.

ҘАМҘАК САШӘА

Амра сыкәшеит исыцәнымхо,
Ахьзы сыхкыла исҕынцәаауа.
Еицах Ацшаласоуп сыззымхо,
Иахьа сабазшәа исҕецаауа.

Дгыли-жәфани рыхаа сыларш,
СҕамҘа иашьталт ишьапкуа.
Срыбжьаркит ашьхақәа рылацш,
Убас ирхәынцеит са сшьапкәа.

Иуазашәоума, игарашәоума,
Сгәеисбжы ахыркаазаап сҕамҘа.

Сҗамҗа иахтными сымч, сылшара,
Схәыцра, сөеидасра, са сҗара.

Иснырт Анцәа исытдеихәазшәа,
Исцәнымхо сызҗыртуан сеимакны.
Еилых җамтакәа җамҗак сашәа,
Хәартас ишәоурц сшәызгәыкны.

О, Сапхәажәа – Сыбзиабара,
Җамҗак ала – шәаҗа-шәаҗа.
Са споезиа – схатәы цсабара,
Спышәа-пышәо җамҗа-җамҗа.

Изызхода җамҗа затәык хәа,
Мдыршакә иавсны ицаз җамҗак.
Уахь ирхыызгзеит иатнымтакәа,
Ирдырт иарада ишрымамз мҗак.

Иргәаламшәар хазшаз иуазма,
Җамҗак адлаңса ихаңхахьаз.
Зымшқәа ирхыырымгзаз уазла,
Җамҗак шәнызқьла ишарҗахьаз.

Смалқәа ирмалу җамҗак сашәа,
«Ажәа» аҗнытә җамҗас – абахәтас...
Снапы зәанызтаз, изцым гәхашәа,
Сыблақәа зхастаз җанк ацәмырз.

Сыжәлеи сабхьзи сҗамҗа ишацыз,
Сҗынза излыгаз иарбан мцаз.
Сыцсатца итшааз, насгьы иаңшааз,
Блахҗа иавсло рзынгьы иңшәаз.

Шәақыңынцала еиқәырхазоуп,
Заҗа абиңарақәа ирыңшныз.

Слымха итархэон: шыаҥа мырзгоуп!» –
Мѡас изнырхѡааз, заҕантѡ иршыз.

Иалшазазеи ҕамѡак сашѡа,
Саркьал цыҕтѡахазшѡа еизнагеит.
Сҕамѡа саагѡылтзар стамашѡтха,
Шѡыхѡреи сыхѡреи ццышѡха ицеит.

Аҕсны иашѡхашѡтит шѡымтак ала,
ҕамѡак сашѡақѡа рыбзарзы.
Шѡааи, шѡысҕыхѡа гѡыкҕсыкала,
Ҕшзала инадкыла сыҕсы...

* * *

Мышгѡашақѡак еиқѡҕыртын,
Сытхаҕ еизеит.
Сыхѡрақѡа рыҕеҕыҕыцын,
Рыхгара цѡгѡахеит.

Сыѡнатѡиуеит суада,
Сгѡы аҕса иахоуп.
Исымазам хгарта,
Ашыыжь хароуп.

Сатѡазом ажѡѡан,
Сытх сѡазом.
Ирҕѡдушѡа амтѡыжѡѡа,
Аамта ѡазом.

Аетѡақѡа тынч ицѡоуп,
Аҕта иҕахѡхѡа.
Мыткѡмак сгѡы иҕыѡуеит,
Дунеик агѡы иҕхѡаа.

Ишьахайтхеит нас атх,
Сыхәра азыхгом.
Исылоу ахымта,
Ашарахь иазгом,

Санымшәарц нас ахымзг,
Цас сыҗыргәҗеит.
Ишызбоз нас атх,
Ашарахь еихеит...

АПСУАРА НЫКӘЫЗГОЗ АБ ИЦА

Сыжәлар, Ашыкәс Җыц шәапыла,
Ашьыжь азыхь агьама жәба.
Напеикәыршала шәеибаныхәа,
Ахаан иахмоурц харт прашәа.

Җаанбзиала хәа шәымца еитышәхла,
Шәгарагың иакәшәырша шәнапкәа.
Шәыбжы ркаѡуа ашәа еицышәхәа,
Шәаңшы иахьшәыргыло шәшьапкәа.

Хныхақәа рныха – хаңсабара,
Ишыхьчатәу агәра жәгала.
Шәанықәны Апсуара – ххаҗсахьа,
Ижәга иахуалңшыоу ахыдта.

Иахзаңымтаргы иҗыцу ашәа,
Ихамоу хаңәмызырц, ишәхәала.
Ақан еимазкуа шыта шәеинышәа,
Ақан шңаңшаауа шәшәырхала.

Ххатәы бызшәа – хмалқәа ирмалу,
Шәгәашка шәааха иааигәаны.

Иахмырѡашьарц иахъа иҳамоу,
Ҥоуба нашәҫа нас шәықәны.

Пшзала Ашықәс Ҥыц шәапыла,
Амаҫ иашықәсоуп сынтәа.
Асаби ивсит имыцҳазақәа,
Ақсуара нықәызгоз Аб иҫа...

АХЬШЬ

Ахьшь нышьҫасын аешьҫакны,
Акәчышь апыцқәа ирыбжьакны,
Ишьтыпрааит. Ақәарт ҳәхәаны,
Ишзахәоз иашьҫалт еиханы.

Ахьшь атқысгыи иласзаны,
Ибаҫбаҫуа абжьы ҫцаны.
Хысбжьыи ҫыишьа ахьшь шанхеит,
Ѳада изхамло иаабҫаҫеит.

Игаз абжьыцәгыи иацәшәаны,
Акәчышь хәыҫ шлеиуаз иаәшәаны,
Сыбла ишабоз ан ахьзеит,
АмҫәыжәѲа наҫак еиқәнархеит.

АҫСРЕИ САРЕИ

Саҫьал шааиз смырдыркәоуп ақсцәаҫа сшигаша

Санҫсуа смырдыркәа сигарцу,
Уи ахатҫа дышихәоз еиҫш Анцәа.
Иаасықәшәан иаразнак сыҫсырцу,
Псра ҫеииз ҫыишьазаап рацәа.

Амцеи ауацъаки реицш хаибарххароуп,
Сшацэымшэо адырроуп ацсра.
Ацсреи сареи акыр хаибарххароуп,
Иара агэоуп иткъаша атхара.

Сзыхъаз, сызхымъаз схала исхэароуп,
Сшэапырхапу сапыларцу иара.
Къагэа иеицш ахэрашэа сырғароуп,
Схазынгы уа узынгы еица.

Шэхьаақэа шэхыхны сацьал иагароуп,
Зааза издырроуп сара санцсуа.
Сгэеисыбжь къатаргь шыцсрам ахэароуп,
Адуinei сшақэлахо архэатэуп ацсра.

Ацыхэтэантэи сцыра – шьхахароуп,
Ихалаз сицылартэ сышьханы.
Сызлыцуа рзынгы сыцсы мрахароуп,
Ифатцацшлак сибароуп симраны.

Сыцсымтаз ииз ажэа – ашэахароуп,
Хамтазааит сыхъзала ирхэаларц.
Иныцхэрааз азыхъқэа хэышэхароуп,
Хэрак анымло Ацсны ғыацаларц...

АШӘАҚӘА РЫМЦА

*Ашәәқәә рымцоуп хьтә ҳазмыркуа...
Б. Шьынқәба*

Халацшқэа еизызго мракоуп,
Измырфашьо ҳажәлеи ҳхатареи.
Хазегь иахзеицшу жәфанкоуп,
Ламысуп ҳахьызызго адунеи.

Хаштаҗ иҗамоу анасыптроуп,
Җгәшә антытгыы исашьоу.
Сашәәкәа рымца – ари Багратроуп,
Ипоезиа акәицкәа – исыжьроу.

Ихәытшаауеит иажәәкәа рымца,
Шьыри, шәыканда ибаны.
Иҗыцәом ирыцрытца акәицкәа,
Имшуп изыршәтыз инапы.

Бзиашәа сацишеит ашәа,
«Ашәәкәа рымца» соут разкыс.
Иазмыркызоуп җазатә гәашәкәа,
Баграт ихәан еипш, хьта җазмыркыз.

СЛАХЬЫНЦА

Заҗаңьара сурҗырхәзеи,
Сқәыпшра ахрыцкәа латцауа.
Заҗаңьара сәежәутцахәзеи,
Агеи ашьхеи сырхыгза.

Сыңшаласха сурҗырхәзеи,
Сшыбрахылцыз сырбауа.
Унапы разкәа сзеитцуххәзеи,
Ушькыл сангылан сшәәхәауа.

Аҳаҳаихәа убжыи уркаәзеи,
Бжыла сацәугахьан аңсра.
Убзоурала заҗа сыриааихьеи,
Суадышххыраха санкаңса.

Ашьхацамәа – араҳәыцшьта,
Зны саналкьа сеиқәурхеит.

Амцацшь салга, уаҕа схышьтра,
Сахмырҕыакэа уа сухьчеит.

Сашшыр сиашам, угэыкхъазеи,
҂дныхэак сызудом слахьынца.
Са сымшала угэынқхъази,
Ахра ухыцхъан сучьынца.

Иахъа ожэраанза схъаа ацыжэха,
Азэгыи ихьсмырсит слахьынца.
Сугазаргыи ҂енак сыццышэха,
Снапы иакыроуп шыта сцацха.

ХАЗАЦЭ СЫЗХЭОМ, ШЫТА ДЫХЭФЫКУП

*Згэы иалоу иахьырҕарцаам,
Аеңныхэа сызто – шэхацаам.
Р. Лашэриа*

Хазатэ лыла итбаауп хдунеи,
Дышэфыкхар шлылшоз халмырбеи.

Ажэџан сеихырхэоит саацшыр,
Исанашэмыжын зны сашшыр.

Басныкица иныхэацхьыз назеит,
Рбызшэала ихэыцыртэ ихэазеит.

Ихэалон еипш, хзыхэоз иреихауп,
Хацшэеи Хацсуареи цсыс ирхоуп.

Дыхэфыкхеит – сшышэахэоз сыршеит,
Лара лыла хаблақэа лашеит.

– Дшәымазами, мшәан, аңа? –
Җахтәрклон иҗалазшәа уама.

– Диида! – сңьейшьейт жәаха азәы,
Аңьар рахь иузнамго уатәы.

– Быбжоупей! – хәа инапы иҗьейт,
– Бәымтәқәа ирзыбуей, ных! – ихәейт.

Җазатә лыла хгәахәтәы хәхьзейт,
Җабға еитәххит, пхьаҗа хцейт.

Иптит, игәылшааит са сдуней,
Ашкәакәа шыснаалоз сылмырбей.

Өынтәны ддәзаап иаңсоу Аңҳара,
Илңсахтәҗьозаап хәөык аңаңәа.

ХӨЫКҒЫ ЖӘЛАРУП...

Хөыкғы жәларуп рыңсы цқьазар,
Ражәа ажәазар, ираңазар.

Расаңк рызхоит рыңсы псызар,
Иаабаң ракәзар, иуааңсызар.

Х-бжык рыла ашәа ғыхаауп,
Зны игимнуп, зны ижәейнраалоуп.

Иалшоит ргарақәа дырғыцыр,
Ашьхақәа реиңш рыөнду иағытцыр.

Зратңла ытәааз рағыск еитеихар,
Зтәатңла ажәызғы ғыцк еихеихар.

Уан азә лакәыз, акыр иаңсоума,
Наҥ-ааҥ уанеиха умца зңхома.

Изҥахыда угәашә ҥшәазар,
Уаңәтәи амшаз убжыы хышәазар.

Насың змамда укәицзатә жәлазар,
Ухатәы бызшәа азын ужәарзар.

Зыжәла ажәызгыы итәы уршәтуеит,
Изырҥаша зыхыкгыы дуржәуеит.

Азыхь азбахә уажә ианысхәа,
Зегыы еицрылшазом уи ажәра.

Иацы еитцызхыз иабхыыз мхәакәа,
Иржәуамызт аңсы амыршьакәа.

Убас иҥан анкыа асазқәа,
Азыхь еитцырхуан ңсыразала.

Ғәырға роушам усқан ужәлар,
Акгыы илшом уаға дужәлар.

Шә-хыкгыы сылаз, иҥынчуп сыцәа,
Иҳаманатң иаңсоу атцеицәа.

* * *

Уарңысымҥа, зынза сызхааным,
Ушлара иаагәылҥит исахәытхәытуа,
Ублақәа, сыгәнаҳа – са исхарам,
Сықәдырхазар сгәы хыҥхытуа.

Изакәытә доухаузеи иаасыцрымшәо,
Игәылаңсхьаз сымшқәа зыршәҥыз.

Пхарак сылдо, хьаак сылкәшәо,
Исышьтахышәо хаарак сзыржәыз.

Сыхцәпаран ухәда сакәыршоушә,
Сыццышәха уццышә снацызқсалаз.
Сықстқааран уқсатқа снытқашәазшә,
Укәицқа скәицқәа ирыцызқсалаз.

Уарпысымта, зынза сызхааным,
Исыхәлаччон исакхәйтхәытүа.
Сыгәнаха – ушлара, сара исхарам,
Сыкәнархазар сгәы хытхытүа.

Уажәрафы уфара сзыпшызшә,
Сытцыхқәа ргәы цоит итытқа.
Ных, афы асааит, изызбада,
Са сқас акәхап ураа узиша...

* * *

Дақсыуа тыпхамызт, дтәымын,
Хашак аҕыны дааигеит аҕыны.
Ан лтәала, қсыуарак иатәымызт,
Аха данышәеит лхы, лгәы кны.

Дпыруан лычкәын, иара итәала,
Дача хьаак неиуамызт игәафы.
Иан длацәажәон тәым бызшәала,
Иааигаз аурыс лахатыр азы.

* * *

Гагра аныргоз амал иахаз,
Жәлас ирхымлеи – Агәыхәцәа.
Ирзымхазт раанда сышқа иаахаз,
Иреипшхаз ашәанцәа рхәақәа.

Ғнак жәафыла анышә ианахтоз,
Уаха-саха хәа зашта итаз.
Анацәа амыткәма анырхәоз,
Ргәашә итаргалон иагәтас.

Зыблақәа ирхылаз амса,
Рыгәқәа ухәеит хәа ицәамсахахьоу.
Рыхтылтцгыи шәсырдыруеит – Рацъпасраа,
Ажәцәеимааицш зыламыс хахьоу.

СНАПХЫ ЦӘГЬАЗАМ, АХА...

Сашьтам амра акы ацәыззарц,
Амра азын сымроуп схата.
Зыхьк сахамгылт амшра ацәызгарц,
Схы сацәгычуама сара!

Хамтас сашәақәа рыстеит,
Зоу ашьха санлыбаауаз аены.
Сибоит хазшаз, сгәыбылра рыцстеит,
Шьхашәтык шьтысымхт ифаны.

Сацхьа икажьыз хьык аңеыха,
Сгәы иадсцозар, ишәхәа иаахтны...
Сшафыхәоз жәбазар «Ахра ашәа»,
Хьзык сышәымтан ицәгьоушәа снапхы.

АУАСИАҢ

Аңсыз ықәыршәын аҕәара,
Амца амазшәа ипатон:
«Избан сзақәшәаз иахьа абра?»
Аңсы еизнагон, ипаңпаңон.

Санымияцызт цсызк ахьцсуа,
Ацсыз аблақәа аартын.
Сзапырымтит ишафыз ацсра,
Уасиатк санахәарц атахын.

Амшын аекидкьо игәынкьуан,
Ицәабон ахахәқәа еихацсы.
Ацсыз ацсхыхра убас ицәгъан,
Иахнахуазшәа аублаа рыцсы.

Иныжъны сзымцеит игәагъны,
Ацсышъа ахыцәгъаз сеилагон.
Цсызак еихамыз ацсыз хәычы,
Хацсадгъыл ацәызқәа еизнагон.

Ацсыз рыцха абла ахшамта,
Аблақәа исарымхәеи уама:
«Зхатәы бызшәа зыцәтәымхаз ацсуа,
Аброуп иахькылсуа ицыхәтәа...»

АКӘАЦ АҢЫ ИЗЫМНАЗАЗ...

Сышьтахь азә дыргәыламлар иушам,
Сзыфхәараз сашәақәа испстынхаз.
Сцәахәанамза иахьыз издыршам,
Акәац аңы изымназаз, изфәхцәаз.

Сызфытуа исышьтазааит ихьухьуа,
Ихцәахоугъы иацразааит мцакы.
Са сацхьа изныцшлоз иахьсыхьуа,
Еимазклоз изхацраалоз са сгәы.

Егъараан игәаклашт сырзымхо,
Сцырақәа кутәыуо ицшаалашт.

Амреи амзеи реицш сырзымхо,
Ргәы стымтәо имыцәа дыршалап.

Хык зламлац иныршам ишрылаз,
Наӳ днахап акыпцхьраз иӳәыншья.
Издыршам ашәшьыраӳ инсымиз,
Ибжатоу ацәахәала сыхә шья.

Ахыцтыртаӳ мцахааран сшеиқәыз,
Сыжәлар рыхәтацгыи шаргьоз.
Сашьцәа ирхырхуаз сыңсы шакәыз,
Бҕейтихла сҕахәи сызмышхәоз.

Сдашьхәа зсытатцәауаз, изыхәхәоз,
Ахы сҕазыргьежылоз амацәаз.
Сапхьяжәа, с-Расазыхь зысцәнымхоз,
Уазызырҕыи, иахәап иахьҕахтәаз.

Сыетцәахә шыстәымыз схала,
Икыдшаауа ишкыду шәа шәзы.
Сашәақәа ишрыцу сыңхара,
Назаза ишыдроуа сыңсынцры.

Дрыцхауп зышьтахь ак зытнымхо,
Дрыцхауп дызмам еиқәзырхо.
Амцаҕыи дшышәтхьаз зызгәамто,
Инамзаз аҕахәи ззамырхәо.

Уңсы анухытцуа шәфыкгыи ухагылаз,
Уеиыызкаауа данрылам – ицәгьоуп.
Ублақәа ишаату инхазар,
Уззыңшыз дзухьымзеит азоуп.

Ихьшәаноуп уеиыызкаауа дануңыло,
Иумчи, аңсабара ус ишоуп.

Зегь рашта иахыкуп амза анкыдло,
Аха адунеи иазеицшу акоуп.

Уазеидкылом, хчыкгы шәзеицшыз,
Хара-хара еидытхьазар шәыгәкәа.
Шәфык рахьтә азә иоуп насыц зцишаз,
Азатцәра иаха ыызара анауа.

Са сеицш зыццышәкәа кампсац,
Ургәыламан! Ирыцхауп испстынхоу.
Изыгәамтац сияанза ас сзыршлаз,
Изхәарыма ажәа ишсыхәтоу.

Гәык сырпшаарц азақәзам ус зысхәо,
Сыңеыхәкәа са сыда ихәшәзам.
Ишәыхьша сзафыхәаз шәа шәныхәо,
Саныкам ижәбаргы ихьшәазам.

Сышьтахь азә дыргәыламанлар испстынхаз.
Сцәахәанамзақәа гәаклашт, срызхашам,
Реилкаара цәгыхашт иахьфахтәаз...

Октябрь 1, 1991

РОБЕРТ ЕЙХЕ

*Роберт Ейхе в 1930 году велел расстрелять 4762 человек,
а спустя семь лет стал инициатором создания карательных
«Троек»...*

Җеишәа игәашәта ихафсахьа,
Ихьызхәара иакәшәтәа абылтәы.
Рымахақәа ихапыц икылшьуа,
Ицсыхәашь иеиҗада зақафы.

Аќараан ғырлыш, ура ақхамшы,
Зпацаа хыхны изфо зыгара рымгац.
Еихе – ақыыма ишыашуа,
Ажыбаа зызхара қамлазац.

Ақы, ашхам, Еихе амцқа,
Ақснынзагы имаазеи уза.
Урыцоузеи зақагы гәнақа,
Ажыхыршы кылдырқааит уцламхә.

Инеитаргааит, уа узхылтда,
Роберт Еихе, уақиааит афы!
Анык улхымшазшә ус узаазада,
Ақсақацәгы, изхымцуа ақсфәы.

Рыхз, рыжәлақәа, рабхызқәа,
Цхызгы рызбахә қаумырхан.
Рыблақәа тәымзи жыакцала,
Ишәыматәоуп, урт рыгәра шәымган!

Сталин, Бериа – ақынышцаа,
Шевардназе – еибазырфоз алахы.
Америка, Қыртәыла, зақацара,
Шәышхам иажәхьейи зақаа ргәахы.

Рхақ шәымгааит қабацаа,
Зықыла харада згәы тақыыз.
Адунейи шәаныззааит Еихераа,
Ақсны, сукәыхшоуп, угәыуәаныз!

Шәрыцхә Еихе иблақәа,
Ирейцаоу қпылоит иахьагы.
Қарт, Украина, Америка,
Ашәажәцаа, уеичзырчо иахагы.

Амцапшь уцарцааит афѣахѣа,
Тызгѣыла ишѣмоуааит уаха қѣашь.
Узхылтшътроу ирнуѣааит аѣарахѣа,
Унадпыххалааит дара ргѣашь.

Еихе – ақѣыцьма ижышуа,
Ақѣраан кырмлыш ақсыжѣ зхоу.
Ахѣыцжыфаѣ, уара ақхамшьа,
Амақ ашхам гѣатѣас изыгроу.

Уѣызцѣа сзыцхъазом, Роберт Еихе,
Шѣышхам заѣа дгъыл ирыхъзахъеи.
Шѣхы ланырхааит Елыр-ныха,
Шѣызхара ауаѣжыы камлазеи...

ААИ, ИРЗЫМХЕИТ АРУШЬАНРАА

Иаабац мцамызт ѣыц ихацралаз,
Ақѣа ианаадыртуаз Абаѣа.
Издыруада, иабыкѣу хахъалаз,
Соловки, Магадан, Воркута.

Сызхаанымз сахъақѣак еилысуан,
Сгылан сзеитамтѣуа сшѣаны.
Сбылуан, уажѣы-уажѣы сеитѣасуан,
Қарсқѣак срыѣназшѣа сышѣны.

Аѣыинкантѣа Сибрантѣа иаауазшѣа,
Уарбак сахъыуан сыбаѣқѣа аѣшьуа.
Акъыртѣраѣы Абаатѣатѣи абахтѣа,
Хыцѣхѣыцқѣак сѣагъежъуан рыѣешъуа.

Абаатѣатѣи абахтѣа абжьала,
Аккақѣа Ауазашѣа нанагзон.

Егри Цсоуи – Ө-зиаск рыбжьара,
Иныхта-аахта Аңсны иахьнагзон.

Арушьян иңеи Абаҕеи еицәажәон,
Еибадырбон акы, нахьхы хараны.
Абаҕеи иареи ццышәқәак еилдырхуан,
Иааигәара сзымнеит игәағыны.

Аццышә казқсоз иацтәи мшымызт,
Еиҕа ицәхыҕит урт ыттра.
Беслан иаб изын имариамызт,
Арушьян Бесланаҕ артытра.

Иацлеит Аңазацәқәа Бесланраа,
Азатәра ахьаақәа ғәғәахон.
Ирзымхеит ҳабацәа Арушьянраа,
Сыңсатцәҕы ҳцәызқәа еихон.

Ҳақхьа игылазтғыы Бесланраа,
Арзраҕы инхазтғыы ҳааха.
Ирзымхеит ирзымха ҳабраа,
Ҷажәижәибжь ҳхаирштит ҳаға.

Ҳхьыңшымра иҕцәажәеит Касланзия,
Бесланраа шымцсыз агәра инаргеит.
Уаҕықәрак итысыз уи Арзра,
Агәыхәажәқәа ҳиааира ихнагеит.

Ох, гәышья! – ҳәа иааитдихзар ибға,
Ицәажәон Абаҕа ахамштыхә зхәаз.
Иныхәон: «Ишәымаз Анцәа илқха,
Шәеидгыла! Иҳахьхьоу ҳазхарц!..»

АЦЦЫШӘҚӘА РМУЗЕИ

*Җажәиҗәибыҗътәи ашықәсқәа рзы җ-Аңсныҗәлар ахьтар-
былуаз Абаататәи абахтә амузеи ахь ииаагароуп. Убри акнытә,
зегь раңхьаза еиҗаҳқаароуп «Аишәа гьеҗь». Ааңхьара рытаны уи
иалархәтәуп забациәи заб иашьцәи уака итаркхьаз, ибзианы
аҗоурых згәалашәо ңытфык җамоуп макьана. Шәымҗын, ири-
цакны аус аауроуп җақалақьтә газет, «Авангард» җхы иархәаны,
җнапаҗы ишыкоу.*

Закан Азрба, 1988

Сабацәа, зықьфыла иҗиашаз,
Рыццышәқәа Сибра зегь иахьзеит.
Аамтә иаанарҗшит ишиашаз,
Анцәа ихәон, рныхәаңхьыз назеит.

Харада ишрыдыз ахара,
Ааңшит, аха рхьызхәара ңшаатәуп.
Аццышәқәа идмырзыз рҗахартә,
Былатәхәала сышрытәхәо ршатәуп.

Икьасо игылоу алагьанқәа,
Ирныкьасо ибжьадырзыз ршьоуп.
Сабицәақәак уазыруеит икьаасуа,
Алахәақәа ирҗытцхәхәо са сжьоуп.

Сгәы хьантоуп, уахак итыцьхеит,
Сызхаанзам рыдлаңса сбылеит.
Ииашоуп, ганкала уи тынчхеит,
Рыцқьара җамтара сзауеит.

Сқытақәа, ашьхақәа реиңш еиҗытцшаз,
Аңсны шытызхшаз ахьхьаңьҗьа,
Җшзала згарашәа зырҗыцшаз,
Збызшәала изаазашаз зхәыцқәа.

Сеидара рыццышәкәа срытцоуп,
Сцәеижьаҕе еилагылоуп рхәы-ржыы.
Иахьагы ирыхчциаауа сымцоуп,
Азәгы изгашам шыта скашыны.

Ағламқәа ирчычхьаз акырынтә,
Рыццышәкәа хьшәашәом, урт хәуп.
Гәнахала ирблыз акьыртраҕе,
Рызфәы схымтцацт, уажәгы исхуп.

Хыцәхәыцқәак сырхашәоит аргамә,
Анацәеи аиахәшыцәеи иртәуп.
Ахәратәхәа, уаҕатәхәа сыблырста,
Рхьаакәа са сцәеижьаҕе иаартуп.

Рыхьзала ихыстәалоит цәыцак,
Рыхьзала ахәатәы сахьзәом.
Бзиашәа еизнагоит цәымзак,
Рыцпхьазоу? Ацәымза хазхәзом.

Рыццышәкәа сырдыруеит лактала,
Сира иахыццакуан, сыда ихәшәзам.
Ирзааргаз убартоуп сыпшрала,
Аццышәкәа назазатәуп, иажәзом.

Стәоурыхоуп, сабхьзы еимаркуеит,
Сырхыбаауеит, ишсыду сыршоит.
Схы здырзар срытцоуп, срызгәакуеит,
Саньржуагы сышрытоу сыржуеит.

Аҕынкантәа Сибрантәи ауарба,
Снахьыпшит хгәыцхәыбафқәа аҕшыа.
Акьыртрақәа рҕы, Абаататәи абахта,
Хыцәхәыцқәак сҕаҕьежьоит рычешьуа.

Сцәеижь аҥны җабацәа сыхьуеит,
Сыңсацаҕы рыццышәкәа меизеи.
Аңшаласи сареи хәрәшәала еилҗархуеит,
Сара соуп шыта «Аццышәкәа рмузеи...».

ҖЦӘЫЗҚӘА ЕИЗЫЗГО АБАКА

Ушуазар ушратәа удыршхьан,
Аахақәа ушрытцаз уршахьан.

Храк иаламзоз уцәа иҗазахьан,
Арзра сахьақәлаһаз гәнугон, убылхьан.

Ауазра уареицхьан, уааңсахьан,
Егъараан уңсны убзахахьан.

Ашәахстақәа реизга уа иуну,
Иахьоуми җамңшыкәа ианҗәатәу.

Аңсны сашьтан Сыңсадгьыл аҕы,
Уахаануп, сашьцәа җкьон ихҕаны.

Уццышә каңсон санцоз сыхтәаны,
Азиас уаман сзын уцәахны.

Иацтәи аңазатәкәа ршьа ухьшхьан,
Уңсы тьблаауа рымға уаңшхьан.

Җабацоз Аиааира җамгазтгьы еиҗах,
Ускан уареи сареи җцәыуатәхон, Схахә.

Ускан сцәеижьаҕ иуңеиңшхон ашәра,
Ускан назаза иахцәызуан хбызшәа.

Уара уда сыңзыртуадаз, Схахә,
Сәхәәзаауан зынцъырла сеиқәпах.

Сиит сара ҕыц, сөйжәутеит сеиқәных,
Сабацоз уазимшазтгыы сҕоурых.

Уззыпшыз атың аҕны ишахәтаз
Уааит, ҳаға уизымгеит дынугәтас.

Сыхәда ласхеит, сацухит атыңь,
Уи азоуп, тыңк ағы сзымгылт тынч.

Дсымбацт азәгы, иуеихау шахат,
Уцәахъазма знык угәы рахат.

Сеилукаауеит, уацсыуа хахәуп,
Иаҕаххозар, узын сыңсы хнырхәуп.

Хабацәа ирхыргоз зхызгоз Ахахә,
Азәы уавымсын, аңхъа уаахъахә.

Анбаншәкәеипш инадта угәы,
Еилоумган рыхъзала уа уанқәы.

Сшәыхәоит, ҳайдгылап! Аҳақ ҳаңшып,
Иазхазааит иачҳахъоу, ҳа иаҳмыршып!

*Абака анаадырт, зныккьарала иара сшанңшылоз исыцааит
абарт ацәахәақәа.*

31. 10. 2011

ҠАЖӘИЖӘИБЖЬ САҚӘЛАХЕИТ ОЖӘШЬҢА

Икәарағны ес-ииуа ҳгара,
Ахы ҳардыруа инахашәон.

Ирдысуа ҳаччаңшь, ҳафны, ҳғәара,
«Арзра – хъзымхәа» ҳацәшәалон.

– Идырзхъазма: баб ма иашьцәа? –
Зцаарак сыртар – сымцакуан.
Арахь игәнызгон урт рыңсышья,
Иаба? Изхәода? Сыццакуан.

Сызхааным закәи, иахъа срықәлоуп,
Ҳаңсныжәлар харада итархаз.
Сеыжәтцзом шьта, сышькыл сангылоуп,
Иишашаз аарңшра ахьсыхъяз.

АХҚӘА

Агәырға иаиааз, аразреи агәыгра зәыдеи	
рыла ирқхоу ажәа	5
Бзың агәы	39
Сымаға	40
Дырмит Гәлиа иажәа	41
Дырмит иҕалам қынтә	42
Дырмит Гәлиеи Етәаңааи	44
Ахамтақәа рхамта	44
«Амаңәаз хьтәуп хәа кыр иаңсоума...»	45
Исымам қшыха	45
Абри адгьыл	46
Сашәақәа рашәа	47
Шәнеибац!	48
Анхағы	48
«Аетәакәа сышьтыхны сыркушәа...»	49
Схәыцрақәа	50
Амзара	51
Аңьтла	51
Аңышәара	52
Амшын	52
«Ажәақәа псаатәтдас иңыруеит са сахь...»	53
«Амра шыжьзә иаағылан...»	53
«Гәаҕрак ианиазшәа, уахак иуазыруа...»	53
Азыхь хәчы	54
Аккақәа ҕыртүеит арбағьқәа...	54
Азыхьи амреи	55
Ааигәа ачарағы...	56

«Гәшья аҗтақаа иазлырхиазаап асра...»	56
Бзыҗта сымцахә... ..	57
Амза сықәчча... ..	57
Ахьацатла	58
Аапынтәи ақәа	59
Аибашьы иҗсы аҗбамтаз	59
«Ажәған иатчачыз ахылғапсылға...»	61
«Ашьхақәа ркалтан...»	62
«Ацәа иалоуп аҗсабара...»	62
«Аеыр итцәрааз арғаш иагхом...»	63
«Сыгәтыха адырразы...»	63
Арғаш	63
Сара сзынҗшыло	64
«Иахьак сытдоуп Гагрыҗшь абаҳча...»	65
«Абаҳә ианавтца амра шаанза...»	66
Бымшәан	67
Сымшқәа ргәеисыбжь	68
Ритдатәи аҗсабара	68
«Дшатәуа дығноуп иахьак аҗацха...»	70
Гагрыҗшь ацыҗхьқәа	70
Ажәақәа ирдыруеит рытра	71
«Илеимтарк-өеимтаркуеит...»	72
Ритца азиа исыцәташәеит	72
Сқыта	73
Амырхәага	74
Саауеит Цандрыҗшька... ..	74
Амға ишықәу ихәтәуам ахаҳә	76
Ажәақәа рыцхәа	76
Саб иахәшьа	77
Сара сахьынхо	78
«Схәыцреиҗш ичча-ччоит...»	78
Акәарақәа	79
Зыхьға	80
Ашьыжь	81
Октиабр ақәла	82

«Исыбаргәузеи, сыкоуп ах иеипш...»	83
Сыдгьылуп саргы	83
Ашаецәә	84
«Иссируп уахатәи атх...»	84
Хлеилаххаа хашпацеи	85
Сыдгьыл	85
Сбызшәә	86
«Храк ихало...»	87
Ашьац иатцәә	88
«Сара саазар...»	89
«Абахча еиужьра...»	90
Сара ацсра сацәшәазом	91
Иааирада ихьамтцит Отҳараа рцеицәә	92
Сышьха зыхь хәыч	93
Сыжәлар	94
«Исафсхьоу сеишуеит...»	95
Сабацәә рхьаа	96
Сыетцәәхә	98
«Ашьхакәа ирхаштзом изхаану...»	99
«Аратцла атцака игылоуп...»	99
Җажәижәибжь	100
«Сазыхгом аштә...»	101
«Акгы злам аз...»	102
«Сыччацшь згәықәыршоу...»	102
«Сбызшәала ицәажәоит...»	103
«Амра ашәәхәәқәә...»	104
«Псрацәгыас икоу...»	105
«Сгәыргәятә еимхәыцны...»	106
«Пәгәыргәантә иаауашәә...»	107
Мадина	107
«Ашәтқәа исархәоит...»	108
«Бара ибеипшу...»	109
Мрамза	110
«Зхьышььаргәытца сакәыхшоу...»	111
«Мацәазблак аччацшь...»	113

Нартаа рышьтақаа	115
«Сабақаа рыңсы...»	116
Жаақааара	117
«Ихәйтхәйтүа ашьхақаа...»	118
Уа шыжьбзиа!	119
«Ғамҕак ахәрашәаз...»	120
«Гәйтцхас иҕоу...»	121
«Схьаақаа схызго...»	122
«Зиаск нытцхәраит...»	123
«Амаалықықаа сыңсы рыцуп...»	123
Зоутәи ажәдан	124
Аеадыруеит ахала ашьа	125
Ахахә ду	126
Ацангәарақаа	127
Абчарах	127
Аибабароуп агәбылра зыхшо	128
Аңсуара	129
«Бжьык са исыцуп сахьцалак...»	130
Амцаҕ ашәтра	131
Сажәеинраала	132
Споезиа	133
«Аңсабара иман са саб ыызас...»	135
Адгьыл дагәзуан а-Казанба чкәын	136
«Сызлаштырхзоуп иныхәаныңхьо...»	137
Дырмит ду ибызшәа	138
Сукәыхшоуп, Ирсин	139
«Җацәгъеи хабзиет хзиасқәа ирбахьейт...»	139
Хқытақаа	140
Аблақаа рбызшәа	141
«Ахызатә лхьымзо днеиуейт дытрысны...»	142
«Саңсыуоуп, сахьсазым – уи хыхьзам...»	143
Амаза абызшәа	145
Нартаа рхаңшыа «Җазамакьат»	145
Цандрыңшьтәи азыхьқәа	146
Ахәрашәа	147

Нестор Лакоба	148
«Иабакоу иуцэызыз атынчра...»	148
«Сабшьтра иналарс саншьтра афынза...»	149
«Фучик иирамш аены сизаап сара...»	150
«– Заҕа бхытүзеи? – Сыблақәа дырхыңшылон...»	151
«Сыжелар рымшын тазырбашаз ианиахьеит...»	152
«Сгәы иадуп сызхаанзам ргәыхьқәа...»	153
«Ашәақәа ашәа, агәашәләшәа ңыртыгақәа...»	154
«Схәаақәа еикәфәыртуан...»	155
Хкәашатәуп	156
Ахәратың	157
«Ашьхақәа ирфалакьуаз амҕа ҳақәын...»	157
«Гәлымтәахк иеиныхраф ацәашьқәа ршон...»	158
«Дад»	159
«Адәкьанаф икнаҳан хәычтәы цкык затәза...»	160
«Саб инхамфеиңш иҳалалуп...»	160
Ох, гәышьа!	161
Агәаҕ иажәа аухоит, аха	162
«Шеит, анцәа иңьшьоуп, иҳазшеит...»	162
«Ишәаҳама! Воронов дыршьит!»	164
«Уара узвысуа еинкьаны...»	165
«Ашәтқәа еитасҳаит хгәашәнтың...»	166
«Азы шыцәоугы сақәшәахьеит...»	166
Шәарах дузза	167
Ассир иалашоуп Цандрыңшь	169
«Сгәашә сынтытцаанза схәызтәашаз спылон...»	171
Анасың	172
«Ахәыцрақәа, схәыцрақәа схәыцраха сыртоуп...»	172
Ишеит атңх шсытдагылаз	173
«Напхыцла, напхыцла, напхыцлоуп...»	174
Кьехьыриңа Борис	175
Җараз Чамагәуа	176
«Исылаз ахқәа ишсылшоз срыхеит...»	177
«Исыбаргәузеи шыта сара...»	178
Жана Ачба	179

Атәатцла	180
«–Шәышкәса нитцит, дкәашатәуп, – рхәеит...»	181
«–Апсҗазаара сгәы ахшәеит, – ихәеит...»	181
Учхара хытцәап ахшеипш	181
«Ацәгыара иахзиуз – наф иухаршт...»	182
«Алахәа тақырит сгәатца...»	183
«Сгәатца хәуп, ихәуп...»	184
«Агычра забхызхаз сгәыла...»	184
«Мгәата сшыказ ахысбжыкәа саадырцшхан...»	185
«Апсҗазаара сҗахымзаргы цасхәа...»	186
«Цәык анулеикшо изын иныхәоуп...»	187
«Саб изын апсҗазаара мариамызт...»	187
«Сышьхакәа – ауафара ашәагакәа...»	188
Афыз	189
«Рейнкында ихашытоуп афсҗацәа...»	190
Иаалырфызам	191
«Аетцәа кыдихзаап...»	191
«Мфәхәастак санылан – имҗрахеит...»	192
Сгәыла фыц Рафьпас	193
«Иахыччатәымоуп ҳа ҳахыччо...»	194
«Бзыпцә, ура уоуп сара сзааз...»	195
Гаҗратәи ахахәкәа	195
«Дас исылоу зеггы ацахеипш еипшыуп...»	196
«Аихеи ажыакцеи...»	196
Абаатәи атзамцкәа	196
Атзамцкәа, ишәахама!	198
Ухаантәи аҗшалас	200
Дарафеи Хышба	202
«Шәипхыз згымхаша уи аамта...»	203
Уацсҗәык анышә	204
Ахәра хәшәтәыга	205
«Наф-ааф ф-хәаак срыбжыгыла...»	206
«Рхәаакәа еибәхәыруеит ф-абицарак...»	207
«Җабацәа ҳашыхакәа ирныкәуан...»	207
«Афәфбжы саанарцшит хратцла амах...»	208

Иасон Кокосқыр	208
Цыр Чыкэбар	209
Х-ажәеинраалак (Ареспублика Аңсны Агимн азы)	211
«Ихәйтхәйтүа үтәурых хахәкәа...»	212
Иблахкыгоу умреи умзеи	213
Аңсуа цәыкэбаркәа	214
Убри амш аены	215
Са исыздыруамызт иахьанза	216
Иаанагозеи Гагра?	218
Гагра	218
Гагрыңшь	219
Ахы иакәйтхейт Гагра	220
Ахәрашәазын Ахәрашәа	223
Измадаз ацәаха!	224
Бзыпеипш хнафыхәалап шәыхьз	225
Иазымхейт, иазымха	226
Атырас	227
Ажыиаа рычкәынцәа	229
Хәбацәа рыбақкәа цысит	230
Мраҭашәаратәи ахахәкәа	231
Атама ҕаңшь	232
Зоу ашьхараҕы	233
Сгәыпшқа гәыкуейт	235
Ҷаңкәынцәа, ех, ҳаңкәынцәа!	236
Астамыр Ҷалуашь	237
Бесланраа	239
«Ҷиааира амш аены цәыуараны исысуейт...»	240
Астамыр Агрба	241
«Ашта изтысхьаз ашьацма...»	242
Сшәыхәойт, ишәмыршәан!	243
Ашәы шәшәышәхла!	244
Сбызшәа	245
Q-ратцлак	246
«Сахьышьтыблааз атыңкәа рҕы...»	246
«Иазыуааран ара са саңсшәа...»	247

«Храк сағысуеит слағырзышан...»	249
Уи ажәа, уи ашәа	250
Абацәа рашәа	251
Хышәфык Бзыпцтаа ранацәа	252
«Ацсуа бызшәа тәфанышапуп...»	254
«Амца иахазазон Архнышынакәа...»	255
Цсоутәи атцх	256
«Аццышәкәа ныпхыашышыауа снеит уа Кәыдры...»	258
«Ахәаа дхытцит хгәыхәанзамкәа...»	259
«Азатәгы дышәфыкхазом псадгылда...»	259
Ауарба	260
Сышьахәа ран	260
Пачикәа	261
Енвер Қапба	262
«Хжәйтәра, изырцшзо ағара...»	263
«Анцәа дыкоуп хара хазшаз...»	263
«Зыңыны инсыжьюаз ашьахәа...»	264
«Схапыц хәаа ашәа ғыцк апнацеит...»	265
«Ианымацәысуаз адыд хысны...»	265
«Амацәазблеипш сгәы атра итдыршәахьюзеи...»	266
Анра	267
«Москва халцны акыр хааскыхан...»	268
Сан	269
Анацәа	271
Абылратыпцәа, ма Ахәреи Ахәреи еибаргьоит	272
Зыцкәынцәа рыбақкәа зымбац Анацәа	273
«Исзыпшуп суада атзамцкәа...»	275
«Ақалақь хәыц ламыс дузза...»	276
«Хышыцбак насхыпрааит дыргак насыта...»	277
«Гагрыпшь иахашәтыз амра сеипшха...»	278
Ацәахәеи ацәахәеи рыбжьара	279
«Акарматцыс абжыи аныздыр – ...»	280
«Сгәыргъароу? Исымазам тәахышыа...»	281
Апоезиа	282
«Ғамғазатқәык ашәа сзыхәшәыцха...»	282

«Ишәтит сзамѳеипш ҳа ҳтама...»	283
«Ажәѳан анатаңшра жәѳан иаңсоуп...»	283
Исцәы́т ажәак сыңсы зығраз	284
Ата́тын уахон	285
«Есыуаха салнахлоит уи ацәа...»	286
Саргы сышьхоуп	286
Аетдәакәа рхы удныхәало иангәылқхо	287
«Сгылоуп уахак аетдәакәа срытаңшуа...»	287
«Аицышәтымтаз» итугаз ажәла...»	289
«Сеимаркуеит атчи ашареи...»	289
«Азаза рыңсаҳәагаха икашааит...»	290
«Етдәаңбаа аптақәа ныршәыхуа...»	291
«Етдәазатцәыкоуп сашәакәа зрыңхуа...»	291
«Атцхкәа упхаран уршәыла...»	292
Ицәажәоит апсуа кәашарақәа	293
Марина лнацәкыарақәа	295
«Птақәак ѳада ихалон, Бзың аґы рыґерыхыны...»	296
«Гәнаҳала тлак бґыцк ґызмыршәац...»	297
Атцх агәтаны	297
«Сґахәу? Сымала исымазам нагзашәа...»	298
Анбан	299
Аратла	300
Аңсуа шәкәыѳәцәа	301
Аңшалас	303
Уарада	304
«Амѳа сықәуп, сықәуп, сықәуп...»	305
Ражден Гәымба	306
«С-Камыгә ибжы!..»	307
Усныхәоит, сарґажәѳа «Сыңшалас»	308
«Баграт цәахәа, Баграт гәтыха...»	310
Иахәа ииуа ихыыззааит Баграт!	310
Ҳ-Баграт Шынкәба	311
Ешыратәи ажәылара	312
«Саны́камгы сашәахә птдәазом...»	315
Уа, ихәала, ихәала!	316

Сызтаху сахьипшаауа	317
Аратдла анышәтуа	318
Сышәкәы ацәа	320
Ицәажәоит Бзыңта!	321
Аңсны	322
Аңсныжәлар	322
Үоуба иуан Сергеи Багаңшь	324
Сымцажәла абжьы	325
Азыхь	326
«Сыбзаф исыртаруеит сбызшәа...»	327
Етәаңбаа	328
Лыхнашта	329
Аңсны анацәа – аңсуа ихәрашәа	330
Ашкәакәа хшәызтәз	332
Аңсуа гәашәкәа	333
Сара сырхнышьна	334
Сара слакәтың	335
Польшатәи сашьцәа	337
Сшыныфнашылаз еиңш хҗацха	338
Сара сыдгылхеит	339
«Сикәхшоуп шәыссызшаз...»	339
«Ииуа ициуеит ажәфан...»	340
«Иарбан хәрашәоу утх еихызтәо»	341
«Сара сзишаз назазазыноуп...»	342
Нели Тарба	343
«Иахьа бҗагылоуп ақәра ашәымҗа...»	344
«Быҗәгәагәышьан Нели Тарңха...»	344
Ахатҗа илабашьа	345
Сашьа	346
Аңхьарцаҗаҗа	347
Аәнду	348
Ахахәду	350
«Уара уоуми Зыхьфатәи ашьха...»	351
«Иңшьам тьңк ара иуңылом...»	352
Аңсуа цәызда дыңшаазом	352

Бзып	353
Бабка	354
Саб иахәшьа	355
Ахахә	356
Абытып, абытып, абытып	356
«Абытып – атоуба катцарта...»	356
«Абытып – усас гәашә аңшзара...»	357
«Ахәырбғыц хәыч, ахәырбғыц...»	357
Аңшыңык	357
«Ашьхақәа иуархәап изхаану...»	358
Аламыс	359
«Аңа дхауит, аңа!»	360
Бзыпашта	361
Дбараа ргәарата	362
Ахьаца	364
Амхәңыыр иблақәа	365
Сыхәхәабжь	366
«Саңсшәа, исыцыршаз сажәа...»	367
Сыңшалас	367
«Баграт цәахәа җенак санаңхьа...»	368
Аңсуа хәхәқәа	369
Баграти Раждени, Раждени Баграти	370
«Сыңшаласха сықәлеит амәа...»	371
«Ашьхақәа ирхамлац издыруам...»	372
«Санынаскьарго, истәхзам уажәа...»	373
«Ахра ашәа»	373
Ҡымш сеимаркзаап	374
«Ғыртүеит арбағықәа аккахәа...»	375
Аңсны	375
Хәәнду зыңсахуаз аратцла	376
«Ашьа зыхьшы абғыц снақәтца...»	377
Ашәы ашәыхрағы мариамзаап	377
«Ублақәа санырхыңшыла...»	378
«Гәык ушыыр җа гәык сызталом...»	378
Сабри	379

Ашкәәкәә	379
«Сцәажәо җырышьоит сара схала...»	380
«Исыхъуеит, исыхъуеит, исыхъуеит...»	381
«Сыжәлар, инымтәәзо сашәа...»	382
«Зны схәырбҗыцуп, зны сышьхардацуп...»	382
«Етәацк сылапш ааннакылеит...»	383
«Сара сани аҗәкәәхәа...»	383
«Уахак сара ашәәкәа срызхом...»	384
Схәычра хынхәит	384
«Рыбжы аафәуеит акыркырхәа...»	385
Апшшәкәа	385
«Амра цәыртцуам ус машәыршәа...»	386
«Иапсышәоуп рапхәа истәаз ацыра...»	387
Марина Шамба	387
«Иаацәыртцуеит, ахәа иафәызоуп...»	388
Иудыруаз!	388
«Анцәа дыҗоуп хара хазшаз...»	389
«Апсны сакәшоит сгәы сытпәраа...»	390
«Гәызатдәыкоуп исызтоу...»	391
«Хәфны атуан җыра илаҗәуп...»	392
«Ирпхәазашт мышкы сара исхытыз...»	392
«Угәы аҗсышәак тырша...»	393
«Сгәеипш сара сыблақәа...»	394
«Ахра кнаха ишубо саҗкәозар...»	394
«Сықәра мацзам акыргы цеит...»	394
Хзынтәа	395
Икалатдәкәаз	395
Апслыш	396
Снышәнап	396
Аапынра, аапынра	397
«Сыбла ухытцуам уақәтәан җыхәак...»	398
«Амра еикәлафха аҗта ицәытдоуп...»	399
Аетдәәкәа рчара	400
«Бжык са исыцуп сахьцалак...»	400
«Сгәыднакылоит ашьха шыантәа...»	402

«Сиит сара ашьхақәа ркалтан...»	402
«Ахьаа азхымгақәа ицеит ихычны...»	403
«Уарғазом Ахәрашәа еиҭоугар...»	403
«Ажәәанаҭе амза гәилтцас иптит...»	404
Хынәажәа	405
Виолета Маанпха	405
Мап зацәыбкзеи ичара аура	406
Рабиа	407
Иахак исырпхуан аҭынҭыхәа	408
Игарцыз ажәа	409
«Етәазацәыкоуп...»	410
Егри Цсоуи ирыбжьаршәуп	411
Ацсабара	412
«Саазқәлаз ажәақәа сеимаркуеит...»	412
«Ажәәанаҭе аетәақәа инрылшәан...»	413
«Сыбзаҭе исыртаруеит сбызшәа...»	413
Ахәырбгьыц	414
Сапсыуа симфониоуп	416
«Сгәы азтынчуп сара исылшаз...»	417
Схатәы мәахәаста	417
«Заҭа цәахәа ссир...»	419
Ашәахьа, аәаша, ахаша, аҭшьаша, ахәаша, асабша	419
Ибрагимраа рзы Агимн!	421
«Бсышьтамлан, сан!»	423
«Азәы дтахацыпхьаза...»	425
Ацсуаа итдырхуан рҭацәа	425
«Анацәа рыхцәқәа ркыдхбыжьқәа...»	427
Аҭенҭыр ахышә	427
«Басныкпха – Ацсны»	429
Икыдымшәаз Аетцәа	430
Ашәы	431
Гәыли анырхәо	431
Цсоу	432
Сқыта	433
«Ахәаа дхытцит хгәыхәанзамкәа...»	434

«Аңсуа Ан лнапкәа...»	434
Мадинеи Мрамзеи	436
«Иаха сангәырғо, иаха саныччо...»	436
«Стәыуоит амра анкашуа»	437
Мадина	438
«Гәымстә снырны, санналало Аҗәа...»	439
Схәырбғыц, бара	439
«Имиц сихьтәыуозтгы иацы...»	440
Сызхара исзымбац бхацхәкәа быцстон... ..	441
«Зтышыа рымам ысылоу ахкәа»	442
Аикәатцәа сшәысхит	442
Амца дырцәоит мцала	443
Аңсуа мыткәма	444
Абылфәы	445
Ахычпапыркәа	446
«Бысцәыртәыуон бышиз бымпсуаз хәа...»	447
«Атцхкәа ысызхымгаз цәымтхаала...»	448
«Стәыуо амра сзатпаңшуазеи...»	449
«Жәибжь, жәибжь, жәибжь...»	449
Аңсахы иахәшыа лмыткәма	451
Җәадаа рыхәса	452
«Бҗейтцыхрак, иубахьоу узхаз...»	453
Аңсуа школаҗ	454
Шәара шәаныччо, анацәа	454
Алашбыжь	456
«Ишанхеит азиас Жәафакәара...»	457
Ан дылтиуан лхәычы	458
Сара аңсра сацәшәазом!	459
«Уаҗцәажәароуп итәааз атла...»	460
«Сыпсуазаргы сшыапы сшыгылоу...»	460
«Сеилкаара цәгьоуп, ицәгьоуп...»	460
Раҗьпасраа	461
«–Амат аашәхәа, аматкәа! –...»	461
Абласаркыа	462
Аңсымцкыа	463

Ароманкәа, ароманкәа	463
Шәкәыѿѿык иахь	464
Старыжыт атыша ысыгәтасны	465
Аңсһәа ззымдыруа аңсуаа шәзы	465
«Мардак скыдлан – имыграхеит...»	466
«Храк сафысны акыргыы сөеит...»	466
Саб иахәшьа	467
Сара ысыкәсхит бәәтаһьа	468
Дыршыт аңьалда Мыстафа	469
Акәраан кырлышкәа	471
Алхас Абжарба	471
Рауф Лакоба	472
«Саб иахәшьа Хратдла дакәшон...»	474
«Идырзыз рашьа иңха» хәа...»	474
«Ирхәа Бериа са ысмырхәакәа...»	475
«Аишәа еиндароуп избаз схаан...»	476
«Иахьа ысымбеит сара азхытра...»	476
Ажәак зуымхәазеи, Чарквиани?	477
Жәибжь мшы	478
«Лнапкәа лыргьежыт иахәшьа...»	479
«Зака дгәыңшказ – хаб дыгәгәан...»	480
«Аңснейңш ысыңуп уи ахьаа»	481
Анапкәа! Анапкәа! Анапкәа!	482
Сухәоит, Скарматчыс, умыцәарц уахынла!	483
Арзынба Владислав	485
Арасазыхь	486
Агәатцәа кны дныхәон Аңандаратәи аныхаңааѿ	487
Сасрыкәараа рыгәнаха цәгьоуп	489
«Исылсуеит, ысылсуеит, ысылсуеит...»	490
Дызпоетхом абылра иацәшәаз	491
«Агәил амаза анптыша...»	492
Хынѿажәижәба	493
Снысымѿа, урт сымѿакәа...	495
«Сызхааным атцейцәа роуп сзейңхызуа...»	495
Ахатца ичхара	496

«Саңхьака икоуп иреигъу аамта...»	497
Аетдәкәа рдунеи	497
Сыетдәахә	498
Ашамтаз	499
«Цәахәакоуп иахшаз атх иңысөыз...»	500
«Сеимаркуеит атхи ашарей...»	502
Мшызатдәыкоуп...	501
Храфьис аңхьа сара сышизгы...	502
«Урсқан-зыхь»	504
Сара сашта	506
Аңсуеи аңсабарей	507
«Псабарала поетдәан аңсуа жәлар...»	508
Схысга нацәа – снаршә рхиага	509
Шьта скьырсиануп	509
Сыңцышәкәа	510
Хнацәкьаракәа	511
«Сңырхьейт сара мтәыжәфак ала...»	512
Етдәзатдәыкоуп	513
«Хдацхалфә афшоуп сзырфыха...»	513
Атәатла ныхәара	514
Аңхьарцоуп сара сзыхшаз	515
«Шәышықәсала ишкәакәоуп иажәра...»	516
«Ипшьам тыдк Аңсны иуңылом...»	516
«Сааңынроуп ааңынрала...»	517
Рабиа лыччаңшь	517
«Апоезиа – сышьаҭа мырзга...»	518
«Рацәак сашьтамызт схазын...»	519
Уа, сабацәа, сабацәа!	520
Ашәақәа срыциит	520
Ажәа	521
«Ажәтыс авсуам ҳара ҳбартца...»	522
Гагра ақалақь саналсуа	523
Асаз зыхьқәа	524
Зны супҳазар, җазны супоуп	525
«Жәашықәсала сызгоз ахьаа...»	526

Уоуп иахьтыркъашээз сыблачыцкъа	527
Алакә лабѣба	528
Сышәныхәа, сышәныхәа, сышәныхәа	529
Сара сыңсы	530
Сара сыгәкәа	531
Аңсха	532
«Сдунеи лыпшхауп, иразуп...»	533
«–Изеипшразеи уахьыказ ашьха? –...»	534
Ашәа бзиа	535
«Быгәгәагәышһан, Нели Тарба...»	536
«Тәым жәѡанк сатцсаауан цхызла...»	536
«Лауубыжькәак сеимаркит цхыбжьон...»	537
«–Уаха ишңаму бара бзыхәа...»	538
Арасазыхьтәи хазкәаҗыцкәа...	539
«Сара сышәгәашә акыр ахыҗуеит...»	542
«Шьхардацс самоуп аңсабара...»	542
Агәылшыап	542
Атырас	543
«Нбан-нбанла сеиҗыршәшәан...»	544
«Аҗакар катәан, арахь еихашьшыһн...»	545
«Са сыбнатәым, са сыѡнатәуп...»	546
«Ашьха зыхьу? Ахә зшьахьада...»	547
«Ашьха ишһавтцлак амрахәага...»	547
«Сахьцалакғыи убжьы сыцуп...»	548
Аетцәакәа	549
Ашәакәа рашта	550
Асас	551
Бымтәыуан, сара с-Зелма!	551
Аңазатә иан лажәа	553
Сара Сыңсадгылуп...	554
«Мамзышьха цәаа-цәаауан «шәан, шәан!» – хәа...»	555
Арзик Тарба	556
«Анацәа, икашәыжь ашәы!»	557
Сыбаѡкәа аныҗырхуаз...	557
Аңсыҗхра аҗыхәтәантәи амш аены...	559

Ан дгылан лыхцәкәа җыртны...	560
Бзыҗтатәи ажәван	561
Ахәырбҗыцкәа раҗара...	563
Ахьаца	563
Ашыкәс җыц	565
Мадина	565
Җамҗак сашәа	566
«Мышгәашакәак еикәҗыртын...»	568
Аҗсуара ныкәызгоз аб иҗа	569
Ахьшь	570
Аҗсреи сареи	570
Ашәакәа рымца	571
Слахьынҗа	572
Җазатә сызхәом, шыта дыхәҗыкуп	573
Хәыкҗы жәларуп...	574
«Уарҗысымта, зынза сызхааным...»	575
«Даҗсыуа тыҗхамызт, дтәымын...»	576
«Гагра аныргоз амал иахаз...»	576
Снапхы цәҗязам, аха...	577
Ауасиат	577
Акәаҗ аҗы изымназас...	578
Роберт Еихе	580
Ааи, ирзымхеит Арушьанраа	582
Аццышәкәа рмузеи	584
Хцәызкәа еизызго абаҗа	586
Җажәижәибжъ сақәлахеит ожәшьта	587

Белла Урскан-ипҭа Барцыц

АИЗГА
Q-томкны

Актәи атом
Ажәеинраалақәа

Белла Урскановна Барцыц

СОБРАНИЕ
В 2-х томах

Том первый
Стихотворения

На абхазском языке

Аредактор *Марина Тәанба*
Акорректор *Ирма Цьения*
Асахьаҗыхы *Руслан Габлиа*
Компиутерла еикәлыршәеит *Сильва Дбар*

Аформат 84x108 $\frac{1}{32}$. Атираж 500.
Икацә. акь. бгь. 19. Инықә. акь. бгь. 32.
Аҕацәққа №